PRAELECTIONES

THEOLOGICAE

QUAS

HABEBAT IN COLLEGIO ROMANO

JOANNES PERRONE

E SOCIETATE JESU

AB EODEM IN COMPENDIUM REDACTAE.

Vol. IV.

ROMAE

TYPIS S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE

MDCCCXLV.

TRACTATUS

DE BAPTISMO

1. Omnium Sacramentorum Novae Legis primum Baptismus est, per quem aditus in Ecclesiam patet. Variis nominibus in Scriptura et patribus donatum baptisma effertur; interdum enim *Sacramentum aquae*, *vitae novae*, *fidei*, *illuminationis*, interdum *nativitatis secundae*; *lavacrum regenerationis ac renovationis* nuncupatur. A Catechismo Rom. p. 2. c. 2. §. 5. definitur: *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo*. Vox *sacramentum* exprimit genus, *visibile* scilicet *signum* invisibilis gratiae; *regenerationis* vocabulum spiritualem denotat nativitatem quam per ipsum consequimur: *per aquam in verbo* materiam et formam significant.

2. Veterum haereticorum, nempe archonticorum, marcosianorum, valentinianorum et quintilianorum doctrina qua rejiciebatur baptisma tanquam a malo principio invectum, jamdiu obsolevit. Haeretici recentiores, lutherani et calvinistae cum sectis quae ex illis prodierunt veritatem hujus sacramenti ultro admittunt. Si qui autem sunt qui illud rejiciant, increduli potius quam haeretici sunt, contra quos frustra ex Scripturis et traditione pugnares. Hac igitur dimissa thesi, quam uti admissam assumimus, ad ulteriora progredimur.

3. Quemadmodum novatores sec. XVI. paria fecerunt utriusque legis sacramenta, ita etiam par fecerunt Baptisma Joannis et Baptisma Christi ex eodem principio de sola fide justificante, ad quam excitandam sacramenta instituta sunt. Hunc errorem anathemate confixit Tridentina synodus sess. 7. can. 1. *Si quis dixerit, Baptismum Joannis habuisse eandem vim, cum Baptismo Christi; anath. sit.* Cum

vero errorem hunc in Tract. superiore jamdiu praeoccupaverimus, ideo ab eo iterum refellendo supersedemus.

4. Acturi igitur sumus in praesenti Tractatu de hujus sacramenti natura, de materia scilicet et forma, deque ipsius ministro, subjecto, necessitate et effectibus. Siquidem haec sunt quae in controversiam veniunt. His de more nonnulla adjiciemus scholia ad dictorum uberiorem illustrationem.

CAPUT I.

DE MATERIA BAPTISMI

5. Duplex a theologis Baptismi distinguitur materia, *remota* et *proxima*. Remota est aqua, proxima ablutio. Circa materiam remotam praeter antiquiores haereticos qui eam aut penitus rejecerunt uti seleuciani, herminiani, manichaei ac pauliciani; aut Baptismo aquae Baptismum sanguinis suffecerunt, uti de flagellantibus dicitur; errarunt recentiores, qui Luthero magistro in *Symposiacis* c. 17. autumarunt aptam Baptismi materiam esse *quidquid balnei loco esse potest*. Sociniani ad Baptismum non requirunt nisi aquam metaphoricam.

6. Circa materiam proximam Graeci litem intentarunt adversus Ecclesiam Romanam eo quod Baptismum administrare consueverit per infusionem, omissa immersione, ac etiam ex eo quod valere doceat idem sacramentum etiam per aspersionem collatum. Eo progressi sunt, ut nullitatis incusaverint Baptisma Ecclesiae Romanae.

7. Doctrinam idcirco ac praxim Romanae Ecclesiae tum adversus protestantes quoad materiam remotam, tum adversus Graecos schismaticos quoad materiam proximam vindicandam suscipimus.

PROPOSITIO I.

Aqua vera et naturalis est de necessitate Baptismi

8. De fide propositio est, ex Tridentino sess. 7. can.2. *Si quis dixerit aquam veram et naturalem non esse de ne-*

cessitate Baptismi, atque ideo verba illa D. N. J. C. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu S., ad metaphoram aliquam detorserit; anathema sit.*

9. Hujus propositionis veritas Scripturarum dictis et factis luculentissime constat; Christus enim Jo. 3, 5. ad Nicodemum ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Quibus verbis tum externam corporis per aquam ablutionem, tum internam per Spiritum S. nativitatem Christus expressit. Hoc autem sensu discipulos Christi verba intellexisse exhibent Acta apostolica c. 8, 36. seqq. Cum enim Philippus Eunuchum reginae Candacis edocuisset, *venerunt ad quamdam aquam, et ait Eunuchus: Ecce aqua; quid prohibet me baptizari? . . . Et descenderunt uterque in aquam Philippus et Eunuchus, et baptizavit eum;* et iterum ib. 10, 47. Cum descendisset Spiritus S. in eos quos Petrus edocebat, *respondit Petrus: Numquid aquam; quis prohibere potest ut non baptizentur hi?*

10. Nec aliter Christi verba intellexit ac in praxim deduxit Ecclesia, ut documenta omnia fidem faciunt, ac baptisteria ubique erecta. Interrogat proinde s. Augustinus *Tract.* 15. *in Jo.* n. 4. *Quid est Baptismus Christi? Lavacrum in verbo. Tolle aquam, non est Baptismus; tolle verbum, non est Baptismus.* Plura adjicere, esset tempus inutiliter terere.

DIFFICULTATES

11. I. Obj. 1° Passim in Scripturis *aquae* vox metaphorice sumitur, ut Jo. 4, 13. 7, 37. et alibi. 2° Sane Baptisma Christi in aqua non esse conferendum declarat Joannes Bapt. suum opponens Baptismum Baptismo Christi, dum Matth. 3, 11. dixit: *Ego quidem baptizo in aqua . . . Ipse baptizabit in Spiritu S. et igni*, et hoc probavit Christus Act. 1, 5. spiritualis igitur et metaphoricus sive internus est Christi Baptismus, ut 3° insinuat Apostolus Rom. 6, 4. scribens: *Consepulti sumus cum Christo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus resurrexit a mortuis per glo-*

riam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus; haec autem mors et resurrectio non sunt nisi mysticae, ita et mysticus est Christi Baptismus, prout s. Augustinus animadvertit, monens *Tract.* 11. *in Jo.* illa Christi verba Jo.3. *Nisi quis renatus* etc. non esse carnaliter, sed spiritualiter intelligenda. 4° Sane Christus ibid. arguens Nicodemum, quod non intelligeret se loqui de Baptismo symbolico, patefacit se non disserere de materiali Baptismo penes Judaeos, imo et penes ethnicos usitatissimo. 5° Idcirco enim aquam cum Spiritu S. conjunxit; porro nos haud baptizamur in Spiritu S. nisi metaphorice. Ergo.

12. Resp. Ad 1^m^, *D.* Aquae vox, imo et Baptismi interdum metaphorice sumitur in Scripturis, *C.* in subjecta materia *N.* Praxis apostolorum in conferendo Baptismate in aqua juxta institutionem Christi, de vero vocis illius sensu omne amovet dubium.

13. Ad 2^m^, *D.* Opponens Baptisma suum Baptismati Christi quoad virtutem et efficaciam, *C.* quoad materiam utriusque Baptismatis *N.* Sic enim universa antiquitas verba Joannis Bapt. intellexit.

14. Ad 3^m^, *N.* Sed alludit Apostolus ad ritum conferendi Baptisma per immersionem, quo ritu significari affirmat spiritualem mortem et resurrectionem a peccatis per Baptismum Christi efficiendas. S. Augustinus carnalem Nicodemi interpretationem excludit.

15. Ad 4^m^, *D.* Arguit Christus Nicodemum, quod non intelligeret se loqui de regeneratione spirituali per Baptismum obtinenda, *C.* quod non intelligeret se non loqui nisi de Baptismo metaphorico *N.* Nam hoc ipso quod plures figurae in V.T. praecesserint renovationis spiritualis obtinendae per Messiam, ac Baptismus ipse penes Judaeos receptus symbolum esset interioris munditiae, jure merito arguitur Nicodemus, quod verba Christi acceperit de nova generatione seu nativitate carnali.

16. Ad 5^m^, *Neg.* Sed ideo Christus cum aqua conjunxit Spiritum S. ut intelligeret Nicodemus effectum interioris

nativitatis non ex sola aqua provenire, sed ex virtute Spiritus S. qui interius cor mundat dum aqua foris abluit corpus.

17. II. Obj. Plura exempla ex historia ecclesiastica suppetunt Baptismi aliter quam per aquam collati. Etenim 1° Jo. Moschus in *Prato spirituali* c. 175. ac Nicephorus *Hist.* lib.3. c. 37. referunt Judaeum morti proximum, aquae defectu, arena superinfusa baptizatum esse ac subito convaluisse. 2° Stephanus II. ratum habuit baptisma in vino collatum infanti periclitanti, prout jamdiu validum ejusmodi Baptismum declaraverat Syricius. 3° Idque jure, cum interior animi ablutio quovis liquoris lavacro significari possit. Ergo.

18. Resp. *N. A.* Ad 1^{m} prob. *D.* Quod tamen Baptisma invalidum a Dionysio antistite declaratum est, et renovatum, *C.* secus *N.* Merito fidei Judaeus sanitatem est adeptus.

19. Ad 2^{m}, *D.* Quod tamen responsum uti supposititium, aut saltem mendosum a criticis habetur, *C.* sincerum *Subd.* Excusando baptizantis ignorantiam, *C.* probando Baptisma *N.* Sic etiam uti supposititium rejicitur decretum Syricii, quod omnium primus post plura secula protulit Theodorus Cantuariensis in suo *Poenitentiali.*

20. Ad 3^{m}, *D.* Accedente voluntate Christi, *C.* secus *Tr.*

PROPOSITIO II.

Vera est de Baptismi sacramento doctrina vigens in Ecclesia Romana, quae tenet, illum aeque valere sive per immersionem, sive per infusionem aut aspersionem conferatur

21. De fide est propositio ex parte juris, certa ex parte facti. Conc. enim Tridentinum sess. cit. hunc can. qui 3. est de Baptismo edidit: *Si quis dixerit, in Ecclesia Romana quae omnium Ecclesiarum mater est et magistra, non esse veram de Baptismi sacramento doctrinam; anath. sit.* Notorium autem est a pluribus seculis Ecclesiam Romanam consuevisse conferre Baptisma per infusionem.

22. Jam vero aeque valere Baptismum sive immersione, sive infusione aut aspersione administretur, facile evin-

citur, si ostendatur ex sensu ac praxi totius antiquitatis immersionem haud esse essentialem huic sacramento; atqui id constat.

23. 1° Ex Baptismate clinicorum, eorum scilicet qui in lecto gravi morbo decumbentes tincti sunt, qui certe non fuerunt in aquam immersi, sed sola infusione lustrati sunt. Atqui ex universa historia ecclesiastica, ac patrum testimoniis, ejusmodi Baptismata primis seculis frequentissima fuisse constat, quin unquam de eorum valore dubium fuerit excitatum.

24. 2° Constat ex documentis illis quae perhibent quovis tempore collatum Baptismum sola infusione, nullo reclamante; talia sunt acta martyrii s. Lucilli apud Surium; s. Bacchi apud Combefisium, s. Gratiliani, nec non s. Lindgeri, qui exhortabatur mulieres ut infantulos morituros baptizarent *intinctos aqua vel superinfusos* apud Martenium *De antiquis Eccl. ritib.* lib. 1. c. 1. ar. 25. ut alia omittam.

25. 3° Constat ex veteribus picturis et sarcophagis in quibus Baptismus per infusionem administratus visitur, ut referunt Martenius l. c. et Ciampinius in *Veteribus monimentis* par. 2. tab. 4. et 5.

26. 4° Constat ex confessione et agendi ratione ipsorummet Graecorum; omissis enim canonistis Ecbanassal Echmini, et Gregorio Abulfaragio, qui fatentur valere Baptismum per infusionem datum, Goarius testis oculatus, in suo *Euchologio* refert Graecos passim recens natos infantulos *superinfusione baptizare.*

27. Numquam igitur ut essentialis Baptismo immersio habita est. Plures vero eaeque gravissimae causae induxerunt ritum conferendi Baptisma aut sola infusione aut aspersione jam a sec. VI. ut ostendit Mabillonius in *Musaeo Italico;* scilicet major facilitas; infantium conditio; pudicitia mulierum; frigoris rigor in septentrionalibus plagis.

DIFFICULTATES

28. I. Obj. 1° Trina immersio mysticam habet signi-

ficationem ex Apost. Rom. 6, 4. mortis ac sepulturae Christi, quae evanescit per infusionem aut aspersionem. 2° Hunc praeterea immersionis ritum repetunt patres ex traditione apostolica et praecepto Christi. 3° Poenae idcirco constitutae erant in illius transgressores. 4° Sane concilium Constantinopolitanum I. eunomianos vel unica immersione vel infusione tingentes irriti Baptismi damnavit; prout eadem de causa Gregorius M. irritum declaravit Baptisma apud bonosiacos. 5° Cornelius de Baptismo Novatiani per infusionem collato dubitavit, uti dubitavit etiam Magnus Africanus antistes. Ergo.

29. Resp. Ad 1m, *D.* Mystica illa significatio non ita expressa habetur in Baptismo per aspersionem, aut infusionem dato uti per immersionem, *C.* evanescit prorsus *N.* Addo significationem essentialem esse ablutionem, alteram vero non esse nisi accidentalem.

30. Ad 2m, *D.* Ex traditione apostolica, sed disciplinari, *C.* dogmatica *N.* Alioquin numquam praetermissa fuisset. Quod adjicitur de praecepto Christi, lato sensu accipi debet, proveniente ex ejus exemplo, non autem presse sumpto.

31. Ad 3m, *D.* Adversus privatos statutae, quibus citra necessitatis casum a recepta communi disciplina recedere non licet, *C.* ob nullitatem Baptismi *N.* Hoc esset ostendendum.

32. Ad 4m, *D.* Ob vitiatam formam, ac haereticum principium quo tum eunomiani tum bonosiaci Baptismum administrabant, *C.* praecise ob unicam immersionem aut infusionem *N.* Cum enim peccarent circa doctrinam Trinitatis haeretici illi formam vitiaverant, adeoque irritum declaratum est illorum Baptisma.

33. Ad 4m, *D.* Dubitavit Cornelius de effectu Baptismi ob pravam Novatiani dispositionem, *C.* de ejus valore in se *N.* Clinicorum dispositio suspecta ut plurimum fuit, adeoque uti irregulares habebantur. Magni porro dubium excussit s. Cyprianus *Epist.* 76., imo sustulit Ecclesia universa ea praxi quam adoptavit.

CAPUT II.

DE BAPTISMI FORMA

34. Breviter ab hac quaestione nos expediemus, cum veteres haereses gnosticorum, valentinianorum ceterorumque ejusmodi quae Baptismi formam vitiaverant, penitus obsoleverint; hodierni vero haeretici qui adhuc Baptisma retinent, formam Ecclesiae Romanae retinuerint. Licet vero zwingliani, calvinistae ac sociniani veram Baptismi formam servent, contendunt tamen eam minime necessariam esse, adeoque pro ejus necessitate pugnare debemus. Quod vero attinet ad quaestionem *facti*, utrum apostoli ex peculiari dispensatione aliquando Baptisma in nomine tantum Jesu Christi contulerint, uti non pauci catholici theologi contendunt, eam ad scholia subjicienda remittimus.

PROPOSITIO

Vera est de Sacramento Baptismi doctrina in Ecclesia Romana, quae tenet baptizandum esse sub distincta invocatione trium divinarum personarum

35. De fide propositio est vi canonis tertii conc. Tridentini nuper allegati collatique cum Can 4. in quo idem Concilium decernit verum esse Baptisma ab haereticis datum in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Forma igitur ab Ecclesia Romana praescripta et servata est: *Ego te baptizo in nomine Patris etc.* a quo non differt quoad substantiam quae adhibetur in Ecclesia Graeca: *Baptizatur*, Βαπτίζεται *Servus Dei in nomine etc.*

36. Veram porro esse Ecclesiae Romanae, seu potius universalis, doctrinam circa Baptismi formam, ex Christi verbis patet Matth. Cap. ult. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*. Quibus patres innixi uno ore docent nullum esse Baptisma sine trium divinarum personarum distincta invocatione. Tertul-

lianus lib. *De Bapt.* c. 13. *Lex*, inquit, *tinguendi imposita est et forma praescripta. Ite inquit, docete nationes tinguentes eas in nomen Patris etc.* S. Cyprianus ep. 73. *ad Jubajan.* c. 4. *Quando Christus*, scribit, *baptizare jubeat in plena et adunata Trinitate.* Sic patres reliqui.

37. Perpetua denique constansque utriusque Ecclesiae doctrina colligitur non solum ex earum praxi de qua testantur synodi Arelatensis I., et Nicaena I., sed praeterea ex argumentis, quae patres ex eadem praxi eruebant ad confundendos sabellianos, arianos, macedonianos, eunomianos aliosque Trinitatis hostes; ac demum conficitur ex omnibus Ecclesiae Orientalis Euchologiis et Ecclesiae Occidentalis Ritualibus libris collectis a Martenio et Renaudotio.

DIFFICULTATES

38. Obj. I. Si Christi verba inducerent necessitatem hujus formae, nunquam ea omissa esset; atqui ea prorsus omittitur in collatione Baptismi, quae a s. Ambrosio, seu ab Auctore libror. *De Sacramentis* lib. 2. c. 7. exhibetur, ubi ritus baptizandi describitur; prout pariter fit in *Libro Gelasiano* ex codicibus Thomasii et Colbertino. 2° Nec mirum, alioquin cum Christus dixerit: *Euntes docete*, colligi posset necessitas proferendi verba: *Ego te doceo*, quod nemo dicet. Ergo.

39. Resp. Ad 1^m, *Neg. min.* Nec enim s. Ambrosius seu Auctor librorum *de Sacramentis* in objecto loco sibi proposuit ritum tingendi describere, sed enumerandi interrogationes mersionesque juxta finem qui in illis praestitutus erat. Sane hic idem Auctor ibid. lib. 2. c. 5. n. 14. jam praemiserat: *Caelestia verba, quae Christi sunt, quod baptizemus in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Haec eadem repetit c. 7. n. 22. Neque aliter exponi debet quod ex *Libro Gelasiano* objicitur; siquidem in eodem libro prout eum referunt codices Regius et Noviomensis haec formula legitur pro Baptismo infirmorum: *Baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti ut habeas vitam aeternam.* Ejus-

modi porro additiones quae in nonnullis formulis reperiuntur non officiunt substantiae.

40. Ad 2^m, *N*. Tum quia actio docendi per se innotescit quin exprimatur, actio vero sacramentalis Baptismi per formam determinari debet, lotio enim materialis ad plures fines adhiberi potest; tum quia de voluntate Christi ex modo, quo ab Ecclesia in praxim deducta est, satis constat.

CAPUT III.

DE MINISTRO BAPTISMI

41. Triplex distinguitur Baptismi administratio *solemnis, publica, et privata.* Solemnis ea dicitur quae fieri consuevit in solemnitatibus Paschatis et Pentecostes; publica quae passim fit suis ritibus ac ceremoniis; privata, quae in necessitatis casu. Jam vero solemnis Baptismatis minister *ordinarius* est episcopus; publici est sacerdos, *extraordinarius* est diaconus. Si quis alius haec Baptismata conferat, *valide* quidem, sed *illicite* administrat. Privati autem Baptismi minister in necessitatis casu quilibet esse potest sive clericus sive laicus, sive mas sive femina. Circa ministrum ordinarium et extraordinarium solemnis ac publici Baptismi nulla controversia viget cum protestantibus, adeoque breviter nos ab hoc doctrinae capite expediemus; at circa ministrum privati Baptismi nobis litem intentant calviniani, quorum non pauci censent Baptismum etiam in necessitatis casu a laico, praesertim vero a muliere administratum, nullum ac irritum esse.

PROPOSITIO I.

Sacramenti Baptismatis ministri ordinarii sunt Episcopi et Presbyteri, extraordinarii vero et ex delegatione, Diaconi

42. Propositio est *certa* quoad omnes suas partes. De episcopis nemo est qui dubium moveat: quoad presbyte-

ros eos esse ministros ordinarios, licet *subordinatos*, declarat Eugenius IV. qui in suo Decreto pro Armenis haec habet: *Minister hujus sacramenti Baptismi est Sacerdos cui ex officio competit baptizar* . Hoc enim sensu quoad Baptismi collationem semper intellexit Ecclesia verba Christi: *Euntes docete, baptizantes.* Hinc *Constitutiones Apostolicae* lib. 3. c. 12. permittunt *solos episcopos ac presbyteros ministrantibus diaconis* baptizare: ut alia pene innumera documenta praetermittam.

43. Quoad disciplinam tamen receptum antiquitus est, ut soli episcopi fere baptizarent, aut certe non sine episcopi permissione, ut debita subordinatio hierarchica servaretur.

44. Diaconos autem ministros Baptismi extraordinarios esse liquet ex Act. c. 8, 38., ubi Philippus Eunucho contulisse Baptismum perhibetur, et v. 12. baptizasse dicitur viros ac mulieres. Ex delegatione autem hoc sacramentum eum administrasse uti ministrum extraordinarium habemus ex sensu antiquitatis. *Diaconis enim*, ut scribit S. Epiphanius *Haeres.* 72, n. 4. *nullum in Ecclesiastico ordine Sacramentum perficere conceditur, sed hoc dumtaxat, ut eorum, quae perficiuntur ministri sint;* et lib. 8. *Constit. Apostolic.* c. 28. expresse dicitur: *illos non baptizare.* Romae tamen receptum erat, ut diaconi in pervigilio Paschatis baptizarent, ob ingentem accedentium ad Baptisma multitudinem ut patet ex *Epist.* 10. s. Syricii *ad Episc. Galliae* cap. 4. n. 10. Baptizabant praeterea in Diaconiis in quibus ipsi plebem regebant, uti habetur ex conc. Illiberitano can. 70. Exinde ratio patet quae in diaconorum ordinatione dicuntur: *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare, et praedicare;* intelligenda esse de officio quod ipsis competit, accedente delegatione. Etenim uti observat s. Thomas p. 3. q. 67. ar. 1. Diaconi proprie instituti sunt, *ut ministerium adhibeant aliis majoribus* (ordinibus) *in Sacramentorum exhibitione.* Cum his non repugnent protestantes, ideo ab afferendis difficultatibus quae solum oriri possent

ex conciliatione ad speciem sibi adversantium documentorum, supersedemus.

PROPOSITIO II.

Necessitate cogente, a quocumque, sive masculo sive femina, imo et ab haeretico et infideli, Baptismus valide ac licite administrari potest

45. Ad fidem spectat propositio; in conc. enim Lateranensi IV. cap. *Firmiter* haec sancita sunt: *Sacramentum Baptismi, quod ad invocationem individuae Trinitatis . . . consecratur in aqua, tam parvulis quam adultis in forma Ecclesiae a quocunque rite collatum, proficit ad salutem*, et Eugenius IV. in cit. *Instruct.* disertius adhuc: *In casu necessitatis*, inquit, *non solum sacerdos, vel diaconus, sed etiam laicus vel mulier, immo etiam paganus et haereticus baptizare potest.*

46. Ac primo laicos, urgente necessitate, licite conferre posse Baptismum ex sensu Ecclesiae docet Tertullianus, qui lib. *De Baptismo* c. 7. scribit: *Alioquin et laicis jus est:* ac s. Hieronymus in *Dial. contra Lucifer. n.* 9. pro certo hoc sumens ait: *Baptizare, si tamen necessitas cogit, scimus etiam licere laicis.* Eadem habent s. Augustinus *Contr. Epist. Parmeniani* lib. 2. c. 13. et conc. Illiberitanum Can. 37. nec diffitetur vel ipse Calvinus *Institut.* lib. 4. c. 15. §. 20.

47. De haereticis quod licite, instante mortis periculo, ab iis peti possit Baptisma, ad consulendum propriae saluti aeternae jam nemo ambigit, neque protestantes inficiantur.

48. De infidelibus dubitatum ab Augustino est, utrum valide, ac proinde urgente necessitate, licite possit ab illis conferri Baptisma ac peti; ea tamen s. Doctor jecit principia ex quibus patet eum inclinari in partem affirmantem. Principium siquidem ejus fuit: *Baptismus a quocumque ministretur, semper est Christi* (apud Gratian. in *Decr.*p. 3. *De consecrat.* dist. 4.), huic innixus defendit validum esse Baptismum collatum ab haereticis. Atqui hoc

ipsum principium aeque valet pro Baptismo administrato ab infidelibus. Omne demum dubium sublatum ab Ecclesia est; jam enim sec. IX. Nicolaus I. in *Responsione ad consultum Bulgaror.* constituit valere Baptismum ab homine judaeo vel pagano collatum; idemque, ut vidimus, declararunt conc. Lateranense IV. et Eugenius IV. Idque jure merito, cum ejusmodi doctrina ex valore Baptismi haereticorum, veluti ex germine suo efflorescat.

DIFFICULTATES

49. I. Obj. 1° Jus baptizandi ex Matth. 28. sequitur jus docendi, quo profecto carent laici. 2° Nuspiam proinde in Scripturis legimus laicos baptizasse. 3° Adeoque s. Gregorius Nazianzenus et s. Satyrus neque in imminenti naufragii periculo passi sunt a laicis tingi. 4° Sane eadem est ratio poenitentiae post lapsum ac Baptismi, nemo porro dicet eam, necessitate cogente, posse a laico administrari. 5° Cyprianus, Firmilianus, Basilius spectabant Baptismum ab haereticis datum, uti *Baptismum administratum a laicis*, id est nullum ex eorum sententia. 6° Concilium Illiberitanum concedit quidem laico, urgente necessitate, facultatem baptizandi, adjecta ea tamen conditione: *Dummodo lavacrum suum integrum habeat nec sit bigamus.* Ergo.

50. Resp. Ad 1m, *D.* Ex officio, *C.* ex dispensatione ac privatim *N.* Jam vero laicis permissum est privatim docere, adeoque et baptizare in casu nostro.

51. Ad 2m, *Tr.* Ex silentio Scripturarum id unum colligi potest, quod ad traditionem, ut in pluribus aliis recurrendum sit. Non desunt qui contendant Ananiam a quo Paulus, et fratres a quibus jussu Petri Cornelius cum domo sua tincti sunt, fuisse laicos.

52. Ad 3m, *D.* Quia putabant se in tali periculo non versari, in quo possent a laicis licite baptizari, *Tr.* vel *C.* quasi censuerint invalidum esse lavacrum a laicis administratum *N.*

53. Ad 4m, *Neg.* paritatem, cum hoc pendeat a vo-

luntate Christi. Accedit quod infantibus nulla alia ratione subveniri possit quam per Baptismum.

54. Ad 5^{m}, *D*. Administratum a laicis infidelibus, *C*. fidelibus *N*. Rebaptizantes uti haereticorum, ita, imo multo magis infidelium Baptismum irritum habebant.

55. Ad 6^{m}, *D*. Ut *liceat*, dignioribus praesentibus, *C*. ut *valeat N*. Ceterum nondum convenit inter eruditos, quid sibi voluerint patres Illiberitani per illam singularem conditionem, quam adjecerunt.

56. II. Obj. Saltem a feminis nullo in casu valide aut licite Baptisma conferri potest; Tertullianus enim in lib. *De Virginibus velandis* c. 9. scribit: *Non permittitur mulieri in Ecclesiis loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre*. S. Epiphanius *Haeres*. 42. hac de causa reprehendit marcionitas ac pepuzianos. Concilium Carthag. IV. can. 100. statuit: *Mulier baptizare non praesumat;* quod si huic canoni Gratianus ac Magister sententiarum adjiciunt: *Nisi necessitate cogente*, haec clausula concilii non est. Ergo

57. Resp. *Neg. Ant*. Quae vero documenta allata sunt, unice afficiunt Baptisma publicum ac solemne, quale reipsa feminis haeretici pepuziani, marcionitae, et collyridiani per summum nefas demandabant perinde ac cetera sacerdotalia munia, uti testatur Tertullianus *De Bapt*. c. 41. Concilium autem Carthaginiense vetat quominus mulieres in *coetu virorum* audeant docere ac baptizare, uti colligitur ex can. immediate praecedente; adeoque Gratianus et Petrus Lombardus per adductam clausulam verum referunt Concilii sensum.

58 III. Obj. Si insistamus doctrinae patrum, irritum habebimus Baptisma ab infidelibus collatum. Etenim ipsi rebaptizantes refellebant ex eo principio, quod alteri quis dare possit quod accepit nec propter haeresim amisit; sic Tertullianus, qui ideo censuit laicos necessitate cogente tingere posse, quia *quod ex aequo accipitur, ex aequo dari potest* (*De Bapt*. c. 17.); ac s. Hieronymus in *Dial. adv. Luciferian*. n.9. *Ut enim*, inquiebat, *accepit quis et dare pot-*

est; hinc ita luciferianum perstringebat: *Novam rem asseris, ut Christianus quisquam factus sit ab eo qui non fuit Christianus.* Quapropter in *Capitularibus* ab Angeliso et Benedicto levita collectis lib. 8. praecipitur *ut qui a paganis baptizati sunt, denuo a Sacerdotibus in nomine Ss. Trinitatis baptizentur;* ac lib. 6. *Si quis presbyter ordinatus deprehenderet, se non esse baptizatum, baptizetur et ordinetur iterum, ac omnes quos baptizaverit.* Ergo.

59. Resp. *Trans.* vel *Neg. Antec.* Nondum enim eliquata controversia de Baptismo haereticorum, nil mirum si patres arbitrarentur nullum esse Baptisma administratum ab infidelibus. Eo vel magis quod haec quaestio nondum illa aetate agitari coeperit. Constituta porro ac in lumine suo posita doctrina catholica de valore Baptismi ab haereticis collati, cum idem principium, quod Baptismus Christi sit a quocumque conferatur, veluti conclusio in illo principio contenta evoluta est de valore Baptismi dati ab infidelibus. Sicque exponuntur quae a patribus objecta sunt.

60. Capitularia vero de quibus agitur juxta Natalem Alex. intelligi debent de Baptismo non rite administrato, sive defectu materiae, sive defectu formae, aut intentionis. Haec unica ratio suppetit ad componenda quae in iisdem lib.5. c. 6. leguntur. *Si quis baptizatus est a presbytero non baptizato; et Sancta Trinitas in ipso Baptismo invocata fuit, baptizatus est.*

CAPUT IV.

DE BAPTISMI SUBJECTO

61. Proles naturalis doctrinae luthero-calvinisticae de sola fide justificante prodiit anabaptismus. Storchius enim anabaptistarum parens ex illo principio deduxit: ergo invalide infantes utpote fidei incapaces tinguntur. Hanc ipsam doctrinam amplexi deinceps sunt sociniani et arminiani.

62. Lutherus ab Erasmo edoctus constituit interrogandos esse pueros cum ad discretionis aetatem pervenerint, *ra-*

tum ne haberent quod susceptores illorum nomine polliciti sunt in Baptismo: Si respondeant se ratum habere, tunc publice renovetur ea professio; quod si negent, mediis omnibus frustra adhibitis, *expediet illos non cogi, sed suo relinqui animo, donec resipiscant, nec ad aliam interim vocari poenam, nisi ut ab Eucharistia sumenda reliquisque Sacramentis arceantur.* Hunc ritum adhuc lutherani ac reliqui protestantes frequentant, ludicramque hanc ceremoniam *Confirmationem* vocant. Nonnulli autumarunt permittendum saltem pueris ejusmodi esse examen fidei, ne ex *enthusiasmo*, ut ajunt, seu *fanatismo* credere videantur. Adversus quos errores sit:

PROPOSITIO I.

Praestat parvulos baptizare, licet actum credendi non habeant

63. De fide propositio est; Tridentinum enim sess. 7. Can. 12. *De Bap.* emisit: *Si quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi ea aetate qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo; anath. sit;* et Can. 13. *Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habeant, suscepto Baptismo, inter fideles computandos non esse, ac propterea cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut praestare omitti eorum Baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiae; anath. sit.*

64. Veritas haec, quae in Scripturis vix insinuatur, plene comprobatur ex traditione. Dixi vix in Scripturis veritatem hanc *insinuari*, quia expresse de parvulorum lavacro nihil legitur; insinuatur tamen, cum enim Christi verba Jo. 3., 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu S.* generalia sint, etiam infantes complectuntur, cum et ipsi mortui per Adae peccatum renasci in Christo debeant, ut introire possint in regnum Dei; alioquin dimidia saltem pars generis humani quae praemori solet antequam usum rationis attingat, ab aeterna salute ac redemptionis fructu excluderetur. Insinuatur praeterea iis omnibus

in locis in quibus integrae domus baptizatae perhibentur, cujusmodi fuerunt Lydiae purpurariae, Stephanae, ac satellitis carcerem Pauli custodientis, in quibus infantes fuisse jure praesumitur.

65. Plane vero in traditione eandem veritatem reperiri efficitur ex perpetua constantique Ecclesiae praxi in infantibus tingendis. Hujus praxeos testis est s. Augustinus, qui in *Serm.* 176. *De verbis Apost.* n. 2. scribit: *Hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit; hoc a majorum fide percepit; hoc usque in finem perseveranter custodit.* Sane Origenes lib. 2. *in Epist. ad Rom.* c. 6. ait: *Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit etiam parvulis Baptismum dare.* Irenaeus pariter Polycarpi discipulus *Contr. haeres.* lib. 2. c. 48. n. 4. *Christus,* inquit, *omnes venit per semetipsum salvare; omnes, inquam, qui per eum renascuntur in Deum, infantes, et parvulos, et juvenes, et seniores.* Nihil attinet de Cypriano dicere, qui coacta synodo, Fidi sententiam repulit autumantis infantes nonnisi octavo a nativitate die baptizari debere. Hoc demum adeo exploratum erat, ut pelagiani non diffiterentur, atque exinde patres adstruerent in omnes originalis noxae propagationem.

DIFFICULTATES

66. I. Ob. 1° Scriptura infantes a Baptismo excludit; siquidem Christus Matth. ult. instructionem cum Baptismo conjunxit dicens: *Docete . . . baptizantes;* et Marc. ult. conjunxit fidem: *Qui crediderit et baptizatus fuerit;* Petrus conjunxit poenitentiam Act. 2, 38. *Poenitentiam agite et baptizetur unusquisque vestrum.* Jam vero infantes nec instructionis, nec fidei, nec poenitentiae capaces sunt. 2° Nec officit illud: *Nisi quis etc.* prout non officit illud Jo. 6. *Nisi manducaveritis* etc. quia infantes incapaces mandati sunt, ergo quemadmodum non erat necessaria porrectio eucharistiae infantibus, sic necessaria non est eis susceptio Baptismi. 3° Quare Christus exemplo suo nobis praeivit dum nonnisi aetatis suae anno trigesimo baptizari voluit. 4° In-

justum denique est jugum Christi infantibus nescientibus imponere. Ergo.

67. Resp. Ad 1m, *N.* Ad tres autem probationes petitas ex conjunctione instructionis, fidei ac poenitentiae *D.* Et haec afficiunt adultos, *C.* infantes *N.* Id enim liquet ex subjecta materia.

68. Ad 2m, *Neg. paritatem;* verba enim quae leguntur Jo. 3. generalia sunt, nec mandatum solum continent, sed *medium* ad ingressum regni caelorum; contra vero quae habentur Jo. 6. vere mandatum continent, atque idcirco in persona secunda enunciata sunt: *Nisi manducaveritis.* Priora item verba patefaciunt necessitatem Baptismi ad novam vitam inchoandam; posteriora ad vitae jam acceptae conservationem, augmentum ac reparationem, qua nonnisi adulti indigent. Atque haec praecipua ratio est quare intermissa fuerit porrectio eucharistiae infantibus, non autem Baptismi administratio.

69. Ad 3m, *D.* Si Christo fuisset necessarius Baptismus uti infantibus ex Ada progenitis, scilicet in peccato, *C.* si libere atque humilitatis gratia sit ab eo susceptus *N.* Ita jam huic difficultati responderat s. Greg. Naz. *Orat.* 40. *In sanctum Baptisma* n. 28.

70. Ad 4m, *D.* Si de eo ageretur quod jure naturae liberum est, *C.* si de eo quod jure naturae omnibus est necessarium, cujusmodi est Dei jussis obtemperare, *N.* Omnes enim tenentur Christi jugum subire, si salvi esse velint. Crudele proinde esset tam ingenti beneficio, cujusmodi est regeneratio, infantes privare sub obtentu, quod illis inscientibus jugum Christi imponeretur.

71. II. Obj. 1° Viguit consuetudo IV. et V. seculo, ut nonnisi adulti baptizarentur. 2° Quod confirmat concilium Neocaesariense juxta quod baptizari illi debent, qui *proprium institutum ac propositum in confessione ostendunt.* 3° Adstipulatur eidem Tertullianus qui lib. *De Bapt.* c. 18. scribit: *Ait quidem Dominus, nolite illos prohibere ad me venire. Veniant ergo cum adolescunt . . . fiant christiani, quum Chri-*

stum nosse potuerint. Quid festinat innocens aetas ad remissionem peccatorum? Id ipsum habet s. Gregorius Naz. *Orat.* 40. n. 27. Imo s. Hieronymus in cap. ult. s. Matthaei scribit fieri non posse, *ut corpus Baptismi recipiat sacramentum, nisi ante anima fidei receperit veritatem.* 4° Nec sufficit illos credere fide Ecclesiae, vel spondere per fidejussores; quidnam enim fides illa sit adhuc ignoratur, fidejussores vero, uti observaverat Bonifacius episcopus apud Augustinum *Ep.* 98. n. 7., nonnisi temere spondere possunt de eo, quod utrum futurum sit, ignorant. Ergo.

72. Resp. Ad 1^m^, *D.* Per quendam abusum qui seculis illis inoleverat improbatum ab Ecclesia, et in quem patres perpetuo insurrexerunt, *C.* per legitimum usum ad exclusionem Baptismi qui conferebatur infantibus *N.* Plures utique tunc temporis seu ut liberius viverent, seu quacumque alia de causa usque ad seram aetatem, quandoque vero etiam usque ad mortis periculum susceptionem Baptismi differebant. Hanc porro agendi rationem semper Ecclesia improbavit, ac patres acriter in eam invexere.

73. Ad 2^m^, *N.* Nam concilium istud nihil aliud sibi proposuit, quam declarare non inservire foetui latenti in utero matris lavacrum a matre susceptum.

74. Ad 3^m^, *D.* Ex singulari istorum patrum sententia, ac citra mortis periculum, *C.* absolute *N.* Jam vero unius alteriusve peculiare placitum quod Ecclesiae decreto ac praxi adversetur, monente ipso Gherhardo Vossio, detrahere nequit veritati. Ceterum Tertullianus lib. *De anima* c. 38. ac 39. et Gregorius Naz. in objecta ipsa *Oratione* profitentur in necessitatis casu non solum posse, sed debere infantes baptizari. Quo solo evertitur anabaptistarum systema.

75. Ab his duobus sejungi debet s. Hieronymus qui in adductis verbis unice loquitur de adultis, uti series orationis evincit. *In dialogo* paeterea *adversus Pelagianos* n. 17. seqq. docet *infantes in remissionem peccatorum baptizandos.*

76. Ad 4^m^, *D.* Si *fidei Ecclesiae* nomine actualis ac vicaria fides intelligatur, *C.* si ipsa Baptismi collatio *N.* Fides

Ecclesiae efficit ut infans baptizetur. Sponsio fidejussorum aut parentum subrogata est sponsioni illi quam adulti per se faciebant; cum vero hic apparatus ceremonialis sit, nihil influit ad Baptismi essentiam ac valorem. Nihil igitur refert quod sponsores ignorent quid infantes, cum adoleverint, facturi sint. Fides habitualis infunditur per Baptismum animae infantium, qua fit, ut ipsi formaliter, ut ajunt, seu habitualiter fideles efficiantur.

PROPOSITIO II.

Parvuli baptizati cum adoleverint interrogandi non sunt, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt; et ubi se nolle responderint, non sunt suo arbitrio relinquendi

77. De fide propositio est, sancita a Tridentino can. 14. *Si quis dixerit hujusmodi parvulos baptizatos* etc.

78. Duo complectitur propositio *fidem* et *mores*, duo enim haec pollicentur sponsores ex nomine infantium, atque haec sunt quae, cum adoleverint, infantes praestare tenentur.

79. Ut apprime quaestionis status innotescat, praemittimus 1° illam exortam esse ex protestantismi essentia, quae in libertate examinis tota consistit, ad discrimen catholicismi, qui natura sua poscit auctoritatem Ecclesiae ut regulam fidei proximam. Exinde illa calumnia profluxit protestantium adversus catholicos, quamque vividius deinceps J. J. Rousseau ac Freret instaurarunt, quod caeca ac temeraria sit rudiorum catholicorum fides.

80. Quod inconveniens ut eliminetur contenderunt, pueris catholicis, cum ad annos discretionis pervenerint, permittendum esse examen dubitativum, ut prudentem, omnibus perpensis, actum fidei elicere possint. Cumque D. De Pompignan, ut Rousseau ac Freret disjiceret difficultates, respondisset catholicos quidem fateri se haud comprehendere *quid* mysteriorum credendorum, non tamen ignorare *quare* sit credendum per examen motivorum cre-

dibilitatis ; cum , inquam, haec respondisset Pompignan, insurrexit Anonymus sub ementito philosophi Genevensis nomine , ac datis ad eum litteris adnisus est ostendere in catholica Ecclesia non solum nullum ejusmodi examen permitti, sed penitus interdici, ut patet ex Tridentino canone.

81. Praemittimus 2° duplex distingui fidei examen , quorum alterum *dubitativum*, *confirmativum* alterum nuncupatur. Dubitativum illud est quo mens incerta et anceps de veritate alicujus articuli rationum momenta expendit quibus permoveatur ; confirmativum vero illud dicitur, quo mens certo tenet quod credit, cum vero ignoret peculiaria fundamenta quibus innititur, in ea inquirit ad ignorantiam depellendam. Prius examen nequit cum fide consistere, bene vero posterius.

82. Praemittimus 3° per Baptismum infundi in infantes fidei habitum , seu dispositionem illam , qua adjuti actualis gratiae auxiliis facile erumpant in fidei actum , cum illis ab Ecclesia proponuntur objecta credenda cum suo motivo formali , nempe auctoritate Dei revelantis.

83. Quibus praemissis, sic jam accedimus ad primam propositionis partem evincendam. Examen dubitativum permitti nequit hujusmodi parvulis, si 1° destruit dispositionem quam illi in Baptismo consecuti sunt; si 2° fidei sit eversivum ; si 3° non sit illorum aetati accommodatum ; si denique 4° eidem suppletur per Ecclesiae auctoritatem. Atqui res ita se habet.

84. Etenim 1° destrui per examen dubitativum fidei habitum exinde liquet, quod iste inclinet ad assentiendum firmiter veritatibus fidei , illud vero ex dubio procreetur, atque dubium et haesitationem supponat. 2° Fidei esse eversivum ex eo patet , quod fides ac dubium sibi invicem adversentur , ac se invicem excludant. 3° Nec minus clare constat ejusmodi examen haud esse aetati puerorum accommodatum. Ad hoc enim instituendum non modo acre requiritur judicium, sed innumerae pene exiguntur cognitiones biblicae, criticae, historicae, philosophicae etc. quibus vix

instructi esse possunt viri in studiis enutriti. Aut igitur numquam pervenient ad actum fidei eliciendum, aut fatendum illis supplere, quod quarto loco constituimus, Ecclesiae auctoritatem, quae utpote regula fidei proxima, sola potest defectui motivorum quae intrinseca sunt prospicere. Quaevis alia via aut absurda est, aut ad indifferentismum, aut ad incredulitatem perducit.

85. Altera vero propositionis pars, quae mores afficit, sic ostenditur. Non debent nec possunt interrogari pueri baptizati an ratas habere velint sponsiones ex eorum nomine factas a susceptoribus, si ejusmodi interrogatio adversetur obligationi qua illi obstringuntur utroque jure divino ac naturali. Jam vero rem ita se habere facile ostenditur. Interrogatio, an quis velit aliquid praestare, supponit libertatem, sive immunitatem a quovis obligationis vinculo. Porro hac immunitate haud fruuntur pueri tincti Baptismate; siquidem ad efficiendum quod sponsores polliciti sunt tenentur pueri isti primo lege divina. Peremptoria sunt Christi verba Matth. ult. *Baptizantes eos . . . docentes servare omnia quaecumque mandavi vobis.* Sed tenentur praeterea lege naturali, tum quia lex naturae clamat, ut qui a maximo liberatur malo, cujusmodi est exitium sempiternum, maximoque donatur bono, cujusmodi est aeterna salus, illam debeat adimplere conditionem sub qua utrumque collatum est; tum quia per Baptismum infantes cooptantur in Ecclesiam; ast quicumque membrum fit aut nascitur alicujus societatis, naturali jure obstringitur ad leges servandas ejusdem societatis. Sane non alia ratione se gerit politica societas respectu eorum qui in ea nascuntur; hinc neque Synagoga unquam circumcisos octavo a nativitate die, aut Ecclesia recens baptizatos interrogavit utrum voluerint leges respective proprias servare nec ne, sed indiscriminatim omnes adacti sunt ad ea servanda, propria uniuscujusque religionis instituta. Hinc jure merito Tridentinum hos edidit canones contra novatores: can.7. *Si quis dixerit, baptizatos per Baptismum ipsum solius fidei debitores fieri, non autem uni-*

versae legis Christi servandae, *anathema sit*; et can. 8. *Si quis dixerit*, *baptizatos liberos esse ab omnibus sanctae Ecclesiae praeceptis*, *quae vel scripta vel tradita sunt*, *ita ut ea observare non teneantur*, *nisi se sua sponte illis submittere voluerint*; *anath. sit.*

DIFFICULTATES

86. I. Obj. 1° Nemo prudenter credit, quin prius motiva expenderit quibus cognoscat esse credendum. 2° Ecclesiae auctoritas supplere nequit defectui ejusmodi examinis motivorum, alioquin pueri Graecorum rite in schismate instituerentur; aliunde vero ut crederent pueri ob infallibilem auctoritatem Ecclesiae, deberet ipsis certo constare Ecclesiam in qua nati sunt solam veram Ecclesiam esse, quod sine examine scire nequeunt. 3° Haec proinde agendi ratio viam aperit ad universalem tolerantismum, cum quilibet veram illam doctrinam teneat in qua a parentibus seu institutoribus instructus est. Ergo.

87. Resp. Ad 1^{m}, *D.* Si adultus ac nondum baptizatus sit, *Tr.* vel *C.* si parvulus baptizatus, ac vix rationis usum assecutus *N.* Nec enim ejusmodi parvuli, ut vidimus, huic examini idonei sunt; sola proinde Ecclesiae auctoritas ipsis accommodata est, cui ut credant proponenti fidei veritates vi gratiae in Baptismo acceptae, ac fidei habitualis inclinantur.

88. Ad 2^{m}, vel *N.* vel *D.* Nisi a fidei habitu, et gratiae actualis auxiliis inclinarentur ad ei assentiendum, *C.* secus *N.* Cum enim hi pueri praejudiciis vacui sint, ac ignorent utrum aliae communiones sibi Ecclesiae nomen vindicantes existant, sine ullo examine gratia adjuti eliciunt actum fidei in Ecclesiam a qua deinceps reliquos fidei articulos addiscunt. Nec refert eos institui in falsa secta, nam quamdiu in bona, ut ajunt, fide versantur, catholici sunt; Ecclesia catholica ea est, quae uti eos peperit per ancillarum uterum, sic per ancillarum sinum eos alit ac nutrit. Habitus porro fidei per Baptismum acceptus, uti animadvertit s. Thomas *In lib.* 3. *Sent. dist.* 23. q. 1. ar. 3. ad 2.

In duobus nos adjuvat; scilicet ut credamus ea quae credenda sunt, et ut eis quae non sunt credenda, nullo modo assentiamur. Dum igitur adolescunt pueri baptizati ac instruuntur, si filii sunt catholicorum magis ac magis confirmantur in propria fide, si filii sunt sectariorum dubitare incipiunt de iis peculiaribus erroribus quos edocti sunt; ac si gratiae obsecundent, resipiscunt et ad Ecclesiam catholicam redeunt. Praesertim cum tot evidentes characteres de veritate Ecclesiae catholicae, ac de falsitate propriae sectae ipsorum oculis perpetuo obversentur.

89. Ad 3^m^, *N.* Tolerantismus enim religiosus, de quo est sermo, tenet aeque veras esse religiones omnes; at ut patet ex processu quem delineavimus, numquam parvuli in absurdam ejusmodi consecutionem devenient.

90. II. Obj. 1° Infantes neque per se, neque per sponsores quos non delegarunt, pollicitationibus illorum nomine emissis se obstrinxerunt; ergo nisi eas ratas habeant, cum adoleverint, eas servare minime tenentur. 2° Protestantes filiis suis legendas Scripturas praebent, ut in illis videant fundamenta propriae fidei, Scripturarum autem lectionem illis Ecclesia vetat, ergo praxis protestantium longe praeferenda est praxi Ecclesiae catholicae.

91. Resp. Ad 1^m^, *D.* Expresse, *C.* tacite *N.* Ut enim diximus, cum agitur de gravi impendente malo arcendo ac de summo bono obtinendo praesumi consensus debet ad eam ponendam conditionem necessario requisitam. Eo vel magis si haec promissio utroque jure divino ac naturali debita sit.

92. Ad 2^m^, *D.* Qui dum ita se gerunt stulte agunt, *C.* rite *N.* Nam 1° supponunt infantes dum adolescunt idoneos esse ad suam fidem sibi cudendam ex Scripturarum lectione, cui impares sunt vel docti ipsi; 2° supponunt errores suos in Sacris litteris contineri; 3° supponunt authenticas ac divinas esse Scripturas quas pueris tradunt, quod nonnisi ex Ecclesiae auctoritate sciri potest, ut suo loco ostendimus; 4° supponunt fidem ex lectione esse, cum tamen juxta

Apostolum sit *ex auditu;* 5° supponunt omnes litteras callere, quod tamen vel apud ipsos falsum est. Cum igitur, ut alia silentio praetereamus, nonnisi stulte haec supponantur, apparet quam stulta, imo et absurda sit protestantium praxis atque ad fallendum composita.

CAPUT V.

DE NECESSITATE BAPTISMI

93. Potest aliquid necessarium esse aut necessitate *medii*, aut necessitate *praecepti.* Necessitas medii ea dicitur, si finis sine illo obtineri nullatenus possit; necessitas vero praecepti ea censetur si medio inculpabiliter deficiente, finis tamen obtineri possit, cum proveniat ex praecepto positivo. Sub utroque respectu necessarium ad salutem tenet Ecclesia Baptismum; necessitate medii quoad infantes, nisi illius vices suppleat martyrium; necessitate praeterea praecepti quoad adultos ad quos sufficiens Evangelii notitia pervenerit, aut in re aut in voto. Huic doctrinae refragati sunt pelagiani, waldenses, calviniani ac sociniani. Calviniani saltem quoad filios fidelium; sociniani quoad eos qui christianam doctrinam profitentur. Hic error protestantibus passim ac rationalistis communis effectus est, contra quos sit:

PROPOSITIO

Baptismus liber non est, sed est necessarius ad salutem

94. De fide propositio est, ex can. 5. Tridentini sess. 7. *Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem; anathema sit.*

95. Praemittimus porro ad quaestionis illustrationem 1° non statim obligasse Baptismi legem, sed solum post sufficientem Evangelii promulgationem; 2° theologos ancipites esse in hac sufficienti promulgatione definienda, etsi

communiter censeant quoad Palaestinam intra decem annorum fluxum, et quadraginta quoad imperium Romanum illam factam esse; 3° hanc promulgationem *relativam* esse; siquidem quoad Americanos sec. XV. nondum ea habebatur; et quoad incolas Oceaniae initio sec. XIX.; imo relativam ejusmodi promulgationem esse etiam respectu individuorum, quae si Evangelium invincibiliter ignorent, nequeunt tali obligatione seu necessitate obstringi; 4° gentes penes qua sEvangelium non penetravit in eodem statu et conditione versari, in qua versabantur gentes ante Christi adventum; 5° Baptismi institutionem relate ad infantes rationem medii habere, qui proinde si tincti fuerint, iis omnibus bonis fruuntur quae ex lavacro proveniunt, sin vero quacumque de causa eo destituti moriantur, privari tantum beneficio gratuito humanae naturae indebito, quae privatio nunc *damnationis* rationem habet respectu elevationis deperditae ob Adae peccatum, quod ipsi contraxerunt, non autem quod pejoris effecti fuerint conditionis, ac si natura humana elevata non fuisset.

96. Ut jam iter nostrum insistamus, sic veritatem enunciatam ostendimus: Christus Matth. ult. praecepit apostolis: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos* etc. et Marc. 16,25. *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* Ejusdem igitur necessitatis est Baptisma ad salutem ac fides; sed fides, adversariis fatentibus, necessaria est omnibus, ergo et Baptisma.

97. Peremptoria deinde sunt Christi verba Jo. 3, 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Iis igitur omnibus necessaria est regeneratio in aqua et Spiritu S. qui carnaliter geniti sunt. Hi vero omnes et singuli sunt, nemine excepto. Exinde praeter catholicos, sectae omnes collegerunt absolutam Baptismi necessitatem, adeo ut in hoc articulo Socinus nec fautores suos omnes sibi consentientes habuerit.

98. Post haec supervacaneum foret patrum testimonia

singillatim congerere, cum eos omnes sibi adversantes ultro calviniani ac sociniani fateantur. Juverit itaque potius ad cognoscendam traditionem constantem circa hunc articulum urgere sollicitudinem utriusque Ecclesiae Orientalis ac Occidentalis ne infantes sine Baptismo ex hac vita decederent. Receptum enim ubique semper fuit ut periclitantes a quocumque tingerentur sive masculo sive foemina, imo sive haeretico sive infideli. Haec necessitas adeo explorata erat, ut indidem argumenta patres promerent ad perstringendos pelagianos ut faterentur propagationem in omnes originalis peccati. Nec unquam potuerunt hi novatores se ab ejusmodi argumenti pondere aliter subducere, quam inanibus cavillationibus, dum factum admitterent.

99. S. Thomas ratione theologica id ipsum evincit p. 3. q. 68. ar. 1. ex eo quod nemo possit salutem consequi, qui non fuerit membrum Christi; nemo autem fit membrum Christi nisi per Baptismum vel in re vel saltem in voto susceptum.

DIFFICULTATES

100. I. Obj. 1° Christus post allegata verba ex Marci 16. adjecit: *Signa autem eos qui crediderint, haec sequentur, in nomine meo* etc. jam vero haec signa Ecclesiam nascentem tantum respiciunt, ergo et Baptisma. 2° Nec melius res conficitur ex Jo. 3. *Nisi quis* etc. quae verba de aqua materiali intelligi non debent, sed de gratia quae per Spiritum S. obtinetur, prout indicant quae sequuntur: *Quod natum est ex Spiritu, spiritus est.* 3° Reipsa eodem modo Jo. 6. Christus loquens de Eucharistia dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis*, quae tamen ex Tridentino sess. 21. absolutam necessitatem non important. Ergo.

101. Resp. Ad 1m, *Dist. min.* Signa fidei, *Tr.* Baptismi *N.* Nec enim dixit Christus *signa eos qui baptizati fuerint*, sed *eos qui crediderint.* Haec autem signa necessaria utique non fuerunt nisi pro Ecclesia nascente, ast Baptis-

mus quovis tempore necessarius est, uti reipsa Ecclesia constanter tenuit.

102. Ad 2^m^, *N*. Ut patet ex iis quae antea diximus, cum ageremus de materia; ad insequentia verba: *quod natum est* etc., *D*. *Ex Spiritu* tanquam causa principali ac efficiente, *et aqua* tanquam causa instrumentali, *C*. ad hujus exclusionem *N*. Nam Christus hic loquitur de effectu regenerationis.

103. Ad 3^m^, *N*. Jam enim animadvertimus diversam plane esse rationem locutionis Christi Jo. 3. et Jo. 6. tum in se, tum in suis adjunctis spectatae. Recte autem concilium Tridentinum tenuisse non esse Eucharistiam absolutae necessitatis, suo loco ostendemus.

104. II. Obj. 1° Masculis Hebraeorum usque ad diem octavam, foeminis omnibus antequam pertingerent ad an. discretionis sola fide parentum prospiciebatur, prout prospici filiis infidelium qui negativi dicuntur, adhuc potest. Quidni idem dicamus de ortis ex christianis parentibus? Alioquin pejor foret istorum prae illis conditio, et Christus adventu suo coarctasset salutis viam. 2° Saltem sufficere dicendum erit parentum fidem quoad infantes, qui in utero matrum delitescunt, nec alia ratione eorum saluti prospici potest; cum censeri nequeat Christus sapientissimus legislator voluisse et hos comprehendere generali lege illa quae ipsis applicari nullo modo potest. 3° Id sane insinuare visus est Christus illis verbis: *Nisi quis* RENATUS *fuerit,* nam qui nondum *natus est*, *renasci* nequit. 4° Quae doctrina licet in Tridentino ex Cajetano proposita fuerit discutienda, damnata non est, eamque non ignobiles theologi tuentur, Ignatius Ludovicus Bianchi, Eusebius Amort, aliique sive antiquiores sive recentiores apud Trombellium *De sacramentis* tom. 3. diss. 7. *De Baptismo* q. 2. c. 1. seqq. Ergo.

105. Ad 1^m^, *D*. Per fidem parentum aliquo externo signo illis applicatam, juxta verisimiliorem sententiam, *C*. sine hac applicatione *Tr*. et negamus paritatem. Qua praecise ratione illis provisum fuerit, res est admodum incer-

ta ex documentorum defectu ac varia patrum sententia, adeoque ex ignoratione nostra nihil confici potest. Negavimus paritatem, quia cum nunc Christi, a quo res haec pendet, voluntas patefacta sit, non est quod amplius ambigamus de remedii necessitate. In eisdem versamur tenebris quod spectat ad filios negativorum infidelium, qui profecto reperiuntur in eodem statu et conditione in qua homines erant in statu ac lege naturae. Nec tamen exinde inferri potest, Christum quoad filios fidelium viam coarctasse salutis, cum ante Christi adventum penes paucissimos vera fides conservata fuerit, adeoque nonnisi paucissimis subveniri poterat; ast post Christi adventum ex diffusione christianae religionis innumeris subvenitur, qui alioquin periissent.

106. Ad 2^{m}, *N.* Ad prob. autem dicimus adversarios laborare falsa hypothesi, quod nempe Christus per modum legis statuerit necessitatem Baptismi quoad infantes, cum tamen ipse statuerit ad modum necessariae *conditionis* ac *medii* ad obtinendum beneficium indebitum.

107. Ad 3^{m}, *Neg.* Nam qui concepti sunt ac anima vivificati, nati censentur, etiam ex loquendi usu Scripturarum, ut patet ex Matth. 1, 20.; cum vero haec non sit nisi nativitas imperfecta et inchoata, fit, ut cum in lucem eduntur, simpliciter nasci dicantur, ac proinde in quacumque hypothesi *renati* cum sacro lavacro tinguntur.

108. Ad 4^{m}, *D.* Damnata expresse non est uti formaliter haeretica, *C.* non fuit improbata *N.* Noluit concilium novam hanc discussionem suscipere; attamen in congregationibus praeviis improbata est, et a Dom. Soto ut haeretica rejecta; Pius vero V. in nova operum Cajetani editione et hanc sententiam expunxit. Ex his patet quid sentiendum sit de placito illorum theologorum qui illi adstipulari visi sunt. Ecclesia numquam parentes adhortata est, ut saluti consulerent ejusmodi infantium sive fide, sive orationibus; quod non omisisset facere, si vel tenuem probabilitatem doctrina illa haberet.

109. III. Obj. 1° Rebaptizantes, inter quos Cyprianus in *Epist. ad Jubajan.* censuerunt anabaptismum rem liberam esse atque ad disciplinam spectantem, credebatur igitur aetate illa Baptismum non esse de absoluta necessitate ad salutem; 2° sane s. Cyprianus in allegata Epistola censuit bene sperandum de iis, qui ab haereticis tincti in Ecclesiam admissi sunt sine novo baptismate, et in Ecclesiae unitate defuncti sunt. 3° Incertum praeterea est utrum B. Virgo, et Apostoli ipsi fuerint baptizati. Ergo.

110. Resp. Ad 1m, *D.* Parum sibi cohaerentes, *C.* secus *N.* Cum aliqui in via erroris inveniuntur, cum nequeant difficultates, in quas se conjiciunt, dissolvere, secum ipsis pugnant. Sic contigit rebaptizantibus, qui modo pro anabaptismo decertabant tanquam si fidei articulum adstruerent, modo uti rem liberam ac disciplinarem spectabant, ne cogerentur tot Ecclesias, praesertim vero Romanam erroris arguere. Catholica vero Ecclesia hunc articulum uti dogmaticum semper habuit, atque absolutam baptismi necessitatem propugnavit.

111. Ad 2m, Eadem esto responsio; siquidem ex eodem fonte haec sentiendi ratio promanabat.

112. Ad 3m, *D.* Id est non legitur apostolos fuisse baptizatos, *C.* expiati reipsa non sunt *N.* De hoc dubitari juxta s. Augustinum *Ep.* 265. *ad Seleucianum* n. 4. sine erroris culpa non potest. Sane qui ex Christi jussione alios tingebant, quomodo putandi sunt Baptismum neglexisse quoad seipsos? De B. Virgine nonnulli dubitarunt utrum reipsa Baptisma susceperit quo non indigebat ad quamvis culpam sive originalem sive actualem eluendam; alii vero longe probabilius affirmant, quum praeter peccatorum remissionem, ad alios effectus producendos sacramentum hoc fuerit institutum, qui cum sanctitate B. Virginis consistere possunt.

—

CAPUT VI.

DE BAPTISMI EFFECTIBUS

113. De Baptismi effectibus diversae haereticorum sectae antiquiores ac recentiores contraria omnino senserunt. Manichaei, Augustino teste in lib. *De haeresibus. Haer.* 46., ita Baptismum extenuarunt, ut dicerent ipsum *nihil cuiquam salutis afferre.* Neque ab hac doctrina abludunt haud pauci protestantes recentiores quibus Baptismus non est nisi ritus cooptationis in coetum fidelium. Alii vero protestantes docuere per Baptismum non tolli peccatum originale, quod in baptizatis subsistere pergit cum suis manifestationibus, seu cum peccatis actualibus, quae ex illo proveniunt, sed solum tegi, radi, aut non imputari. Hi tamen ipsi dum nisi sunt vim Baptismi extenuare, extollunt ita, ut per adeptam justificationem, vi fidei quae per Baptismum excitatur, autument non solum non imputari peccatum originale cum peccatis praeteritis , sed neque futura, imo impeccabilitatem tribuere; aut saltem si peccata exitialia sint, fieri per Baptismum venialia. Haec omnia errorum monstra proscripsit Tridentinum sess. 5. can. 5. *Si quis per Jesu Christi D. N. gratiam, quae in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet, sed dicit tantum radi, aut non imputari; anathema sit;* ac sess. 7. can 6. *De Bapt. Si quis dixerit, Baptizatum non posse, etiamsi velit, gratiam amittere, quantumcumque peccet, nisi nolit credere; anathema sit.* Can. 10. *Si quis dixerit, peccata omnia, quae post Baptismum fiunt, sola recordatinne et fide suscepti Baptismi, vel dimitti vel venialia fieri; anathema sit.* Et can. 11. *Si quis dixerit, verum et rite collatum Baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad poenitentiam convertitur; anathema sit.*

114. Quibus quatuor praecipui novatorum errores cir-

ca Baptismi effectus proscripti sunt, 1° per Baptismum nullam gratiam conferri; 2° non penitus tolli peccatum originale una cum actualibus, si quae sint; 3° inamissibilem esse obtentam per Baptismum justificationem, aut peccata mortalia venialia fieri; 4° amissibilem Baptismum esse.

115. His igitur commentitiis effectibus dimissis, veri effectus Baptismi quatuor praecipui sunt ex doctrina catholica, 1° gratia justificationis et sanctitatis, qua peccata omnia sive originale sive actualia dimittuntur; 2° remissio poenae peccatis debitae tum aeternae tum temporalis; 3° cooptatio in Ecclesiae membra, per quam jus acquiritur ad aliorum sacramentorum participationem; 4° characteris impressio.

116. Cum vero de aditu ad Ecclesiam res per se pateat, nec ulla moveatur quaestio; de duobus aliis, in aliis tractatibus egerimus; superest ut hic disseramus de gratia qua deletur reatus originalis peccati, ac tollitur totum id, quod veram ac propriam peccati rationem habet.

PROPOSITIO

Per D. N. J. C. gratiam, quae in Baptismo confertur, reatus originalis peccati remittitur, ac tollitur totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet

117. Propositio de fide est sancita in adducto can. 5. sess. 5 conc. Tridentini. Quod vero ibi dicitur de reatu peccati originalis ex paritate rationis intelligi debet etiam de reatu sive culpae sive poenae alterius cujuscumque peccati, eo ipso quod Baptisma passim in Sacris litteris sacramentum *regenerationis* ac *renovationis* nuncupetur. Probationes praeterea quae hic adducuntur cujusvis peccati reatum complectuntur.

118. Tum ex Sacris litteris tum ex constanti ac publico Ecclesiae sensu veritas propositionis adstruitur. Ex Sacris litteris quidem nota sunt verba Petri Act. 2, 38. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum:* tum

Ananiae ad Saulum ibid. 22, 16. *Baptizare et ablue peccata tua;* item quae scribit Apostolus Rom. 6, 3. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus . . . . ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in C. J. D. N.;* qui proinde concludit ibid. c. 8. v. 1. *Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* In eisdem praeterea passim legitur, nos per Baptismum *ablui, mundari, renasci, sanctificari, Christum induere* etc. quibus profecto nihil luculentius afferri potest ad commendandum Baptismatis gratiae effectum quoad cujusvis reatus peccatorum remissionem.

119. Sed non minus luculenter eadem veritas ex constanti ac publico Ecclesiae sensu adstruitur. Etenim praeter formulam symboli Nicaeni *Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum*, id constat vel ex ipsis christianae religionis hostium imputationibus, quod christiani scelestos quosque, mulierculasque criminibus oneratas una aquae ablutione puros se reddere ac efficere profiterentur, inter quos eminet Celsus apud Originem lib. 3, n. 51. tum etiam ex eo quod Ecclesia nunquam consueverit baptizatis poenitentias seu satisfactiones injungere; exinde inolevit abusus illorum qui Baptismi susceptionem ad seram usque aetatem protraherent, imo ad mortis articulum. Post haec inutile est patrum singillatim testimonia congerere ad rem ipsam evincendam.

DIFFICULTATES

120. Obj. 1° Sententia de infusione gratiae habitualis in infantes qui tinguntur solum ut probabilior admissa est a conc. Viennensi, adeoque ante conc. Florentinum et Tridentinum res nondum explorata erat. 2° Deinde per Baptismum peccatum originale unice deleri ex eo patet, quod sacramentum *regenerationis* vocetur, quatenus, ut patres loquuntur, per ipsum deletur, quod carnali est generatione contractum. 3° Nec obest conferri illud in *remissionem peccatorum*, ejusmodi enim remissio poenitentiae accepta

referenda est, quae Baptismo praemittebatur juxta illud Act. 2, 38. *Poenitentiam agite* etc. 4° Nec tamen omnem per Baptismum remitti peccati reatum aperte constat ex poenalitatibus, quas vocant, remanentibus post susceptum Baptisma, alioquin intelligi non posset, quomodo sublata causa non tollantur effectus; hinc eadem post Baptismum ad malum proclivitas, eadem ad bonum difficultas permanet ac ante illius susceptionem vigeret. Ergo.

121. Resp. Ad 1^m, *D.* Opinio de infusione gratiae ad modum habitus ex sensu philosophiae peripateticae, *C.* de infusione gratiae simpliciter *N.* Nec enim opinio haec erat, sed fidei veritas de qua numquam inter scholasticos dubitatum est. Igitur quaestio in hoc unice versabatur utrum infunderetur per modum habitus et qualitatis. Hoc porro nunquam definitum est.

122. Ad 2^m, *D.* Etiam, *C.* solum *N.* Baptismus sacramentum *regenerationis* nuncupatur, quatenus qui antea per carnalem generationem nati eramus, illius vi renascimur in Spiritu, quaecumque demum peccata praecesserint juxta illud Apostoli Rom. 5, 15. *Non sicut delictum, ita et donum . . . . nam judicium quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem.*

123. Ad 3^m, *D.* Poenitentiae accepta referenda est remissio peccatorum *dispositive*, seu velut conditioni necessariae in adultis, *C.* efficienter seu formaliter *N.*

124. Ad 4^m, *N.* Poenalitates vero nobis relictae sunt ad agonem, et ad conformitatem cum Christo patiente in praesenti hac vita. Ratio autem ob quam sublata causa, scilicet peccato originali, remaneant poenalitates quae effectus sunt peccati, est, quia sanata quidem est persona, non autem revocata ad pristinam integritatem sanciata natura. Ex hac porro illa oritur ad malum proclivitas, ac difficultas ad bonum prosequendum, quam experimur, ad eum modum quo infans qui in lutum cecidit a matre abstergitur a contractis maculis, at minime levatur a dolore quem infans ex casu patitur.

CAPUT VII.

IN DOCTRINAM HACTENUS VINDICATAM SCHOLIA

125. Circa formam et subjectum nonnulla addenda sunt. Quaestio enim duplex agitatur circa formam, altera speculativa, altera historica. Ac primo nonnulli scholastici quos recenset Dom. Soto in 4. *Sent. dist.* 5. *quaest. unic. art.* 6. inter quos eminent Cajetanus et Hadrianus VI. in suis *Commentariis* ante Pontificatum editis, censuerunt validum esse Baptismum vel sub generica Trinitatis invocatione collatum, vel sub invocatione unius tantum personae, vel in nomine solius Jesu Christi. Hanc sententiam amplexus est Jo. Gherhardus Vossius lib. 2. *De Baptismo Thes.* 6. Jam vero etsi daretur sententiam hanc aliqua probabilitate minime destitutam esse, in praxi nihil inservit ob contrariam doctorum opinionem; quandoquidem in administratione sacramentorum non licet sequi probabilissimam licet opinionem, relicta tutiori. Imo Alexander VIII. hanc proscripsit propositionem, quae est n. 27. *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti, praetermissis illis: Ego te baptizo.*

126. Quoad quaestionem historicam, ut jam innuimus, non defuerunt, qui contenderint apostolos ex quadam dispensatione, ut vult s. Thomas adstipulatus huic sententiae, Baptismum administrasse sub unius Jesu Christi nominis invocatione; *Ut nomen Christi*, ut ipse loquitur Par.3. q. 66. ar. 3. ad 1. *quod erat odiosum Judaeis et gentilibus, honorabile redderetur.* Card. Ursius in *Dissert. de Baptismo in nomine J. C. collato*, ac in alio opusculo, cui titulum fecit: *Vindiciae dissertationis de Baptismo in nomine J.C.*, pluribus hanc sententiam confirmare adnisus est. Ast eidem refragati sunt Drouvenius, Card. Gotti, Billuart aliique non pauci, qui exponunt s. Thomam ita ut *hypothetice* potius quam *absolute* locutus fuerit. Opinio, quae tenet apostolos reipsa sub invocatione distincta trium personarum di-

vinarum Baptismum contulisse, communior ac vera videtur. Quod in Actis Apostolicis dicitur de baptizatis *in nomine Jesu Christi,* exponitur de Christi Baptismate ad distinctionem Baptismi Joannis.

127. Sed ut jam aliquid attingamus de Baptismi subjecto, haud exigua controversia exarsit inter thomistas et scotistas, utrum liceat, invitis parentibus, infidelium infantes baptizare. Sententiam affirmantem scotistae, negantem thomistae sectati sunt. Thomistarum doctrinae procul dubio Ecclesiae praxis favet, quae, uti observat s. Thomas 2. 2. q. 10. ar. 12., licet habuerit imperatores potentissimos in sinu suo, nunquam tamen infidelium filios invitis parentibus tingere consuevit. Ratio vero hujus praxis desumitur a s. Thoma tum ex fidei periculo, tum ex laesione justitiae naturalis; quas deinde fuse s. Doctor evolvit. Scotistarum partibus adhaesit Estius, qui in 4. *sent. Dist.* 5. §. 2. illorum argumenta exponit et confirmare satagit.

128. Illicitum pariter atque a christiana pietate alienum esse adultos invitos ad Baptismum cogere, nemo inficiatur. Si quis tamen non omnino reluctans atque ex timore impendentis sibi gravis damni Baptismum susceperit, ex communi sententia valide censetur baptizatus, non autem si sola externa vi tinctus fuerit.

129. Circa ritus animadvertere juverit non eosdem semper adhibitos fuisse in administratione hujus sacramenti. Nonnulli in desuetudinem abierunt, alii constanter viguere. Jure porro crimini vertitur protestantibus quod usum exorcismorum repudiaverint, qui a primis Ecclesiae seculis viguit, et ex quo patres, Augustinus praecipue, arma promebant ad refellendos pelagianos. In reprehensionem pariter incurrit synodus Pistoriensis quae sub obtentu obsecundandi spiritui Ecclesiae a conc. Tridentino repraesentatae, nonnisi unum susceptorem seu patrinum, marem pro maribus, foeminam pro foeminis assumi decrevit, cum reipsa Tridentini patres duos assumendi, prout mos ubique fere obtinet, facultatem concesserint.

TRACTATUS

DE CONFIRMATIONE

1. Cum a veteribus Confirmatio spectata fuerit veluti quaedam baptismi consummatio ac perfectio, ideo ea tum adultis tum infantibus statim post sanctum lavacrum conferri consueverat, ac secundum inter sacramenta locum ex ordine tenet.

2. Eadem ab effectibus modo vocata a veteribus est *perfectio* et *consummatio*, modo *sacramentum plenitudinis gratiae*. A materia interdum *impositio manuum*, aut *Sacramentum Chrismatis*, *Oleum sanctificatum*, aut etiam absolute *Chrisma*, et cum addito, *Chrisma sanctum*, *unguentum perenne*, *supercaeleste*, *Chrisma salutis* dicta est; a signo denique crucis, quod supra frontem teritur, vel characteris in anima impressi nuncupata est *sigillum*, *signaculum spiritale*, *dominicum*. A Graecis passim ac orientalibus μύρον vocatur. Definiri autem solet: *Sacramentum Novae Legis, quo baptizatis gratia sanctificans augetur, et additur robur Spiritus Sancti, tum ad firmiter credendum, tum ad fidem ipsam strenue profitendam.*

3. Catholicam hujus sacramenti doctrinam sancivit Tridentinum sess. 7. tribus his canonibus: can. 1. *Si quis dixerit, Confirmationem baptizatorum otiosam ceremoniam esse et non potius verum et proprium sacramentum, aut olim nihil aliud fuisse, quam catechesim quandam, qua adolescentiae proximi fidei suae rationem coram Ecclesia exponebant; anathema sit.* Can. 2. *Si quis dixerit injurios esse Spiritui Sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt; anath. sit.* Can. 3. *Si quis dixerit, sanctae Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem; anath. sit.*

4. Tria igitur sunt dogmata a nobis vindicanda; sacramenti veritas, materia ac minister. Quod totidem capitibus efficiemus, quibus quartum adjiciemus ad magis illustranda quae ad hoc sacramentum spectant.

CAPUT I.

DE VERITATE SACRAMENTI CONFIRMATIONIS

5. Protestantes omnium primi veritatem hujus sacramenti adorti sunt; veteres enim haeretici potius neglexerunt aut temerarunt, quam rejecerint. Lutherus in lib. *De captiv. Babylonica* cap. *De Confirm.* inter ecclesiasticas ceremonias Confirmationem rejicit; conviciis ac blasphemiis haeretici reliqui eum secuti sacramentum istud prosecuti sunt. Inter hujus sacramenti impugnatores eminent Dallaeus atque Samuel Basnagius. Non pauci tamen ex recentioribus protestantibus, contentione deposita, summis laudibus sacramentum hoc extollunt.

PROPOSITIO

Confirmatio baptizatorum non est otiosa ceremonia sed verum et proprium Sacramentum

6. De fide hanc esse propositionem constat ex allegato can. 1. conc. Tridentini. Ejus veritatem ex Scripturis sensu traditionali expositis atque ex constanti totius Ecclesiae praxi evincimus.

7. In Actis Apostolicis c. 8, 14. seqq. legitur: *Cum audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum.* Rursum ibid. 19, 5. *His auditis, baptizati sunt* (Ephesii) *in nomine Domini Jesu, et cum imposuisset illis manus Pau-*

lus, venit Spiritus Sanctus super eos. Unde sic: Tria ex adversariis ipsis requiruntur ac sufficiunt ad verum sacramentum constituendum, signum sensibile, institutio Christi, et gratiae collatio. Atqui tria haec ex allatis testimoniis in Confirmatione habentur, signum quidem sensibile in manuum impositione, gratiae collatio in Spiritu S. quem conferebant apostoli, Christi autem institutio ex hac ipsa gratiae collatione per signum sensibile necessario sequitur.

8. Scripturarum sensus traditionalis ex quinque priorum seculorum patribus evidenter adstruitur: Etenim ex sec. II. labente s. Irenaeus lib. 4. *Contr. haeres.* c. 38. n. 2. scribit: *Quibuscumque enim imponebant Apostoli manus accipiebant Spiritum Sanctum, qui est esca vitae,* seu gratia sanctificans. Item Tertullianus in lib. *De Bapt.* c. 8. *Dehinc,* inquit, *manus imponitur, per benedictionem advocans et invitans Spiritum Sanctum.* Eadem eodem sec. habet Theophilus Antiochenus lib. 1. ad Autolycum.

9. Ex sec. III. nobis sese offerunt Cyprianus ac Firmilianus; Cyprianus *Ep.* 72. iterum tingendos ab haereticis baptizatos contendit cum ad Ecclesiam redeunt, quia *tunc demum,* inquit, *plene sanctificari et esse filii Dei possunt, si utroque Sacramento nascantur;* et *Ep.* 73. de baptizatis a Philippo scribit: *Quod deerat, id a Petro et Joanne factum est, ut oratione pro eis habita, et manu imposita, invocaretur et infunderetur super eos Spiritus Sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur; ut, qui in Ecclesia baptizantur, praepositis Ecclesiae offerantur, et per nostram orationem et manus impositionem Spiritum S. consequantur, et signaculo dominico consummentur.* Eadem habent Firmilianus in *Epist. ad s. Cyprianum,* et vetus Auctor *De Rebaptismate,* et s. Cornelius Papa in *Epist. ad Fabium,* qui de Novatiano scribit: *Hoc autem, signaculo minime percepto, quomodo Spiritum Sanctum potuit accipere?*

10. Ex IV. et V. sec. de hoc sacramento pertractant synodus Illiberitana can. 38., Innocentius I in *Epist. ad Decentium,* s. Hieronymus in *Dial. adversus Luciferian.* n. 9.

s. Augustinus *De Trinit.* lib. 15. c. 25. n. 46., Cyrillus Hierosolym. *Catech.* 31. qui copiose adeo quae ad hoc sacramentum spectant, et clare exponit, ut Kemnitius non dubitaverit vocare Confirmationem *Sacramentum Cyrillianum.* Nos hic solius Augustini verba describemus, qui loc. cit. ait: *Quem morem* (apostolorum imponendi manus, et orandi ut veniat Spiritus S.) *in suis praepositis etiam nunc servat Ecclesia.*

11. De Ecclesiae porro constanti ac universali praxi in administrando hoc sacramento praeter conciliorum, Pontificum, et patrum documenta, testes sunt Rituales libri et Sacramentaria quoad Ecclesiam Occidentalem, et Euchologia quoad Ecclesiam Orientalem, in quibus ritus, ordo, materia, minister hujus sacramenti indicantur ex apostolica traditione. Hos autem libros atque haec Euchologia collegerunt Martenius et Renaudotius, qui praeterea ineluctabilibus monumentis ostendit hac in parte consensionem Ecclesiarum Orientalium cum Ecclesia Latina.

DIFFICULTATES

12. I Obj. Quae ex Scripturis proferuntur non ostendunt sacramenti veritatem. Etenim 1° in illis agitur de collatione gratiae gratis datae, non autem gratiae sanctificantis; quotquot enim illam impositionem manuum accipiebant, *loquebantur linguis et prophetabant,* ut legitur Act. 19, 6. quam proinde potestatem dandi Spiritum S. oblata pecunia, Simon magus emere voluit. 2° Hinc licet Ananias non fuerit episcopus, Saulo tamen, ut legitur Act. 9, 17., manus imposuit, ut visum reciperet, *et impleretur Spiritu Sancto.* 3° Cernens propterea Petrus ibid. c. 10, 44. quod *cecidit Spiritus Sanctus super omnes, qui audiebant verbum,* licet nondum baptizatos, ab imponendis super eos manibus post baptismum, se abstinuit. 4° Idcirco apposite Augustinus *De Bapt.* lib. 3. c. 16. n. 31. interrogat: *Quid est aliud manus impositio, nisi oratio super hominem?* Et Gratianus *Causa* 1. cap. *Arianos, quaest.* 1. n. 73. negat ma-

nuum impositionem esse sacramentum. 5° Alioquin injuria irrogaretur baptismo, quasi per ipsum gratia conferretur dimidiata. 6° Nec deest panis eucharisticus qui cor hominis confirmat; refert proinde s. Cyprianus *Epist.* 54. Christi athletas ad martyrium subeundum se eucharistiae clypeo communivisse. Ergo.

13. Resp. *N. A.* Ad 1^m, prob. *D.* Agitur de collatione gratiae gratis datae praeter collationem gratiae sanctificantis, *Tr.* vel *C.* ad hujus exclusionem *N.* Collatio donorum quae comitabatur manuum impositionem in illis Ecclesiae primordiis accidentalis erat ad fidei commendationem, ac proinde non omnes eadem dona consequebantur, ut declarat Apostolus 1. Cor. 12, 47. seqq. scribens: *divisiones gratiarum sunt*, ac fuse prosequitur. Contra vero gratia sanctificans erat effectus principalis, ut declaravit Christus Luc. 34, 49. dum promisit gratiam confirmatricem roboris ac fortitudinis ad strenuam fidei testificationem, dicens: *Donec induamini virtute ex alto.* Ad hunc finem manuum impositio omnibus conferebatur ex Apostolo qui Hebr. 6, 1. et 3. hanc manuum impositionem recenset inter fundamenta religionis christianae, scribens: *Non rursum jacientes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, et fidei ad Deum; baptismatum doctrinae; impositionis quoque manuum.* Sicque responsio patet ad objecta loca.

14. Ad 2^m, *D.* Ananias manus imposuit Saulo ut *visum reciperet, C. ut impleretur Spiritu S. Subd.* mediante baptismo, *C.* per se *N.* necdum enim erat Saulus baptizatus.

15. Ad 3^m, *D.* Non legitur Petrum super Cornelium, ejusque familiares post collatum baptismum manus imposuisse, *C.* non imposuit vel *N.* vel *Tr.* Fieri enim potuit, ut postquam Petrus vidit Spiritum S. extraordinaria ratione super illos illapsum sicut super apostolos in coenaculo, illam manuum impositionem praetermiserit. Ceterum illud non est nisi argumentum negativum.

16. Ad 4^m, *D.* Loquens de impositione manuum *reconciliatoria*, qua recipiebantur haeretici in Ecclesiam, *C.* de

sacramentali *N*. In allegatis enim verbis s. Augustinus rationem reddit quare manus imponantur super haereticis cum redeunt in Ecclesiae sinum, non autem iteretur baptismus; scribit enim ibid. *Manus autem impositio, non sicut baptismus, repeti potest*. De hac ipsa manuum impositione loquitur Gratianus.

17. Ad 5^m, *D*. Si idem esset utriusque sacramenti effectus, *C*. Si plane diversus *N*. Per baptismum enim renascimur ac renovamur, et ingredimur in Ecclesiam, per Confirmationem autem robur accipimus ad fidem strenue profitendam, et adscribimur Christi militiae. Eadem est in utroque sacramento gratia sanctificans, sed datur ad diversos effectus.

18. Ad 6^m, *D*. Per modum nutritionis, *C*. per modum roboris juxta dicta *N*. Athletae porro illi, de quibus scribit s. Cyprianus, ideo solo se muniebant eucharistico cibo, quia jamdiu fuerant chrismate delibuti statim post baptismum, prout ferebat illius aetatis disciplina.

19. II. Obj. 1° Patres antiquissimi prorsus silent de hoc Confirmationis sacramento, inter quos s. Justinus, quamvis professus fuerit se in sua Apologia omnia Caesaribus exponere, *ne*, ut ipse ait n. 61., *maligne quidquam et dissimulanter agere videretur*. 2° Insequentes patres de Confirmatione disserunt tanquam de parte integrali baptismi ac ceremoniali. Sic Tertullianus lib. *De Bapt*. c. 7. dicit unctionem illam profluxisse de *pristina disciplina*, Veteris scilicet Testamenti, eamque baptismo adjungit; suum librum propterea, quem *de Baptismo* inscribit, his verbis absolvit: *Diximus, quantum mediocritati nostrae licuit, de universis, quae baptismi religionem struunt*. 3° Nec aliter s. Cornelius Papa de Confirmatione sensit, quam dari scribit ab episcopo *juxta ecclesiasticam regulam*. 4° Patres proinde Confirmationem passim vocant *baptismi perfectionem*, ut conc. Illiberitanum can. 38.; aut *supplementum*, ut Cyprianus *Ep*. 73., qui et in *Epist*. 72. scribit: *Tunc demum* (homines) *plene sanctificari, et esse filii Dei possunt, si sa-*

cramento utroque nascantur. 5° Imo s. Irenaeus lib. 1. *Contr. haeres.* haereticis valentinianis usum opobalsami adscribit ad suos neophytos inungendos. Quem ritum, ut conjicit Basnagius in *Annalibus politico-Ecclesiast.* ad an. 37. n. 3. Ecclesia adoptavit, ut valentinianos facilius ad se alliceret. Ergo.

20. Resp. *D.* Id est, deficientibus documentis, non constat patres apostolicos de Confirmatione disseruisse, *C.* non agnoverunt hoc sacramentum *N.* Cum enim patres qui suppares illis fuerunt tam aperte de Confirmatione loquantur uti de re in usu quotidiano ubique recepta, mirum est urgeri posse paucorum silentium. Ideo vero Justinus impositionem manuum praetermittit, quia haec ad scopum suum non spectabat, et quia habebatur velut appendix baptismi. Scopus s. Martyris erat dissolvere calumnias quas adversus baptismum et eucharistiam ethnici struebant.

21. Ad 2^{m}, *Neg.* Sed utrumque consueverunt patres conjungere, quia simul ambo administrabantur. Quod si Tertullianus dicit Unctionem *de pristina disciplina* venisse, alludit ad figuras quae in Vet. Testamento de hac unctione praecesserant, non autem quasi identica esset quoad vim et efficaciam. Nec refert aut librum suum inscripsisse *De baptismo*, aut utrumque sacramentum conjunxisse; ut enim animadvertimus, ideo conjunxit, quia simul conferebantur. Alterum porro sacramentum ab altero apprime Tertullianum distinxisse, exinde patet, quod diversam materiam, ministrum et effectum unicuique tribuat, prout pariter efficit circa eucharistiam: en ejus verba ex lib. *De resurrect. carnis* c. 8. *Caro abluitur, ut anima emaculetur* (en effectus baptismi); *caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, ut anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, ut et anima spiritu illuminetur* (en effectus Confirmationis); *caro corpore et sanguine Christi vescitur, ut et anima de Deo saginetur* (en effectus eucharistiae).

22. Ad 3^{m}, *Neg.* Nec enim verba illa: *juxta ecclesia-*

sticam regulam ad Confirmationem referuntur, sed ad ceremonias, quae ex *ecclesiastica regula* servabantur in solemni baptismi administratione, quas Novatianus suppleri neglexit cum ex infirmitate convaluit.

23. Ad 4^m, *D.* Patres passim vocant Confirmationem *perfectionem* baptismi ratione effectus, *C.* ratione sacramenti *N.* Quo sensu s. Cyprianus scripsit christianum post receptionem utriusque sacramenti plene sanctificatum esse, quatenus gratiam roboris et fortitudinis per Confirmationem adeptus est, adeoque commemorat *utrumque sacramentum*.

24. Ad 6^m, *D.* Una cum superstitiosis vocibus et ritibus quibus valentiniani utebantur ad suos inungendos, *C.* usum opobalsami per se vel *N.* vel *subd.* Aliter ac ferret Ecclesiae usus, *Tr.* secus *N.* Totam illorum haereticorum actionem reprehendit Irenaeus. Quod autem Ecclesia adsciverit a valentinianis opobalsami usum conjectura est quae falsitatis arguitur ex facto; Ecclesia enim, ut suo loco dicemus, longe verisimilius non adoptavit opobalsamum ad effectus hujus sacramenti luculentius significandos nisi sec. VI., scilicet quando haeretici illi plane evanuerant.

25. III. Obj. Omnia arguunt ecclesiasticam institutionem Confirmationis. Ac 1° materia quae valde abhorret a simplicitate qua Christus usus est quoad ceterorum sacramentorum materiam, aqua scilicet pro baptismo, pane et vino pro eucharistia; dum in Confirmatione praeter manuum impositionem, oleum requiritur ac opobalsamum. 2° Minister, qui solus episcopus est, quo fit ut ingens multitudo adeo salutari sacramento ex sensu catholicorum, toto vitae tempore destitui debeat. 3° Forma, quae pariter abludit ab Evangelica indole, illis verbis concepta: *Signo te signo crucis, confirmo te chrismate salutis.* 4° Effectus, qui esset roboris ac fortitudinis, qui tamen ab Apostolo 2. Tim. 1, 7. tribuitur ipsi baptismo scribens: *Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri.* 5° Confirmatio igitur non est nisi ecclesiastica ceremonia sec. Eccle-

siae III. suffecta manuum impositioni curatoriae, quae cum apostolis cessavit, in cujus loco olei unctio adhiberi coepit, cujus nulla mentio occurrit in Actis apostolicis. 6° Hinc tot disputationes inter catholicos de ejusdem institutione, materia, aliisque ejusmodi. 7° Neque exploratum est Orientales Ecclesias hoc sacramentum habere, prout non pauci missionarii inficiantur. Ergo.

26. Resp. *N. A.* Ad 1^m^, prob. *D.* Si opobalsamum esset materia essentialis, *Tr.* si accessoria, ut videbimus, *N.*

27. Ad 2^m^, *D.* Si ageretur de sacramento ad salutem necessario, *Tr.* secus *N.* Accedit quod saltem delegatione Rom. Pontificis presbyter possit esse extraordinarius hujus sacramenti minister.

28. Ad 3^m^, *D.* Ita tamen ut forma haec verbis ipsis apostolicis sit concinnata, *C.* secus *Tr.* Desumpta porro est forma Confirmationis ex Apostolo 2. Cor. 1, 12. scribente *Qui confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos, Deus qui et signavit nos et dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* Adde nondum exploratum verba singula esse essentialia.

29. Ad 4^m^, *N.* In allegato enim testimonio loquitur Paulus de sacramento ordinis, de quo postea.

30. Ad 5^m^, *N.* Cum enim haec illatio ex falsis praemissis deducatur, nec nisi conjecturis et argumentis innitatur negativis, nullius momenti est. His autem opponitur, ut vidimus, sensus traditionalis totius Ecclesiae.

31. Ad 6^m^, *D.* Salva tamen sacramenti veritate, *C.* ad ejus exclusionem *N.* Ejusmodi disceptationes communes sunt sacramentis reliquis, ac veritate sacramenti constituta, libere agitantur.

32. Ad 7^m^, *N.* Etenim non ex paucorum missionariorum relatione, qui decipi potuerunt ex diversitate rituum, sed ex documentis et praxi de Orientalium Ecclesiarum fide judicium ferre debemus. Cum vero constet ex eorum Euchologiis, et ex praxi quotidiana, Ecclesias illas admittere, et administrare hoc sacramentum, nonnisi absurde id in dubium revocatur.

CAPUT II.

DE CONFIRMATIONIS MINISTRO

33. Ministrum ordinarium Confirmationis solum episcopum esse nemo catholicorum dissentit, praesertim post editam a conc. Tridentino definitionem, quam apposita propositione mox adstruemus.

34. Presbyterum autem extraordinarium seu ex delegatione saltem Rom. Pontificis, esse posse ejusdem sacramenti ministrum, si paucos excipias, quorum sententia temeritate non vacat, nemo pariter catholicus inficias ibit; cum constet saepe Rom. Pontifices delegationem hanc contulisse presbyteris in Palaestina atque in India degentibus.

35. Verum utrum possit presbyter ab episcopo delegari, quaestio haud parum implicata est. Haec porro ut rite solvatur, dispesci primum debet usus qui obtinet in Ecclesia Graeca, ceterisque Orientalibus ab usu qui viget in Ecclesiis Occidentalibus. Exploratum enim est ex certissimis documentis quae proferunt Morinus, Lupus, Holstenius, Goarius, ac Renaudotius, ab immemorabili consuevisse episcopos Graecos et Orientales demandare presbyteris munus administrandi hoc sacramentum, qui mos apud ipsos adhuc perseverat, ex tacita saltem conniventia Rom. Pontificum, ut loquitur Benedictus XIV. *De Synodo* lib. 7. Quod vero spectat ad Ecclesias Occidentales distinguendum est jus antiquum a jure novo, quod a pluribus seculis obtinet. Juxta antiquum jus constat ex documentis a Morino prolatis in *Exercitat. de Sacr. Confirmat.* atque a reliquis laudatis auctoribus, potuisse episcopos etiam in Occidentali Ecclesia presbyteros ad consignandum delegare. Nunc vero haec delegatio soli Rom. Pontifici reservata est pro Occidentalibus Ecclesiis, ita ut irritum sit, si illa non interveniente, presbyter consignaret. Nunquam vero factum est, secus ac contenderint Morinus, Holstenius ac Sirmondus, ut haec facultas delegaretur dia-

conis. Verba enim Innocentii I. in epist. ad Decentium, quibus isti innituntur, pro hac assertione, de sola manuum impositione super energumenos, intelligi debent.

36. Verum, jus quod solis competit episcopis consignandi, est ne divinum an ecclesiasticum? Concilium Tridentinum hoc non definivit. Trombellius in Dissert. 10. *De ministro Confirm.* q. 2. §. 6. seqq. pluribus argumentis adnisus est ostendere, non esse nisi ecclesiasticum. Quod igitur de fide definivit Tridentinum circa ministrum Confirmationis, hic propugnandum assumimus.

PROPOSITIO

Episcopi habent potestatem confirmandi, quae non est illis cum presbyteris communis; sanctae enim Confirmationis ordinarius minister est solus Episcopus, non autem quivis alius Sacerdos

37. De fide hanc esse propositionem constat tum ex Can. 3. sess. 7. conc. Tridentini superius recitato, tum ex Can. 7. sess. 23. *Si quis dixerit Episcopos . . . . non habere potestatem confirmandi . . . . et eam quam habent illis esse cum presbyteris communem ; . . anathema sit.* Adstruitur autem adversus photianos, waldenses, wicleffitas, atque hussitas, docentes ministrum ordinarium Confirmationis etiam simplicem esse sacerdotem.

38. Haec autem veritas ex Scripturis evincitur a sensu traditionali expositis. Act. enim c. 8. legimus apostolos Petrum ac Joannem missos esse Samariam ut manus imponerent super tinctos a Philippo. Hanc porro manunm impositionem hos apostolos praestitisse, prout erant episcopi, ex universa discimus ecclesiastica antiquitate. Nam solos episcopos deprehendimus manus imposuisse ad conferendum Spiritum S., si casus singulares excipias in quibus ipsi presbyteros delegarunt juxta dicta. Hinc s. Cyprianus, ut vidimus, scribebat ad Firmilianum, *eos, qui in Ecclesia baptizantur, praepositis Ecclesiae offerri, ut per no-*

stram orationem ac manuum impositionem Spiritum Sanctum consequantur. Quo pariter referuntur cetera, quae allegata sunt documenta, ex quibus constat, in utraque Ecclesia Orientali ac Occidentali solum episcopum spectatum fuisse uti ordinarium Confirmationis ministrum, cui scilicet ex officio ac proprio jure competeret sacramentum hoc administrare.

DIFFICULTATES

39. I. Obj. Ex universa potius antiquitate constat jus confirmandi presbyteris competere. Etenim, ceteris omissis, 1° s. Hieronymus in *Dial. cont. Lucifer.* affirmat *ad honorem potius sacerdotii, quam ad legem necessitatis* factum esse, ut soli episcopi consignarent; et in *Epist. ad Evangelum* sciscitatur: *Quid facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat?* 2° *Sola quippe Ordinatione*, subdit s. Jo. Chrysostomus *Hom.* 11. *in* 1. *Ep. ad Timoth.* n. 1., *superiores* (episcopi) *sunt, et hinc tantum videntur presbyteris praestare*. 3° Beda in *Ps*. 26. docet unctionem, *quae fit per manuum impositionem ab episcopis . . . . et vulgo Confirmatio dicitur, eandem esse cum secunda* (quae fit in baptismo); *propter arrogantiam tamen non concessa est singulis sacerdotibus, sicut et alia multa*. Sed ut altius assurgamus 4° Constitutiones Apostolicae lib. 8, pro certo assumunt idem jus esse quoad Confirmationem episcopis et presbyteris; legitur enim in eis c. 22. *De Baptismo, episcope, aut presbyter, jam quidem antea constituimus, et nunc vero dicimus . . . Unges prius Oleo Sancto; deinde baptizabis aqua; postremo signabis unguento*. 5° Idem habet conc. Toletanum I. can. 20. dicens: *Statutum est diaconum non chrismare, sed presbyterum, absente episcopo; praesente vero, si ab eo fuerit praeceptum*. Paria habent concilia Arausicanum I. can. 1, Regiense can. 5., Barcinonense can. 2., sed prae ceteris Hispalense II. quod can. 7. aperte declarat, plurima olim presbyteros communia cum episcopis habuisse, ut *Paracletum Spiritum dare, Chrisma conficere, Chrismate*

baptizatorum frontem signare, nunc vero novellis et ecclesiasticis regulis haec omnia illicita esse presbyteris etc. Ergo.

40. Resp. 1° generatim: *D.* Et haec omnia ad summum evincerent ordinarium jus non competere solis episcopis ex jure divino presse sumpto, sed solum, uti scholae loquuntur, *reductive*, *C.* ipsis non competere jure saltem ecclesiastico *N.* Jam enim animadvertimus quaestionem hanc dogma non attingere.

41. Resp. 2° Ad 1^{m}, *D.* S. Hieronymus in primo textu asserit *ad honorem potius sacerdotii* etc., spectata divina Christi dispositione, *Tr.*, spectata dispositione Ecclesiae *N.* Ad alterum vero textum *Quid facit* etc. *D.* Jure ordinario aut extraordinario, *C.* ordinario *N.*

42. Ad 2^{m}, Eadem esto distinctio; siquidem s. Jo. Chrysostomus id unum significat, posse ab episcopo delegari presbytero facultatem extraordinariam munia obeundi quae propria sunt episcopi, excepta Ordinatione.

43. Ad 3^{m}, *D.* Adempta est presbyteris facultas prius ipsis concessa confirmandi, *Tr.* vel *C.* quae ipsis competeret jure ordinario *N.* Haec nobis facilior videtur expositio istius obscurissimi textus Bedae, quin recurrere opus sit ad ejus corruptionem cum Abb. Sancyrano nuncupato, quae nullis idoneis documentis fulciri potest.

44. Ad 4^{m}, *D.* Supponunt Constitutiones apostolicae inesse presbyteris facultatem consignandi illis ab episcopis delegatam, *C.* ordinariam *N.*

45. Ad 5^{m}, *D.* Et ejusmodi concilia, praesertim Hispalense, agnoscunt in presbyteris potestatem eisdem communicatam, prout ferebat jus antiquum, *C.* ordinariam et propriam *N.* Alioquin non potuisset haec in illis coarctari, aut etiam ab eis tolli, prout factum patet ex adductis verbis ejusdem concilii Hispalensis.

—

CAPUT III.

DE MATERIA, FORMA ET EFFECTIBUS CONFIRMATIONIS

46. Ut de singulis heic propositis seorsum disseramus, a materia incipimus.

47. Cum in administratione Confirmationis tum manuum, aut saltem manus impositio adhibeatur et Chrismatis inunctio, controversia inter theologos viget, quaenam sit praecise materia essentialis et adaequata hujus sacramenti, num scilicet manuum impositio quae praemittitur unctioni, an vero sola unctio; utrum aeque in alterutra; an denique in utriusque conjunctione. Siquidem quatuor hae sunt sententiae in quas theologi divisi sunt; et unaquaeque uti suos patronos, ita sua fundamenta habet aut in Scriptura, aut in traditione, aut in utraque simul. Communissima nunc jam est opinio cui adstipulantur s. Thomas, Bellarminus, Maldonatus, aliique passim, qui contendunt materiam adaequatam Confirmationis consistere in Chrismatis unctione una cum *manus* impositione, quae in ipsa actione Chrismationis fit. Haec sententia eo firmior videtur, quod pro se habeat quidquid a patronis aliarum sententiarum adducitur sive pro sola manuum impositione, sive pro sola unctione, ex Scripturis, ex testimoniis patrum, atque ex Euchologiis et ritualibus libris. Insuper perfecta in hac sententia apparet utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis consensio, cum in utraque et consignatio Chrismatis vigeat et manuum impositio, quae illam comitatur. Demum facile qui eam propugnant se expediunt ab illis difficultatibus quibus unaquaeque seorsum sumpta praedictarum sententiarum impetitur. Huic proinde et nos assentimur. Quod enim attinet ad illam manuum impositionem, quae praemittitur ab episcopo super omnes confirmandos, penitus omittitur a Graecis et Orientalibus; in Ritualibus vero latinis, quos adducit Martenius non est constans sed in aliquibus praemittitur, in aliis postponitur, in aliis omittitur. Prae-

terea, uti observat Benedictus XIV. lib. 13. *de Synodo* c. 19. mos pluribus in locis viget, ut si qui superveniant confirmandi, impositione illa absoluta, non reiteretur, quod certe non fieret, si essentialis illa existimaretur.

48. Constituta igitur veriore sententia de essentiali et adaequata Confirmationis materia in unctione; cum unctio haec fiat oleo opobalsamo permixto, a Graecis vero oleo et chrismate seu unguento tribus aut quinque supra triginta aromatibus confecto, quaeri solet utrum ejusmodi opobalsami aut unguenti permixtio censeri debeat essentialis nec ne. Communior sententia tenet solum oleum ex olivis expressum materiam constituere essentialem. Hanc sententiam amplexus est Bellarminus. Sane, ut nos paulo ante innuimus, nonnisi sexto seculo ejusmodi permixtio induci coepit ad uberiorem significationem effectuum hujus sacramenti, ac anteriora seculo illo documenta de solo oleo mentionem faciunt. Certum itaque videtur ejusmodi permixtionem ex sola ecclesiastica institutione repetendam esse, ac proinde haud esse essentialem, tametsi in praxi praetermitti nequeat.

49. Verum cum antiqua documenta constanter loquantur sive de oleo sive de Chrismate *benedicto*, alia questio instituitur; num scilicet haec benedictio spectet nec ne ad essentiam seu sitne de praecepto divino. Plures affirmant, plerique vero probabilius negant, tum quia de hoc divino praecepto non constat, tum quia veteres eadem ratione loquuntur de aqua benedicta ad collationem baptismi, deque hujus administratione per trinam immersionem, quin tamen inferri jure possit haec ad essentiam baptismi spectare, aut ex praecepto divino descendere. Exinde sequitur eam benedictionem non esse nisi de praecepto ecclesiastico.

50. De jure ordinario Chrismatis benedictio solius episcopi est, ut omnes admittunt; ast controversia excitata est penes theologos utrum ad eam delegari presbyter possit. Equidem si de Rom. Pontifice sit sermo, vix in dubium revocari potest. Etenim, si Rom. Pontifex delegat sacer-

dotem ad confirmandum, quomodo non poterit delegare ad Chrisma benedicendum? Si vero de episcopis disseramus, quamvis juxta antiquum jus ipsi potuerint etiam hanc benedictionem demandare presbyteris, prout adhuc in Ecclesiis Orientalibus et Graecis demandari solet, annuentibus aut saltem non reclamantibus Rom. Pontificibus, certum est juxta recens jus episcopos id non posse, cum uni Summo Pontifici id sit reservatum.

51. Ex his quae diximus de materia, via nobis quodammodo strata est ad disserendum de forma Confirmationis; haec enim cum illa necessario adnexa est. Porro cum statuerimus juxta communiorem sententiam, illam consistere in chrismatione, sequitur hanc in verbis esse statuendam quae illam comitantur. Itaque in Ecclesia Graeca, ut in ceteris Orientalibus Ecclesiis haec una adhiberi consuevit: *Signaculum doni Spiritus Sancti;* in Ecclesia vero Occidentali haec usurpatur: *Signo te signo Crucis, confirmo te chrismate salutis in nomine* etc. quae quidem, uti testatur Martenius, quoad substantiam in omnibus *Ordinibus* Confirmationis reperitur, secus ac contingat circa aliam orationem, quae adhibetur cum episcopus manus protendit super confirmandos. Non alia proinde quaerenda est.

52. Ut aliquid jam adjiciamus de Confirmationis effectibus, duo hi recensentur; primus est Spiritus Sancti gratia ad robur ac fortitudinem in fide praesertim strenue profitenda; qui proinde per baptismum veluti geniti infantes habentur, per sacramentum Confirmationis in viros perfectos evadunt. Qua de causa nuncupatum a veteribus est hoc sacramentum *appendix, complementum, perfectio aut consummatio* baptismi; ac propterea immediate post baptismum administrari consueverat. Nemo porro est qui ambigat ad hunc effectum consequendum necessario requiri statum gratiae. Alter effectus est impressio characteris, quo fit, ut Confirmatio reiterari nequeat. Cum autem de charactere satis disseruerimus in *Tract. de Sacram. in genere*, ideo non est cur de eo iterum agamus.

53. Coarctamus igitur nos ad refellendum novatorum errorem circa chrismatis unctionem.

PROPOSITIO

Injurii non sunt Spiritui Sancto, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt

54. De fide propositio est totidem verbis a Tridentino definita sess. 7. Can. 2. superius recitato.

55. Ita vero novatores perstringimus: aut chrismatis unctio, uti fert communis sententia, ad essentiam sacramenti pertinet, aut veluti ritus spectatur ab Ecclesia institutus ad significandum ejusdem Sacramenti effectum. Si primum admittatur, jam liquet nullam injuriam Spiritui S. inferri chrismatis unctione; si alterum admittatur, nulla pariter injuria Spiritus Sanctus afficitur eo ritu, qui ab Ecclesia adscitus est ad illum effectum significandum qui a Sacramento producitur. Jam enim ostendimus suo loco, Ecclesiam a Christo potestate instructam esse ea circa sacramentorum administrationem statuendi, quae ad fidelium utilitatem conferrent, prout accidit in casu de quo agimus.

56. Cum protestantium difficultates usum chrismatis attingant, cujus nulla mentio in Scripturis occurrit, et illae jam praeoccupatae fuerint, ideo ab eis afferendis supersedemus.

CAPUT IV.

IN EA QUAE DISCEPTATA SUNT SCHOLIA COMPLECTENS

57. Nonnulla subjicienda sunt circa hujus sacramenti institutionem, subjectum ac ceremonias.

58. 1° Confirmationis sacramentum institutum esse a Christo Domino, et quidem immediate, vix est qui ex catholicis nunc dubitet post definitionem a Tridentino editam, quod sacramenta omnia a Christo Domino fuerint instituta. Adeoque obsolevit nonnullorum veterum scholasticorum, praesertim vero Alexandri Alensis, de mediata

hujus sacramenti institutione. Quando vero, quibusque in rerum adjunctis Christus id praestiterit, deficientibus Scripturarum ac traditionis documentis, definiri non potest. Satius propterea erit nostram fateri ignorantiam, quam vanis conjecturis indulgere.

59. 2° Subjectum confirmationis, omnibus consentientibus, non potest esse nisi fidelis baptizatus, cum baptismus omnium sacramentorum veluti janua sit. Verum si sermo sit de aetate ac tempore Confirmationis administrandae, nihil certi constitui potest. Quondam etiam in Ecclesia Latina solebat administrari immediate post baptismum tam adultis quam infantibus, qui mos perseveravit ad seculum fere XIII. Ex eo tempore coepit alterum ab altero sacramento in Occidente dispesci quoad administrationem. Penes Graecos et Orientales adhuc viget antiqua consuetudo consignandi infantes immediate post sanctum lavacrum. Ex quo vero in Ecclesia Latina vetus mos obsolevit, disciplina invaluit ut consignarentur pueri cum ad annos discretionis pervenerint, uti traditur in Catechismo Romano Par. 2. c. 3. n. 17. Non ita tamen firma haec est, ut, si rerum adjuncta aliter postulent, non consueverit etiam infantibus Confirmatio administrari, uti supponitur in Pontificali. Atque hinc est, quod Benedictus XIV. *De Synodo* lib. 7. cap. 16. n. 8. 9. eos commendet episcopos, qui ad infantes periclitantes se conferunt ad hoc conferendum sacramentum: aut si tempore quo proprias perlustrant dioeceses, cum praevideant nonnisi post longum tempus easdem invisere se iterum posse, consignent sacro chrismate infantes qui eidem offeruntur. Olim receptum erat, ut nonnisi jejunis conferretur Confirmatio, nunc vero hic usus in desuetudinem abiit.

60. 3° Circa ejusdem necessitatem, omnes pariter uno ore theologi fatentur, eam non esse absolutam, seu medii; sic communior sententia est nec esse necessariam Confirmationem necessitate praecepti divini. Ast non ita se res habet circa necessitatem praecepti saltem ecclesiastici, adeo

ut reus fiat violati praecepti, qui sciens volensque hujus sacramenti susceptionem negligeret; alii enim affirmant, alii vero negant. De hoc consuli possunt moralis theologiae institutores.

61. 4° Ut aliquid jam de ceremoniis in Confirmationis administratione adhiberi solitis attingamus, diversae olim servabantur ab illis quae nunc obtinent, uti ostendit Martenius; item diversus ritus adhibetur apud Graecos et Orientales ab eo qui servatur in Ecclesia Latina. Etenim 1° Graeci plerique ac Orientales consueverunt ungere oculos, aures, os ac nares; imo olim liniebant praeterea pectus, manus, pedes etc. uti ostendunt Arcudius, Goarius, Renaudotius, Toutteus; Latini vero solam frontem chrismate linire solent, cujus ritus rationem affert Catechismus Romanus loc. cit. n. 23. Insuper 2° alicubi frons sacro oleo illita, vitta linea ac probe munda cingi solet; quae quidem olim septem dies deferebatur aut per triduum aut integram saltem diem, alicubi vero continuo abluitur et exsiccatur chrisma a sacerdotibus. Ritus qui in unaquaque Ecclesia obtinet, servari debet. 3° *Patrini* praeterea *Chrismandorum*, quasi vices parentum acturi, cum necessitas postulat, uti susceptores adhibentur. Horum munia exponit s. Carolus in *Actis. Conc. Provincialis quinti* P. 1. Declarat porro conc. Tridentinum sess. 24. cap. 2., *De reform.* non contrahi spiritualem cognationem nisi inter confirmatum et confirmantem illiusque patrem et matrem atque tenentem. Quorum proinde nomina ex plurimarum synodorum praescripto in distincto libro consignari debent.

62. Quod demum spectat ad alapam, quae leviter ab episcopo infligitur confirmato, conjicit Muratorius in Diss. 23. *Antiquit. Italic. medii aevi*, ritum hunc repetendum esse ab usu, qui obtinebat medio aevo in institutione solemni equitum quibus ad strenuam fortitudinem significandam ab Imperatore aut Rege solebat alapa infligi. Certe nemo ante Durandum Mimetensem hujus ritus mentionem injicit, neque ejusdem vestigium occurrit in antiquis libris Ritualibus et

Pontificalibus. S. Carolus in *Instruct. de Sacram. Confirmat.* ita praeclare mysticam ejus significationem exponit: *Episcopus cum leviter in maxilla caedit, quem Chrismate confirmat. Hunc ritum parochus ita docebit, ut sciat homo Christianus, se jam militem esse, cujus pugna et victoria eluceat in patiendis injuriis, non in illis inferendis; deinde se in christiana militia constitutum esse, in qua non hujus vitae jucunditates et commoda quaerat, sed incommoda potius atque adeo mala multa patienter ferat; ac propterea intelligat officii sui esse in acie stare, telaque unde veniant observare; ita ut quamvis illis telorum ictibus corpus, honor opesque laedantur, anima tamen nullo pacto offendatur.*

TRACTATUS

DE AUGUSTISSIMO

EUCHARISTIAE SACRAMENTO

1. Quo majore admirationis, amoris, grati animi sensu fideles erga nobilissimum Sacramentum Eucharistiae feruntur, quod jure spectant veluti praecellentissimum divinae charitatis argumentum, Incarnationis extensionem, gratiarumque uberrimum fontem; eo deteriori impetu et astu in illud insurgunt increduli, biblici, rationalistae, sacramentarii. At numquam homines nobis eripient quod Deus tanta contulit liberalitate. Interim istorum ictus retundere, omni qua possumus virtute Dei ope confisi, adniti debemus.

2. Ut pia antiquitas altam hujus mysterii ideam ingereret, multis nobilissimisque nominibus Eucharistiae sacramentum exornavit, quae in unum collegit Theophilus Raynaudus. Praecipua vero haec sunt: 1° A tempore nuncupatum fuit *Coena;* 2° ab eo quod continet, *Corpus, Caro*, *Sanguis Christi, Sancta, Sancta Sanctorum, Sanctum Domini;* 3° a materia ex qua conficitur, *Panis, Panis coelestis, Panis Angelorum;* 4° a forma consecrationis, *Eulogia*, seu *Benedictio* et *Consecratio;* 5° ab effectibus, *Vita, Communio, Consummatio, Viaticum;* 6° a loco in quo conficitur vocari demum consuevit *Sacramentum Altaris, Synaxis*, et *Fractio panis* propter distributionem.

3. Definitur autem Eucharistia: *Sacramentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis ac vini ad spiritualem fidelium refectionem a Christo Domino institutum.* Quamvis vero duo elementa seu symbola sint, panis scilicet ac vinum, unum nihilominus constituunt sacramentum ob unitatem si-

gnificationis, quae est animarum nostrarum alimonia. Ratio sacramenti in speciebus panis ac vini consistit consecratione peracta. Differt porro a ceteris hoc sacramentum 1° in eo quod cetera sint in actu transeunte, hoc vero in re permanente ; 2° in eo, quod in aliis eadem substantia materiae permaneat, in hoc autem mutetur ; 3° demum hoc sibi proprium vindicat Eucharistia quod sit simul sacrificium et sacramentum; sacrificium in actione qua conficitur et ad Deum directe refertur ; sacramentum peracta consecratione ac directe ad hominum refertur sanctificationem.

4. Qua postrema de causa fit ut tractatum hunc in duas distinguamus partes, in quarum priore de Eucharistia agemus qua sacramentum, in altera de eadem qua sacrificium est.

PARS PRIOR

DE EUCHARISTIA PROUT EST SACRAMENTUM

5. Ab eo statim auspicamur praecipuo doctrinae catholicae capite, quod de reali Christi praesentia est, ut deinceps gradum faciamus ad disserendum de modo quo Christi corpus praesens fit in Eucharistia, per transubstantiationem. Ex his vero vindicatis pronum nobis erit cetera colligere ad instar corollariorum, quae a novatoribus impugnantur, doctrinae capita, videlicet adorationem, communionem sub alterutra specie, etiam ex praesanctificatis, ejusdem necessitatem, ac dispositiones ad eam rite suscipiendam.

CAPUT I.

DE REALI CHRISTI PRAESENTIA IN EUCHARISTIA

6. Omnium primus, qui directe impugnaverit veritatem realis Christi praesentiae in Eucharistia, ac proinde omnium *sacramentariorum* agmen ducit, communi consensu est Berengarius Andegavensis Ecclesiae archidiaconus sec. XI. A viris

doctrina ac pietate insignibus refutatus est, et a pluribus per id temporis celebratis conciliis damnatus; post pluries racantatam palinodiam, pluresque relapsus, tandem in fide et communione catholica defunctus est. Post aliquot secula erroris sui sectatores Berengarius habuit Zwinglium et Calvinum, demum socinianos ac rationalistas.

7. Horum impietati opponimus canonem I. quem conc. Tridentinum sess. 13. edidit his verbis: *Si quis negaverit in sanctissimo Eucharistiae sacramento contineri vere, realiter, et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et divinitate D. N. J. C. ac proinde totum Christum; sed dixerit, tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute; anathema sit.* Evincitur autem haec catholica veritas tum ex Scriptura tum ex traditione.

PROPOSITIO I.

Christus, prout primo Sacrae litterae docent, vere, realiter, et substantialiter in sanctissimo Eucharistiae sacramento continetur, et non in signo tantum, vel figura aut virtute

8. Christus se daturum carnem suam ad manducandum sanguinemque suum ad bibendum pollicitus est Jo. c. 6.; promissionem implevit pridie mortis suae in hujus sacramenti institutione quam praeter tres Evangelistas reliquos Paulus 1. Cor. c. 11. testatur. Arctissima proinde intercedit inter promissionem et institutionem Eucharistiae connexio. Ex utraque tamen singillatim argumenta promimus ad efficiendum quod intendimus, majoris tantum perspicuitatis gratia.

§. I. *Expenduntur verba, quibus Christus promisit se daturum carnem suam ad manducandum et sanguinem suum ad bibendum* Joan. VI.

9. Integrum hoc Caput, uti post s. Cyrillum Alexandrinum nobilissimi interpretes card. Toletus et Cornelius a

Lapide cum aliis, exposuerunt, refertur ad Eucharistiam tanquam ad *objectum attributionis*, ut logici loquuntur. A v. enim 1 usque ad 26. sacer Evangelista refert miraculum multiplicationis panum uti figuram Eucharistiae; deinde v. 27. sermonem profert quo Christus tum promittit cibum Eucharisticum, tum conditionem ex parte Judaeorum exigit ad cibum hunc suscipiendum, nempe fidem in se hunc cibum pollicentem; demum a v. 51. usque ad finem Christum in eodem sermone inducit aperientem naturam, proprietates, effectus, ac necessitatem cibi quem promittit.

10. Duo impugnant adversarii, ac 1° Christum in hoc capite loqui de Eucharistia; 2° loqui de orali carnis ac sanguinis sui manducatione ac potione; nam juxta ipsos 1° non agit Christus nisi de fide; 2° de sola ad summum disserit spirituali sumptione carnis suae per fidem.

11. Ut lux dicendis affulgeat, juverit verba praemittere ipsius Christi: *Operamini*, dixit Judaeis v. 27., *non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem Filius hominis dabit vobis*. En, ut ita dicam, thesim totius sermonis: *opus* quod praestare debebant Judaei, nempe fidem, et *cibum* quem promittit se daturum Christus. Pergit deinde Christus opus a Judaeis praestandum declarare, donec redeat ad *cibum* cujus, ut diximus, exponit naturam, proprietates, effectus ac necessitatem, dicens v. 52. *Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergo Judaei ad invicem, dicentes: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam . . . Caro enim mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus* etc.

12. Loqui itaque Christum de Eucharistia in adductis verbis, non autem de sola fide, patet 1° ex comparatione quam instituit inter cibum quem promittit ac manna quod

manducaverunt Judaeorum patres in deserto, dicens: *Non sicut manducaverunt patres vestri manna in deserto et mortui sunt. Qui manducat hunc panem vivet in aeternum;* idque juxta Judaeorum traditionem. Patet 2° ex phrasaeologia quae non patitur sensum metaphoricum in substrata materia; siquidem phrasis *manducandi carnem alterius* constanter sumitur in malum sensum, *irrogandi* scilicet *alteri injuriam,* qua proinde Christus uti non potuit ad significandam fidem. Patet 3° ex constanti, atque ut ita loquar, affectata antithesi sexies repetita inter *manducare* et *bibere*, *manducationem* et *potionem*, *cibum* et *potum*, quae nullum scopum haberet nisi difficultatem ingerendi. Patet 4° ex verbo adhibito in futuro tempore *dabit*, *dabo;* nam fidem in Messiam ejusque passionem Judaei jamdiu habebant, fidem vero in se Christus jamdiu praedicaverat, praesertim cap. 5. ejusdem Evangelii; de alio itaque cibo a se dando Christus hic loquitur. Patet 5° ex plurium adversariorum confessione, qui apud Albertinum *De Eucharist.* lib. 1. c.30. nobis jam dant Christum heic loqui de Eucharistia, licet contendant eum loqui de Eucharistia spirituali modo sumenda, quod jam secundo evertendum assumpsimus.

13. Christum porro sermonem hic habere de Eucharistico cibo orali seu reali manducatione sumendo ostendimus 1° ex intelligentia Judaeorum ac ratione quam tenuit Christus, cum perperam verba ejus intelligerentur. Certum enim est Judaeos in litterali sensu accepisse verba Christi, neque adversarii diffitentur; jam vero Christus hoc in casu solebat corrigere pravam intelligentiam verborum suorum eaque explanare, etsi non ageretur de re tanti momenti, quod pluribus exemplis facile ostendi posset. Porro heic Christus insistit, confirmat, inculcat quod dixerat et quidem ad auditorum suorum mentem. 2° ex epithetis quibus doctrinam suam adstruit, non obstante Judaeorum offensione, nihili enim faciens eorum murmur, insistit dicens: *Caro mea vere est cibus*, *sanguis meus vere est potus;* et iterum: *qui manducat me, vivet propter me*. Quod probe in-

telligentes discipuli dixerunt: *Durus est hic sermo, et quis potest eum audire?* 3° Ex miraculo ad quod appellat ut veritatem doctrinae suae confirmet, subdit siquidem: *Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius?* Quasi diceret, juxta Kuinoel et Bloonfield: *Si ascendero in coelum, vos desinetis scandalizari;* provocat scilicet, ut consuevit, ad miraculum ascensionis suae ut credibilem faceret promissionem suam; 4° ex Christi charactere, indole, et adjunctis; Christus enim, qui tanta benignitate paverat turbas in deserto, scandalum ipsis deinde objecisset, quod una vocula potuisset tollere; quin vero id efficeret, passus potius est vel discipulos suos amittere, et quin emolliret, fecisset facultatem vel apostolis omnibus abeundi. Hoc certe admittere difficilius est quam ipsum Eucharistiae mysterium; 5° ex agendi ratione quam Evangelista Joannes constanter tenuit sensum exponendi verborum Christi, si quando vel ipse non adjecerit explicationem, vel rite ejus verba intellecta non fuerint, aut obscuritatem ingererent. Hic tamen ubi Christus in adversariorum hypothesi obscurissime locutus esset, ac deceptio facillima, imo perverse intellexissent Judaei, nec verbum nec syllabam adjecit, ad veram Christi mentem explanandam; 6° denique ex unanimi patrum sex priorum seculorum intelligentia, imo et sensu totius Ecclesiae, ut patet ex praxi inde derivata porrigendi Eucharistiam infantibus post baptismum; cujus rei locupletissimos testes habemus s. Innocentium I. et s. Augustinum, qui objecerunt hanc praxim pelagianis, ut illis eriperent vanam distinctionem inter *regnum Dei* et *vitam aeternam* juxta istud Christi effatum: *Nisi manducaveritis* etc. seu ut illi legebant: *Nisi quis manducaverit carnem* etc. Quam interpretationem confirmarunt tria oecumenica concilia, scilicet Ephesinum in *Epist. ad Nestor.* Nicaenum II. actione 6. ac Tridentinum sess. 13. cap.2. et sess.21. cap.1.

14. Constat igitur utrumque quod ostendere proposuimus, Christum Jo. 6. tum de Eucharistia, tum de ejusdem orali manducatione locutum esse.

DIFFICULTATES

15. I. Obj. 1° Christi locutio Jo. 6. tota figurata est, figura desumpta a materiali pane a se multiplicato. 2° Figurata proinde hac locutione sua Christus fidem commendat in mortem suam, prout ipsemet declarat v. 52. dicens juxta gr. textum : *Et panis quem ego dabo caro mea est*, *quam ego dabo pro mundi vita.* 3° Ideo vero Christus litteralem verborum suorum intelligentiam in auditoribus suis non correxit, quia satis jam aperuerat mentem suam; 4° imo confirmavit dicens se morte violenta sublatum iri per distinctionem carnis et sanguinis, atque hac ratione se fore cibum et potum. 5° Sane cum Christus haec diceret, nondum sacra coena instituta, sermo ejus non potuisset intelligi si de Eucharistia locutus esset, adeoque fuisset inutilis. Ergo.

16. Resp. Ad 1m *N.* vel *D.* Occasionem Christus sumpsit ex multiplicatione panis materialis disserendi de pane Eucharistico, *C.* figurate locutus est *N.* Nempe cum Christus direxerit miraculum ipsum ad significandum cibum Eucharisticum de quo disserere instituit, exinde nactus est occasionem ad carnales Judaeorum animos evehendos ad longe pretiosiorem cibum quem ipsis promittit, uti adnotavimus, adeoque vocem *cibi* v.27. in litterali sensu usurpavit.

17. Ad 2m, *N.* Sed allegatis verbis Christus inculcat identitatem carnis quam praebiturus erat ad manducandum cum illa quam immolaturus erat pro mundi vita, atque expresse affirmat panem quem eis pollicebatur hanc ipsam suam carnem esse.

18. Ad 3m, *N.* Etenim si adeo clara erat figurata Christi locutio, uti adversarii autumant, qui fieri potuit, ut nonnisi post XVIII. secula eam soli biblici rationalistae demum assecuti fuerint, eaque latuerit patres ac interpretes omnes, imo Ecclesiam universam? Clara itaque est sententia Christi in obvio ac naturali sensu intellecta, aenigmatica vero ac violenta, si figurate esset accipienda.

19. Ad 4m, *N.* Siquidem de morte violenta nullum in

adductis verbis reperitur vestigium ; inauditum praeterea est mortem violentam designari per cibum et potum carnis et sanguinis.

20. Ad 5^{m}, *D.* Prout locutus jamdiu Christus erat Jo.3. de necessitate baptismi adhuc instituendi, *C.* jam instituti *N.* Christus de duobus his praecipuis sacramentis ante illorum institutionem disserere voluit ut ita animos praepararet. Si Judaei modum quo Christus ea quae promittebat , non assequebantur , poterant fidem saltem interim exercere , ac suo tempore , instituta Eucharistia , intelligere potuissent , quemadmodum illa intellexerunt apostoli fideles.

21. II. Obj. Saltem loquitur Christus de spirituali manducatione per fidem ; nam 1° Christus manducantibus absolute vitam promittit, at non omnes qui accedunt ad oralem Eucharistiae perceptionem eam consequuntur, bene vero qui credunt. 2° Id clarius patet ex eo quod Christus in tempore praesenti dixerit : *Qui manducat*, *qui bibit ;* ergo hic et nunc potuissent Judaei id facere , scilicet credendo, non autem oraliter manducando , cum nondum fuisset Eucharistia data. 3° Sane id ipsum Christus declaravit v. 64. dicens : *Spiritus est , qui vivificat : caro non prodest quidquam ; verba , quae ego locutus sum vobis , spiritus et vita sunt.* 4° Hinc Petrus Christo dicenti : *Numquid et vos vultis abire?* Respondit : *Domine ad quem ibimus ? Verba vitae aeternae habes. Et nos credidimus, et cognovimus , quia tu es Christus filius Dei.* De sola igitur manducatione per fidem intellexit Christi verba.

22. Resp. *N. A.* Ad 1^{m} prob. *D.* Si legitime sumatur Eucharistia , *C.* quacumque ratione *N.* Prout neque omnes qui credunt salvantur , sed qui prout oportet credunt. Nam etiam *daemones credunt et contremiscunt*. Idque commune est omnibus promissionibus conditionatis , ut scilicet conditio quaecumque demum sit, sive legis observatio, sive sacramentorum susceptio , rite ponatur ad obtinendum quod promittitur.

23. Ad 2^{m}, *D.* Nempe indefinite exponens proprietates

et effectus cibi sumendi , *C.* reipsa pro praesenti tempore *N.* Hoc enim repugnat contextui; dixerat jam Christus: *Quem Filius hominis* DABIT *vobis; quem ego* DABO : insuper: *Nisi manducaveritis, nisi biberitis,* prout de baptismo dixerat Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit.*

24. Ad 3^{m}, *D.* Et haec protulit Christus ad excludendam materialem capharnaiticam intelligentiam, *C.* ad exclusionem veritatis carnis suae dandae *N.* Optime ad haec verba s. Augustinus *Tract.* 27. *in Jo.* n. 5. *O Domine,* inquit, *magister bone, quomodo caro non prodest quidquam, cum tu dixeris, nisi quis manducaverit carnem meam, etc. Non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt ... quomodo in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur.* Alioquin si vere *spiritu* significaretur sensus spiritualis, voce *carnis* significaretur sensus litteralis, quod est absurdum; quod non pauci demum ex ipsis protestantibus recentioribus confessi sunt.

25. Ad 4^{m}, *D.* Id est Petrus per professionem divinitatis Christi, illam cum ceteris apostolis conditionem implevit quam Christus requisivit uti medium ad cibum obtinendum quem ab initio sermonis sui pollicitus erat, *C.* alio sensu *N.* Memor scilicet Petrus Christi verborum v. 27. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem Filius hominis dabit vobis;* et *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille;* hoc opus posuit ad obtinendum cibum; quod opus, sive fidem in Christi divinitatem cum non posuerint Judaei ac discipuli increduli, ideo hoc cibo destituti sunt. Ceterum etiam Martha Jo. 11, 27. exposcenti Christo, utrum crederet se posse mortuos ad vitam excitare, respondit eadem ratione: *Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei, qui in hunc mundum venisti.* Hoc enim dato, cetera sequuntur.

26. III. Obj. Haud pauci catholici interpretes Christi verba Jo. 6, 52. seqq. de comestione per fidem exposuerunt. Ergo.

27. Resp. *D.* Pauci ac immerito, *C.* plures ac rite *N.* Hi

enim interpretes non plus sex aut septem sunt, ut faciliori ratione se se opponerent calixtinis abutentibus Christi sententia: *nisi manducaveritis et biberitis.* Verum praeterquam quod hi auctores timuerunt ubi non erat timor, discesserunt ab unanimi sanctorum patrum et conciliorum oecumenicorum ac proinde Ecclesiae universae sensu. Quos proinde Maldonatus temeritatis arguit.

§. II. *Expenduntur verba institutionis Eucharisticae*

28. Promissis suis stetit Christus per Eucharisticam institutionem, quam referunt Matthaeus 26, 26. Marcus 14, 22. Lucas 22, 19. ac Paulus 1. Cor. 11, 23. iisdem pene verbis; Matthaeus itaque sic eam describit: *Coenantibus autem eis, accepit Jesus panem, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: accipite et comedite:* HOC EST CORPUS MEUM. *Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes:* HIC EST ENIM SANGUIS MEUS *novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

29. Protestantes fere omnes recentiores cum rationalistis contendunt haec institutionis Eucharisticae verba intelligenda esse in sensu figurato ac metaphorico; Ecclesia catholica ea constanter intellexit in sensu obvio ac litterali.

30. Rite porro Ecclesiam in sensu litterali ac obvio ea verba intellexisse praeter traditionem universam, de qua postea, suadet 1° *hermeneutica* cujus primaria regula haec est: verba semper in sensu litterali proprio intelligi debent, quoties nec obstat substrata materia, nec illum excludunt voces ipsae, nec denique aliter exposcit communis loquendi usus. Jam vero nihil horum in Christi verbis occurrit; siquidem non obstat litterali sensui substrata materia, cum non agatur de re intrinsece repugnante, quamque Deus omnipotens praestare non possit. Non excludunt voces ipsae quibus usus est Christus, quae potius litteralem sensum exigunt, nec ullam figuram insinuant. Non ex-

poscit communis loquendi usus, cum nuspiam sit receptum per panem humanum corpus significari.

31. Suadet 2° *philologia*, ea enim emphasi verba quibus usus est Christus in calicis consecratione, juxta gr. textum praedita sunt, ut ad meram figuram aptari nequeant: sic quippe se habent: *Hic enim est sanguis ille meus*, *ille novi testamenti, ille qui pro multis in peccatorum remissionem effunditur;* quod vidit Horneus qui in sua *Introductione ad studium criticum et expositionem sac. Script.* ea magnifice exornavit. Quorsum vero haec emphasis? Nempe si biblicis rationalistis auscultes, ad significandum vinum utpote rubri coloris esse figuram sanguinis, et panem figuram esse *cadaveris exanguis*, ut scribit Wetstenius. Verum et hoc excluditur ex Christi verbis prout referuntur a s. Luca: *Hoc poculum in sanguine meo quod pro vobis effunditur.* Porro non simplex vinum pro salute nostra effusum est. Id adeo torsit Bezam, ut ad difficultatem declinandam per summum nefas graecum textum corruperit.

32. Suadet 3° *parallelismus*, qui intercedit inter verba quae protulit Christus in consecratione calicis et quae protulit Moses Exod. 24, 8. prout referuntur a Paulo Hebr. 9, 20. Moses enim sumpto victimarum sanguine aspergens librum ac populum dixit: *Ecce sanguis foederis, quod pepigit vobiscum Jehova:* illud porro adverbium demonstrativum *ecce* reddit Paulus per *hic; Hic est sanguis Testamenti, quod mandavit ad vos Deus.* Tantumdem igitur valet *hic* ac *ecce;* sed *ecce* rem coram positam demonstrat, nempe sanguinem victimarum effusum, ergo *hic* in ore Christi rem pariter praesentem, seu sanguinem suum coram positum demonstrat; eo vel magis quod Christus eisdem verbis foederalibus Mosis usus sit, tantum adjiciens ad significandam suffectionem novi foederis foederi antiquo voculas *meus* et *novi*, dicens: *Hic est sanguis* MEUS NOVI *Testamenti.*

33. Suadent 4° *adjuncta;* siquidem Christus in coena seu Eucharistiae institutione novum foedus feriit, testamentum fecit, ac sacramentum instituit; cum vero de his agi-

tur, locutionibus claris et propriis opus est, omnisque figura ac metaphora est abigenda, ne deceptioni turpissimae locus detur.

34. Suadet 5° difficultas extundendi sensum figuratum ac metaphoricum ex Christi verbis: *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus.* Quod evincit ipsorum adversariorum agendi ratio, qui cum voluerint figuratum sensum reperire, jam ab an. 1570. bis centum interpretationes diversas dederunt, quae deinceps evanuerunt; nec feliciores hodierni sacramentarii ac rationalistae in figuris inveniendis fuerunt, adeo ut ridiculos se praebuerint, dum *corpus paschatis* invexerunt, aut *cadaver siccum*, aliaque ejusmodi. Hinc ipse Paley in sua *Evidentia christianismi* par. 2. c. 3. fassus est in explicatione protestantium talem reperiri *difficultatem, quae, ut minimum dicam, acrem investigationem et eruditionem requirit, quo amoveatur.*

35. Suadent denique 6° *absurda*, quae in hypothesi adversariorum sequerentur; praecipue vero deceptio apostolorum ac proinde Ecclesiae universae, quae ut videbimus, in sensu litterali semper Christi verba intellexit; adeoque Christus in turpem idololatriam Ecclesiam conjecisset. Stat igitur in sensu litterali ea esse accipienda.

DIFFICULTATES

36. I. Obj. Christi verba: *Hoc est corpus meum, et hic est* etc. possunt in sensu figurato intelligi. Etenim 1° in sensu *significandi*, seu *repraesentandi* passim in Scripturis verbum *esse* adhibetur e. g. Matth. 13, 38. *Ager est mundus.* 2° Sed potissime id patet Exod. 12, 11. *Est enim phase, id est transitus Domini.* 3° Cum igitur his textibus paralleli sint textus Matth. 26, 26. aliorumque Evangelistarum, sequitur hunc illis subesse sensum: *Hoc significat corpus meum;* 4° Praesertim cum receptum sit ex communi loquendi usu, ut subjectum denominetur a figura; hinc de imagine aut simulacro dicitur: *Hic est Caesar.* Ergo.

37. Resp. *N. A.* Ad 1^m, prob. *N.* Siquidem numquam sive in Scripturis, sive in quibusvis auctoribus profanis, sive sacris, in nulla lingua antiqua aut moderna verbum substantivum *esse* adhibetur in sensu *significandi aut repraesentandi*, sed constanter in sensu exprimendi substantiam, seu solam extremorum unionem, ac proinde *copula* propositionis a logicis vocatur. Quod si figurata sit locutio numquam figura inhaeret verbo *est*, sed aut subjecto aut praedicato; uti cum de imagine referente Socratem dico: *Hic est Socrates;* figura est in nomine Socratis, quod cum verum ac vivum Socratem natura sua significet, hic pro Socratis figura positum sit. Hinc merito concludit Maldonatus, qui verbo substantivo figuram affingunt (affingunt autem sacramentarii omnes antiqui et recentiores) ad grammaticorum verbera mittendi essent.

38. Ad 2^m, *N.* Etenim praeter modo dicta, objecta verba sic se habent in hebraica veritate: *pascha* seu *phase hoc Domino.* Jam vero quoties ejusmodi constructio cum dativo in hebraica lingua occurrit, uti observat vel ipse Rosenmüller, toties aliquid *sacratum* vel *dedicatum Domino* significatur. Hinc verbum *est* in hoc textu strictissimam suam significationem affirmativam retinet, ita ut reddi debeat: *Hoc est festum paschalis sacrum Domino.* Exinde deprehendimus Spiritum, qui Zwinglio hunc textum suggessit ad negandam Christi realem praesentiam in Eucharistia, vere fuisse *atrum.*

39. Ad 3^m, *D.* Si parallelismus exurgeret ex similitudine aut identitate *verbi*, *C.* Si exurgat ex similitudine *rei N.* Porro Ernestus, cui ceteri biblici expositores protestantes assentiunt, adnotat parallelismum non ex similitudine aut etiam identitate vocis oriri, sed ex similitudine rei. Nulla autem intercedit similitudo inter loca omnia ab adversariis congesta et verba institutionis; siquidem, ceteris omissis, in illis agitur *de explicatione symboli*, in istis *de symboli institutione*, illiusque symboli, quod non ex rei natura, sed ex sola voluntate instituentis pendet.

40. Ad 4^m^, *Neg. parit.* Cum enim *figuram* jam simulacrum praeseferat, quaeritur solum *cujus* ea sit.

41. II. Obj. Debuerunt apostoli Christi verba intelligere in sensu figurato et improprio 1° quia noverant in sensu litterali agi de re impossibili; 2° quia noverant vetitum a lege esse sanguinem bibere, multo vero magis sanguinem humanum; 3° quia cum Christus locutus syriace sit, nec ullum in ea lingua vocabulum reperiatur, quod vim habeat *significandi*, praeter verbum *esse*, Christo dicente: *Hoc est corpus meum;* rite debuerunt accipere verbum *est* perinde ac si dixisset *significat.* Ergo.

42. Resp. *N. A.* Ad 1^m^, prob. *Neg.* Nec enim apostoli erant aut protestantes, aut rationalistae, aut increduli, sed simplices ac rudes erant, qui non aliud impossibile esse censebant quam aliquid esse impossibile Deo; jam emiserant professionem fidei in Christi divinitatem cum ipse Jo. 6. promittebat se eis daturum carnem suam ad manducandum et sanguinem suum ad bibendum; assueti erant ejus miraculis. Supponunt praeterea adversarii se aut demonstrasse, aut demonstrare posse impossibilem esse realem Christi praesentiam in Eucharistia, cum tamen id neque effecerint unquam neque efficere possint.

43. Ad 2^m^, *D.* In propria specie, *C.* sub specie aliena, ut in casu nostro, *N.* Lex enim Mosaica casum hunc contemplari non poterat, qui sine ingenti miraculo haberi nequit.

44. Ad 3^m^, Resp. 1° *Neg.* suppositum, in linguis nempe semiticis, praesertim ubi occurrit pronomen demonstrativum *hoc*, adhiberi verbum *esse*. Resp. 2° *Neg.* Docti enim philologi ostenderunt, exemplis in medium prolatis, quadraginta quinque ad minus in lingua Syriaca verba reperiri in sensu *significandi* ac *repraesentandi*, adeo ut Horneus qui hanc difficultatem promoverat debuerit erubescere, ac tacite saltem palinodiam canere, supprimendo in altera operis sui editione quae huc referebantur. Resp. 3° Christum locutum esse in dialecto hierosolymitana, in qua verba *significandi* vim habentia plurima reperiuntur.

45. III. Obj. 1° Christus de eo quod in manibus assumpsit, benedixit, fregit ac distribuit, dixit: *hoc est corpus meum;* atqui illud erat panis, qui non potest esse Christi corpus nisi per figuram et repraesentationem. 2° Quod confirmatur ex eo quod si pronomen *hoc* referretur ad corpus Christi, ejus propositio foret tautologica, perinde ac si dixisset *corpus meum est corpus meum.* 3° Hac de causa Christus Matth. 26, 29. etiam post consecrationem quod erat in calice vocavit *genimen vitis;* 4° prout Paulus 1. Cor. 10, 16. alterum symbolum, peracta consecratione, dixit *panem.* 5° Concludendum itaque est Eucharistiam non esse nisi ritum *symbolico-mnemonico-practicum* passionis Christi. Ergo.

46. Resp. Ad 1m, *D. De eo* etc. convertendo per propositionem practicam et efficacem in corpus suum, *C.* non convertendo *N.* Ad eum modum, quo si quis alteri dono daret librum diceret: *hic liber est tuus*, sumeret hic quidem librum suum in manibus, ac traderet, sed ipsa porrectione ac propositione practica efficeret alterius.

47. Ad 2m, *Neg.* Propositio enim tunc solum tautologica est, cum non solum eadem res significatur, in subjecto et praedicato, sed cum praeterea identitas verborum tam in subjecto quam in praedicato usurpatur, uti si quis diceret: *homo est homo*, minime vero esset tautologica illa propositio qua aliquis diceret *homo est animal rationale,* et e converso, quamvis reipsa idem quoad rem sit *homo* et *animal rationale.* Imo ex omnibus dialecticis hoc requiritur ut propositio sit vera; identitas scilicet rei in subjecto et praedicato. Multo minus tautologica dici potest propositio Christi, cum voce usus sit indeterminata *hoc,* quae determinatur et induit naturam praedicati, completa propositione.

48. Ad 3m, *Neg.* De altero siquidem poculo loquutus est Christus dum dixit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis,* uti constat ex s. Luca c. 22, 18.

49. Ad 4m, *D.* Emphatice tamen dicendo panem *hunc, C.* simpliciter vocat *panem N.* Accedit quod Scriptura consue-

verit rem jam immutatam vocare ex nomine quod ante mutationem obtinebat. Sic Jo. 9, 17. *Dicunt ergo caeco* (jam videnti); et Exod. 7. 12. *Devoravit virga Aaron* (jam serpens) *virgas* (jam versas) *eorum;* et alibi passim.

50. Ad 5^{m}, *Neg.* Nimis enim sero venerunt rationalistae ac sacramentarii, ut nobis obtruderent suum ritum *symbolico-mnemonico-practicum* ad unice recolendam Christi passionem. In hoc detrahunt apertis Christi verbis, et sensui totius antiquitatis, ut mox ostendemus, nec redolent nisi propriam incredulitatem.

PROPOSITIO II.

Eadem veritas ex constanti et universa Ecclesiae traditione evincitur

51. Sacramentarii ab initio fassi sunt sibi patres adversari; deinde ex nonnullis eorum obscuris effatis, resumptis viribus, ausi sunt nobis patres objicere, uti Mornaeus Du Plessis, Chamierius, Albertinus et Claudius; donec penitus contriti deseruerunt prudenter hoc patrocinium, ut unice se ad Scripturarum arcem reciperent; quo tamen exitu, vidimus.

52. Testes hujus universalis traditionis sunt patres omnes, omnes antiquae liturgiae; imo vel sectae omnes antiquissimae, ac ethnici ipsi calumniis suis.

53. Ac 1° Testes sunt patres, ex quibus s. Ignatius in *Epist. ad Smyrnens.* c. 7. sic de haereticis phantasiastis scribens: *Ab Eucharistia et oratione abstinent, eo quod non confiteantur Eucharistiam carnem esse Servatoris nostri Jesu Christi, quae pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitavit.* Item s. Justinus in *Apolog.* 1. n. 66. scribit Eucharistiam a fidelibus sumi *non ut communem panem neque ut communem potum, sed Incarnati illius Jesu et carnem et sanguinem esse edocti sumus.* S. Irenaeus lib. IV. *Cont. haereses*, veritate corporis et sanguinis Domini in Eucharistia utitur tanquam medio ad veritatem demonstran-

dam corporis Christi in Incarnatione adversus gnosticos phantasiastas, scribens c. 18. n. 4. *Quomodo constabit eis, eum panem, in quo gratiae actae sunt, corpus esse Domini sui? et calicem sanguinis ejus?* Eadem ratione marcionitas perstringit Tertullianus lib. 4. *Cont. Marcionem* c. 11., qui praeterea in lib. *De resur. carnis* c. 8. *Caro*, scribit, *corpore et sanguine Christi vescitur, ut et anima de Deo saginetur.* Sic Origenes *Homil.* 8. *in Exod.* comparans Eucharistiam cum verbo Dei, subdit: *Nostis, qui divinis mysteriis interesse consuevistis, quomodo cum accipitis Corpus Domini cum omni cautela et veneratione servatis, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid delabatur, reos enim vos creditis, si quid per negligentiam decidat.* S. Cyprianus in lib. *De lapsis*, ita scribit de indigne Eucharistiam sumentibus: *Vis infertur corpori ejus, et sanguini; et plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quam cum Dominum negaverunt.*

54. Et hos ex patribus singillatim attulisse sufficiat, quoad reliquos insequentes, satis sit illorum doctrinam in summam colligere; haec autem est: 1° excludendam esse ab hoc sacramento *figuram;* 2° Christum in hoc sacramento non fide tantum, sed *reipsa* nobiscum conjungi; 3° exinde ipsi commendant charitatem Christi, qui oves suas *proprio pascit cruore;* 4° rationem reddunt quare Christus sub specie panis se nobis dare voluerit, tum nempe ne nimio terrore percelleremur, tum ut nostra exerceretur fides; 5° docent in hoc mysterio divinae *omnipotentiae opus* intervenire; 6° profitentur per veram *conversionem* panem mutari in *corpus*, et vinum in *sanguinem* Christi; idque illustrant exemplo creationis, et conversionis aquae in vinum in nuptiis Canae. 7° Adnituntur hoc creditu difficile mysterium auctoritate et omnipotentia divina persuadere; 8° tradunt in altari offerri ipsum corpus quod fuit in cruce mactatum, et sanguinem illum, qui pro nobis effusus est; 9° conferunt Eucharistiam cum Incarnatione, eademque ratione de utriusque mysterii veritate disserunt; 10° illis epithetis hoc sa-

cramentum insigniunt, quae nonnisi in veritatem carnis Christi cadere possunt, dum vocant *terribile*, *horrendum*, *adorandum*, *panem vivum*, *incorruptibilem cibum* etc. Singulorum autem patrum testimonia, quae huc referuntur collecta invenies apud Bellarminum lib. 2. *de Euchar.* et in op. *De perpetuitate fidei.* Jam vero quomodo ejusmodi doctrina componi potest cum hypothesi sacramentariorum, quod Christus in Eucharistia non inveniatur nisi in signo tantum, figura, et virtute? Nonnisi amens affirmare id poterit.

55. 2° Testes ejusdem traditionis sunt liturgiae omnes, quae ante sec. XVI. in universa Ecclesia publico cultui inservierunt. Tum Orientalium Ecclesiarum tum Occidentalium liturgias collegerunt et vulgarunt eruditi viri Renaudotius, Martenius, Assemanus uterque Simon et Joseph, card. Bona ac Thomasius, Mabillonius, Muratorius, Le Brunius. Jam vero, uti omnes animadverterunt, cunctae liturgiae conveniunt in invocatione Spiritus Sancti, ut oblata dona, panem scilicet et vinum, *convertat* omnipotenti virtute sua, *commutet*, *transmutet* in corpus natum ex Maria Virgine, in sanguinem qui effusus est pro redemptione nostra, imo *faciat*, *vel fiat corpus et sanguis* D. N. J. C. adeoque Ecclesia omnis ab ortu ad occasum, a septentrione ad meridiem per sexdecim continentia secula unius labii circa hunc extitit articulum fidei nostrae.

56. 3° Testes sunt sectae antiquae omnes, gnostici, marcosiani, valentiniani, marcionitae; item ariani, nestoriani, eutychiani, Armeni, Syri-jacobitae, Graeci schismatici etc. qui circa hoc dogma convenere omnes atque superstites conveniunt; argumento igitur est ineluctabili istorum consensus de fide, quae in Ecclesia catholica obtinebat, quando ipsi ab illa divisi sunt.

57. 4° Testes sunt ethnici ipsis calumniis quibus christianos impetebant, quod ipsi carne humana ac sanguine vescerentur in suis conventibus clancularis, ut patet non solum ex Apologia I. Justini, sed ex actis martyrum Lugdunensium in epistola ab Eusebio relata, ad Ecclesias Asiae.

58. Huc demum accedit argumentum invictum praescriptionis, ita ut nulla ab adversariis hujus universalis doctrinae origo assignari possit praeter apostolicam.

59. Quae cum ita se habeant, jure merito concludimus ita dogma de reali Christi praesentia a traditione firmari, ut concuti nullo modo possit.

DIFFICULTATES

60. I. Obj. 1° Patres apostolici nihil de reali Christi praesentia scriptis suis ediderunt; 2° patres vero qui illos exceperunt ea habent, quae illam excludant, ut Irenaeus, qui lib. 4. *Cont. haereses* n. 18. scribit *carnem nostram ali corpore et sanguine Christi;* item Eucharistiam *duabus rebus consistere, terrena, et caelesti*, scilicet pane, et caelesti gratia. 3° Origenes *Tom.* 4. *in Matth.* in cap. 16. vocat Christi corpus in Eucharistia *typicum* et *symbolicum;* inficiatur Eucharistiam ex se sanctum efficere comedentem, nec utilem esse nisi pro suscipientis fide. 4° Item lib. 8. *Cont. Celsum* asserit oratione panem fieri *quoddam corpus sanctum.* 5° *Hom.* vero 32. *in Joan.* affirmat *offulam* quam Christus Judae porrexit ejusdem generis esse ac eam quam dedit apostolis dicens: *Accipite, comedite* etc. Demum in *Comm. super Matth.* n. 85. negat *panem illum visibilem quem tenebat in manibus et corpus suum dicebat Deus verbum*, esse corpus Christi. 6° Quae cum ita sint, recte iconomachi in conc. Constatinopolitano vocarunt Eucharistiam *imaginem vivifici corporis, quae pretiose et honorabiliter fit.* Ergo.

61. Resp. Ad 1^m^, *N.* Siquidem s. Ignatius M. pater apostolicus haud poterat luculentius exhibere de reali Christi praesentia testimonium. Ceteris de eodem argumento scribendi non se obtulit occasio.

62. Ad 2^m^, *N.* Dum vero Irenaeus scribit l. c. *carnem nostram ali corpore et sanguine Christi* veritatem nostram mirifice confirmat; utitur enim Eucharistia uti medio ad evincendam adversus gnosticos futuram corporum nostrorum resurrectionem quam illi negabant, et rationem ad-

ducit, quia caro haec nostra in ordine ad resurrectionem alitur a vivifico corpore et sanguine Christi per Eucharistiae sumptionem. Huc pariter referuntur alia verba, quibus dicit Eucharistiam *duabus rebus constare terrena et caelesti*, nempe humana natura hypostatice cum Verbo conjuncta, quia si fuisset tantum humana, tantum abest, ut potuerit incorruptibilitatem nostris communicare corporibus, ut potius esset illa ipsa corruptibilis, et sic conficit adversus eosdem haereticos aliam praeterea veritatem ab eisdem negatam, verae nempe Incarnationis.

63. Ad 3^{m}, *D.* Vocat Origenes in primo textu corpus Christi in Eucharistia *typicum* et *symbolicum* ratione *sacramenti* seu specierum, *C.* ratione rei contentae *N.*

64. Sic inficiatur Eucharistiam ex se sanctum efficere, *D.* quatenus ad fructum ex ea capiendum non sufficit materialis susceptio sine dispositionibus praerequisitis, *C.* quatenus his accedentibus non habeat vim sanctificandi *N.* Quid enim aliud et nos docemus?

65. Ad 4^{m}, *D.* Si hic loqueretur Origenes de Eucharistia, *C.* si de communi pane, qui ex christiano more, benedicebatur ante sumptionem, *N.* Id patet tum ex orationis serie, tum ex confessione ipsiusmet Albertini.

66. Ad 5^{m}, D. Analogice, *C.* reipsa *N.* Nempe Origenes hoc in loco id unice sibi vult, Christum offulae quam Judae porrexit quandam vim communicasse, qua potuisset utilis esse Judae si voluisset, quemadmodum utilis est, sed longe diversa ratione Eucharistia rite eam suscipientibus.

67. Dum vero in objecto commentario negat Origenes panem *visibilem* esse corpus Verbi, loquitur de pane prout *visibilis* est, seu respectu *sacramenti* et *specierum*, deinde deflectit sermonem, ut solet, ad mysticam et allegoricam expositionem, sed supposita prius cognita rei veritate; scribit enim ibid. *Panis iste, quem Deus Verbum corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animarum . . . . et potus quem Verbum sanguinem suum fatetur, verbum est potans et inebrians.*

68. Ad 6^m^, *D.* Dixerunt iconomachi Eucharistiam esse imaginem plenam adeoque cultu latriae adorandam, *C.* vacuam prout sunt reliquae imagines quarum cultum ipsi respuebant *N.* Unicus hic sensus illorum haereticorum est, alioquin non ei decrevissent cultum latreuticum, attamen ob hanc etiam novitatem expressionis seu formulae graviter vapulant a patribus Nicaenis.

69. II. Obj. 1° Tertullianus ex Latinis lib. 1. *Contr. Marcion.* c. 14. scribit Christum non reprobasse panem, quo ipsum corpus suum *repraesentat;* quo vero sensu id efficiat, 2° exponit ibid. Tertullianus lib. 3. c. 19. scribens, Christum panem *corpus suum* appellasse, ut intelligeremus *corporis sui figuram pani dedisse;* et iterum lib. 4. c. 40. *Acceptum panem et distributum discipulis, Corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei.* 3° Sic etiam s. Hieronymus *Comment. in cap.* 26. *Matth.* scribit Christum *repraesentasse* corpus et sanguinem suum. Ergo.

70. Resp. Ad 1^m^, *D.* Id est *praesens efficit*, *C.* imaginem exhibet *N.* Talis est vis hujus verbi *repraesentandi* apud Latinos, ac praesertim in stilo Tertulliani, qui passim hoc sensu verbum hoc adhibet; satis nobis sit ex innumeris prope exemplis, quae collegit Pamelius in *not.* 112. ad lib. *De Resurr. carnis,* unum afferre ex lib. 4. *cont. Marcion.* c. 22. ubi ait, quod Deus *repraesentans eum* (Christum in monte Thabor), *dixit: Hic est filius meus.*

71. Ad 2^m^, *D. Dedisse figuram reali corpori suo*, *C.* imaginem exhibuisse *N.* Scopus Tertulliani est in objectis locis ex realitate corporis Christi in Eucharistia, quam admittebat Marcion, ostendere realitatem ejusdem corporis in Incarnatione quam ille rejiciebat; sic enim procedit argumentum Tertulliani: corpus phantasticum nequit recipere figuram; atqui Christi corpus in Eucharistia figuram recipit, nempe panis; ergo corpus Christi phantasticum non est. Exinde novum exurgit pro veritate catholica ineluctabile argumentum.

72. Ad 3ᵐ, Responsio patet ex dictis ad 1ᵐ eo vel magis quod s. Hieronymus velit ostendere figuris Vet. Testamenti suffectam esse veritatem.

73. I. Inst. S. Augustinus realem Christi praesentiam in Eucharistia numquam agnovit. Etenim 1° passim Eucharistiam vocat *panem*, *figuram*, *signum* corporis Christi. 2° *Ep.* 98. *ad Bonifac.* scribit: *Secundum quendam modum sacramentum corporis Christi corpus Christi est.* 3° In *Serm. ad infantes*, explicans quid sit Eucharistia, ait: *Corpus ergo Christi, si vis intelligere, Apostolum audi dicentem fidelibus: Vos estis corpus Christi et membra. Si ergo vos estis corpus Christi et membra, mysterium vestrum in mensa dominica positum est.* 4° Exinde celebris illa regula quam tradit s. Doctor lib. 3. *De doctrina christ.* c. 16. ad secernendum sensum litteralem a figurato: *Si praeceptiva*, inquit, *locutio est, aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficentiam jubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur jubere, aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est. Nisi manducaveritis, inquit, carnem Filii hominis ... facinus vel flagitium videtur jubere: figura est ergo, praecipiens passioni Dominicae communicandum.* 5° In *Tract.* 25. *in Joan.* agens de corporis Christi manducatione dicebat: *Ut quid paras dentes et ventrem? Crede et manducasti;* ut enim subdit *Tract.* 26. *Qui credit manducat.* 6° Demum in lib. *Cont. Adimantum* c. 12. *Non enim*, scribit, *Dominus dubitavit dicere: Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.* Ergo.

74. Resp. *N. A.* Ad 1ᵐ prob. *D.* Vocat *panem* etc. ratione specierum, et quatenus est figura et signum plenum, *C.* ratione substantiae ac rei contentae *N.* Omnes enim ejusmodi locutiones *typi*, *signi*, *figurae* etc. quibus tum s. Augustinus, tum alii patres interdum utuntur, ad externas referuntur species, uti et nos vocamus *symbolum*, sed ratione *sacramenti*, seu *signi sensibilis* latentis Christi corporis.

75. Ad 2ᵐ, *D.* Prout *sacramentum* est inadaequate sumptum pro signo sensibili, ut dictum est, *C.* prout sacra-

mentum est adaequate sumptum cum re contenta *N.* Id enim ferebat Augustini scopus dum probare constituit Bonifacio baptismum rite *sacramentum fidei*, imo et *fidem* vocari, cum *credere* in infantibus sit *baptizari.* Ceterum ut melius eluceat s. Augustini mens circa sacramentum Eucharistiae adaequate sumptum, praestat afferre, quae lib. 9. *Confess.* c. 13. de s. Monica scribit: *Memoriam sui*, inquit, *ad altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei praetermissione servierat, unde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum quod erat contrarium nobis.* Quaerimus porro ab adversariis utrum chirographum istud fuerit deletum a figura et imagine Christi corporis, an vero a corpore ipso pro nobis immolato?

76. Ad 3^m, *D.* Transitum faciens a rei veritate ad mysticam ejusdem significationem, *C.* ad exclusionem rei veritatis *N.* Haec enim consueta fuit Augustino, perinde ac Origeni agendi ratio, ut, supposita rei veritate, seu realitate Christi corporis in Eucharistia, utpote omnibus nota, transeant ad moralem aliquam seu mysticam significationem exponendam, hoc tamen interposito discrimine, quod Origenes eam trahat ad praedicationem verbi Dei, Augustinus vero ad commendandam charitatem; ac ita se gessit s. Augustinus in hoc *sermone ad infantes* seu *neophytos.*

77. Ad 4^m, *D.* Ad excludendum sensum capharnaiticum, *C.* sensum catholicum *N.* Nam aperte s. Doctor mentem suam exposuit in verbis a nobis adductis ex *Tract.* 27. *in Joan.* n. 5.

78. Ad 5^m, *D.* Loquens de fide, *C.* de Eucharistia *N.* Enarrat enim in objectis locis s. Augustinus Christi verba: *Hoc est opus Dei ut credatis in eum, quem misit ille;* nec non quae habentur v. 35. *Ego sum panis vitae; qui venit ad me non esuriet, et qui credit in me non sitiet unquam:* quae utique dicta sunt de fide in Christum pollicentem Eucharistiam.

79. Ad 6^m, *D.* Cum daret *signum* seu symbolum externum corporis sui in illo latentis, *C.* purum signum seu

nudum symbolum *N.* Intendit enim hic probare s. Doctor adversus Adimantum manichaeum vere potuisse in Vet. Testamento vocari sanguinem animantium *animam*, quamvis reipsa non sit nisi ejusdem *signum.* Hoc porro declarat exemplo Eucharistiae cujus signum externum vocatur *corpus Christi.*

80. II. Inst. Facundus Hermianensis in op. *Pro defensione trium Capitulorum* lib. 9. c. 5. negat, quod *sacramentum corporis et sanguinis Christi, quod est in pane et poculo consecrato, sit proprie corpus ejus, et sanguis,* quamvis ita vocentur. Ergo.

81. Resp. *D.* Prout *sacramentum* est inadaequate sumptum, *C.* prout sumitur adaequate *N.* Ejus mens patet ex scopo quem sibi praefixit hic scriptor defendendi, seu trahendi in bonum sensum, quod scripserat Theodorus Mopsuestenus, nestorianae haereseos praeformator, in Capitulo a conc. V. damnato, quod scilicet recte scribere potuerit Christum adoptionem filii suscepisse et *cum circumcisus est, et cum baptizatus est,* quia *sacramentum adoptionis* suscepit, quod potest vocari *adoptio,* quemadmodum *sacramentum* Eucharistiae dicitur *corpus Christi,* etsi prout sacramentum est, proprie Christi corpus non sit, sed ejus externum tantum signum. Ex quo patet imo supponere Facundum vere Christi corpus et sanguinem latere in sacramento.

PROPOSITIO III.

Ostendi nequit dogma de reali Christi praesentia in Eucharistia rectae rationi adversari

82. Duplici via posset enunciatae propositionis veritas ostendi, *directa* ac *indirecta.* Directa qua juxta diversa philosophorum placita evincitur quomodo componi possitmysterii veritas cum eo quod philosophia docet circa naturam corporum. Verum haec methodus longa est, nec omnibus satisfacit, eo quod tum systema peripateticum, tum Cartesianum, Boschovichianum seu punctorum

simplicium, aliaque ejusmodi quae adduci solent aliis non probentur, ideo hac praetermissa, malumus via indirecta expeditiore rem conficere

83. Eucharistia, perinde ac reliqua religionis nostrae mysteria, superat rationis nostrae captum; fieri igitur nequit ut demonstrari possit eam repugnare, ac rectae rationi opponi. Cum praeterea contradictio consistat in intrinseca notarum seu terminorum repugnantia, non potest haec adstrui nisi apprime uterque terminus cognoscatur, ut ex utriusque collatione et comparatione possit judicium institui, et affirmari sive convenientia eorum sive repugnantia; jam vero adversarii verisimilius neutrum terminum apprime callent, scilicet naturam corporum, et statum corporis gloriosi et sacramentalis, posteriorem vero hunc sine dubio ignorant. Nequeunt igitur judicare de repugnantia corporis Christi in Eucharistia, seu in statu corporis gloriosi et sacramentalis; prout non posset caecus natus, qui nullam coloris ideam habet, judicare et affirmare, quod repugnet circulus rubei coloris. Reipsa huc colliduntur omnia adversariorum argumenta, uti ex difficultatum solutione patebit.

DIFFICULTATES

84. I. Obj. Dogma de reali praesentia repugnat in se. Nam 1° implicat integrum corpus humanum sub tenui hostiola ejusve fragmento contineri, quodcumque demum philosophicum admittatur systema. 2° Implicat praeterea, ut idem corpus uno eodemque tempore simul in pluribus locis realiter a se distinctis inveniatur; 3° esset enim unum et multiplex, esset divisum a se ipso, magnum et parvum etc. Ergo.

85. Resp. *N. A.* Ad 1^{m} prob. *D.* Existens in statu naturali, *C.* in statu sacramentali *N.* Quomodo enim ostendent increduli et sacramentarii non posse humanum corpus gloriosum in statu sacramentali sub tenui hostiola aut ejus

fragmento delitescere, si nesciunt in quo hic status consistat? Et sic nullo indigemus philosophico systemate ad hoc componendum.

86. Ad 2^m^, *D.* Naturaliter, *Tr.* supernaturaliter ac per miraculum *N.* Implicaret, si simul esset et non esset, minime vero ut idem sit hic et alibi, ut in casu nostro. Alii id exponunt per *multiplicationem*, quatenus servata identitate physica, multiplicaretur solum individuatio, ut vocant, ac numerus; alii exponunt per *multilocationem*, quatenus in corpore concipitur non solum identitas physica, verum etiam identitas individuationis ac numeri, ita ut unum idemque corpus diversos ac multiplices sumat respectus ad corpora circumstantia pro multiplicitate panis ac vini consecrati per quae immediatam operationem exercet; hoc vero divina omnipotentia fieri potest. Exemplo illustratur corporis quod dat ostensionem sui in duobus, tribus, centum, mille speculis adstantibus.

87. Ad 3^m^, *Neg.* omnes ejusmodi *sequelas*. Siquidem solum sacramentum esset multiplex; solum item sacramentum divisum esset a se ipso, quatenus particulae quae Romae consecratae asservantur, divisae sunt ab illis, quae servantur Lutetiae; solum sacramentum, seu signum exterius erit majus ac minus, et ita porro; Christi autem corpus semper idem ubique est in se ipso.

88. II. Obj. Admissa reali Christi praesentia in Eucharistia, actum est de certitudine physica; siquidem 1° sensus nostri, etiam peracta consecratione, nobis non renunciant nisi panem et vinum. 2° Adeoque de nulla re amplius certi esse possemus. 3° Eo vel magis quod Eucharistia eosdem in nobis effectus producat ac panis ac vinum, cum nos nutriat atque inebriet, si in magna quantitate sumatur. 4° Quaeri praeterea posset quid sit quod tangimus, quod videmus, quod gustamus; aut enim corpus Christi est, et tunc Christi corpus esset album, rotundum, palpabile etc. imo corrumperetur; aut est aliquid ab eo diversum cui corpus Christi subest, et deberemus admittere accidentia

absoluta peripateticorum quae non minus a physica, quam a sana philosophia rejiciuntur. Ergo.

89. Resp. *N. A.* Ad 1m prob. *D.* Id est figuram, sive speciem aut apparentiam panis et vini, *C.* naturam seu substantiam panis ac vini *N.* Nam sensuum officium non versatur nisi circa objectorum apparentiam, non autem circa eorumdem naturam aut substantiam. Jam vero in Eucharistia sensus nobis renunciant apparentiam panis ac vini, quae reipsa habetur, adeoque rite funguntur officio suo, licet substantia non respondeat ejusmodi apparentiae.

90. Ad 2m, *N.* Tum quia, ut vidimus, sensus nos reipsa non fallunt; tum quia necesse non est ut semper substantia respondeat apparentiae, ut patet in petrificatione in qua licet nulla supersit ligni particula, referuntur tamen omnia ligni lineamenta et figura; tum quia denique divina auctoritas commonefacit nos substantiam panis non respondere in casu hoc peculiari illius apparentiae. Exceptio autem firmat regulam in contrario.

91. Ad 3m, *D.* Ita Deo efficiente ad exercendam fidem nostram, *C.* per se *N.* Hoc ipso enim, quod Christi corpus in Eucharistia sit incorruptibile nequit nos nutrire; neque nos nutrit aut inebriat substantia panis ac vini, quae in ea non sunt. Deus itaque extraordinaria ratione supplet, aut novae substantiae reproductione, ut aliquibus placet, aut alio modo sibi cognito. Deus enim ad exercitium fidei nostrae constituit, ut panis ac vinum consecratum easdem subeant vices, quas subirent si cònsecrata non essent; proinde cum hostia, idem de vino dic, consecrata ad eum pervenerit statum in quo cessaret substantia meri panis, cessat esse corpus Christi praesens, et illi iidem in nobis producuntur effectus, divina virtute, quos produceret panis si consecratus non fuisset.

92. Ad 4m, Resp. Esse illud ipsum quod erat in pane ac vino antequam consecrarentur, affectiones scilicet objectivas, quae antea producebantur a substantia panis et vini, postea producuntur sola Dei virtute. Hinc non in-

digemus accidentibus absolutis peripateticorum. Has porro affectiones producit Deus tum a parte rei, uti a parte rei producebantur a pane et vino non consecratis, tum in sensibus nostris veluti effectus, sicut eosdem effectus in nobis panis et vinum non consecrata producebant, sub quo respectu affectiones illae objectivae fiunt in nobis subjectivae, uti effectus a causa. Atque sic praevenimus difficultatem quam solent peripateticismi sectatores urgere, quod cum hostiae asservantur in tabernaculo non retineant rationem sacramenti, eo quod nemo sit in quem illas affectiones producant; siquidem Deus generali lege constituit ut semper objective corpus Christi per hostias affectiones illas emittat, licet tunc defectu intuentium, tangentium ac degustantium, non fiant nobis subjectivae, eadem ratione ac panis in arca reconditus semper suas objectivas emittit affectiones, etsi nemo sit qui actu illum videat, aut degustet.

93. III. Obj. Ex ejusmodi dogmate plurima incommoda, imo et absurda dimanant; ac 1° Christi corpus profanationibus subjici; 2° panem converti in Deum; 3° falsum fore celebre axioma : *totum est majus sua parte;* nam Christi manus quae erat pars tenuisset corpus quod esset totum; 4° rejectis quatuor testibus nos uni debere testi fidere, scilicet auditui; 5° immo certitudini physicae praeferre certitudinem moralem ex qua sola nobis constare potest realis Christi praesentia in Eucharistia. Ergo.

94. Resp. *N. A.* Ad 1^m^ prob. *D.* Sacramentum, *C.* Christi corpus *N.* Hoc enim, utpote gloriosum, non magis attingitur in profanationibus, quam ipsa divinitas. Homines proinde sacrilegi sibi nocent, non autem Christi corpori in se.

95. Ad 2^m^, *N.* Nam hoc tantum docet fides catholica, quod panis convertatur in Christi corpus, cui per concomitantiam conjuncta divinitas est una cum anima.

96. Ad 3^m^, *D.* Si Christus gessisset in manu corpus suum in statu naturali existens, *C.* si non gessit nisi in statu sacramentali *N.* En qua facilitate se expediant catholici a

difficultate *insolubili* proposita a Rousseau tanquam *nova*, quamque XII. ad minus ante seculis sibi proposuerat ac solverat s. Augustinus *Enarr.* 1. *in Ps.* 33. et alibi.

97. Ad 4^m, *D.* Si reipsa quatuor illi testes, nempe sensus, contrarii essent quinto testi, seu sensui, *Tr.* vel *C.* si contrarii non sunt *N.* Jam vero quatuor illi testes, nempe sensus, solam apparentiam, ut debent, renunciant, quae profecto adest panis et vini; quintus autem testis, scilicet auditus certus fit de substantia seu natura corporis latentis, quae non est objectum illorum sensuum. Exinde intelligitur quomodo Christo testanti quod porrigebat esse corpus suum apostoli fidere potuerint, seu credere, quidquid dicat Tilotzonus; nec enim apostoli erant protestantes aut increduli.

98. Ad 5^m, *N.* Ut patet ex dictis; certitudo enim physica non adversatur certitudini morali. Si quid efficeret ejusmodi argumentum neque apostoli potuissent, neque nos possemus credere Christi Incarnationi seu ejus divinae personae carnem indutae, cum sensus non perciperent nisi humanitatem solam. Tales sunt nugae protestantium et incredulorum, adeoque et rationalistarum.

CAPUT II.

DE MODO QUO CHRISTUS FIT PRAESENS IN EUCHARISTIA SEU DE TRANSSUBSTANTIATIONE

99. Transsubstantiatio, seu conversio totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem Christi Domini est alterum doctrinae catholicae caput, quod impugnant lutherani confitentes realem Christi praesentiam, ut ei substituant vel *impanationem*, vel *companationem*, vel *consubstantiationem*. Contra quos haereticos Tridentinum sess. 13. hunc canonem, qui est 2., emisit: *Si quis dixerit, in sacramento Eucharistiae remanere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine D. N. J. C., negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in san-*

guinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini, quam quidem conversionem catholica Ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat; anath. sit.

100. Ex hoc autem canone sequitur 1° articulum de transsubstantiatione dogma esse distinctum a dogmate de reali Christi praesentia et cessatione omnis substantiae panis ac vini; merito igitur Pius VI. in Constit. *Auctorem fidei* propositionem 29. synodi Pistoriensis quae secus statuerat proscripsit veluti *perniciosam expositioni veritatis catholicae circa dogma transsubstantiationis, ac faventem haereticis.*

101. Sequitur 2° in hoc dogmate inesse rationem, ut ait Bellarminus *De Euch.* lib. 3. c. 13. n. 1. existentiae Christi et cessationis panis et vini in Eucharistia, adeoque rursum, omissionem vocis *transsubstantiationis* synodi Pistoriensis jure notatam a Pio VI. fuisse veluti eam, *qua notitia subtrahitur tum articuli ad fidem pertinentis, tum etiam vocis ab Ecclesia consecratae ad illius tuendam professionem adversus haereses.*

102. Sequitur 3° solam *transsubstantiationem* ad fidem spectare, non autem modos varios a theologis excogitatos ad eam exponendam, aut conditiones ad veram conversionem constituendam. Nobis prae ceteris arridet sententia Vasquez, qui in 2. p. *S. Th.* tom. 3. *disp.* 181. c. 2. seqq. censet transsubstantiationem in suo conceptu formali consistere in relatione (extrinseca et solius rationis) ordinis inter substantiam, quae desinit, et eam, in quam desinere dicitur vi verborum Christi. Hinc *transsubstantiatio* nil aliud addit reali Christi praesentiae, nisi *cessationem panis in ordine ad realem Christi praesentiam, quo verba Christi sint vera.* Desinit autem substantia panis per destructionem. Ab hoc conceptu quoad rem non dissentit ea quam tradit Bellarminus l. c. cap. 18.

103. Sequitur 4° dogma *transsubstantiationis* esse veluti sequelam dogmatis de reali Christi praesentia; nec posse proinde adstrui nisi priori constituto. Heic proinde directe impetimus lutheranos admittentes realem Christi praesentiam, ac solum indirecte sacramentarios.

PROPOSITIO

Tota substantia panis ac vini in Eucharistia per consecrationem convertitur in substantiam corporis et sanguinis Christi

104. De fide propositio est ex allegato Tridentino canone. Sic porro evincitur ejus veritas adversus lutheranos ex Scripturis: Haec verba Christi: *Hoc est corpus meum* vel intelligunt adversarii de pane in Christi corpus mutato, vel de pane non mutato; si de pane mutato ea intelligunt, jam nobiscum sentiunt; si vero de pane non mutato, jam falsa esset eorum significatio, nam panis non est corpus Christi.

105. Luculentissime praeterea eadem veritas patet ex universa traditione, ut fatetur vel ipse Leibnitzius in suo Systemate theologico, dum patres docuerunt *panem mutari in corpus Christi, vinum in sanguinem.* Sane patres docent 1° panem et vinum verbis Christi in corpus et sanguinem *converti*, ut Cyrillus Alex. scribens in *Ep. ad Colosyrium: convertens ea* (oblata) *in veritatem propriae carnis;* Eusebius Emissenus id illustrans exemplo creationis, nec non s. Gregorius M. aliique apud Bellarminum lib. 3. c. 20. Alii 2° affirmant panem *mutari, transmutari, commutari*, ut s. Gregorius Nyss., Jo. Chrysostomus, Jo. Damascenus ibid. Alii 3° tradunt panem *transire, transformari, fieri, transelementari* in Christi corpus, uti Augustinus, Remigius Rhemensis, Jo. Damascenus, Theophylactus ibid. Nobis satis hic sit afferre verba s. Cyrilli Hieros. ex *Catech. Mystagogica* 4. *n.* 2. *Aquam olim in vinum, quod Sanguini affine est, in Cana Galileae transmutavit: Et eum parum dignum existimabimus cui credamus quum vinum in Sanguinem transmutavit?* Eadem habet s. Ambrosius in lib. *De mysteriis* c. 9. n. 50. Recolantur alia documenta superius allata cum ageremus de reali Christi praesentia.

106. De eadem traditione constat ex liturgiis Ecclesiarum omnium in universo mundo ab aetate apostolica usque ad nos. Vidimus enim ad unam omnes in eo convenire ut invocetur Spiritus Sanctus, ut omnipotenti virtute sua oblata dona *convertat*, *transmutet*, *faciat corpus et sanguinem* D. N. J. C.: ne quae attulimus iterum ingeramus, placet hic verba describere canonis Aethiopici, quae ita se habent: *Transmuta hunc panem, ut fiat corpus tuum purum, et quod mixtum est in hoc calice, Sanguis tuus pretiosus.* Fatente porro Ludulfo in suis lexicis vox aethiopica significat veram mutationem de una in aliam rem. Consulatur Renaudotius.

DIFFICULTATES

107. I. Obj. 1° Eadem ratione qua dixit Christus: *Hoc est corpus meum*, scripsit Joan. 1, 14. *Verbum caro factum est*, quin tamen inferri possit Verbum conversum esse in carnem. 2° Imo eadem ratione de se Christus Jo. 6. dixit: *Ego sum panis* quin se mutaverit in panem. 3° De ferro proinde candente, ac de dolio vinum continente recte dicitur: *hic est ignis . . . hoc est vinum* etiamsi nulla intercesserit mutatio. 4° Quapropter Paulus 1. Cor. 10, 16. scribit: *Panis quem frangimus nonne participatio* (gr. *communicatio*) *corporis Christi est?* Ergo et *panem* vocat Eucharistiam, et *communicationem* dicit corporis Christi, quod de ipso puro corpore Christi inepte diceretur. Ergo.

108. Resp. Ad 1^m, et 2^m, *Neg. paritatem.* Illae enim sunt propositiones speculativae, haec autem, lutheranis fatentibus, propositio est practica, quae proinde falsa esset, non admissa conversione.

109. Ad 3^m, Eadem esto responsio; accedit quod usus communis loquendi illum sensum postulet, ut continens pro contento significetur, secus ac contingat in casu nostro, cum nuspiam receptum sit, ut panis in se corpus humanum contineat.

110. Ad 4^m, *D.* Ratione specierum, *C.* naturae *N.* Hinc

sensus verborum Apostoli hic est: quod sub specie panis distribuimus, nonne communicatio Corporis Christi, seu Domini est? Sicque evanescit difficultas.

111. II. Obj. 1° S. Jo. Chrysostomus in *Ep. ad Caesarium* de *pane sanctificato* scribit: *liberatus est quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus Dominici corporis appellatione, etiamsi natura panis in ipso permansit.* Sic etiam Theodoretus in *Dial.* 2. *Inconfusus* appollinaristae objicienti exemplum Eucharistiae in qua panis conversus est in Christi corpus, ut evinceret humanitatem absorptam a divinitate in Christo, respondet: *Retibus, quae ipse texuisti, captus es. Neque enim symbola mystica post sanctificationem recedunt a sua natura. Manent enim in priori substantia, et figura, et forma; et videri, tangique possunt sicut prius;* et in *Dialog.* 1. Deus in hoc sacramento *visibilia symbola*, inquit, *Corporis et Sanguinis appellatione honoravit, non naturam quidem mutans, sed naturae gratiam adjiciens.* Demum Gelasius in lib. *De duabus naturis: Sacramenta*, scribit, *quae sumimus, Corporis et Sanguinis Christi divina res est . . . . et tamen esse non desinit substantia vel natura panis et vini.* Porro his clariora pro dogmate lutherano desiderari non possunt. 2° Patres, praesertim vero Justinus, consueverunt unionem panis et vini cum corpore et sanguine Domini comparare cum unione duarum naturarum in mysterio Incarnationis. 3° Dogma igitur non secus ac barbara vox *transsubstantiationis* nova sunt, inducta scilicet primum in conc. Lateranensi IV. Ergo.

112. Resp. Ad 1m, *D.* Et adducti auctores nomine *naturae ac substantiae* species sensiles significant, *C.* naturam ac substantiam presse sumptam *N.* Hoc patet 1° ex eo quod ipsi constanter loquantur *de symbolis;* 2° quod admittant his ipsis in locis *conversionem* quam Theodoretus vocant μεταβόλην panis ac vini; 3° quod non exegerint vocabula ad metaphysicas notiones, uti observat vel ipse Leibnitzius in op. cit Sane lutherani Magdeburgenses in *Centuria* 6.c.10. sibi Theodoretum adversari fatentur, nec nisi periculose legi. *Epistola*

autem ad *Caesarium*, perinde ac opus *De duabus naturis* criticorum judicio subdititia sunt.

113. Ad 2^m, *D.* Comparatione inadaequata, *C.* adaequata *N.* Eo tendebat ejusmodi comparatio inter Eucharistiam et Incarnationem instituta, ut evinceretur adversus eutychianos synusistas minime fuisse absorptam a divinitate humanitatem, ut haeretici illi autumabant, cum non obstante panis vinique in Eucharistia conversione in Christi corpus et sanguinem, species integrae in sua natura perseverarent. Nisi malueris cum aliis respondere patrum scopum in illa urgenda similitudine, non fuisse nisi ostendere adversus apollinaristas Christum post resurrectionem aut ascensionem species exteriores humanitatis minime deposuisse ut illi fabulabantur.

114. Ad Justinum vero speciatim quod attinet eo collineat ejus comparatio, ut ostendat eadem divini Verbi omnipotentia fieri ut panis in Christi carnem convertatur, ac ejusmodi caro efformata primum est in Virginis utero.

115. Ad 3^m, *D.* Nova est vox *transsubstantiationis*, quoad sonum, *Tr.* quoad rem voce significatam *N.* Conc. Lateranense tantum sancivit hanc formulam a scholasticis adoptatam adversus Berengarium, prout semper ab Ecclesia factum est, ut novas adsisceret voces ad veterem doctrinam adstruendam contra novos haereticos. Ceterum, animadvertente Leibnitzio, recte Latini verterunt *transsubstantiationem*, quam veteres vocaverant μεταστακειώσιν. Viderint nunc lutherani, utrum ipsi eadem ratione cohonestare possint elegantem suam *impanationem et invinationem*.

116. III. Obj. 1° Repugnat unam substantiam in alteram converti, cum essentiae sint immutabiles; 2° Corpus Christi corrodi a muribus, putrefieri, vermibus scatere. Ergo.

117. Resp. Ad 1^m, *D.* Per transitum de una in alteram, *C.* per cessationem unius in ordine ad positionem alterius, uti nos exposuimus formalem transsubstantiationis rationem, *N.* Monstra igitur sibi fingunt adversarii quae insectentur.

118. Ad 2^m, *D.* In se, *C.* in exteriori specie, Deo sic disponente ad exercendam fidem nostram, *N.* Jamdiu reposuimus nihil horum cadere in Christi corpus gloriosum, existens praeterea in statu sacramentali, utpote cujusvis mutationis omnino incapax.

CAPUT III.

DE EO QUOD SUB QUALIBET SACRAMENTI SPECIE CONTINETUR DEQUE CATHOLICAE DOCTRINAE COROLLARIIS

119. Fundamentalibus veritatibus, de reali Christi in Eucharistia praesentia ac transsubstantiatione constitutis ac vindicatis, superest ut reliquas inde promanantes veritates attingamus.

120. Sacramentarii qui nuda symbola in Eucharistia reliquerunt, nobis litem intentant, eo quod teneamus Christum integrum sub unaquaque specie adesse, adeoque vi verborum solum corpus praesens fieri ac per concomitantiam sanguinem una cum anima et divinitate, et ita quoad alteram speciem. Lutherani obscure, et cunctanter de hoc articulo locuti sunt, ut viam sibi sternerent ad accusandam Ecclesiam, quod sub unica specie hoc sacramentum fidelibus distribuat. Contendunt praeterea Christum non esse in Eucharistia nisi in usu seu in actu sumptionis, ut inferant Eucharistiam non esse adorandam. Adversus quos omnes errores sit:

PROPOSITIO I.

In venerabili Sacramento Eucharistiae sub unaquaque specie et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totus Christus continetur

121. Propositio de fide est sess. 13. can. 3. a Tridentino definita: *Si quis negaverit in venerabili Sacramento Eucharistiae sub unaquaque specie et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri; anathema sit.*

122. Haec veritas corollarium est dogmatis vindicati de transsubstantiatione. Ex hoc enim panis convertitur in idem illud Christi corpus quod in caelis in statu glorioso est; atqui gloriosum Christi corpus est inseparabile a sanguine, anima ac divinitate; et idem de vino dicatur, quod convertitur in illum sanguinem, qui a corpore, anima ac divinitate inseparabilis est; ergo totus Christus continetur sub qualibet specie. Hinc Christus Jo. 6, 57. dixit: *Qui manducat me, et ipse vivet propter me; non manducatur* autem Christus, nisi sub unica specie panis.

123. His congruunt formulae quibus patres usi sunt, cum de hoc mysterio loquerentur : s. Ignatius in *Epist. cit. ad Smyrnens.* c. 7. affirmat in Eucharistia contineri *carnem quam Pater suscitavit;* s. Ephraem Syrus in *Serm. de iis qui Filii Dei naturam scrutantur* testatur nos *Agnum integrum comedere;* s. Hieronymus *Epist.* 43. *ad Pammach.*, *nos comedere* seu *accipere Christum;* s. Cyrillus Hieros. *Catech. mystagog.* 4. nos effici *Christiferos ;* s. Augustinus *Enarr. in Ps.* 31, Christum in Eucharistia *se ipsum propriis manibus gestasse*, et ita porro.

124. Diximus totum Christum sub singulis cujusque speciei partibus contineri, *separatione facta*, quia quamvis plures censeant Christum etiam ante separationem reperiri totum in qualibet specierum parte; alii tamen refragantur, neque concilium quidpiam de hoc definire voluit.

DIFFICULTATES

125. Obj. 1° Christus sub panis symbolo dedit corpus suum, sanguinem sub symbolo vini, ergo non totum se dedit sub quolibet symbolo; 2° nisi dicere absurde velis corpus aut sanguinem esse Christum ; alioquin 3° dixisset: *Hoc sum ego ipse.* Ergo.

126. Resp. Ad 1m, *D.* Directe ac vi verborum, *C.* per concomitantiam N. Alioquin cadaver exangue dedisset: sane dedit corpus quod gerebat: hoc autem erat vivum. Idem dic de sanguine. Ideo vero sub distinctis symbolis corpus

et sanguinem suum praebuit, quia voluit his cruentam etiam suam mortem significare, ac instituere Sacrificium, ut suo loco ostendemus.

127. Ad 2^m, *D.* Adeoque catholici id non dicunt, *C.* dicunt *N.* Responsio patet ex modo expositis.

128. Ad 3^m, *D.* Si praeterea noluisset Christus repraesentare mortem suam ac instituere Sacrificium, *C.* secus *N.*

PROPOSITIO II.

Peracta consecratione, in admirabili Eucharistiae Sacramento est Corpus et Sanguis D. N. J. C., et non tantum in usu, dum sumitur, sed ante et post, sic ut remaneat verum corpus Domini in hostia seu particulis consecratis, quae post communionem reservantur vel supersunt

129. De fide haec propositio est ex *can.* 4. sess. 13. Tridentini: *Si quis dixerit, peracta consecratione etc.* Adstruitur autem adversus lutheranos contendentes Christum non esse in Eucharistia nisi tantum in usu, quamvis in hoc determinando mirifice inter se dissentiant. Exinde duo inferunt, ac 1° adorandum Christum in Eucharistia non esse; 2° eam non esse asservandam nec deferendam ad infirmos. Quem posteriorem errorem his verbis Tridentinum can. 7. proscripsit: *Si quis dixerit non licere sacram Eucharistiam in Sacrario reservari, sed statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam; aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur; anath. sit.*

130. Novum porro lutheranorum commentum verba ipsa Eucharisticae institutionis evertunt. Cum enim Christus verba protulit: *Hoc est* etc. *Hic est* etc. utpote efficacia et practica, illico quod significant operata sunt; ergo jam erat Christi corpus, aut sanguis sub utroque symbolo antequam sumerentur; veraque erant, etiamsi apostoli sumere detractassent quod eis porrigebatur.

131. Evertit praeterea universa antiquitas, ex qua novimus 1° Eucharistiam delatam a diaconis fuisse ad ab-

sentes, testibus Justino in *Apolog.* 1. n. 67. ac s. Irenaeo apud Eusebium *Hist. Eccl.* lib. 5. c. 24, et 2° fuisse asservatam propter infirmos, ut liquet ex historia Serapionis ad quem graviter decumbentem delata est, prout refert Euseb. op. cit. lib. 6. c. 44., insuper 3° a laicis passim ad proprias aedes fuisse delatam, ut ea pro opportunitate uterentur, ut constat ex Eusebio 1. c. cap. 11. et ex s. Ambrosio in *Orat. funeb. s. Satyri;* 4° asservatam fuisse in templis in pastophoriis, ciboriis, columbis, turriculis etc. 5° usum obtinuisse ab immemorabili in utraque Ecclesia Orientali et Occidentali *Missae praesanctificatorum;* in Orientali quidem tota Quadragesima, in Occidentali in Parasceve, in qua Missa Eucharistia offertur ac sumitur diebus praecedentibus confecta. Calvinus *Institut.* lib. 4. c. 17. §. 39. admittit, sed pro ingenti qua praeditus erat humilitate scribit: *Qui sic faciunt, habent veteris Ecclesiae exemplum. Fateor; verum in re tanta, nihil tutius est, quam veritatem sequi,* quam scilicet demum Lutherus et cum eo ipse detexit. Videant protestantes quibus se ducibus commiserint. Interim Leibnitzius in suo *Systemate theolog.* mirifice suos refellit lutheranos.

DIFFICULTATES

132. Obj. 1° Christus jussit apostolos statim Eucharistiam sumere ne quidpiam de ea remaneret. 2° Secutus in hoc ritum Agni paschalis, qui totus absumi debebat. 3° Exempla de servata Eucharistia non officiunt, cum non servaretur nisi ad usum juxta institutionem Christi. 4° Plura exempla praeterea suppetunt septem prioribus seculis quod statim absumeretur Eucharistia aut a jejunis clericis, aut ab infantibus, ut referunt praeter concilium Masticonense II. an. 586. celebratum, Gregorius Turonensis *De gloria martyr.* lib. 1. c. 10. Hesychius in *Lexico* lib. 2. c. 8. aliique. Ergo.

133. Resp. Ad 1m, *D.* Quin vetuerit Eucharistiam servari utilitatis aut necessitatis gratia, *C.* secus *Tr.* Praeceptum enim positivum id unum indicat quod praestandum

est ad praecepti normam, nec est universale ut praeceptum negativum. Illius proinde vis ex usu ac praxi dignosci debet, quae profecto nobis favet.

134. Ad 2^{m}, *D*. Sub aliquo respectu, *C*. sub omni respectu *N*. Alioquin servare illa omnia deberemus quae Christus gessit in coena legali quod nemo dicet; siquidem necesse haud est ut in omnibus figuratum figurae respondeat. Panes propositionis qui pariter figuram gerebant Eucharistiae totam hebdomadam servabantur; ac manna ad plura saecula in arca servatum est.

135. Ad 3^{m}, *N*. Hoc siquidem tantum evincit finem primarium Eucharistiae, ejusdem usum esse, quod non inficiamur, non item vero Christum in Eucharistia tantum esse in usu cum sumitur. Accedit quod veteres interdum ad alium finem servaverint Eucharistiam, sive ad recuperandam valetudinem, ut refert Augustinus *Oper. imperf.* l. 3. c. 162. sive ad se tutandos a periculis, ut testatur s. Ambrosius *op.* cit., sive ad majorem haeresum detestationem significandam, ut Theodorus Rom. Pontifex, qui Christi sanguine uti atramento usus est ad damnationem Pyrrhi, sive in signum communionis Ecclesiarum, ut de Victore Rom. Pontifice constat.

136. Ad 4^{m}, *D*. Ob peculiares causas in nonnullis particularibus Ecclesiis, *Tr*. universim *N*. Hac porro causae sunt 1° ne ingruente persecutione impiorum profanationi Eucharistia pateret; 2° ne ex diuturna asservatione vitium aliquod contraheret, teste eodem Hesychio nobis objecto. In Masticonensi autem concilio id unum statutum fuit, ne ultra quartam aut quintam feriam Eucharistia servaretur. A Caesaraugustano ac Toletano conciliis cautum est ne traderetur Eucharistia in proprias domos deferenda, quia Priscillianistae ita se tegebant non communicando in Ecclesia, ac domi insuper eam profanabant.

—

PROPOSITIO III

Christus in Eucharistia adorandus est cultu latriae

137. Et haec propositio de fide est a Tridentino sancita Can. 6. *Si quis dixerit, in sancto Eucharistiae sacramento, Christum unigenitum Dei Filium, non esse cultu latriae, etiam externo adorandum, ... neque in processionibus, secundum laudabilem et universalem Ecclesiae sanctae ritum et consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, et ejus adoratores esse idololatras; anath. sit.*

138. Christi autem adoratio in Eucharistia necessario fluit ex ejusdem in sacramento permanentia superiori propositione vindicata. *Nam illum eundem Deum*, inquit Tridentinum sess. 13. cap. 5, *praesentem in eo* (sacramento) *adesse credimus quem Pater aeternus introducens in orbem terrarum dicit: et adorent eum omnes Angeli Dei, quem Magi procidentes adoraverunt, quem denique in Galilaea ab Apostolis adoratum fuisse Scriptura testatur.*

139. Et sane in hoc convenit universa antiquitas; juxta s. Jo. Chrysostomum Angeli Deum praesentem adorant in Missae Sacrificio (*Hom.* 8. *in Matth.* et alibi); Theodoretus: *Symbola mystica,* inquit, *et creduntur et adorantur* (Dial. 2.); s. Ambrosius in illud Ps. 98. *Adorate scabellum pedum ejus* scribit: *Per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodieque in mysteriis adoramus, et quam Apostoli in Domino Jesu adorarunt* (*De Spir. Sancto* lib. 3. c. 11. n. 78, 79.). Eadem ferme exscribit verba s. Augustinus, subdens: *Nemo illam carnem manducat, nisi prius adoraverit* (*Enarr. in Ps.* 98. n. 8.).

140. Et haec de adoratione, quam Clausen protestans vocavit *consequentiam logicam* dogmatis de reali Christi praesentia. Disciplinam moderari, seu determinare modum quo haec adoratio adhibenda sit ad Ecclesiam spectat, quae pro temporum, locorum ac personarum adjunctis e re esse

judicaverit, constituit, prout scite animadvertit vel ipse Leibnitzius op. citat.

DIFFICULTATES

141. Obj. 1° Christus nullum dedit Eucharistiae adorandae praeceptum. 2° Patres venerationem tantum commendant, non autem adorationem presse sumptam. 3° Alioquin creaturae omnes in quibus Deus praesens substantialiter adest, forent adorandae. 4° Merito idololatriae arguuntur catholici ex eo capite, quod una cum Christo species adorent, juxta illud Tridentini sess. 13. c.5. affirmantis: *Latriae cultum qui uni Deo debetur, huic sanctissimo* SACRAMENTO *a fidelibus exhiberi*. 5° Saltem exponuntur hac adoratione catholici idololatriae periculo, cum fieri possit, ut aliqua de causa, Eucharistia non sit rite confecta. Ergo.

142. Resp. Ad. 1m, *D.* Expressum, *C.* tacitum *N.* Data Christi reali praesentia, adoratio ejus jam sequitur; oritur enim ex rei natura.

143. Ad 2m, *N.* Etenim s. Augustinus de ea adoratione loquitur, quae creaturis *absque impietate* deferri nequit; s. Cyrillus de ea quae debetur *supremo Regi;* s. Jo. Chrysostomus de ea quam Christo detulerunt Magi, quamque ei denegabat Paulus Samosatenus.

144. Ad 3m, *Neg. paritatem.* Nec enim Deus est cum creaturis hypostatice conjunctus, quemadmodum Verbi persona cum Christi humanitate conjuncta est.

145. Ad 4m, *Neg.* Siquidem species, ut communis jam fert philosophorum doctrina, non sunt nisi affectiones nobis subjectivae ab objecto productae in sensibus nostris. Concilium vero Tridentinum in objecto loco loquitur de sacramento adaequate sumpto seu de re signata, non autem quatenus, ut scholae loquuntur, formaliter signum aut sacramentum est.

146. Ad 5m, *D. Materialis*, *Tr. formalis N.* Alioquin deberemus vel ab ipsa Eucharistiae sumptione hoc obtentu

nos abstinere. Sane vel ipsi lutherani, Leibnitzio teste, *adorationem in ipsa perceptione Eucharistiae exhibent.*

PROPOSITIO IV.

Neque Dei praeceptum, neque salutis necessitas postulant, ut omnes et singuli Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiae sacramenti sumere debeant

147. De fide est, his verbis sess. 21. Can. 1. a Tridentino definita: *Si quis dixerit, ex Dei praecepto, vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiae sacramenti sumere debere; anathema sit.*

148. Impetit propositio vulgo *calixtinos* nuncupatos, hussitas nempe, et qui eos secuti sunt protestantes omnes, qui licet in sacramento vix umbram ac figuram agnoscant aut ritum mnemonicum, attamen furunt adversus Ecclesiam, eo quod, ut loquitur Calvinus, *dimidiam coenae partem meliori populi Dei numero furata sit, vel eripuerit.* Quippe *edictum aeterni Dei est ut omnes bibant.*

149. Ast perperam: Si enim aut edictum aeterni Dei esset, aut necessitas salutis posceret ut omnes biberent, id Ecclesiam, quae ab apostolis hoc sacramentum accepit, minime latuisset. Atqui neutrum agnovit unquam Ecclesia.

150. Idque evincitur quatuor ineluctabilibus argumentis, quae numquam solvent calixtini omnes. Primum desumitur ex communione infirmorum, ad quos Eucharistia sub unica semper specie panis delata est; ut constat ex historia senis Serapionis de qua paulo ante: ad eum enim sacerdos ex demandato episcopi Eucharistiam per puerum misit in solo pane consecrato, qui ad hunc finem servabatur; item ex historia s. Ambrosii ad quem, ut refert ejus biographus Paulinus, s. Honoratus Vercellensis episcopus *detulit Domini corpus*, *quod ubi accepit ac glutivit emisit spiritum.*

151. Alterum praebet communio parvulorum, quibus, s. Cypriano teste in lib. *De Lapsis,* Eucharistia non por-

rigebatur nisi sub unica specie vini; quem ritum adhuc servat Ecclesia Graeca et cum ea ceterae Ecclesiae Orientales, ut fidem faciunt Arcadius, Allatius et Goarius, servavitque Ecclesia Latina quamdiu mos viguit praebendi Eucharistiam infantibus post baptismum, quibus digitus sanguine intinctus tradebatur sugendus, ut testatur Hugo Victorinus *de Sacram.* lib. 1. c. 20.

152. Tertium suppeditat communio domestica fidelium; siquidem vigente persecutione, post synaxin unusquisque domum sacrum edulium deferebat sub unica panis specie, ut eo pro opportunitate vesceretur. Cujus consuetudinis testes locupletissimi sunt Tertullianus lib. 2. *ad Uxor.* c. 5. Cyprianus op. cit. et s. Zeno Veronensis lib. 1. *Tract.* 14. c. 4. dum scribit: *Omnibus peraeque unus panis cum ligno datur* seu in capsula lignea. Eadem occurrunt in actis Ss. Indis et Domnae apud Surium; in actis s. Eudoxiae apud Bollandum ad diem 1. Martii, et alibi passim. His adjici debet communio monachorum seu eremitarum in solitudinibus degentium, qui secum deferebant Eucharistiam sub unico panis symbolo, testibus s. Basilio *Ep.* 93., Theodoro Studita, et biographo s. Lucae eremitae apud Combefisium.

153. Quartum suppetit ex ipsa communione publica eaque duplici, fidelium scilicet ac sacerdotum. Constat enim ex s. Leone M. *Serm.* 4. *de Quadrages.* manichaeos diu latuisse Romae quamvis in sacra synaxi unicum symbolum panis sumerent, vini symbolo relicto, a quo ipsi abhorrebant, ita ut necesse fuerit ad illos detegendos omnes indiscriminatim cogere ad sumendam Eucharistiam sub utroque symbolo; quod praeceptum sub Gelasio iterum eadem de causa renovatum est. Ergo liberum erat fidelibus alterutrum symbolum in publica communione sumere, alioquin non diu adeo se manichaei contegere potuissent. Eadem libertas vigebat in Ecclesia Constantinopolitana, ut patet ex facto quod de pervicaci muliere macedoniana, refert Sozomenus *Hist. Eccl.* lib. 7. c. 5. et ex eo Nicephorus

lib. 13. c. 7.; quod vero attinet ad communionem sacerdotum, habetur ex Missa praesanctificatorum, in qua toto quadragesimae tempore penes Graecos, Dominica excepta, communicabant sub sola specie panis. Idem dic de abstemiis qui magno semper numero sunt, quique coacti nunquam sunt, nec coguntur etiam apud protestantes ad communicandum sub vini specie.

154. Ecclesia igitur numquam aut divinum praeceptum aut salutis necessitatem agnovit, qua omnes adigerentur fideles ad Eucharistiam sub utraque specie percipiendam.

DIFFICULTATES

155. I. Obj. 1° Christus in verbis promissionis utriusque symboli necessitatem inculcavit dicens: *Nisi manducaveritis . . . . et nisi biberitis;* 2° idipsum praestitit in institutione illis verbis: *manducate . . . bibite*. 3° Imo calicem porrigens adjecit: *Bibite ex hoc omnes*, praevidens futuros, qui fideles a calice arcerent. 4° Eo vel magis quod apostoli in coena universos repraesentarent fideles. Ergo.

156. Resp. Ad 1m, *D.* Christus in verbis promissionis inculcavit necessitatem Eucharistiae quoad rem sumendam, *C.* quoad modum sumendi *N.* In adducto loco Christus exponit necessitatem sumendae Eucharistiae ejusque fructus, modum vero nullatenus attingit, quia ejus scopus non ferebat. Tantundem igitur valent allegata verba: *Nisi manducaveritis et nisi biberitis*, ac nisi *aut manducaveritis aut biberitis;* ut ipsemet Christus aperte declarat dicens: *Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in aeternum . . . . Qui manducat hunc panem vivet in aeternum . . . . Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.* Quae expositio fundamentum biblicum habet, tum scilicet in verbis Petri Act. 3, 6. *Argentum et*, scilicet *aut*, *aurum non est mihi;* tum Exod. 21. ex hebraica veritate, *qui percusserit patrem et*, nempe *aut*, *matrem morte moriatur*, et clarius adhuc ad rem nostram I. Cor. 11, 27. *Qui manducaverit panem hunc, vel*

biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini.

157. Ad 2^m, *D.* Ita tamen ut illa verba dirigantur ad praesentes, *C.* ad absentes *Subd.* conficientes, *C.* non conficientes *N.* Sane id aperte constat ex Marc. 14, 23. ubi executio praecepti exhibetur: *et biberunt ex illo omnes.* Congruunt antiquae versiones syriaca, arabica, et aethiopica apud Waltonum, in quibus sic verba Christi efferuntur: *Bibite ex hoc omnes vos.*

158. Ad 3^m, *D.* Quatenus voluit significare calicem esse inter omnes dividendum, *C.* secus *N.* Perinde enim valent apud Matthaeum Christi verba: *Bibite ex hoc omnes*, ac apud Lucam 22, 17. *Dividite inter vos.* Hoc demum fassus est Kuinoël, qui sic enarrat verba Christi: *Sumite hoc, et in orbem ex eo bibite. Dedit nimirum Christus calicem Apostolo, qui ei proximus accumbebat, hic secundo, secundus tertio et ita porro.* Non satis igitur acutum se praebuit Lutherus in sua hac observatione.

159. Ad 4^m, *D.* Ea ratione qua magistratus universum coetum repraesentant, *C.* fideles singulos *Subd.* In sensu accommodo, seu prout fert eorum conditio, *C.* presse sumpto *N.* Alioquin fideles omnes non modo jure pollerent sumendi et conficiendi, verum etiam ejusdem juris exercitio, secus ac censeant protestantes.

160. Inst. Atqui apostoli fideles repraesentabant ita ut ipsi jus acquisierint ad utrumque symbolum. Nam 1° Christus Luc. 22, 17. eis dixit: *Hoc facite in meam commemorationem:* jam vero fideles omnes tenentur Christi commemorationem facere dum communicant; ergo ad utrumque symbolum sumendum tenentur. 2° Apostolus 1. Cor. 11, 26. scribit: *Quotiescumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis mortem Domini annuntiabitis donec veniat;* ergo ad annuntiandam seu repraesentandam Christi mortem utrumque symbolum necessarium est. 3° Hac de causa Apostolus ibid. praecipit utriusque sumptionem dicens; *De pane edat et de calice bibat.* 4° Rei igitur violati praecepti sunt

catholici, dum dimidiata coena, ac dimidiata haereditate, sacramentum sub unica specie distribuunt. Ergo.

161. Resp. *N. A.* Ad 1^m^, prob. *D.* A conficientibus, *C.* a non conficientibus, *Subd.* Per alterutrius symboli sumptionem, *C.* per sumptionem utriusque *N.* Ecquis porro inficias ibit recoli posse dominicam passionem per unius symboli sumptionem? Sane Paulus, qui 1. Cor. 11, 25. Christi verba retulit uti prolata post consecrationem calicis, secus ac praestiterit s. Lucas, hoc modo effert: *Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.*

162. Ad 2^m^, *D. Annuntiabitis, C. repraesentabitis N.* Jam vero minus requiritur ad annuntiationem, quam ad repraesentationem alicujus rei. Dum igitur conficitur Eucharistia per distinctam panis ac vini consecrationem repraesentatur mors Christi cruenta; dum sumitur, annuntiatur sive per alterutrius sive per utriusque sumptionem.

163. Ad 3^m^, *D.* Et haec scribit Apostolus in ordine ad probationem praemittendam sumptioni Eucharisticae, *C.* in ordine ad utriusque symboli sumptionem *N.* En contextum: *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat.* Id est: excutiat prius conscientiam suam antequam accedat ad Eucharistiam.

164. Ad 4^m^, *N.* Catholici enim sub unaquaque specie integrum Christum, qui est objectum haereditatis ac coenae porrigunt; dum protestantes lutherani Christi cadaver exhibent; calviniani autem totum Christum suffurantur, cum ejus non dent nisi signum et figuram, ac pro coena dispensant vasa vacua.

165. II. Obj. 1° Patres ex praecepto divino derivant obligationem sanguinis Christi hauriendi; 2° s. Cyprianus in *Epist.* 63. *ad Caecilium* eos redarguit, qui *in calice dominico sanctificando et plebi ministrando non hoc faciunt, quod Jesus Christus Dominus et Deus noster sacrificii hujus auctor et doctor fecit et docuit.* 3° Arnoldus Abbas Bonae Vallis in *Serm. De coena Domini, Lex,* inquit, *esum sanguinis prohibet, Evangelium praecipit ut bibatur,* prout longe ante pa-

riter scripsit s. Augustinus *Quaest.* 57. *in Levit.* n. 4. Quod ut fieret 4° Gelasius Papa decrevit ut omnes *aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur; quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Ergo.

166. Resp. ad 1m, *D.* Late sumpto, *C.* proprie dicto *N.* Haec enim scribebant patres cohaerenter ad vigentem tunc temporis disciplinam, a qua privatis recedere nefas erat. Nec tamen ea ita obtinuit, ut plures non admitteret exceptiones, prout ostendimus, ipsis probantibus patribus. Accedit quod ejusmodi frequentes objurgationes evincant communionem sub unica specie passim obtinuisse, alioquin inutiles illae fuissent.

167. Ad 2m, *D.* Quoad conficientes, *C.* quoad communicantes *N.* Argumentum totius epistolae est de hydroparastatis sive aquariis, qui ex quadam ignavia, sacrificium offerebant in panis et aquae consecratione.

168. Ad 3m, *D.* Sub alterutra specie, *C.* sub specie vini *Subd.* Praecepto late sumpto, *C.* rigoroso *N.* Responsio patet ex dictis.

169. Ad 4m, *D.* Ita ut decretum Gelasianum manichaeos directe attigerit, indirecte vero fideles ad illos detegendos, *C.* ex necessitate sumptionis utriusque speciei *N.* Renovavit scilicet decretum Leonis M. eandem ob causam. Sane novimus sub Gelasio plures combustos manichaeorum libros fuisse ante Basilicam Liberianam.

PROPOSITIO V.

Non errat Ecclesia dum justis causis et rationibus adducta jubet laicos atque clericos non conficientes sub una tantum specie communicare

170. De fide et haec propositio est ex Can. 2. sess. 21. conc. Tridentini: *Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam catholicam non justis causis et rationibus adductam fuisse, ut lai-*

eos, atque etiam clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse; anath. sit.

171. Sequitur autem haec propositio ex praecedenti; si enim nec ullo divino praecepto, neque necessitate salutis adiguntur fideles ad Eucharistiam sub utraque specie suscipiendam, legitime infertur, modum statuere quo fideles communicare debeant, rem esse disciplinarem cujus moderatio ad Ecclesiam spectat. Idque declaravit Tridentina synodus sess. 21. cap. 2. dum ait; *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quae suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire judicaret.* Jam vero Ecclesia in conc. Constantiensi primum, deinde in Tridentino prohibuit justis de causis fidelibus et clericis non conficientibus usum calicis, seu potius lege lata confirmavit inolitam jamdiu consuetudinem communicandi sub altera tantum specie.

DIFFICULTATES

172. Obj. 1° Quaecumque sint causae quibus permoveri Ecclesia potuit ad calicis usum fidelibus adimendum, numquam praevalere possunt possessioni in qua illi erant per XII. ad minus secula. 2° Haec enim originem habet ab exemplo et institutione Christi. 3° Praesertim cum ejusmodi subtractio attingat ipsam sacramenti substantiam ejusque integritatem. 4° Per eam insuper tollitur significatio tum separationis sanguinis a corpore, tum pleni convivii quod in cibo et potu instruitur; 5° privantur fideles ea *consolationis* parte, eaque *gratia*, quae alteri huic symbolo respondet. 6° Non pauci proinde, iique docti et pii catholici restitutionem calicis efflagitarunt tum in concilio Constantiensi, tum in conc. Tridentino. 7° Nec dimittendum, aliud esse peculiares ob causas aliquam regulae exceptionem pati, aliud vero exceptionem ipsam uti legem statuere. Ergo.

173. Resp. Ad 1^m^, *D.* Si privatorum judicio id esset decernendum, *Tr.* si judicio Ecclesiae *N.* Porro Ecclesiae suppetere potuerunt motiva ad ita statuendum, quae privatos laterent. Haec noluit nobis Ecclesia patefacere; sed plura eaque gravissima certe fuerunt; conjicere tamen possumus quae illa fuerint ex actis conc. Tridentini; ac 1° periculum effusionis in magna praesertim populi frequentia; 2° nausea et repugnantia quam haud pauci experiuntur in labiis admovendis ad eundem calicem, aut instrumentum suctorium; 3° maxima difficultas in servanda vini specie in non paucis regionibus; 4° vini inopia pluribus in locis ad quae facilis non patet accessus; 5° multitudo abstemiorum; 6° spontanea fidelium desuetudo fere universalis sec. XII. et XIII. 7° haereticorum audacia, qui Ecclesiam accusare ausi sunt, ac si ipsa legem a Christo latam ignoraverit aut contempserit.

174. Ad 2^m^, *D.* Disciplinari tamen ac libera, sub Ecclesiae dispositione, *C.* praeceptiva ac de necessitate salutis *N.* Exemplum ac institutio a mandato sunt secernenda.

175. Ad 3^m^, *Neg.* Substantia enim sacramenti Eucharistici consistit in reali totius Christi, seu corporis et sanguinis ejus participatione sub alterutra specie. Adeoque nulla fit ejusdem mutilatio per subtractionem alterutrius symboli.

176. Ad 4^m^, *D.* Si ageretur de sacrificio, *C.* si de sacramento, *Subd.* Non habetur adeo expressa in unico symbolo, *C.* non habetur sufficiens *N.* Eadem ratione ac baptismus collatus per infusionem non adeo expressam habet significationem dominicae sepulturae ac haberet administratus per immersionem. Idem dic de convivio.

177. Ad 5^m^, *D.* Quae accidentalis est, cuique obedientia et majori fervore suppleri potest, *Tr.* necessaria atque essentialis *N.* Concilium enim Tridentinum declaravit sess. 21. cap. 3. *fatendum esse, etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia, necessaria ad*

salutem, eos defraudari qui unam speciem solam accipiunt. Disceptant praeterea inter se theologi, utrum fructus etiam accidentalis proveniat ex alterius speciei sumptione. Certe qui confert gratiam est Christus sub symbolo contentus, non symbolum per se.

178. Ad 6m, *D.* Optima intentione ducti et fallaci spe, *Tr.* vel *C.* solido fundamento *N.* Adblandiebantur catholici hi viri spe de faciliori reditu haereticorum ad Ecclesiam, at eventus non respondit, ut patet ex concessione interdum facta, uti adnotavit Benedictus XIV. *De sacrificio Missae* lib. 2. c. 23. n. 7. seqq.

179. Ad 7m, *D.* Si nulla rationabili causa id fiat nec a legitima auctoritate, *C.* secus *N.* Semel constituto principio quod de re disciplinari agatur, jam subest Ecclesiae regimini, cujus est judicare quando expediat quidpiam concedere vel negare, uti etiam patet quoad collationem baptismi sive per immersionem sive per infusionem.

CAPUT IV.

DE EUCHARISTIAE NECESSITATE, DISPOSITIONIBUS ET EFFECTIBUS

180. Jamdiu obsoleta est sententia de absoluta Eucharistiae necessitate; prout pariter obsolevit vel apud protestantes ipsos error, qui tamen connectitur cum protestantismi principio de sola fide justificante, optimam dispositionem ad Eucharistiam rite suscipiendam gravem esse peccatorum sarcinam; item doctrina, quod primarius hujus sacramenti effectus sit peccatorum remissio. Adeoque levi calamo haec attingemus.

PROPOSITIO I.

Nemini actualis Eucharistiae perceptio necessaria est necessitate medii, sed solis adultis necessitate praecepti

181. Utraque propositionis pars de fide est; etenim Tridentinum sess. 21. can. 4. statuit: *Si quis dixerit, par-*

vulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem; anath. sit. et sess. 13. can. 9. *Si quis negaverit, omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in paschate ad communicandum, juxta praeceptum sanctae matris Ecclesiae; anath. sit.*

182. Constat autem de prioris partis veritate ex Ecclesiae sensu traditionali. Ecclesia namque semper sensit ac docuit per baptismum infantes emaculari originali noxa, qua sublata nihil amplius eos impediat, si ex hac vita discesserint, ab aeternae beatitudinis consecutione. Item sensit ac docuit rite in infirmitate tinctos, quin ipsis administrari potuerit Eucharistia, adultos salutem adipisci. Cumque in nonnullis particularibus Ecclesiis disciplina obtinuerit ab antiquis temporibus, ut denegaretur Eucharistica communio ob quaedam atrocia delicta, numquam dubium excitatum est de illorum salute, qui rite fuerint poenitentia functi. Sensit igitur Ecclesia necessariam haud esse necessitate medii actualem Eucharistiae perceptionem.

183. Veritas posterioris partis quoad praeceptum divinum patet ex Christi verbis Jo. 6, 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quoad praeceptum ecclesiasticum, liquet ex cap. *Omnes utriusque sexus* conc. Lateranensis IV. et can. allegato conc. Tridentini.

DIFFICULTATES

184. Obj. 1° Christus eadem ratione locutus est de necessitate Eucharistiae Jo. 6. ac de necessitate baptismi Jo. 3. dicens: *Nisi qui renatus fuerit* etc., et de necessitate poenitentiae Luc. 13, 3. *Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Jam vero necessitas baptismi et poenitentiae, saltem quoad adultos, est absoluta. 2° Recepta exinde est in tota antiquitate consuetudo porrigendi Eucharistiam una cum baptismo. 3° Hanc proinde praxim urgent s. Innocentius I. et s. Augustinus adversus pelagia-

nos distinguentes inter regnum caelorum ac vitam aeternam, ut evincerent haud posse vitam aeternam obtineri sine actuali Eucharistiae perceptione. Ergo.

185. Resp. Ad 1m, *Neg.* Formula enim qua usus est Christus Jo. 3. in persona tertia est ac indefinita: *nisi quis*, nullamque exceptionem patitur; formula vero qua usus est loquens de Eucharistiae et poenitentiae necessitate est in persona secunda; *nisi manducaveritis; nisi poenitentiam habueritis*, adeoque solos complectitur adultos praecepti capaces. Diversa proinde ratione Ecclesia Christi verba intellexit.

186. Ad 2m, *D.* Ad perficiendum Eucharistia, imo et confirmatione, quod baptismate inchoactum est, *C.* de necessitate salutis *N.* Uti constat ex dictis. Hinc optime Tridentini patres sess. 21. cap. 4. *Parvulos*, inquiunt, *usu rationis carentes, nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiae communionem; siquidem per baptismi lavacrum regenerati et Christo incorporati adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa aetate amittere non possunt. Neque ideo damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.*

187. Ad 3m, *D.* Arguendo *ad hominem* contra pelagianos invehentes distinctionem inter *regnum caelorum* et *vitam aeternam*, *C.* ex propria sententia *N.* Alioquin tum s. Innocentius tum s. Augustinus, ac deinceps Gelasius Pontifex, sibi turpiter contradixissent. Pro rato enim habebant praeter baptismum nil aliud in infantibus requiri, ut aeternam adipiscerentur salutem. Idque apertissime constat ex iis, quae s. Augustinus in lib. 2. *Contra duas epistol. Pelagianor.* disputat de eo infante qui, ita Deo disponente, suscepto baptismo defunctus est, ac de eo, qui festinantibus parentibus ac ministris, nequivit baptizari.

—

PROPOSITIO II.

Peccatorum remissio neque est praecipuus neque unicus sanctissimae Eucharistiae effectus; nec sola fides est sufficiens praeparatio ad sumendum Ss. Eucharistiae Sacramentum

188. Ambae pariter hujus propositionis partes de fide sunt, decernente Tridentino sess. 13. can. 5. *Si quis dixerit, vel praecipuum fructum Ss. Eucharistiae esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire; anath. sit.* Et can. 11. *Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem praeparationem ad sumendum Ss. Eucharistiae sacramentum; anath. sit.*

189. Utraque autem propositionis pars evincitur ex Apostolo 1. Cor. 11, 28. scribente: *Probet autem seipsum homo: et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat, et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans Corpus Domini.* Porro probationem hanc non in sola fide consistere, sed in conscientiae puritate et charitate habituali praefigurata in veste nuptiali Matth. 22., ex universa constat traditione ac perpetuo Ecclesiae sensu. Primis enim Ecclesiae seculis tum catechumeni tum poenitentes vel ab ipso Eucharistiae arcebantur aspectu. Concilia omnia, ut Illiberitanum can. 77. et 79. Ancyranum can. 4, 5, et 7. ac Nicaenum can. 11. vetant Eucharistiam dari peccatoribus et poenitentibus nondum reconciliatis.

190. Post haec superfluum vix non videretur ad hoc conficiendum patrum auctoritatem afferre, qui unanimes plane sunt in inculcanda necessitate conscientiae puritatis ad se angelico pane recreandum, atque in exaggeranda sacrilegii immanitate quo se deturpant, qui cum peccati conscientia ad Eucharistiam accedunt. S. Cyprianus in lib. *De lapsis* eos Christi tortoribus comparat, pejoresque illis pronunciat. S. Jo. Chrysostomus *Hom.* 82. *in Matth.* comparat Judae; scribit enim: *nullus ergo Judas assistat, nullus avarus.* S. Augustinus *Tract.* 26. *in Jo.* n. 11. *Innocentiam*,

inquit, *ad altare apportate. Peccata, etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera.*

191. Sane cum hoc sacramentum ad modum cibi et alimenti institutum sit, evidens est non posse nisi viventes reficere, prout demum vel ipsi protestantes agnoscere visi sunt.

192. Et haec adversus haereticos. Quoad catholicos circa frequentiam communionis dispositionesque ad eam necessarias, nonnulli in extreme oppositas sententias dilapsi sunt. Alii enim per defectum, alii per excessum a vero abluserunt. Siquidem aliqui toti occupati in utilitate ex hujus perceptione sacramenti proveniente visi sunt oblivisci dispositionum quae ad eam requiruntur; hinc damnata est ab Innocentio XI. propositio: *Frequens confessio et communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota praedestinationis.* Aliqui ex adverso unice intenti in extollenda hujus sacramenti sanctitate tales inculcant ad illud suscipiendum dispositiones, quae vix inter homines reperiri possunt; exinde pariter ab Alexandro VIII. duae nimis rigidae propositiones proscriptae sunt; quarum altera ita se habet: *Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam praetendunt, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint;* altera vero: *Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus et omnis mixtionis expers.*

193. Duo heic rata habenda sunt: 1° optasse semper Ecclesiam, ut saepe fideles ad tam salutare convivium accederent; 2° numquam illud subtraxisse iis qui animum afferrent a contagione peccati purgatum, quoad humana infirmitas patitur. Ceterum quod attinet ad majorem minoremque frequentiam ex Innocentio XI. in Decreto *Cum ad aures*, res tota in prudentia ministrorum posita semper fuit.

DIFFICULTATES

194. Obj. Ecclesia ipsa in sua liturgia peccatorum remissionem esse praecipuum Eucharistiae effectum sup-

ponit; rogat enim: *Haec nos communio purget a crimine ... sit ablutio scelerum.* Hinc s. Jo. Chrysostomus *Hom.* 4. *in Matth.* n. 9. *Hoc*, inquit, *remedio* (sacramento) *omnis morbus extinguitur*. S. Ambrosius *Serm.* 18. *in Ps.* 118. *n.* 28. *Accedite*, scribit, *et absolvimini quia remissio peccatorum est.* Quae doctrina verbis Christi innititur Matth. 26, 28. *Hic est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum;* et Jo. 6, 52. *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.* Ergo.

195. Resp. *N. A.* Quae porro allata documenta sunt, aut de peccatorum venialium remissione sunt intelligenda aut si de peccatorum lethalium accipiantur, non attingunt nisi Eucharistiam prout sacrificium est propitiatorium, quod remissionem affert peccatorum *mediate*, ut ajunt, quatenus nobis gratias communicat ac dispositiones ad eorum remissionem in sacramento poenitentiae obtinendam, uti paulo post ostendemus; aut denique remissionem poenae temporalis peccatis quoad culpam remissis adhuc debitae, prout sacrificium est expiatorium. Quapropter, *ne tantum sacramentum indigne, atque adeo in mortem et condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta synodus* (Tridentina) *illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris necessario praemittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium dicere, praedicare vel pertinaciter asserere, aut etiam publice disputando defendere praesumpserit, eo ipso excommunicatus existat.* (Sess. 13. can. 11.)

Hactenus de Eucharistia prout sacramentum est.

TRACTATUS
DE EUCHARISTIA

PARS POSTERIOR

DE SACRIFICIO

196. Sacrificii vox proprie ac improprie sumi potest. Improprie seu latiori significatione ea usurpatur ad denotandum quemvis sive interiorem sive exteriorem religionis actum; quo sensu in Sacris litteris invenimus commemoratum sacrificium laudis, sacrificium spiritus contribulati, recensitas spirituales hostias etc. Proprie, seu pressa significatione, sacrificium definiri solet: *Oblatio rei sensibilis soli Deo facta per legitimum ministrum ad recognoscendum supremum ejus in res omnes dominatum, quae ritu mystico consecratur et immutatur;* quibus postremis verbis discrimen constituitur inter simplicem oblationem, quae nullam mutationem exigit, et sacrificium, quod rei quae offertur mutationem necessario exposcit, ex. gr. effusionem sanguinis, si res animata fuerit, vel partium divisionem, vel destructionem si fuerit inanimata.

197. Non tamen omnibus ejusmodi sacrificii definitio probatur, utpote quae in nonnullis abundare, in aliis deficere videatur. Sane, ajunt isti, in thurificatione Deo exhibita verificatur illa definitio, quin tamen ea, uti verum sacrificium habeatur. Adjiciunt difficile omnino esse reperire in sacrificio Missae immolationem seu immutationem rei, quae tamen discriminat sacrificium ab oblatione.

198. His perpensis, Vasquez in 3. *Par. s.Thom. disp.*220. c. 3. aliam subjecit definitionem, quae tum difficultates illas declinaret, tum faciliorem redderet viam ad tuendam

veritatem sacrificii Eucharistici adversus protestantes. Generatim primo observat rationem formalem sacrificii positam esse in significatione omnipotentiae Dei auctoris vitae et mortis; ex quo infert immolationem non esse de ratione formali sacrificii. Quapropter sic ipse illud definit: *Sacrificium est nota existens in re qua profitemur Deum auctorem vitae et mortis.*

199. Hoc praejacto fundamento, duplex ipse distinguit sacrificium, scilicet *absolutum* et *relativum* seu *commemorativum*. Absolutum illud dicitur, quod tale per se est sine ulla ad alterum relatione, uti mactatio pecudis, aut alterius rei consumptio; relativum seu commemorativum illud vocatur, quod tale tantum est ob relationem quam habet ad alterum cujus commemorationem seu repraesentationem continet; ejusmodi est sacrificium Missae, quod refertur ad sacrificium crucis, cujus commemorationem imo et repraesentationem praesefert per panis ac vini consecrationem, seu mysticam immolationem.

200. Jam vero, pergit ipse, in sacrificio absoluto realis quidem in materia immolatio seu immutatio necessario requiritur, non item in sacrificio relativo, et commemorativo, in quo sufficit illa quae praecessit in absoluto quod exhibetur et commemoratur. Nam si ratio formalis sacrificii in nota illa reali consistit, qua significamus Deum auctorem vitae et mortis, cumque haec reperiatur in sacrificio relativo et commemorativo, jam sequitur ipsum verum ac proprium sacrificium esse, quamvis nulla actualis habeatur immolatio realis aut immutatio, quae jam praecessit in sacrificio absoluto. Hinc in Missa, cum Christus per utriusque symboli distinctam consecrationem praesens sistatur in statu victimae oblatae in cruce, verum habetur sacrificium absque nova immolatione et immutatione reali. Etenim per hanc victimae veluti immolatae praesentiam Deus ut auctor vitae et mortis colitur, et per mysticam immolationem Christus illud idem exhibet sacrificium quod reali sanguinis effusione in cruce consummavit.

201. Haud sufficit huic sacrificio relativo constituendo, ut idem auctor scite animadvertit, nudum signum rei oblatae, sed res ipsa requiritur, alioquin non haberetur veri sacrificii nisi umbra et imago. Adeoque in sacramentariorum hypothesi numquam veri sacrificii ratio reperiri potest, cum negent realem Christi praesentiam in Eucharistia.

202. Quamvis fateamur hanc unicam viam haud esse ad veritatem sacrificii nostri adstruendam, negari tamen nequit eam longe faciliorem reddere hujus articuli intelligentiam, ejusque propugnationem, ita ut vix habeant protestantes qui adhuc admittunt realem Christi praesentiam, quod opponant. Haec porro est ratio quam non pauci Tridentini patres adduxerunt in congregationibus praeparatoriis ad conciliandam in Eucharistia veritatem sacramenti et sacrificii, ut refert card. Pallavicini in *Hist. conc. Trident.* lib. 18. c. 2.

203. Atque haec quoad notionem sacrificii; respectu ejus divisionis, multiplex est; ac 1° ratione temporis, alia dicta sunt *legis naturae*, alia *legis scriptae;* 2° ratione materiae alia dicta sunt *hostiae* aut *victimae;* alia *immolationes,* alia *libamina*; 3° ratione modi quo offerebantur, aut *holocausta* aut *hostiae pacificae;* aut *hostiae pro peccato* nuncupata sunt; 4° ratione finis, nonnulla vacata fuere *latreutica* ad protestandam erga Deum propriam dependentiam ac servitutem; alia *Eucharistica*, quae in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis offerebantur; alia *impetratoria* ad nova obtinenda beneficia; alia denique *propitiatoria* quae ad Deum offensum placandum peragebantur. Has omnes proprietates et hos fines in se uno complectitur sacrificium novae legis de quo agere coepimus.

CAPUT I.

DE VERITATE SACRIFICII EUCHARISTICI EJUSQUE NATURA

204. Lutherus a Diabolo edoctus, ut ipse fatetur, veritatem sacrificii Eucharistici negavit, imo et *abominationis*

nomine insignivit; protestantium sectae omnes ne degeneres a tanto magistro viderentur aversionem a Missae sacrificio profitentur. Earum communem errorem anathemate perculit Tridentinum et catholicum dogma asseruit sess. 22. his quatuor editis canonibus. Can. 1. *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium, aut quod offerre non sit aliud quam nobis Christum ad manducandum dari; anathema sit.* Can. 2. *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, aliique sacerdotes offerrent Corpus et Sanguinem suum; anath. sit.* Can. 3. *Si quis dixerit, Missae sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, poenis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere; anath. sit.* Can. 4. *Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi sacrificio in cruce peracto, per Missae sacrificium, aut illi per hoc derogari; anath. sit.* Atque haec doctrina est quam propugnandam aggredimur.

PROPOSITIO I.

In Missa offertur Deo verum et proprium sacrificium

205. De fide est propositio ex allegato can. 1. conc. Tridentini. Ejus veritas tum ex Scripturis, tum ex traditione evincitur, atque ex ipsa theologica ratione.

206. Ac primo ex Scripturis: Christus in coena, seu in Eucharistiae institutione verum ac proprium Deo obtulit sacrificium; atqui illud ipsum quod Christus fecit, jussit fieri ab apostolis eorumque in sacerdotio successoribus, illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ergo in Missa in qua fit quod Christus fecit verum ac proprium Deo sacrificium offertur.

207. Major propositi argumenti sic ostenditur: juxta

praemissa de ratione formali sacrificii, ad sacrificium commemorativum seu relativum, cujusmodi est illud, quod a Christo in coena oblatum est, et offertur in Missa, duo requiruntur et sufficiunt, tum scilicet realis Christi praesentia in Eucharistia, tum repraesentatio mortis Christi per mysticam immolationem. Jam vero realem Christi praesentiam in Eucharistia in priore tractatus parte vindicavimus; repraesentationem autem violentae Christi mortis in cruce haberi in distincta utriusque symboli, seu panis ac vini consecratione, qua corpus verborum vi separatum a sanguine Christi constituitur, ultro nobis concedunt adversarii, imo contendunt. Ergo in coena, ac proinde in Missa verum ac proprium sacrificium oblatum est et offertur.

208. Hoc ipsum confirmatur ex ritu Agni paschalis quem Christus servavit eique novum pascha substituit in oblatione suimetipsius in institutione Eucharistiae, in qua praeterea figuram adimplevit sacrificii a Melchisedech oblati in pane et vino. Ad hanc oblationem quae renovatur in Eucharistiae celebratione alludens Apostolus 1. Cor. 10, 18. seqq. scribit: *Videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris . . . . Sed quae immolant gentes, daemoniis immolant, et non Deo. Nolo vos socios fieri daemoniorum; non potestis calicem Domini bibere, et calicem daemoniorum. Non potestis mensae Domini participes esse et mensae daemoniorum.* Ubi apertam Apostolus antithesin instituit inter mensam et mensam, seu altare et altare, inter participationem sacrificiorum, seu immolatorum daemonibus et participationem sacrificii Deo in nostris altaribus oblati; pro certo igitur assumit in Eucharistiae celebratione verum Deo sacrificium offerri super mensa et altari Deo dicato.

209. Demum, ceteris omissis, in Eucharistia verum Deo offerri sacrificium ex celebri patet Malachiae oraculo c. 1, 10. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, et munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, et in omni*

loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Ubi tria enunciantur 1° abrogatio sacrificiorum legalium, et 2° substitutio novi sacrificii sanctiorisque illis; 3° ejusdem per universum orbem oblatio; haec tria porro non concurrunt nisi in Eucharistia; aut igitur adimpletum non est vaticinium, aut Eucharistia est verum ac proprium sacrificium.

210. In subsidium ejusdem veritatis venit secundo loco traditio eaque constans, publica, universalis. Ejus testes sunt omnes liturgici libri Ecclesiae universae; testes sunt sectae omnes mille et amplius annos ab Ecclesia divisae antequam Lutherus a diabolo persuaderetur ad sacrificium hoc abrogandum, quae constanter oblationem hujus sacrificii retinuerunt; testes sunt patres ad unum omnes, qui locuti sunt de Eucharistia, memineruntque *oblationis*, *victimae*, *hostiae*, *sacrificii* etc.; testes sunt altaria omnia ubique terrarum erecta vel in ipsis cryptis, caemeteriis, catacumbis; testes sunt nomina *Sacerdotum* et *Pontificum* presbyteris et episcopis tributa; testes denique sunt luculentae confessiones hostium ipsorum Ecclesiae Romanae.

211. Inter hos eminet Jo. Ernestus Grabius editor operum s. Irenaei; cum enim Sanctus hic lib. 4. *Contra haeres.* c. 17. docuisset Christum instituisse novam oblationem, atque hanc eandem esse quam praenunciaverat Malachias, hanc notam apposuit Grabius: *Certum est s. Irenaeum aliosque patres quorum scripta habemus, tam eos, qui viderunt apostolos, quam eos qui immediate ipsis successerunt, spectasse Eucharistiam velut sacrificium novae Legis, et obtulisse Deo Patri super altare panem et vinum, veluti dona sacra offerentes ante consecrationem; . . . . et post consecrationem velut corpus et sanguinem mysticum* (hoc *mysticum* sacramentarius homo de suo addidit) . . . . *Haec doctrina, non est doctrina unius Ecclesiae vel peculiaris doctoris, sed erat doctrina et praxis Ecclesiae universalis; Ecclesia enim acceperat ab apostolis, Apostoli a Christo.* Concludit vero adhortando suos

ut contra *errorem Lutheri et Calvini*, restituant hoc sacrificium ad colendum Deum. Atque hoc reipsa nunc efficere adnituntur Oxonienses puseitae, pluresque recentiores protestantes deceptum a diabolo fuisse Lutherum palam profitentur.

212. Ratio demum theologica id ipsum suadet. Siquidem sacrificium ritus ille est, quo Deum supremum rerum omnium dominum profitemur, adeoque actus est religionis totius praecipuus. Quemadmodum igitur nulla unquam religio extitit sine sacrificio, ita et religio christiana suum habeat necesse est; alioquin destitueretur actu omnium consensu ad Deum honorandum aptissimo. Jam vero in christiana religione praeter Eucharisticum nullum aliud unquam fuit aut est, dicendum ergo in ejus celebratione verum Deo offerri sacrificium.

DIFFICULTATES

213. I. Obj. 1° Ne verbum quidem occurrit in institutione Eucharistiae quod insinuet oblatum a Christo esse sacrificium; 2° occurrunt e converso, quae illud excludunt, cujusmodi est institutio sacramenti et testamenti; siquidem sacramento et testamento aliquid nobis datur, contra vero per sacrificium aliquod nos Deo damus; item promissio fide apprehenditur, sacrificium ex fide offertur. Ergo.

214. Resp. Ad 1m, *D*. Ita tamen ut occurrat res, *C*. verbum *Tr*. Res, uti ostendimus, consistit in reali praesentia ac in mystica separatione corporis a sanguine ordinata ad repraesentandam cruentam Christi necem, seu sacrificium absolutum ab eodem Christo oblatum in cruce. Cum vero haec necessario insint Eucharisticae institutioni, nullo alio indigemus. Ceterum nec in Christi morte ullum occurrit verbum ad denotandam oblationem sacrificii, quin tamen propterea illam negent protestantes.

215. Ad 2m, *D*. Sub uno eodemque respectu non possunt simul consistere ratio sacramenti ac testamenti cum

sacrificii oblatione, *C.* sub diverso respectu *N.* Porro ratio sacrificii in ritu ipso consecrationis consistit, ratio vero sacramenti, et testamenti in re jam oblata, prout rationem habebant sacramenti carnes jam mactatae in sacrificiis V. Testamenti. Idem dic de fide qua apprehendimus promissionem, ac de fide qua Deo sacrificium offertur. Hinc per sacrificium Deo aliquid offerimus, per sacramentum ac testamentum aliquid accipimus a Deo. Sicque omnia apprime componuntur.

216. II. Obj. Apostolus in Epistola ad Hebraeos duo constituit, quae cum doctrina catholica de sacrificio componi nullatenus possunt, unicum scilicet sacrificium a Christo in cruce oblatum, ac unicum ejus sacerdotium ad cujusvis alterius exclusionem. Sane 1° Hebr. 9, 12. de Christo ait: *Per proprium sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa;* v. 28. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata;* item ib. c. 10, 10. *In qua voluntate* (Dei) *sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel;* ac v. 14. *Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* Cumque haec scripserit Paulus ad excludendam sacrificiorum multiplicem oblationem, concludit v. 18. *Ubi autem horum* (peccatorum) *remissio; jam non est oblatio pro peccatis.* 2° Alterum vero docet Apostolus dum cap. 7, 28. scribit: *Alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere. Hic autem, eo quod maneat in aeternum, sempiternum habet sacerdotium . . . . qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes . . . . hostias offerre. Hoc enim fecit semel seipsum offerendo.* Quod si Christus nullum habet in sacerdotio successorem in terris, nec alia adsunt in terra sacrificia, quae sacrificio illius succedere possint. Atqui catholici utrumque admittunt, sacerdotes scilicet et sacrificia. Ergo adversantur Apostoli doctrinae.

217. Resp. *D. A.* quoad 1. partem: Unicum Apostolus constituit sacrificium ut causam meritoriam nostrae redemptionis, *C.* ut medium applicationis eorundem merito-

rum *N.* Christus sacrificio mortis suae nos redemit ab omnibus peccatis, ea tamen lege ut nobis non prodesset ejusmodi universalis redemptio, nisi per applicationem meritorum suorum fide, sacramentis, sacrificio incruento, bonis operibus unicuique in particulari. Alioquin nemo jam damnaretur. Neque hoc diffiteri possunt protestantes ipsi, qui requirunt fidem et sacramenta ad imputationem, ut ipsi autumant, meritorum Christi. Si vero media reliqua non detrahunt sacrificio crucis, imo illud commendant, quomodo detraheret sacrificium incruentum, quod rationem habet medii ad applicanda nobis merita per sacrificium crucis parta? Exinde patet responsio ad singula objecta ex Apostolo testimonia, quae unice attingunt causam meritoriam redemptionis.

218. Ad 2^m, seu ad alteram partem *D.* Unicum constituit sacerdotium ad offerendum sacrificium meritorium redemptionis, *C.* ad offerendum sacrificium quo applicentur redemptionis merita *N.* Sacerdotium illud proprium unius Christi est, alterum vero quod est ministeriale voluit Christus ipse ut esset proprium apostolorum, eorumque in sacerdotio successorum, qui ut ministri Christi offerunt sacrificium incruentum et commemorativum, ut illius cruenti nobis fructus seu merita applicentur, ut dictum est. Apostoli autem ac reliqui sacerdotes non succedunt Christo in sacerdotio, sed tantum ejus vice funguntur eique praebent ministerium suum. Et hac ratione exponenda loca sunt ex Apostolo objecta.

219. III. Obj. Sacrificio Missae desunt sacrificii veri ac realis conditiones. Etenim 1° ad verum sacrificium requiritur mactatio aut immutatio rei oblatae; jam vero in Christum neutra cadere potest; 2° nuda igitur in Missa habetur passionis Christi commemoratio; 3° sane si nonnisi mystica immolatio victimae, quae est Christus, in Missa fit, sequitur nonnisi mysticum esse sacrificium, quod in ea offertur, non autem verum ac reale. Ergo.

220. Resp. *N. A.* Ad 1^m, prob. *D.* Ad sacrificium ab-

solutum, *C.* ad sacrificium relativum et commemorativum *N.* Ad hoc enim non requiritur nisi realis praesentia victimae ac repraesentatio sacrificii absoluti, sive cruenti per mysticam mactationem. Tale porro est sacrificium Missae.

221. Ad 2^m, *Neg.* Cum non habeatur nudum signum, sed victima realiter praesens ac mystice immolata, quae repraesentat Christi mortem cum qua necessariam relationem habet, verum ac reale offertur sacrificium.

222. Ad 3^m, *Neg.* Utrumque enim habetur in Missa, sacrificium videlicet *verum* ac reale in realitate victimae, et mysticum quoad modum quo victima ipsa offertur.

223. IV. Obj. Saltem non constat sacrificii veritas ex traditione. Siquidem 1° patres unice commendant oblationem repraesentativam et commemorativam sacrificii crucis; 2° sacrificium crucis unicum novae legis sacrificium appellant. 3° Quod si interdum Eucharistiam sacrificium nominant, ideo est aut quia in ejus celebratione preces funduntur, aut quia panis ac vinum a fidelibus offerebantur ad ejus celebrationem, aut quia fiebat in ea commemoratio sacrificii crucis, aut quia denique oblatio Eucharistiae sacra est juxta *sacrificii* etymologiam. 4° Liturgiae autem humanam tantum habent institutionem, nihil proinde ex illis confici potest. Ergo.

224. Resp. *N. A.* Ad 1^m, prob. *D.* In ordine ad sacrificium absolutum, nempe Crucis, *C.* in se quasi nuda esset repraesentatio et commemoratio sine realitate victimae *N.* Ut suo loco ostendimus, patres omnes realem Christi praesentiam professi sunt in Eucharistia, cumque huic accedat ex doctrina patrum repraesentatio sacrificii absoluti sive cruenti in cruce, hoc ipso veram ac realem sacrificii rationem agnoverunt in celebratione Eucharistiae. Atque hinc factum est ut numquam meram seu nudam commemorationem aut repraesentationem sacrificii patres Eucharistiam dixerint.

225. Ad 2^m, *D.* Unicum dixerunt sacrificium cruentum in Nova Lege per oppositionem ad multiplicitatem sacrifi-

ciorum in Lege Veteri, *C.* ad exclusionem sacrificii Eucharistici quod illud perpetuo refert *N.*

226. Ad 3^m, *N.* Omnia enim quae recensita a Kemnitio sunt ad sacrificia spectant late sumpta, nos vero loquimur de vero ac proprio sacrificio quale ab Ecclesiae patribus sacrificium Eucharisticum constanter habitum est. Quod manifeste evincunt voces quibus usi sunt de hoc sacrificio disserentes; vocant enim *sacrificium summum, verissimum et singulare corporis et sanguinis Domini.* Affirmant a solis sacerdotibus offerri posse, aliaque ejusmodi habent, quae nonnisi vero ac reali sacrificio competere queunt.

227. Ad 4^m, *D.* Quae tamen continent quod a Christo institutum est ac ab apostolis traditum, *C.* doctrinam mere humanam *N.* Sunt liturgiae documenta ineluctabilia doctrinae et praxis universae Ecclesiae, adeoque divinae traditionis testimonium locupletissimum.

PROPOSITIO II.

Sacrificium Missae est etiam propitiatorium pro vivis atque defunctis

228. De fide hanc pariter esse propositionem habetur ex can. 3. conc. Tridentini superius recitato. Ad pleniorem ejusdem intelligentiam nonnulla praemittenda sunt.

229. Ac 1° Notandum est non eadem ratione dici propitiatorium sacrificium Missae ac sacrificium crucis; sacrificium enim crucis fuit *meritorium* redemptionis, seu remissionis peccatorum, gratiarum omnium, in eoque meritum Christi Domini consummatum est. Sacrificium autem Missae dicitur propitiatorium, quatenus *medium* et *instrumentum* est, quo merita in cruce parta nobis applicantur, prout applicantur per sacramenta, pia opera etc. licet diversa ratione.

230. 2° Notandum sacrificium Missae non esse nobis propitiatorium nisi *mediate*, quatenus, ut loquitur Vasquez

in 3. *p. s. Th. disp.* 228. c. 1. et 2. *vim habet impetrandi gratiae auxilium, quo et a mortalibus et a venialibus peccatis justificari, et in justificatione sua homo crescere possit;* seu *per impetrationem;* non autem *immediate*, ut sacramenta baptismi et poenitentiae ; idem dic de bonis temporalibus.

231. 3° Animadvertendum doctrinam quidem certam theologorum esse hoc sacrificio proxime et immediate remitti semper ac certo poenam temporalem viventium pro uniuscujusque dispositione (quo sensu *propitiatorium* dicitur pro vivis atque defunctis); de fide tamen non esse *certo semper*, seu *certa lege* poenam ejusmodi temporalem remitti.

232. 4° Animadvertendum neque de fide esse praedictos effectus tam pro vivis quam pro defunctis sacrificium Missae producere *ex opere operato*. Certum quinimo est defunctis non remitti per hoc sacrificium nisi poenam temporalem, et quidem per modum suffragii iis prodesse, prout nempe Deo illud acceptare pro iis placuerit. Ex quo infertur effectum hujus sacrificii non ita certum esse erga defunctos, quam erga viventes.

233. 5° Notandum denique hujus sacrificii valorem quoad nos sive extensive, aut ut alii loquuntur, quoad effectum, infinitum non esse; quod clarius ex dicendis constabit.

234. His praemissis, sic luculenter catholicam doctrinam exponit Tridentina synodus sess. 22. cap. 2. *Docet sancta synodus, sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde et recta fide, cum metu et reverentia, contriti ac poenitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam et donum poenitentiae concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit; una enim eademque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cujus quidem oblationis cruentae, inquam, fructus per hanc uberrime percipiuntur; tantum abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur.*

235. Ita porro veritatem catholicam adstruimus: ex Apostolo Hebr. 5, 1. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis;* jam vero apostoli eorumque in sacerdotio successores juxta demonstrata in praecedenti propositione nullum aliud habent quod offerant sacrificium pro peccatis nisi Eucharisticum; ergo sacrificium Eucharisticum pro peccatis offertur adeoque propitiatorium est, in sensu quo exposuimus. Rursum: adversariis ipsis fatentibus, sacrificia veteris legis, quatenus ex fide in Christum offerebantur, erant vere propitiatoria, quin propterea quidpiam detraherent sacrificio crucis ex quo vim propitiandi derivabant, multo igitur magis propitiatorium est sacrificium Missae in quo modo incruento eadem offertur victima quae oblata est in cruce, quin pariter ullo modo detrahat efficaciae sacrificii crucis, cujus nobis fructus applicatur ac meritum.

236. Talis proinde fuit sensus totius antiquitatis, ut patet 1° ex liturgiis omnibus quae in hoc consentiunt; satis heic sit in exemplum adducere verba liturgiae s. Jacobi omnium orientalium antiquissimae: *Offerimus*, in ea dicitur, *tibi incruentum sacrificium pro peccatis nostris et ignorantiis populi.* Patet 2° ex patribus, qui pariter uno ore dogma nostrum profitentur, ex quibus, speciminis ergo, unum laudamus Cyrillum Hierosolym. qui in *Catech. mystagogica* 5. vocat Eucharistiam *hostiam propitiationis*, et deinceps n. 4. scribit: *Christum mactatum pro peccatis nostris offerimus, clementem Deum cum pro illis* (defunctis) *tum pro nobis demereri et propitiare satagentes.* Patet 3° ex antiquissima universalique praxi offerendi sacrificium pro defunctis, de qua loquitur Tertullianus lib. *De corona*, et in lib. 2. *Ad uxorem;* nec non s. Cyprianus *Ep.* 9., et concilia Carthagin. III. Bracarense I. Cabillonense, aliaque non pauca apud Bellarminum lib. 5. c. 7. Porro sacrificium pro defunctis offerri nequit nisi ad poenarum expiationem, spectatum igitur semper fuit uti propitiatorium sacrificium nostrum.

237. Exinde colligimus 1° sacrificium Missae offerri posse tam pro vivis quam pro defunctis.

238. Colligimus 2° offerri non posse pro sanctis cum Deo in caelo regnantibus, cum nihil ipsis expiandum sit sed Deo in sanctorum honorem, prout *eucharisticum* est, offerendum esse, *ut orent ipsi pro nobis*, ut loquitur s. Augustinus *Tract.* 84. *in Joan.* n. 1. Quare concilium Trid. sess. 22. c. 3. *Quamvis*, inquit, *in honorem et memoriam sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis sacrificium offerri docet; sed Deo soli... de illorum victoriis gratias agens* (sacerdos), *eorum patrocinium implorat;* et can. 5. *Si quis dixerit, injuriosum esse Deo Missas celebrare in honorem Sanctorum, et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit; anathema sit.*

239. Colligimus 3° non solum *propitiatorium* et *eucharisticum*, verum etiam *impetratorium* esse sacrificium Missae, quatenus per illud bona tum pro praesenti tempore, tum pro aeterna vita obtinere a Deo vi illius possumus, si fide, spe ac pietate inflammati ad ipsum accedamus.

240. Si quis vero quaerat in quanam peculiari actione essentia sacrificii constituenda sit, nobis verisimilior illorum videtur sententia, quae jam communis effecta est, qui eam agnoscunt in sola consecratione. Siquidem in actione illa essentia sacrificii nostri constituenda est, in qua sacerdos agit nomine Christi, et vi cujus victima in altari praesens sistitur et offertur veluti immolata in honorem Dei auctoris vitae et mortis; talis autem est consecratio. Adeoque oblatio, fractio, communio uti partes integrales sacrificii habendae sunt.

DIFFICULTATES

241. Obj. 1° Sacrificium propitiatorium ex Mosaica lege ejusmodi erat, ut tota victima combureretur; ast de sacrificio Missae participant sacerdos et populus; 2° Apostoli certa sententia est Hebr. 9, 22. *Sine sanguinis effusione*

non fit remissio, jam vero nulla in Missa sanguinis effusio fit. 3° Missae sacrificium non est propitiatorium ex se, ut patet; sed neque tale esse potest virtute sacrificii crucis, alioquin insufficiens istud fuisset ad Deum nobis propitiandum. 4° Omnia nobis peccata dimissa sunt beneficio crucis Christi. Ergo.

242. Resp. Ad 1m, *D.* Aliquando ac in peculiaribus nonnullis sacrificiis, *C.* semper et in omnibus *N.* Siquidem Deut. capp. 4. et 7. praescribitur ut soli masculi vescantur victimis oblatis pro peccatis. Praeterea sacrificium Missae est etiam eucharisticum, et impetratorium.

243 Ad 2m, *D. Sine sanguinis effusione non fit remissio C. non fit remissionis applicatio*, prout etiam fit per baptismum, absolutionem, jejunium, aliaque pia opera *N.*

244. Ad 3m, Resp. sacrificium Missae propitiatorium esse virtute sacrificii crucis, nec tamen sequitur quod adversarii autumant, istud fore insufficiens; nam Christi mors meruit remissionem peccatorum, sacrificium Missae uti instrumentum et medium applicat unicuique in particulari meritum partum in cruce, prout applicant fides, baptismus, aliaque recensita media. Pulchra similitudine rem hanc illustrat pius et doctus Card. Hosius in *Confessione fidei cathol. in synodo Petrocoviensi* cap. 41. deducta ex publico fonte, qui licet exiliat in communem omnium utilitatem, nisi tamen quisque accedat ad aquam inde hauriendam idoneo instrumento, sitim explere nequit. Ejusmodi fons est sacrificium crucis, instrumentum ad aquas seu fructus derivandos est sacrificium Missae, sunt sacramenta, sunt alia quae enumeravimus; nisi igitur his utamur, peccata nobis in particulari non remittuntur.

245. Ad 4m, *D.* Quoad pretium redemptionis, *C.* quoad applicationem pretii *N.* Responsio patet ex dictis.

—

CAPUT II.

DE MISSA PRIVATA

246. Improprie Missa *privata* dicitur, quatenus ad discrimen solemnis, aut in privato loco, aut non in die festo celebratur, nec parrochialis, ut ajunt, seu conventualis est, nec quispiam in ea saltem sacramentaliter communicat. Ceterum quaevis Missa semper publica est, cum in ea offeratur sacrificium in gratiarum actionem pro beneficio publico, cujusmodi est mors Christi, a publico Ecclesiae ministro, pro publica Ecclesiae, seu fidelium omnium utilitate.

247. Lutherus ratus Eucharistiae non inesse rationem sacrificii in lib. *De abroganda Missa privata*, in Missas invehitur in quibus solus sacerdos communicat, easque *solitarias*, *singulares*, *angulares* per contemptum nominat.

248. Synodus Pistoriensis, cum constituisset *victimae participationem esse partem sacrificio essentialem*, adjicit Prop. 28. *Non tamen se damnare ut illicitas Missas illas in quibus adstantes sacramentaliter non communicant, ideo quia isti participant, licet minus perfecte de ipsa victima, spiritu illam recipiendo.* Quae propositio, *quatenus insinuat, ad sacrificii essentiam deesse aliquid in eo sacrificio, quod peragatur sive nullo adstante, sive adstantibus, qui nec sacramentaliter nec spiritualiter de victima participant, et quasi damnandae essent ut illicitae Missae illae, in quibus solo sacerdote communicante, nemo adsit, qui sive sacramentaliter sive spiritualiter communicet*, a Pio VI. *in Const. Auctorem fidei* damnata est ut *falsa, erronea, de haeresi suspecta, eamque sapiens.* Synodo Pistoriensi praeiverunt in hac erronea doctrina tuenda Nannaronius, qui tamen postea eandem ejuravit, can. Guerrerius, nonnullique alii.

249. Concilii Tridentini doctrina sess. 22. c. 6. haec est: *Optaret quidem sacrosancta synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos*

sanctissimi hujus sacrificii fructus uberior proveniret ; nec tamen si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas et illicitas damnat, sed probat atque adeo commendat; siquidem illae quoque Missae vere communes censeri debent, partim quod in eis populus spiritualiter communicet; partim vero quod a publico Ecclesiae ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur. Hanc porro doctrinam sancivit can. 8. *Si quis dixerit, Missas in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas ; anath. sit.*

PROPOSITIO I.

Missae in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat , illicitae non sunt, neque propterea abrogandae

250. De fide est ex adducto canone. Ejus veritatem sic evincimus : Missae illae illicitae non sunt adeoque neque abrogandae, in quibus finis praecipuus ad quem institutae sunt , obtinetur , quae in antiquitate fundamentum habent, nec ulli Christi praecepto adversantur ; tales vero sunt Missae in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat.

251. Etenim 1° finis praecipuus sacrificii est Deo supremam exhibere adorationem, eumque nobis propitiare, bonaque omnia fidelibus vivis atque defunctis obtinere , ac pro collatis beneficiis Deo gratias agere. Jam vero finis hic est independens a populi communione.

252. 2° Fundamentum has Missas praeterea habere in antiquitate haud pauca ecclesiastica documenta ostendunt, ex quibus novimus celebratas in privatis aedibus Missas fuisse a ss. Marcello, Gregorio Nazianzeno seniore, Ambrosio, Paulino Nolano aliisque, uti ostendunt card. Bona *Rer. liturgic.* lib. 1. c. 13. cum adnotatt. Roberti Sala, et Pellicia *De Polit. Eccles.* lib. 2. c. 10. qui ea exempla collegerunt. Hoc ipsum ostendunt testimonia patrum, ex quibus s. Jo.

Chrysostomus *Hom.* 3. *in Epist. ad Ephes.* n. 4. sic increpabat fideles qui non communicabant nisi in Quadragesima: *Frustra est quotidianum sacrificium, frustra adstamus altari; nemo est qui participet*, quin tamen cessandum inferret a quotidiano sacrificio; s. Ambrosius licet populum adhortetur ut quotidie Missae intersit, attamen ut in Quadragesima, die saltem dominico, offerat et communicet tantum admonet; eadem ratione se gessit s. Augustinus apud Bellarminum lib.6. cap.9. n.24. seqq. Hic congruunt complura statuta conciliorum quae licet jubeant fideles omnibus diebus festis Missae interesse, non adigunt tamen ad sacram synaxim nisi bis vel ter in anno.

253. 3° Nulli denique Christi praecepto Missas has adversari ex eo liquet, quod protestantes nunquam illud invenire potuerint. Nec enim sufficit verba afferre quibus Christus potestatem fecit apostolis conficiendi, sed opus praeterea esset aliquid adducere, quo ne id fiat prohibeatur. Atque hinc factum est, ut protestantes a doctore suo hac in parte recesserint, testibus Molano in suis *Cogitation. privatis* p.2. nec non Doederlin *Instit. Theol. Christ.* tom.2.p.789.

DIFFICULTATES

254. Obj. 1° Christus in confectione Eucharistiae eam distribuit; 2° ut idem facerent apostoli praecepit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* 3° Apostolus 1. Cor. 10. Eucharistiam vocat *participationem* seu *communicationem* corporis et sanguinis Domini. 4° Fractio ipsa panis consecrati, quae in Coena fit, ex qua Act. Apost. c. 2, 42. et alibi Eucharistia denominationem accepit, patefacit eam ad communionem adstantium ordinatam esse. 5° Quare Apostolus 1. Cor. 11, 20. scribit: *Convenientibus vobis in unum, jam non est dominicam coenam manducare; unusquisque enim suam coenam praesumit ad manducandum;* quibus verbis ita opponit coenam privatam coenae publicae, ut illa in comparatione istius nec coenae nomine digna sit, privatam itaque sacerdotum communionem ut illicitam repre-

hendit. 6° Huc spectant orationes quae in liturgiis omnibus orientalibus et occidentalibus fundebantur communi nomine, quibus evincitur, nisi nugatorias eas esse velimus, plures saltem cum sacerdote participare. 7° Canones pariter huc antiquissimi referuntur praecipientes fidelibus adstantibus sacrificio communionem, et arcentes eos ab Ecclesiae liminibus qui non obtemperaverint. 8° Hinc Graeci numquam Missam sine communicantibus celebrant. Ergo.

255. Resp. Ad 1^m^, *D.* Ita tamen ut exemplum Christi Eucharistiam distribuentis praeceptivum non sit, *C.* ut sit praeceptivum *Subd.* Affirmativum et conditionatum, *C.* negativum et absolutum *N.* Nempe Christi exemplum *primo* obligationem ac praeceptum per se non semper importat, ipsis adversariis fatentibus, alioquin in absurda incideremus; *secundo*, hoc etiam dato, praeceptum Christi non est nisi affirmativum et conditionatum, si nimirum sint qui legitime petant, non autem negativum ita ut absolute vetitum sit celebrare nisi sint qui communicare velint, ac legitime petant, quasi aliquid essentiae sacrificii deesset aut ejus integritati, ita ut invalida aut illicita sacrificia ejusmodi sint censenda.

256. Ad 2^m^, *N.* Allegata enim verba facultatem exprimunt datam apostolis Eucharistiam conficiendi et sacrificium proinde offerendi. Quod si velint adversarii eadem ad distributionem quoque extendere, intelligi ea debent in sensu exposito.

257. Ad 3^m^, et 4^m^, *D.* In sensu positivo, praesentibus legitime petentibus et communicantibus, *Tr.* vel *C.* in sensu negativo, ita ut nisi sint qui communicent offerri sacrificium non possit *N.* Hoc praecise est quod ostendi ab adversariis deberet, nec tamen unquam conficiunt. Fractio praeterea mysticam habet significationem, ac sine fidelium communione consistere potest.

258. Ad 5^m^, *D.* Ita ut Apostolus *Dominica coena* agapas significet quas celebrabant fideles ante vel post communionem Eucharisticam, *C.* communionem ipsam *N.* Ita

verba Apostoli exponunt Chrysostomus, Augustinus et Oecumenius, quam expositionem exigit series ipsa orationis, qua Apostolus invehitur in duritiem divitum, et concludit: *Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos, qui non habent?*

259. Ad 6^{m}, *D.* Quatenus Ecclesia supponit adesse communicantes, qui si voluerint riteque dispositi sint possunt participare, *C.* quatenus necessario esse hi debeant *N.* Tantum abest ut arceat Ecclesia communicare volentes in Missa cui intersint, ut id fieri optet, sed si nemo sit qui participare velit, debebit ne orationes liturgicas immutare, aut a sacrificio Deo offerendo abstinere? Absit. Igitur ejusmodi preces ex communiter contingentibus, praesertim primis seculis, instituta sunt.

260. Ad 7^{m}, *N.* Ut enim observat ipse Gherhardus Vossius in *Adnot. ad can.* 10. *Apostolic.* non praecipiunt veteres canones, ut quisquis quoties adest communicet, sed ne quis nondum peracta communione discedat.

261. Ad 8^{m}, *N. Missas absque communicantibus non celebrare* (Graecos) *falsum est*, scribit Allatius *De Eccles. Occid. et Orient. consensu* lib. 3. cap. 15. n. 3., *Qui non credit, adeat ipsas Graecorum Ecclesias ubicumque terrarum constitutas; in omnibus sacerdotes, ut plurimum nulla interveniente communione, tum privatim tum publice celebrant.*

PROPOSITIO II.

Neque realis neque spiritualis victimae participatio ex parte populi est pars essentialis sacrificii; neque ullo sive divino sive ecclesiastico praecepto tenentur laici ad communionem liturgicam; non sunt proinde ut invalidae aut illicitae damnandae Missae illae in quibus nemo sit, qui sive sacramentaliter, sive spiritualiter communicet

262. Haec propositio, quae certa et fidei proxima est, ut patet ex censura doctrinae synodi Pistoriensis, adstruitur non modo iisdem argumentis, quibus superiorem vin-

*

dicavimus, sed praeterea cum sit directe adversus illos, qui se catholicos profitentur, argumentis deductis ex Ecclesiae auctoritate et praxi.

263. Etenim victimae participatio seu populi communio non pertinet ad sacrificii essentiam, nec ullo divino aut ecclesiastico praecepto necessaria est, si Tridentinum non solum validas sed insuper licitas Missas illas declaravit et sanxit in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat. Atqui ita se gessit Tridentinum concilium, uti ex doctrina et canone paulo ante descriptis patet. Ergo. Quod si nec ad essentiam sacrificii pertinet sacramentalis populi communio liturgica, nec ullo divino aut ecclesiastico praecepto est necessaria, multo vero minus censenda erit necessaria communio spiritualis, quae nuspiam praecipitur, ac interior est, quaeque a synodo non est adjecta nisi ad anathema Tridentinum eludendum.

264. Ex his ita constitutis pronum est inferre 1° communionem liturgicam aut aliturgicam, seu intra aut extra Missam, rem esse plane disciplinarem cujus moderatio ad Ecclesiam spectat; adeoque 2° jure merito Benedictum XIV. in Encyclica *Certiores effecti* data an. 1742. ad sopiendas controversias Cremae exortas, constituisse, laudabilem quidem esse atque exemplo Christi consentaneam communionem quae ab adstantibus Missae fiat, attamen non propterea turbas esse excitandas, si ob peculiaria motiva aliter fuerit ab episcopo ordinatum.

DIFFICULTATES

265. Obj. 1° Ideo validitati sacrificii non obstat defectus communionis adstantium, quia tunc communio populi a sacerdote suppletur. 2° Fideles jus habent ad sacramenta quae a Christo ad ipsorum utilitatem instituta sunt. 3° Qui extra Missam communicat privatur effectu orationum, quae a sacerdote pro communicantibus funduntur. 4° Dominica institutio, liturgiae, Ecclesiae praxis, veteris Ec-

clesiae disciplina, collectae ac preces, quae in Missa recitantur, communionem liturgicam suadent. Ergo.

266. Resp. Ad 1m, *N.* Si enim communio liturgica necessaria est ex parte populi, ea profecto suppleri nequit a sola communione sacerdotis. Quod si ita esset, ut adversarii autumant, inutilis plane foret controversia ab ipsis excitata.

267. Ad 2m, *D.* Cum subjectione Ecclesiae quoad modum ea percipiendi, *C.* sine illa *N.* Si propterea Ecclesia justis causis adducta interdum magis expedire judicaverit, ut tribuatur Eucharistia extra Missam, ei parendum est.

268. Ad 3m, *D.* Accidentali, cui suppleri potest obedientiae merito majorique fervore, *Tr.* essentiali et cui suppleri nequeat *N.* Transmisimus primum distinctionis membrum, cum fructum percipiat ejus Missae in qua confecta Eucharistia est etiam ille qui aliturgice communicat. Deinde accidentalis hic fructus negligendus est, si Ecclesia aliter statuerit, prout fit circa communionem sub utraque specie, etsi theologi disceptent inter se, num major fructus accidentalis ex alterius etiam symboli perceptione proveniat.

269. Ad 4m, *D.* *Suadent* ut magis congruentem, *C.* inducunt necessitatem aut praeceptum *N.* Quod nobis satis est; cetera ordinare ad Ecclesiam spectat.

CAPUT III.

DE MATERIA, FORMA ET MINISTRO SACRIFICII EUCHARISTICI

270. Eadem materia et forma est Eucharistiae tum prout est sacramentum, tum prout est sacrificium. De forma vix controversia alicujus momenti est, omnes enim in eo consentiunt Eucharistiam verbis Christi confici: *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus*, seu *calix sanguinis mei.* Quidquid nonnulli contenderint, nunc exploratum est, orationem qua invocatur Spiritus S. ut vi sua immutet oblata dona in corpus et sanguinem Domini, non pertinere ad essentiam, ut Graeci professi sunt in concilio Florentino.

Reliquae si quae sint quaestiones inter scholasticos olim agitatae nunc quiescunt, nec operis pretium est eas a somno suo exsuscitare.

271. Materiam panem esse triticeum et vinum de vite fatentur omnes. Perinde esse ad valorem Eucharistiae eam conficere sive in pane azymo sive in pane fermentato admittunt Latini, contra vero Graeci schismatici solum panem fermentatum idoneam esse hujus sacramenti ac sacrificii materiam contendunt, ita ut invalidam habeant consecrationem Latinorum, qui in pane azymo conficere consueverunt, ac *azymitas* per contemptum Graeculi Latinos vocant. Nullam litem nobis protestantes intentant circa vinum de vite, bene vero circa aquae admixtionem in calice offerendo. Utrique jam sive Graeci sive protestantes nunc meliora de nobis sentire videntur, ita ut fere sopitae habeantur controversiae istae tanto olim animorum aestu agitatae.

272. Circa ministrum protestantes contendunt fideles omnes vi baptismi totidem sacerdotes effectos esse, jure adeoque pollere consecrandi. Ast hunc errorem refellemus cum de Ordine. Hic potius perstringimus jansenianos ac proinde synodum Pistoriensem nonnullosque illis adhaerentes, qui autumarunt fideles omnes adstantes sacrificio, non secus ac sacerdotes, vere et proprie dictos ac immediatos offerentes esse, immolatores et sacrificatores, nec differre a sacerdote nisi sola consecrandi potestate, quae eis non competit. Synodus praeterea Pistoriensis insurgit adversus specialem Missae applicationem pro singularibus individuis. Contra quos omnes sit:

PROPOSITIO I.

Panis triticeus, sive azymus sit sive fermentatus, est materia valida sacramenti et sacrificii Eucharistici

273. De fide est propositio, ut constat ex concilii Florentini decreto, in quo utriusque Ecclesiae patres: *De-*

finimus item, inquiunt, *in azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici.*

274. Jam vero validam esse Eucharistiae materiam panem azymum, de quo solo est quaestio, evincit 1° exemplum Christi, qui, uti nunc omnes consentiunt, celebrato paschate legali, instituit Eucharistiam in pane, qui tunc temporis ex legis praescripto ei praesto erat, nempe azymo. Tres enim Evangelistae Matthaeus 26, 17. Marcus 14, 22. Lucas 22, 7. uno consensu scribunt Christum *prima die azymorum* tum pascha celebrasse tum instituisse Eucharistiam, ergo nonnisi in pane azymo illam confecit.

275. Evincunt 2° patres omnes, qui in eo consentiunt Christum instituisse sacramentum et sacrificium Eucharisticum in azymis, adeoque pro certo habuerunt, azymum panem idoneam esse ejusdem sacramenti et sacrificii materiam.

276. Evincit 3° usus antiquissimus in Ecclesia saltem Occidentali adhibendi panem azymum in Eucharistiae confectione. Siquidem, praetermissa etiam quaestione critica inter eruditos agitata, utrum novem prioribus seculis praxis obtinuerit etiam in Ecclesia Latina consecrandi in fermentato, ut contendit Sirmondus in *Disquisitione de azymo*; an vero in solo azymo, ut vult Ciampinus *De perpetuo azymorum usu in Ecclesia latina*; an vero, uti verisimilius censet card. Bona *Rerum liturgic.* lib. 1. c. 23. cum *Propilaeo* Roberti Sala, promiscue tum in pane azymo tum in pane fermentato; illud exploratum est a pluribus seculis consuevisse Ecclesiam Occidentalem in pane azymo consecrare. Etenim in Missa Ambrosiana quam Pamelius cum melioris notae codice contulit et vulgavit, hic titulus legitur: *Oblatio panis azymi cum patena facienda*; Missam hanc anteriorem esse ipso s. Ambrosio ostendit cl. Mazzuchelli. Ostendit praeterea Mabillonius in *Diss. de pane Eucharistico azymo et fermentato*, de pane azymo in confectione Eucharistiae jam synodum Toletanam XVI. quae an. 693. celebrata est, can. 6. locutam esse veluti de re in communi usu

posita ; idque confirmat testimonio s. Udalrici, qui disserit de oblatis ad usum Eucharistiae *in ferramento characterato* coctis ; nec non Alcuini sec. IX. scriptoris celebratissimi.

277. Cum igitur pro consuetudine Ecclesiae Latinae stent exemplum Christi, auctoritas patrum omnium, usus ab immemorabili, ecquis in dubium revocare poterit panem azymum idoneam materiam esse sacramenti et sacrificii Eucharistici ? Imo cum hoc spectet ad disciplinam omnes tenentur, ut in concilio Florentino statutum est, Eucharistiam conficere juxta illam consuetudinem, quae in propria Ecclesia obtinet, quin aut Graeci Latinis, aut Latini Graecis succensere valeant.

DIFFICULTATES

278. I. Obj. Longe probabilius Christus pascha legale non celebravit, uti non obscure ex Evangelio Joannis colligitur. Nam c. 13, 1. seqq. legitur: *Ante diem festum Paschae sciens Jesus, quia venit hora ejus . . . coena facta* etc. cap. vero 18, 28. refert idem Evangelista, Judaeos non introivisse in Praetorium *ne contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*; et c. 19, 14. subdit: *Erat autem parasceve Paschae*, cum Pilatus Christum morti addixit; et v. 31. *Judaei ergo, quoniam parasceve erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati), rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura et tollerentur.* Si igitur tempus quo Christus coenam celebravit erat ante diem festum, erat parasceve Paschae, si in vigilia Paschae crucifixus et depositus est, jure infertur aut Christum eo anno Pascha legale haud celebrasse, aut ante diem a lege praestitutum, cum panis fermentatus nondum sublatus erat, in eoque Eucharistiam celebrasse. Sane cum Christus Jo. 13, 27. dixisset Judae: *Quod facis fac citius*, apostoli haec verba ita intellexerunt, perinde ac si Judae dixisset, ut emeret quae *opus erant ad diem festum*, adeoque dies Paschatis nondum incoeperat. Alioquin, si pridie mortis suae

Christus comedisset Pascha, cruci affixus fuisset et ab ea depositus ipso die festo, quod non fecissent Judaei juxta legis praescriptum. Ergo.

279. Resp. *N. A.* ad probb. autem adductas ex Evangelio Joannis, licet in diversas abeant interpretes ac theologi sententias, si tamen paucos excipias, qui notam temeritatis non effugerunt, omnes consentiunt, Christum Pascha legale celebrasse, adeoque pane azymo ad conficiendam Eucharistiam usum esse; quod nobis satis est. Alii igitur componunt s. Joannem cum reliquis Evangelistis exponentes illud *parasceve Paschae* de sabbato in quod eo anno dies solemnis Paschae incidebat, prout insinuat ipse Joannes 19,31. quo sensu pariter reliqua exponunt quae afferuntur ex eodem Joanne, quod Judaei non introierunt in praetorium Pilati *ne contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*, nempe sacrificia, quae die solemni Paschae immolabantur. Negant praeterea ex lege vetitum esse exequi mortis sententiam, eo magis quod milites Romani sententiam in Christum latam exequi deberent, prout reipsa factum est. Atque haec est communior sententia. Alii vero, ut Paulus Burgensis, Jansenius Gandavensis, Maldonatus, Petavius, Nat. Alexander cum aliis pluribus, censent Christum pridie ejus diei ab eo quo Judaei, celebrasse Pascha, estque haec sententia satis communis. Alii existimant Christum in primis vesperis diei azymorum, prout consuetudo ferebat, post oblatum sacrificium vespertinum, Pascha manducasse. In quacumque hypothesi Christus Pascha legale celebrasset, et in azymis Eucharistiam confecisset.

280. II. Obj. 1° Panis quo usus est Christus in Evangelio dicitur ἄρτος seu *elevatus*, ope scilicet fermenti, alioquin non esset panis, sed aridum lutum ex farina. 2° Etsi vero Christus pane azymo usus esset, non sequitur licite a nobis eum adhiberi, cum legalia morte Christi abolita fuerint, prout non licet nobis circumcidi quamvis Christus fuerit circumcisus. 3° Hinc nonnisi judaizantes nazaraei et ebionitae consueverunt in azymis consecrare, a quibus ut

recederet Ecclesia adscivit panem fermentatum ad conficiendam Eucharistiam. 4° Sane fideles panem et vinum ad usum sacrificii offerebant, adeoque panem communem et fermentatum qui ipsis praesto erat. 5° Reipsa patres panem Eucharisticum *communem* et *usitatum* passim vocant. 6° Concilium Trullanum can. 11. vetat *ne clerici vel laici comedant azyma Judaeorum.* 7° Azyma sunt signa doloris, Eucharistia autem laetitiae. Ergo.

281. Resp. Ad 1^m^, *D.* Spectata vocis etymologia, *C.* communi loquendi usu *N.* Nam promiscue ἄρτος vocabatur panis sive azymus sive fermentatus. Cujus rei locupletissimum exemplum suppetit Luc. 24, 30-36. ubi panis quem Christus fregit vocatur ἄρτος, etsi azymus fuerit, cum id acciderit diebus azymorum; et cum praeterea expresse dicatur *panis*, concidit animadversio Graecorum, quod azymum sit aridum lutum ex farina.

282. Ad 2^m^, *D.* Legalia quae cum professione christiana componi non possunt, abolita fuerunt, *C.* alia quae ex se sunt indifferentia *N.* Componi autem non possunt cum professione christiana ritus illi, qui Christum praefigurabant et connexa sunt cum professione judaismi, cujusmodi est circumcisio. Ceteri ritus qui indifferentes sunt partim retenti fuerunt, ut abstinentia a sanguine et suffocato quae ex decreto apostolico Act. 15. per plura secula in Ecclesia viguit, partim in desuetudinem ex se abierunt. Ad hos porro indifferentes ritus pertinet usus azymorum.

283. Ad 3^m^, *D.* Ex animo judaizandi, *C.* ut magis se conformarent exemplo Christi, ut praestitit Ecclesia, *N.* Cum enim ex dictis, hi ritus indifferentes sint, bonus vel malus eorum usus ex intentione agentis pendet. Cum igitur haeretici illi ex animo judaizandi una cum reliquis legalibus azyma adsciverint, damnati sunt; Ecclesia vero cum ex desiderio imitationis Christi azyma adhibuerit ad conficiendam Eucharistiam laudabilis est.

284. Ad 4^m^, et 5^m^, Esto; neque enim contendimus numquam panem fermentatum adhibitum in Ecclesia fuisse, imo

diximus verisimilius utrumque panem promiscue obtinuisse in celebratione Eucharistiae, adeoque nihil contra nos.

285. Ad 6^m, *D.* Ad vitandam Judaeorum familiaritatem, *C.* in ordine ad Eucharistiam *N.* ut patet ex ipsis canonis verbis quibus praecipitur, ut *nemo Judaeorum azyma comedat vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat* etc.

286. Ad 7^m, *D.* Sub aliquo respectu, *C.* sub omni respectu *N.* Alioquin non scripsisset Apostolus 1. Cor. 5, 8. *Epulemur in azymis sinceritatis et veritatis.*

PROPOSITIO II.

Solum vinum de vite est materia idonea sacramenti et sacrificii Eucharistici

287. Ad fidem pertinet propositio, ut ex sensu Ecclesiae constat atque ex decreto Eugenii IV. pro Armenis: *Tertium est Eucharistiae sacramentum, cujus materia est panis triticeus et vinum de vite.* Omissis porro antiquis ebionitis et encratitis, qui sobrietatis obtentu aquam vino suffecerunt ad Eucharistiam conficiendam, nec non hydroparastatis seu aquariis qui aqua in sacrificio utebantur, ne deprehenderentur ex vini odore a paganis, nemo extitit qui contrarium senserit circa vini necessitatem. Haeretici recentiores, auctore Calvino, autumarunt aptam materiam ad Eucharistiam esse posse quidquid vini loco bibere homines solent. Et hi sunt, qui purum verbum Dei credendorum et agendorum regulam praedicant!

288. Attamen Matth. 26, 29. ac Luc. 22, 18. vinum quo usus est Christus ad Eucharistiam conficiendam *generatio*, seu *genimen vitis* expresse vocatur, nec inficiantur adversarii. Praxis Ecclesiae idipsum praeterea confirmat, quae numquam ad sacrificium adhibuit nisi vinum de vite; imo in conc. Carthaginiensi IV. sancitum est can. 24. *Ut nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est panis et vinum aqua mixtum;* et ante hoc concilium id ipsum

s. Justinus in *Apolog.* 1. n. 65. et s. Cyprianus *Epist.* 22. *ad Caecilium* scripserant ; adeo ut vere affirmarit s. Augustinus de aquariis : *Aquam offerunt in poculo sacramenti , non illud quod omnis Ecclesia.*

289. Inepte prorsus haereticorum more, qui ex privato sensu Scripturam interpretantur, ad errorem suum cohonestandum afferebant aquarii illud Christi Jo. 7, 37. *Si quis sitit , veniat ad me et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquae vivae;* inepte, inquam, siquidem ibid. Evangelista subdit: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.*

290. Nec melius protestantes in subsidium suum afferebant decretum Innocentii VIII. tribuentis Norvegis facultatem sacrificium offerendi sine calice. Subdititium enim est decretum istud a Dominico Viterbiensi, et Franc. Maldente obtrusum, qui propterea capitis damnati sunt.

PROPOSITIO III.

Aqua miscenda est vino in calice offerendo

291. De fide est ex can. 9. sess. 22. conc. Tridentini: *Si quis dixerit . . . aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem ; anath. sit.*

292. Impetit autem directe antiquiores protestantes, qui ejusmodi admixtionem humanis figmentis accensebant ac saltem liberam propugnabant; recentiores enim inter quos Kuinoel, nobis jam dant hunc usum a Christo provenire. Eam porro admixtionem non adstruimus ut necessariam necessitate sacramenti, ita ut sine ea invalida sit consecratio, contrarium enim docet Catechismus Romanus p. 2. c. 4. n. 12. neque de praecepto divino, de quo non constat, sed de praecepto ecclesiastico proveniente ab exemplo Christi et traditione apostolica, quam jugiter Ecclesia servavit.

293. Etenim hujus traditionis testes sunt 1° patres antiquissimi, uti s. Irenaeus qui lib. 4. *Cont. haeres.* c. 33. n. 2. memorat *temperamentum calicis*, nec non s. Justinus

in cit. *Apolog.* I. et s. Cyprianus, qui *Epist.* 63. *Quando in calice*, inquit, *vino aqua miscetur, Christo populus adunatur;* eadem habet s. Cyrillus Hierosolym. aliique passim apud Bellarminum lib. 4. c. 10. Testes 2° sunt vetustissimae liturgiae ss. Jacobi, Marci, Basilii, Cyrilli, aliaeque orientales omnes apud Renaudotium, qui de hac mixtione disserens ait: *quam omnes ecclesiasticae orientalium leges praescribunt*, perinde ac occidentales apud Le-Brun, Muratorium, Mabillonium et Assemanum juniorem. 3° Testes sunt concilia Carthaginiense III. Bracarense, Trullanum, ac Wormatiense apud Bellarminum.

294. Hujus ritus tres a conc. Tridentino sess. 22. c. 7. assignantur rationes his verbis: *Monet s. synodus, praeceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent: tum quod Christus Dominus ita fecisse credatur; tum etiam quia a latere ejus aqua simul cum sanguine exivit, quod sacramentum hac mixtione recolitur; et, cum aquae in Apocalypsi b. Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repraesentatur.*

295. Quae a protestantibus olim adversus hunc usum objiciebantur adeo frigida sunt, ut vix commemorari digna sint; quod nempe ex Scripturis non constet Christum aquam vino permiscuisse; nam, ut vidimus, nunc jam nobis id concedunt, et praeterea de hoc constare potest ex traditione; sic etiam quod addebant per aquam et sanguinem juxta patres duo praecipua significari sacramenta, baptismum et Eucharistiam, refellitur ex eo quod altera significatio per alteram non excludatur; tum cum addunt symbolicam esse aquarum significationem; nec enim hoc negatur, sed mystica non desinit esse ratio a Tridentinis allata. Quod demum adjiciebatur ex conc. Aurelianensi can. 4. quasi praescripserit ut *nullus praesumat vinum aqua mixtum offerre*, exploratum nunc est corruptam fuisse ejusmodi lectionem, genuinam autem hanc esse: *Nullus in oblatione sacri calicis, nisi quod ex fructu vineae speratur* et HOC AQUA MIXTUM, *offerre praesumat.*

PROPOSITIO IV.

Solus sacerdos conficiens est immediatus et proprius offerens et minister sacrificii Eucharistici; fideles autem adstantes nonnisi mediati et improprie dicti offerentes et celebrantes sunt

296. Certa ac proxima fidei est propositio, uti ex dicendis patebit. Sermo heic vero non est de offerente primario, qui est solus Christus, sed de secundario. Impetit vero propositio neotericos illos qui autumant fideles immediatos ac proprie dictos offerentes ac sacrificantes esse eadem ratione qua est sacerdos, quia essentia sacrificii ex ipsorum sententia unice reponenda est in consummatione. Consecratio enim juxta eorundem doctrinam se habet tantum uti conditio, et hanc solam tribuunt sacerdoti. Ceterum cum communio seu participatio victimae aeque competat populo ac sacerdoti, inferunt utriusque esse sacrificium offerre eadem prorsus ratione. Doctrina vero catholica est fideles non esse nisi offerentes secundarios et mediatos, quatenus 1° communi nomine sacerdos offert; 2° quatenus spiritu conjunguntur sacerdoti offerenti; 3° quatenus oblationibus et eleemosynis concurrunt ad sacrificium offerendum.

297. Jam vero adversariorum doctrina dubiis aut falsis nititur principiis, et contraria est concilio Tridentino. Duo enim principia sunt quibus adstruunt neoterici doctrinam suam; ac 1° quod essentia sacrificii in sola communione tota consistat; porro haec sententia ad minus dubia est, cum ea nonnisi paucorum sit, qui insuper docent essentiam in consecratione etiam agnoscendam esse. 2° Alterum principium est, quod communio ex parte populi spectet ad essentiam sacrificii; hoc autem falsum est, imo et erroneum, ut patet ex iis quae superius constituimus adversus lutheranos et Pistorienses. Contrariam insuper eandem doctrinam esse concilio Tridentino facile ostenditur. Nam Tridentinum sess. 22. cap. 2. *Una est hostia*, inquit, *idem nunc offerens Christus Jesus sacerdotum ministerio :* in hypo-

thesi autem adversariorum debuisset dicere: *Fidelium adstantium et sacerdotum ministerio.* Hinc Ecclesia catholica nullos alios unquam agnovit *offerentes* proprie dictos praeter sacerdotes conficientes juxta doctrinam Apostoli Hebr. 5. quod omnis Pontifex seu sacerdos a Deo constituatur ut *offerat dona et sacrificia pro peccatis.*

DIFFICULTATES

298. Obj. 1° Liturgiae exhibent oblationem sacrificii communem populo et sacerdoti: *offerimus*, dicitur in liturgia Romana ... *Sacrificium quod tibi offerimus*, *vel quod tibi offerunt*, aliaque ejusmodi. 2° Patres interdum memorant *sacerdotium laici* ut Hieronymus; *ordinem sacerdotalem justorum*, ut Irenaeus. 3° Nec desunt monumenta ecclesiastica in quibus perhibentur laici sacrificasse, seu obtulisse cum sacerdote ut de Saturnino legitur, de Simeone Stylita, aliisque non paucis. Ergo.

299. Resp. Ad 1^m, *D.* Liturgiae exhibent oblationem communem sacerdoti et populo sed diversa ratione, *C.* eadem ratione *N.* Scilicet sacerdotis proprium est offerre per actionem suam, populi autem triplici ex causa quam paulo ante commemoravimus. Adeoque fideles cum jungantur spiritu cum sacerdote, cum concurrant suis oblationibus, cum eorum nomine sacerdos uti minister publicus offerat, ideo et ipsi *suo modo* offerre dicuntur; sacrificium dicitur tum sacerdotis tum populi, non autem quatenus ipsi quidpiam praestent ad actionem sacerdotalem. Atque ita explanantur quae ex Liturgiis opponunt adversarii.

300. Ad 2^m, *D.* Patres memorant sacerdotalem justorum ordinem, aut *sacerdotium laici* in sensu mystico et late sumpto, *C.* in proprio ac rigoroso sensu *N.*

301. Ad 3^m, *D.* Exhibent monumenta ecclesiastica laicos interdum offerentes cum sacerdote, id est, mediante sacerdote cui offerenti assistebant, *C.* per simultaneum concursum ad actionem ipsam *N.* Nam non alium sensum patiuntur quae de Saturnino, Simeone, aliisque leguntur.

PROPOSITIO V.

Specialis sacrificii applicatio pro aliquibus personis a sacerdote fieri potest, qua fit ut specialis fructus iis, pro quibus applicatur, ceteris paribus proveniat

302. Fidei proxima et haec propositio est, ac impetit synodum Pistoriensem, quae prop. 30. quamvis admittat specialem in Missa fieri posse aliquorum commemorationem, ita tamen admittit, ut, *applicare fructus sacrificii cui vult, non sit in arbitrio sacerdotis*, idque tanquam *errorem magnopere laedentem jura Dei damnat;* adeoque uti *falsam traducit opinionem in populum invectam, quod illi, qui eleemosynam subministrant sacerdoti sub conditione, quod celebret unam Missam, specialem fructum ex ea percipiant*. Haec porro propositio damnatur a Pio VI. in *Constit. Auctorem fidei*, ut *falsa, temeraria, perniciosa, Ecclesiae injuriosa, inducens in errorem alias damnatum in Wicleffo.*

303. Jam vero doctrina synodi adversatur Ecclesiae catholicae doctrinae et praxi totius antiquitatis innixae Scripturarum auctoritati. Etenim conc. Tridentinum sess. 23. cap. 1. *de Reform.* haec habet: *Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre:* ex quo infert Benedictus XIV. in *Encyclica* CUM SEMPER, *Eos, quibus animarum cura demandata est, non modo sacrificium offerre, sed illius etiam fructum medium pro populo sibi commisso applicare debere, nec illum pro aliis applicare posse.* Supponit ergo Ecclesia posse sacerdotem specialem fructum pro aliquibus applicare sacrificii quod offert.

304. Specialem insuper dari hunc fructum provenientem ex Missa quae pro aliquibus applicatur, patet ex errore in Wicleffo damnato a conc. Constantiensi: *Speciales orationes applicatae uni personae per praelatos vel religiosos non plus prosunt eisdem quam generales.* Quamvis porro Wicleffus nonnisi de speciali orationis applicatione expressam

mentionem faciat, ex paritate tamen materiae idem dici debet de Missa, cujus applicatio, uti ostendit Drouvenius lib. 5. q. 7. c. 3. ad genus orationis pertinet.

305. Inniti porro ejusmodi Ecclesiae doctrinam et praxim Scripturarum auctoritati, constat ex eo quod legitur in V. T. de applicatione sacrificiorum leviticorum, quae pro singularibus personis et negotiis offerebantur.

306. Atque exinde factum est ut a remotissima antiquitate sacrificium Eucharisticum oblatum fuerit pro personis singulis; cujus usus meminit Tertullianus in lib. *De exhortat. castitatis* c. 11. et alibi; Cyprianus dum in *Ep. ad clerum et plebem Furnitan.* prohibuit ne sacrificium offerretur pro anima defuncti Victoris, nec non Eusebius in Vita Constantini lib. 4. c. 21., s. Augustinus, qui lib. 9. *Confess.* refert oblatum *sacrificium pretii nostri* pro s. Monica, atque Possidius pro eodem sancto in ejus biographia factum id esse refert. Plura item exempla harum Missarum, praeter liturgiographos Renaudotium, Assemanum et Mabillonium collegit Thomassinus *De Beneficiis* P. 1. lib. 2. c. 75. quae sec. VI et VII. passim offerebantur pro singularibus personis aut negotiis. Res proinde haec est exploratissima in Ecclesia, adeo ut ex hac praxi s. Thomas in *Suppl.* q. 71. ar. 13. eos refellerit, qui autumabant perinde esse Missam pro uno aut pro pluribus offerre.

DIFFICULTATES

307. Obj. 1° Sacrificium Missae infiniti est valoris, aeque igitur prodest sive pro uno sive pro pluribus offeratur; 2° pro *omnibus* semper sive vivis sive defunctis in qualibet Missa orat sacerdos. 3° Si tribuatur proinde eleemosyna ad sacrum faciendum, meritum ejusdem eleemosynae obtinebitur; 4° nisi potius praestet eleemosynas ejusmodi abolere ad tot scandala praecavenda, quae inde proveniunt. 5° Poterit proinde sacerdos specialem alicujus in Missa commemorationem facere, non autem Missam applicare, quod esset laedere jura Dei. Ergo.

308. Resp. Ad 1ᵐ, *D.* In se seu ratione sui, *C.* quoad effectus *N.* Nam neque sacrificium crucis infinitum fuit quoad effectum. Christus enim noluit ut prodesset diabolo et angelis ejus. Si igitur quoad effectum sacrificium Missae finitum est; patet illud, ceteris paribus, magis prodesse illi pro quo offertur seu applicatur quam ceteris. Sane Ecclesia consuevit plures Missas pro uno eodemque defuncto offerre.

309. Ad 2ᵐ, *D.* Spectato fructu *generali*, *C.* fructu *medio*, ut vocant, *N.* Fructus *generalis* ille est qui provenit universae Ecclesiae cujus nomine sacerdos ut minister publicus sacrificium offert; fructus *specialis* seu *specialissimus* est qui provenit ipsi sacerdoti offerenti. Fructus inter hos *medius* ille est, qui a voluntate sacerdotis pendet, ut illum applicet cui libuerit. Cum igitur de Missae applicatione disseritur, de hoc fructu medio sermo est, qui sine aliorum fructuum detrimento in bonum cedit illius sive vivi sive defuncti pro quo speciali ratione sacrificium offertur.

310. Ad 3ᵐ, *D.* Praeter fructum medium provenientem ex Missae applicatione, *C.* solum *N.*

311. Ad 4ᵐ, *D.* Si scandala et abusus intrinseci seu inhaerentes essent ipsi eleemosynae, *C.* si corrigi possunt ac dispesci *N.* Jamvero numquam non advigilarunt summi Pontifices, si quando irrepserunt nonnulli abusus, ut tollerentur. Plura ad hoc decreta data sunt. Aliunde qui servit altari, vivendi de altari jus habet.

312. Ad 5ᵐ, Vel *N.* Vel *D.* Si a Deo ipso sacerdos facultatem non haberet fructum medium sacrificii, de quo loquimur, alicui applicandi, *C.* si habeat *N.* Sane numquid laederet jura principis minister ille, qui facultate ab eo accepta, favorem aliquem dispensaret? Hac porro facultate instructum a Deo esse sacerdotem in sacrificio offerendo, patet ex constanti Ecclesiae praxi, quae jugiter consuevit, uti ostendimus, de aliquibus in particulari non solum commemorationem facere, sed praeterea pro ipsis sacrificium offerre.

CAPUT IV.

DE IDIOMATE, VOCE AC CEREMONIIS, QUIBUS MISSA CELEBRANDA EST

313. Vindicanda supersunt quae circa aptam Missae celebrationem, adeoque eidem extrinseca, fuerunt ab Ecclesia constituta. Siquidem Ecclesiam novatores incusant, tum quod sive ignota lingua, sive submissa voce Missam celebrare consueverit, tum quod illam ludicris ac theatralibus ceremoniis stipaverit. Synodus Pistoriensis sub specioso praetextu collapsam disciplinam instaurandi illorum in Ecclesiam conviciis haud parum favit. Contra hos igitur omnes sit:

PROPOSITIO I.

Nec licet nec expedit lingua tantum vulgari Missam celebrare

314. Certa est haec propositio, atque ex ea parte, quae afficit Ecclesiae potestatem aliquid circa disciplinam constituendi, est de fide; conc. enim Tridentinum sess. 22. can. 9. decernit: *Si quis dixerit . . . . lingua tantum vulgari Missam celebrari debere; anath. sit.* Clemens vero XI. in *Const. Unigenitus* proscripsit propositionem 86. Quesnelli: *Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiae, est usus contrarius praxi apostolicae et intentioni Dei;* ac a Pio VI. in *Const. Auctorem fidei*, proscripta est *Propositio synodi, qua cupere se ostendit, ut causae tollerentur, per quas ex parte inducta est oblivio principiorum ad liturgiae ordinem spectantium, revocando illam ad majorem rituum simplicitatem, eam vulgari lingua exponendo et alta voce proferendo* (prop. 33).

315. Tria vero sunt, quibus ostendimus nec licere nec expedire Missam lingua vulgari celebrare, ac 1° non licere constat ex Ecclesiae legibus quibus id vetitum est, quasque attulimus tum ex Tridentino, tum ex constitutionibus Pontificiis; 2° non expedire constat praeterea ex antiqua et

ubique recepta Ecclesiae praxi; siquidem in Ecclesiis Occidentalibus usus perpetuus viguit, ut nonnisi latina lingua celebraretur; in Ecclesiis autem Orientalibus adhuc celebretur vel lingua graeca antiqua, vel antiqua syriaca, coptica, armena etc.; quamvis, uti ostendit Renaudotius, omnes linguae istae a pluribus seculis vulgares esse desierint, nec quispiam reclamavit praeter novatores adversus hunc usum, a quo proinde recedere nemini fas est. 3° Demum id ipsum evincitur ex incommodis ac periculis quae exinde orirentur, ac 1° quia detrimentum pateretur unitas illa quae exurgit ex nexu communicationis, quo Ecclesiae pastores in divinis rebus sociari debent; 2° ex jugi mutabilitate linguarum vulgarium, dum veteres jamdiu firmiter constitutae sunt; 3° ex contemptu in quem venirent sacra, si fierent antiquata lingua vulgari, nisi identidem magno dispendio et periculo novae semper adornarentur versiones, uti patet ex versionibus biblicis haereticorum in quas ipsi errores suos obtruserunt et obtrudunt; 4° ex eo quod vix ulla lingua vulgaris sit communis omnibus villis et pagis ubi incolae propria eaque corruptissima dialecto utuntur; deberent proinde tot versiones fieri liturgiae quot sunt ejusmodi dialecti, quae et ipsae mutabiles sunt, quod factu fortasse impossibile est.

316. Ad haec, defervescente priori aestu, attendentes protestantes, atque experientia edocti, a proposito haud parum recedere visi sunt. Sane Oxonienses conquesti *de Reformatione* sunt, quod ob utilitates imaginarias derelicta fuerit idea cultus uniti, vi cujus identitas temporum et linguae apud diversas nationes conservata fuerat.

DIFFICULTATES

317. Obj. 1° Haec disciplina adversatur Apostolo scribenti 1. Cor. 14, 13. seqq. *Qui loquitur lingua, oret ut interpretetur. Nam, si orem lingua* (peregrina) *spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. . . . Si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotae, quomodo dicet: Amen*

super tuam benedictionem? Quoniam quid dicas, nescit. Nam tu quidem gratias agis: sed alter non aedificatur. 2° Neglectis igitur versionibus Missae vernaculis, negligitur utilitas ac devotio fidelium circa Missae sacrificium. 3° Romani proinde Pontifices Adrianus II., Joannes VIII., Innocentius IV. Illyricis indulserunt, ut lingua vernacula in sacris uterentur, prout Paulus V. id ipsum concessit Sinensibus. Quomodo vero haec componi possunt cum Tridentino decreto cum quo adducti Pontifices aperte pugnant? Ergo.

318. Resp. Ad 1m, *N.* Siquidem nihil commune habet, quod hic objicitur ex Apostolo cum celebratione Sacri in lingua vulgari. Loquitur enim s. Paulus de dono linguarum, quo qui instructi erant, lingua reipsa ignota ac peregrina sermones promebant quos nemo intelligeret, et magna exinde in coetu fidelium oriebatur perturbatio et confusio. Jam vero lingua in qua Missa celebratur non ita ignota populo dici potest, ut nemo eam intelligat. Ex praescripto praeterea Tridentini explanare debent pastores quae in Missa peraguntur. Non desunt magna quantitate libri in quibus haec ipsa vulgari lingua exponuntur, adeo ut, vel ipso Leibnitzio teste, nihil hac in parte desiderari possit.

319. Ad 2m, *N.* Ut patet ex modo dictis; nec ulla ratione pietas seu devotio ac utilitas populi negligitur cum tot mediis abunde illi provisum sit ac provideatur.

320. Ad 3m, *D.* Ita poscentibus peculiaribus rerum adjunctis, *C.* secus *N.* Nam cum agatur de re disciplinari adeoque Ecclesiae obnoxia potestati, optime sese gesserunt Romani Pontifices, dum justis de causis indulserunt fieri quod generatim fieri non expedit. Nulla proinde intervenit pugna inter id quod permiserunt Rom. Pontifices in casibus particularibus, et id quod ne generatim fieret constituit Tridentinum. Praesertim cum multum interponatur discrimen inter eos penes quos primum religio christiana propagatur, et illos penes quos haec a pluribus seculis obtinet ac lingua liturgica jam firmata est.

PROPOSITIO II.

Non omnia in Missa alta voce sunt recitanda

321. Ejusdem certitudinis est haec propositio ac praecedens. Conc. Tridentinum sess. 22. cap. 5. haec habet: *Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem attolli; propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quaedam submissa voce, alia vero elatiore, in Missa pronunciarentur, instituit.* Deinde hunc can. 9. edidit: *Si quis dixerit, Ecclesiae Romanae ritum, quo submissa voce pars canonis et verba consecrationis proferuntur, damnandum esse...; anath. sit.* Jure merito proinde propositionem qua synodus Pistoriensis optare se dicit ut liturgia *alta voce* proferatur, Pius VI. damnavit uti *temerariam, in Ecclesiam contumeliosam, faventem haereticorum in eam conviciis.*

322. Innititur autem decretum Tridentinum 1° exemplo Veteris Legis in qua, Deo ipso praecipiente, plura a sacerdotibus submissa voce, imo nec populo conspiciente recitabantur; 2° antiquae institutioni, cujus plura suppetunt documenta in liturgiis omnibus vetustissimis in quibus, uti ostendit Le Brun *Diss.* 15. plura semper submissa voce recitari a sacerdote praescribuntur; 3° majori venerationi quae per silentium promovetur tum in sacerdote tum in adstantibus, et quo fit ut attentius quae peraguntur meditari possint.

DIFFICULTATES

323. Obj. 1° Incertum saltem est antiquas liturgias favere Tridentini concilii decreto, cum vox *secreto,* quae in illis offenditur tantumdem valeat ac *separatim*, cum sit a *secerno*, scilicet a catechumenis; 2° cum *submissa voce* significet *sine cantu*, unde illae phrases proveniunt, quae in nonnullis rubricis leguntur: *canere in silentio, cantus in silentio.* 3° Sane olim populus post verba consecrationis con-

sueverat respondere: *Amen*. 4° Justinianus constituerat, ne canon secreto recitaretur, cui Orientales Ecclesiae paruerunt. Ergo.

324. Resp. Ad 1m, *N*. Etsi enim daremus *secretae* etymologiam a *secerno* esse; ex usu tamen et sensu Ecclesiae certum est *secretam* vel *secretum* dici, quod submisso vocis sono recitabatur. Sic eam vocem interpretati sunt sec. IX. Amalarius, ac Rhemigius sec. X. exponentes canonem. Imo in Sacramentario *Ms*. Ecclesiae Turonensis orationes *secretae* dicuntur *arcanae*.

325. Ad 2m, *N*. Ut enim ostendit Mabillonius in *Disquisitione de cursu Gallicano* pluribus adductis exemplis ex antiquis auctoribus, voces *cantare*, *canere*, *cantus* sumebantur in sensu *recitandi*, ita ut perinde sit dicere *sine cantu*, ac *submissa voce*. Hinc Rhemigius Antissiodorensis apud eundem auctorem scripsit: *Idcirco venit consuetudo, ut tacite ipsa obsecratio atque consecratio a sacerdote cantetur, ne verba tam sacra vilescerent*. Nullum igitur de horum verborum significatione dubium superesse potest. Qui praeterea contendunt, a conc. Tridentino verba *submissa voce* pro *sine cantu* exponenda esse, ii vere desipere dicendi sunt, quasi nempe Missae omnes aetate Tridentini cum cantu celebrarentur.

326. Ad 3m, *D*. In nonnullis Ecclesiis particularibus Orientalibus, et quidem ad tempus, *Tr*. in Ecclesia universali, ac praesertim in Ecclesia Latina *N*. Id, allatis in medium documentis, luculenter ostendit Le Brun in cit. *Dissert*. ubi evincit ritum illum quo populus respondebat *Amen* post consecrationem, in nonnullis tantum Ecclesiis Orientalibus viguisse usque ad IV. seculum, quo desiit, nec unquam obtinuisse in Ecclesia Latina.

327. Ad 4m, *D*. Adeoque contraria consuetudo viguerat, *C*. secus *N*. Nam hoc ipso quod hic imperator constituit ut totus canon alta voce recitaretur, constat usque ad id temporis nonnisi submissa voce ac secreto recitari consuevisse. Accedit quod praeter paucos assentatores, nullos habuerit adstipulatores; hinc tum sub ipso imperatore tum

potissimum post ejus obitum antiquus usus perseveravit, prout adhuc in Ecclesia Graeca perseverat.

PROPOSITIO III.

Nihil est in Missae ceremoniis, quibus utitur Ecclesia catholica, quod non sit sanctum et pium

328. De fide est juxta can. 7. sess. 22. concilii Trid.: *Si quis dixerit, ceremonias, vestes et externa signa quibus in Missarum celebratione Ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse magis, quam officia pietatis; anath. sit.* Impetit autem propositio directe novatores antiquiores, siquidem recentiores jam aliter sentire coeperunt; ac indirecte synodum Pistoriensem quae de more protestantium ac jansenistarum vestigiis insistens novitates suas et hic obtrusit.

329. Profitemur autem 1° nos haud agere de ceremoniis singillatim, quod alienum esset a scopo nostro; 2° nos loqui de ritibus qui in universa Romana Ecclesia recepti sunt.

330. Sic porro directe adversus novatores insurgimus; ceremoniae quibus Ecclesia catholica utitur in Missae celebratione ex traditione apostolica descendunt: majestas tanti sacrificii per eas commendatur; fidelium mentes ad rerum altissimarum, quae in hoc sacrificio latent, contemplationem excitant; nihil igitur in illis est quod non sit sanctum et pium.

331. Jam vero ex apostolica traditione ac disciplina ceremonias, quibus Ecclesia catholica utitur, manare evincunt liturgiae antiquae omnes orientales et occidentales, quae adhuc supersunt. Siquidem liturgiographi, quos saepe recensuimus, ostendunt in praecipuis ritibus ac ceremoniis quoad substantiam plane convenire cum illis quae adhuc servantur. Has autem liturgias ea continere, quae viva voce ab apostolis tradita sunt, ostendimus cum ageremus *De Sacramentis in genere* cap. ult. idque nobis praestantiores dant protestantes. Quod quidem confirmatur ex patribus antiquissimis Justino, Tertulliano, Cypriano, Ambrosio, Cy-

rillo Hierosolym. Basilio, Hierony[illegible], Augustino, qui modo unum, modo alterum ritum memorant.

332. Commendari autem his ceremoniis tanti sacrificii majestatem ostendunt illa omnia, quae Deus ipse ad legalia sacrificia rite offerenda praescripsit; si enim illa ad exteriorem cultum commendandum adeo conferebant, quare non conferent, quae Ecclesia Dei spiritu ducta instituit ad commendationem sacrificii nostri quod longe illis praestantius est?

333. Fidelium denique mentes per externa haec pietatis signa attolli ad latentium in hoc sacrificio mysteriorum contemplationem ex ipsa humanae naturae indole ac natura patet, quae ita constituta est, ut illis mirabili prorsus ratione afficiatur. Multo vero magis id obtinetur per expositiones quas pii auctores harum ceremoniarum suppeditarunt.

334. Quod vero nunc attinet ad synodum Pistoriensem, ejusdem insequentes propositiones censura notatae sunt a Pio VI. in *Constit. Auctorem fidei*, scilicet 31. *Propositio synodi enuncians, conveniens esse pro divinorum officiorum ordine et antiqua consuetudine, ut in unoquoque templo unum tantum sit altare, sibique adeo placere morem illum restituere;* et 32. *Item praescriptio vetans, ne super altaria sacrarum reliquiarum thecae, floresque apponantur.*

335. Porro non semper in antiquitate nec ubique servatam esse disciplinam de unico altari in singulis templis innumera pene documenta ostendunt. Satis heic sit commemorare sacella quae adhuc in catacumbis Romanis subsistunt, in quibus duo, tria, novem quandoque altaria in eodem cubiculo reperiuntur; ut omittam Ecclesiam s. Sepulchri a Constantino extructam in qua tria erecta sunt altaria, Basilicam Ostiensem, aliasque non paucas in quibus plura recensebantur altaria; perperam igitur ad antiquitatem confugit synodus ad novitates suas cohonestandas.

336. Consuetudinem pariter antiquitus viguisse ut super altaribus collocarentur capsae et sanctorum reliquiae testis

est s. Gregorius Turonensis in *Historia Francor*. lib. 9. cap. 6. ubi refert se respondisse: *Requiescant beatae reliquiae super altarium, donec mane procedamus ad occursum earum;* ac testis praeterea est Leo IV. qui obiit an. 847. decrevitque: *Super altare nihil ponatur, nisi capsae cum reliquiis sanctorum, aut forte quatuor Evangelia, aut pyxis cum corpore Domini.* (Apud Labbeum tom. 8. col. 34). Eadem ferme leguntur in *Synodica* Ratherii Veronensis n. 6.

337. Flores naturales a vetustioribus seculis, imo et corollas ex illis affabre contextas super altare ad ejus ornatum christiani apponere solebant; quod constat ex s. Augustino, Venantio Fortunato, aliisque bene multis, quorum testimonia collegit ac protulit card. Bona *Rerum Liturgic.* lib. 1. cap. 25. §. 13. quibus plura alia adjecit Rob. Sala in adnotat. in hunc locum.

338. Temporis tractu fabrefacti naturalibus flores suffecti sunt, isque usus deinceps retentus est.

339. Quae cum ita se habeant patet non antiquitatis amore, sed novitatis libidine pseudo-synodum permotam esse ad illos usus carpendos quos a pluribus seculis Ecclesia universa probavit, cujus est quae spectant ad disciplinam pro diversis temporum ac locorum adjunctis moderari.

DIFFICULTATES

340. I. Obj. 1° Nec Christus in Eucharistiae institutione ceremonias adhibuit; 2° neque apostoli instituerunt. 3° Non debent igitur catholici in his Missae *nervos* constituere.

341. Resp. Ad 1ᵐ, *D.* Ita tamen ut facultatem Ecclesiae suae tribuerit eas instituendi, *C.* secus *N.* Idcirco enim Christus apostolos eorumque successores pastores constituit, ut ea statuerent quae ad Ecclesiae utilitatem conferrent, ut patet ex 1. Cor. 11, 34.

342. Ad 2ᵐ, *Neg.* Contrarium enim constat ex liturgiis antiquis omnibus; quarum origo quoad rei substantiam ab apostolis unice repeti potest, ut ostendimus. Apo-

stolus in 1. Cor. 11. nobis solum referre sibi proposuit, *quod accepit a Domino.*

343. Ad 3^m^, *N.* Numquam enim catholici in ritibus his sive essentiam, sive *nervos* Missae collocarunt. Haec est haereticorum calumnia.

344. II. Obj. 1° Unitas altaris est symbolum unius Christi; 2° Patres antiquissimi Ignatius, Cyprianus, Optatus unius altaris in locis sacris meminerunt. 3° Ex Apocalypsi sanctorum reliquiae sub altari delitescere debent, non autem super altare prout etiam nos docet veneranda antiquitas. 4° Si excipias crucifixi imaginem et candelabra ab altaribus cetera omnia ornamenta, flores praecipue, exulare debent, quorum usus a superstitione paganorum dimanavit. Ergo.

345. Resp. Ad 1^m^, *D.* Ita tamen ut hoc symbolum in quolibet altari seorsum sumpto servetur, *C.* ut per plura altaria in eodem templo destruatur *N.* Alioquin omnia templa ab eadem urbe tollenda essent, ut servaretur symbolum unius Christi in unico templo, quod esset absurdum.

346. Ad 2^m^, *D.* In ipsorum provinciis, *Tr.* in omnibus seu ubique terrarum *N.* Siquidem, adductis documentis, nos alibi contrariam consuetudinem viguisse ostendimus.

347. Ad 3^m^, *N.* Nec enim Apocalypsis exhibet corpora, sed *animas interfectorum* sub altari in caelo constitutas. Quin contrarium potius in Apocalypsi insinuatur c. 3, 21. illis Christi verbis: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo.* Usus in antiquitate, ut vidimus, varius extitit. Agitur enim de re indifferenti.

348. Ad 4^m^, *N.* Hoc enim determinare non ad privatos sed ad Ecclesiam spectat. Jam vero in *Caeremoniali episcopor.* c. 12. *De ornatis* legitur: *Sed ipsum ciborium floribus frondibusque ornari poterit.* Non est igitur hac de causa a factiosis pax turbanda.

TRACTATUS
DE POENITENTIA

1. Bifariam spectari Poenitentia potest, prout est virtus, ac prout est sacramentum. Quatenus virtus poenitentia est, quovis tempore necessaria fuit ad hominem Deo reconciliandum. Definiri autem solet: *Virtus supernaturalis, qua homo movetur ad detestationem peccati sui, ad firmum melioris vitae propositum, et ad sui vindictam in compensationem injuriae Deo per peccatum illatae.* Lutherus cum suis virtutem poenitentiae in sola *novitate vitae* vel *resipiscentia* atque consilii mutatione consistere autumat, quin odio opus sit praeteritae vitae, aut animi dolore de male gestis concepto. In quo ipse vel a communi hominum sensu recedit, ethnicis ipsis non exceptis, qui in anteactae vitae detestatione constanter poenitentiam constituerunt. Quatenus vero poenitentia sacramentum est, definitur: *Sacramentum a Christo Domino institutum, quo per juridicam sacerdotis absolutionem homini contrito et confesso remittuntur peccata post baptismum commissa.* Ex qua definitione dum catholicae doctrinae circa hoc sacramentum summa eruitur, sic praebetur summa tractatus nostri. Siquidem de veritate sacramenti primum nobis agere propositum est, deinde vero de ejus partibus, contritione videlicet, confessione et satisfactione; de materia denique, forma ac ministro.

CAPUT I.

DE VERITATE SACRAMENTI POENITENTIAE

2. Poenitentia juxta protestantes, qui omnium primi illam e sacramentorum albo expunxerunt, nihil aliud est quam recordatio baptismi. Doctrina haec fluit ex adoptato

principio de sola fide justificante, quae dum per sacramenta excitatur, vim habet ut non imputentur ea peccata quibus homo inquinatus est. Cum propterea vi fidei excitatae ope baptismi non imputetur ad poenam originale peccatum, ejusdem vi fit ut non imputentur ejusdem peccati *parentis*, ut vocant, manifestationes, seu peccata actualia. Contra vero Ecclesia catholica constanter tenuit ac docuit peccata vere remitti per sacramentum baptismi vi gratiae sanctificantis, ita tamen ut adepta gratia et justificatio denuo amitti possint per novum peccatum, quod si patretur, non remanet ad ejus deletionem nisi secunda post naufragium tabula, seu sacramentum Poenitentiae, quod est a sacramento baptismi plane distinctum. Duo igitur hic a nobis praestanda sunt; tum scilicet est veritas hujus sacramenti vindicanda, tum ostendendum illud a sacramento baptismi prorsus esse distinctum.

PROPOSITIO

Poenitentia est vere et proprie novae legis sacramentum a Christo institutum ad delenda peccata post baptismum commissa, a sacramento baptismi distinctum

3. Utraque propositionis pars de fide est sancita a Tridentino sess. 14. can. 1. *Si quis dixerit, in catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo D. N. institutum; anathema sit.* Et can. 2. *Si quis sacramenta confundens, ipsum baptismum Poenitentiae sacramentum esse dixerit, quasi haec duo sacramenta distincta non sint, atque ideo Poenitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari; anath. sit.* Ex eodem concilio ibid. c. 1. tum praecipue Christus hoc sacramentum instituit, *cum a mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos, dicens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.*

4. Reipsa in adductis verbis tres conditiones illae habentur, quae adversariis fatentibus ad sacramentum constituendum requiruntur et sufficiunt; divina videlicet institutio, ut per se patet; gratiae promissio, sine hac enim peccata non remittuntur; ritus denique externus qui in ejusdem potestatis exercitio apparet. Scite porro patres Tridentini docuere *tum praecipue* hoc sacramentum a Christo redivivo institutum esse, cum protulit allegata verba; jam enim quasi inchoate hoc sacramentum instituerat juxta communem patrum ac doctorum consensum, cum Matth. 16, 19. dixit Petro: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis;* et cum ibid. 18, 18. sic apostolos omnes affatus est: *Quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelo; et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo.*

5. Constantis autem traditionis circa hunc articulum 1° testes sunt patres omnes, qui adversus montanistas et novatianos propugnarunt illimitatam a Christo concessam esse Ecclesiae potestatem dimittendi peccata post baptismum admissa, illis verbis: *Quorum remiseritis* etc. et *quaecumque solveritis* etc.; nec non ii omnes qui extollunt hac da causa sacerdotalem potestatem, inter quos eminet s. Ambrosius, qui *De Poenitentia* lib. 1. c. 8. n. 36. comparans Poenitentiam cum baptismo: *Quid interest,* inquit, *utrum per Poenitentiam an per lavacrum hoc jus sibi datum sacerdotes vindicent? Unum in utroque mysterium est;* et s. Jo. Chrysostomus *De sacerdot.* lib. 3. *Iis,* inquit, *datum est, ut potestatem habeant, quam Deus optimus neque Angelis neque Archangelis datam esse voluit; neque enim illis dictum est: quaecumque alligaveritis* etc. Ii demum patres, qui confessionis necessitatem inculcant, quos paulo post afferemus. 2° Testes ejusdem traditionis sunt omnes rituales libri utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis in quibus ratio traditur administrationis hujus sacramenti. 3° Testis est doctrina de septenario sacramentorum numero, inter quae Poenitentia

semper recensita est, de qua doctrina universali ac perpetua in *Tract. De sacram. in genere* egimus.

6. Ex his vero non solum confecimus quod primo loco constituimus, nempe Poenitentiam vere et proprie sacramentum esse, sed et illud, quod secundo loco proposuimus, nempe Poenitentiam sacramentum esse a baptismo plane distinctum. Utrumque enim evincunt allata documenta tum ex Scriptura, tum ex traditione et Ecclesiae praxi. Exinde enim factum est, ut patres passim Poenitentiam appellare consueverint *laboriosum quendam baptismum*, aut *secundam post naufragium tabulam*, uti Tertullianus, Ambrosius, ac Hieronymus.

DIFFICULTATES

7. I. Obj. 1° Christus Jo. 20. solam apostolis missionem contulit praedicandi evangelium ; verbis enim adductis, *Quorum* etc. praemiserat: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* 2° Quod magis patet ex collatione Jo. 20. cum Lucae 24, 47., qui sic Christum loquentem inducit: *Et praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes*, quae si crediderint poenitentiam et peccatorum remissionem obtinebunt, sin vero incredulae fuerint promeritas poenas sustinebunt. 3° Quapropter s. Augustinus lib. 3. *De consensu Evangelist.* c. 25. n. 74. utrumque textum Joannis et Lucae conjungens adnotat ea fuisse a s. Luca adjecta, quae praetermisit Joannes. 4° S. Cyrillus Alex. vero Christi verba Jo. 20. lib. 12. c. 1. de peccatorum remissione exponit, quae datur per baptisma. 5° Quae porro leguntur Matth. 18. de mutua solum privatarum injuriarum condonatione esse intelligenda tum orationis series ostendit, tum patrum auctoritas, inter quos s. Augustinus *Serm.* 3. ita exponit: *Coepisti habere fratrem tuum tanquam publicanum? Ligas eum in terra . . . . Cum autem correxeris et concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra, solutus erit et in caelo;* sic etiam s. Hieronymus, qui *in Isai.* lib. 6. c. 14. docet apostolos solvisse

peccatorum funes et vincula juxta id quod dictum est: *Quaecumque solveritis* etc. *Sermone Dei et testimoniis Scripturarum et exhortatione virtutum.* 6° Sane si Christus in adductis testimoniis sacramentum instituisset, sequeretur, sacramentum confici, nedum quando sacerdos absolvit, verum etiam quando ligat, seu peccata retinet, quod nemo dicet. Ergo.

8. Resp. Ad 1m, *N.* Tum quia Ecclesia de potestate sibi a Christo collata peccata remittendi et retinendi Christi verba semper intellexit; hinc conc. Tridentinum sess. 14. hunc canonem qui tertius est statuit: *Si quis dixerit verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt, non esse intelligenda de potestate remittendi et retinendi peccata in sacramento Poenitentiae, sicut Ecclesia catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem, contra institutionem hujus sacramenti, ad auctoritatem praedicandi Evangelium; anathema sit.* Tum quia missio de qua immediate ante locutus est Christus non solum munus doctoris, sed etiam munus reconciliatoris complectitur, quod expletur a sacerdotibus per remissionem peccatorum quam tribuunt per sacramentum Poenitentiae.

9. Ad 2m, *N.* Etenim quae refert s. Lucas dicta sunt a Christo *undecim* apostolis, quae refert Joannes dicta sunt *decem;* siquidem ut legitur ibid. v. 24. *Thomas autem unus ex duodecim. . . . . non erat cum eis, quando venit Jesus.* Adeoque diversa fuit apparitio ac diversum argumentum, seu objectum missionis in utroque loco. Hinc evanescit glossa adversariorum.

10. Ad 3m, *D.* Coordinando quae apud Lucam et apud Joannem leguntur, ut fit in concordantia Evangeliorum, *C.* duplicem confundendo apparitionem *N.* Imo s. Doctor alteram ab altera omnino distinguit, ac proinde potestatem, quae a Christo discipulis in utroque loco data est.

11. Ad 4m, *D.* Etiam, *C.* solum *N.* Nam ibidem s. Cyrillus exponit duobus modis a sacerdotibus remitti aut re-

tineri peccata et per baptismum, et *cum filios Ecclesiae peccantes accipiunt vel poenitentibus ignoscunt.*

12. Ad 5^{m}, *N.* Siquidem tres ibidem aperte distinguuntur, qui injuriam passus est, testes, et Ecclesia, ac soli Ecclesiae Christus tribuit potestatem ligandi atque solvendi, dicens: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Hic proinde horum verborum sensus est: si Ecclesiae liganti non obtemperaverit qui injuriam intulit, sit tibi contra quem peccavit, quique eum detulisti, tanquam ethnicus et publicanus. Alius est ergo qui injuriam accipit, alius qui ligat et solvit; idcirco Christus adjecit: *Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis* etc.

13. Quod si nonnulli patres Christi verba per quandam ut vocant, extensionem, atque in sensu mystico ac minus proprio injuriarum mutuae condonationi applicarunt, non idcirco judiciariam potestatem a Salvatore apostolis collatam, atque adeo sensum litteralem ac proprium excludere voluerunt. Iidem enim qui nobis objiciuntur patres alibi sensum hunc litteralem aperte constituunt; sic s. Augustinus *De civit. Dei* lib. 20. c. 9. n. 1. affirmat, Christi verba: *Quaecumque etc.* intelligi *de praepositis per quos Ecclesia gubernatur;* quod saepe alibi inculcat. Ita etiam s. Hieronymus *Comment. in cap.* 18. *s. Matth.* eadem verba apostolis dicta adstruit; atque ita pariter Theophylactus, qui objici solet.

14. Ad 6^{m}, *D.* Si sacerdos actu positivo ac directe ligaret, *C.* si negative ac indirecte *N.* Ligat porro sacerdos quando non absolvit vi potestatis judiciariae quam exercet in administratione hujus sacramenti; accedit quod sacerdos etiam liget quum opera satisfactionis injungit.

15. II. Obj. Adversus alteram partem: 1° Scriptura constanter Poenitentiam cum baptismo conjungit; ex. gr. Act. 2, 38. dicitur: *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum .... in remissionem peccatorum:* et alibi saepe. 2° Quapropter patres omnium prorsus peccatorum remissionem baptismo tribuunt, uti Augustinus, qui in

Epist. 185. *ad Bonifac.* c. 9. n. 39. scribit: *Quidquid ab eis, qui post acceptum baptismum hic vivunt, infirmitate humana contrahitur quarumcumque culparum, propter ipsum lavacrum dimittitur;* et clarius adhuc lib. 1. *De Nuptiis,* Apostoli dictum explanans: *Christus dilexit Ecclesiam . . . . mundans lavacro*, c. 33. subdit: *Ut eodem lavacro regenerationis et verbo sanctificationis omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur atque sanentur, non solum peccata, quae omnia nunc remittuntur in baptismo, sed etiam quae posterius . . . . contrahuntur: non ut baptisma, quoties peccatur, toties repetatur; sed quia ipso, quod semel datur, fit, ut non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur.* Et s. Fulgentius in lib. *De fide ad Petrum* c. 30. vocat baptismum *sacramentum fidei et poenitentiae.* Ergo.

16. Resp. Ad 1^m^, *D.* Scriptura Poenitentiam prout virtus est in adultis cum baptismo conjungit, *C.* prout sacramentum est *N.* Scilicet ut baptismus cum fructu ab adultis suscipiatur necesse est ut cum poenitentia, seu detestatione anteactorum peccatorum conjungatur; alioquin peccata non remittuntur. Quoad peccata autem quae post lavacrum patrantur, non baptismus sed Poenitentia delet, ut patet ex Simone Mago Act. 8, 22. et incestuoso Corinthio de quo 1. Cor. 5. coll. 2. Cor. 2. qui non ad memoriam accepti baptismi, sed ad poenitentiam revocantur.

17. Ad 2^m^, *D.* Tribuunt patres remissionem omnium peccatorum baptismo ut causae remotae, et conditioni praerequisitae, ut sacramenta ac cetera salutis subsidia vim suam exerant, *C.* ut causae proximae et formali *N.* Sane s. Augustinus in objectis ipsis locis mentem suam luculentissime aperit; siquidem in *Epist. ad Bonifac.* ibid. prosequitur: *Neque enim aliquid prodest non baptizato dicere: dimitte nobis debita nostra:* et in lib. *De Nuptiis* pariter ibid. subdit: *Quid enim prodesset vel ante baptismum Poenitentia, nisi baptismus sequeretur, vel postea, nisi praecederet?* Comparat enim s. Doctor sacramentum regenerationis genera-

tioni carnali; quoniam vero ex hac tum vita tum sanitas tum medicinalis virtus ad recuperandam valetudinem pendent, sic ex generatione spirituali vita, ejusque perfectio, nutritio, amissaeque valetudinis recuperatio, quae per confirmationem, eucharistiam ac Poenitentiam habentur, omnino dependent.

18. Sic etiam s. Fulgentius exponit quo sensu vocaverit lavacrum *sacramentum fidei et poenitentiae*, quatenus poenitentia necessaria est adultis ad baptismum accedentibus, non item vero infantibus.

CAPUT II.

DE CONTRITIONE

19. Tres partes esse Poenitentiae, cujus veritatem adstruximus, definivit conc. Tridentinum, contritionem videlicet, confessionem et satisfactionem, hoc can. 4. *Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in Poenitente, quasi materiam sacramenti Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem et satisfactionem, quae tres Poenitentiae partes dicuntur, aut dixerit duas tantum esse Poenitentiae partes, terrores scilicet incussos conscientiae, cognito peccato, et fidem conceptam ex Evangelio vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata; anath. sit.* De tribus his proinde partibus singillatim nobis agendum est.

20. Jam vero ut a contritione exordiamur, ea ab eadem synodo sess. 14. cap. 4. definitur: *Animi dolor et detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero.* Hic autem dolor, *si cum fiducia divinae misericordiae et voto praestandi reliqua conjunctus sit, quae ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur*, ut prosequitur synodus, hominem post baptismum lapsum *ad Dei gratiam in sacramento Poenitentiae impetrandam disponit.*

21. Ast hic plura sese offerunt discutienda, quorum

alia de fide sunt, alia sunt proxima fidei, alia denique libere in scholis catholicis agitantur.

22. Ac 1° de fide est ex Tridentino loc. cit. *Contritionem illam imperfectam, quae attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione vel ex gehennae et poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniae, non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse et Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed solum moventis, quo poenitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Poenitentiae impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitae ad Jonae praedicationem plenam terroribus poenitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt.* Quam doctrinam Synodus canone 5. quem paulo post subjiciemus, anathemate sanxit.

23. 2° Fidei proximum est, *contritionem, quam aliquando charitate perfectam esse contingit, hominem Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur*, ut ibid. prosequitur Tridentinum, quod praeterea docet, *ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.* Quod confirmant propositiones in Bajo damnatae.

24. 3° Ad fidem proinde proxime accedit, saltem post conc. Tridentinum, ad Poenitentiae sacramentum rite suscipiendum minime requiri contritionem charitate perfectam ut contendunt jansenistae, qui *dominantem charitatem* postulant in peccatore ad Poenitentiae sacramentum accedente.

25. 4° In scholis autem catholicis controvertitur 1° utrum ad justificationem Poenitentiae sacramento obtinendam, praeter attritionem, quae oritur ex consideratione gehennae et poenarum, opus sit aliquo amore initiali. 2° Utrum hic amor initialis consistat in solo amore spei, seu, ut loquuntur, *concupiscentiae*, quatenus nempe Deus diligitur prout est

bonus nobis ac finis noster, an vero in *amore amicitiae* seu *benevolentiae*, quo Deus diligitur propter se, seu quatenus est bonus in se, atque infinitis pollet perfectionibus. Qui adstruunt amorem concupiscentiae, censent, charitatem distingui in perfectam et in imperfectam specie, seu specifico motivo, ita ut amor concupiscentiae sit charitas imperfecta, quae specie differt a charitate perfecta, quae ex ipsis in amore benevolentiae consistit. Qui vero pugnant pro solo amore benevolentiae, docent, charitatem perfectam ab imperfecta distingui, non specie, sed intensitate gradus, ita ut juxta ipsos amor initialis quem requirunt ad justificationem in sacramento, sit quidem *appretiative* summus non autem *intensive.* Huc spectat propositio 36. synodi Pistoriensis proscripta a Pio VI. uti falsa, qua traditur, quod *fervor charitatis dominantis, et ille quidem diuturno experimento per fervorem in operibus probatus, generaliter et absolute requiratur, ut homo ad sacramenta, et speciatim poenitentes ad absolutionis beneficium admittantur.* 3° Juxta alios, charitas theologica et proprie dicta, quaeque ad justificationem requiritur, in solo amore concupiscentiae nuncupato consistit, non autem in amore amicitiae ac benevolentiae. Hi charitatem perfectam ab imperfecta distinguunt ex motivis; si enim Deus solus diligatur quia bonus nobis est, habebitur charitas perfecta, si vero diligatur cum aliquo extrinseco ei superaddito, vel cum admixtione timoris, erit imperfecta. 4° Demum disceptant theologi, utrum attritio, quae concipitur ex timore illo, qui oritur ex metu supernaturali poenarum temporalium sufficiat ad justificationem in sacramento, an vero praeterea necesse sit, ut concipiatur ex metu poenarum aeternarum.

26. Nos itaque *primo* fidei dogma propugnabimus adversus protestantes; *deinde* catholicae Ecclesiae doctrinam adversus jansenistas adstruemus.

—

PROPOSITIO I.

Contritio illa, quae concipitur ex peccatorum gravitate, multitudine, foeditate, amissione aeternae beatitudinis, et aeternae damnationis incursu, cum proposito melioris vitae, est verus et utilis dolor, ac praeparat ad gratiam, non vero facit hominem magis hypocritam ac magis peccatorem; neque est dolor coactus, sed liber ac voluntarius

27. De fide propositio est ex can. 5. conc. Tridentini: *Si quis dixerit, eam contritionem, quae paratur per discussionem, collectionem et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitudinis, et aeternae damnationis incursum, cum proposito melioris vitae, non esse verum et utilem dolorem, nec praeparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam et magis peccatorem; demum illum esse dolorem coactum, et non liberum ac voluntarium; anathema sit.*

28. Status quaestionis inter catholicos et novatores versatur circa timorem *servilem* nuncupatum, siquidem omissis timore mundano, qui vitiosus est, et naturali, de quo in praesentia non agitur, timor supernaturalis distinguitur in timorem *servilem*, *filialem* seu *castum*, et in timorem *serviliter servilem*, quem omnes uti vitiosum rejiciunt, utpote qui animum seu voluntatem non avertat a peccato. Jam vero timorem filialem et castum, quo aliquis timet culpam omnes commendant; prout commendant timorem mixtum, quo aliquis timet culpam et poenam. Restat igitur timor simpliciter servilis de quo disceptatur utrum bonus an malus sit. Servilis porro censetur timor cum quis gehennae ac poenarum metu legem divinam exequitur, ac de ejus transgressione dolet, seu is est, qui non solum manum sed et voluntatem cohibet a peccato. Lutherus hunc timorem utpote malum rejicit, hujus vestigiis insistit Quesnellus; concilium Tridentinum e converso declarat eundem timorem, quatenus voluntatem

a peccato retrahit, donum Dei esse, proindeque bonum ac utilem, ac disponere ad justificationem eum, qui de peccatis suis dolet, statuitque non peccare de cetero ad vitanda aeterna supplicia, ceteraque mala, quae peccatum consequuntur.

29. Jam vero timorem hunc Scriptura, patres, et Ecclesia universa uti donum Dei ac idoneum medium proponunt tum ad fugienda tum ad detestanda peccata, tum ad salutarem poenitentiam disponens; ergo bonus et utilis est.

30. Sane peremptoria sunt Christi verba Luc. 12, 3. *Timete eum, qui postquam occiderit* (corpus), *habet potestatem mittere in gehennam, ita dico vobis, hunc timete.* Donum vero Dei hunc timorem esse docet Apostolus Rom. 8, 15. ubi de christianis ad discrimen Judaeorum in Veteri Lege scribit: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* Hunc timorem a Deo efflagitabat David Ps. 118. dicens: *Confige timore tuo carnes meas; a judiciis enim tuis timui.* Prophetae omnes constanter hunc timorem judaico populo ingerebant, ac Jonas eo Ninivitas concussit per comminationem illam: *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.*

31. Ex prope innumeris patrum hanc in rem testimoniis, unum urgemus s. Augustinum quem suum novatores ac jansenistae faciunt. Ipse igitur *Enarr. in Ps.* 127. *n.* 8. *Ille timor,* inquit, *nondum castus praesentiam* (Domini) *et poenas timet. Timore facit quidquid boni facit; non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi; sed timet, ne mittatur in gehennam. Bonus est et iste timor, utilis est.* Supervacaneum esset alia testimonia post haec verba clarissima ex eodem promere.

32. De Ecclesiae doctrina constat tum ex verbis Tridentini allegatis, tum ex damnatione insequentium propositionum Quesnelli in Constit. dogmatica *Unigenitus* a Clemente XI. facta; sunt autem: 60. *Si solus supplicii timor animat poenitentiam, quo haec est magis violenta, eo magis*

ducit ad desperationem. 61. *Timor nonnisi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiae non ducitur.* 62. *Qui a malo non abstinet nisi timore poenae, illud committit in corde suo, et jam est reus coram Deo;* ut alias similes omittam. Cumque nonnulli hanc eandem doctrinam instauraverint, Alexander VIII. rursum has propositiones confixit, nempe 15. *Timor gehennae non est supernaturalis;* et 16. *Attritio, quae gehennae et poenarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiae propter se, non est bonus motus ac supernaturalis.*

33. Priusquam difficultates dissolvamus ad praecavendas tricas adnotamus 1° timorem non posse malum dici per se, sed posse malum evadere pro mala dispositione ejus, qui timore percellitur, seu subjective; 2° spectari item posse timorem aut absolute, aut respective; absolute seu in se, bonus est: respective ad charitatem, imperfectus, aut potius minus perfectus est, et latiori sensu interdum eum malum, dici, seu minus bonum; 3° timorem poenarum a Deo infligendarum esse *medium* seu rationem medii habere ad vitandam culpam, non autem habere rationem finis, neque interpretative; 4° timorem denique ortum ex ordinata erga nosmetipsos dilectione bonum esse ac honestum, cum Deus nos velit ordinate nosmetipsos amare dicens: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.*

DIFFICULTATES

34. I. Obj. Joannes 1° Epist. 4, 18. *Timor*, inquit, *non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor poenam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate.* Paulus proinde christianos alloquens Rom. 8, 15. dicit: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* Ergo 1° timor opponitur charitati; 2° habet malum pro objecto; 3° adeoque nec Dei donum est; 4° qui cum eo operatur male agit; 5° juxta illud Apostoli 1. Cor. 13, 2. *Si charitatem non habuero nihil sum . . . . nihil mihi prodest.*

35. Resp. Ad 1m, *D.* Opponitur timor charitati improprie, ut medium fini, et via termino, aut tanquam minus perfectum magis perfecto, *C.* proprie seu contrarie, ut malum bono *N.* Alioquin Christus timorem non inculcasset.

36. Ad 2m, *D.* Id est poenam immediate, *C.* mediate *N.*

37. Ad 3m, *Neg.* Contrarium enim ibid. docet Apostolus; unde enim *acceperunt* Judaei *spiritum timoris* nisi a Deo?

38. Ad 4m, *D.* Si timor ex perversa dispositione subjecti non excludat affectum a culpa, *C.* si excludat *N.*

39. Ad 5m, *D.* Timor sine charitate nihil prodest ad meritum in ordine ad vitam aeternam, *C.* ad justificationem uti dispositio *N.*

40. II. Obj. Patres docent 1° timorem malum esse; 2° hoc constituunt discrimen inter veterem et novam legem, quod illa timorem injiciens homines deterreret ab opere externo, nova vero per amorem etiam cohibeat interiorem animi affectum a culpa. 3° S. Augustinus *Epist.* 154. *Inaniter putat*, scribit, *victorem se esse peccati, qui poenae timore non peccat: quia etsi non impletur foris negotium malae cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis;* et *Contra duas Epistol. Pelagianorum* lib. 2. c. 9. n. 10. *Quando timore poenae*, inquit, *non amore justitiae, fit bonum, nondum bene fit bonum; nec fit in corde, quod fieri videtur in opere.* Ex his igitur aliisque ejusmodi, quae facile afferri testimonia possent, constat s. Augustinum in ea fuisse sententia, timorem poenae hominem efficere hypocritam et magis peccatorem, nec quempiam posse ex puro timore unum effugere peccatum quin incurrat in aliud.

41. Resp. Ad 1m, *D.* Timorem mundanum ac *serviliter servilem*, *C.* timorem Dei *simpliciter servilem N.* Duas priores species timoris et nos reprobamus, ast timorem de quo disserimus non solum nemo patrum condemnat, verum nemo est qui non commendet, et ipso non utatur ad retrahendos homines a peccato, ut patet tum ex apologetis religionis christianae, tum etiam ex ipsis martyrum actis.

42. Ad 2^m, *D.* Hoc constituunt discrimen uti notam characteristicam inter utramque legem, *C.* in sensu exclusivo *N.* In utraque lege obtinent timor et amor, ita tamen ut in veteri praevaleret timor, praevaleat autem amor in nova. Hac de causa patres hanc characteristicam notam assignant inter utramque legem; uti expresse adnotat s. Augustinus *De moribus Eccles.* lib. 1. c. 28. n. 56. Quum vero patres interdum docent veterem legem manum tantum per timorem poenae cohibuisse, non cor, disserunt de poenis temporalibus ab hominibus infligendis, non autem de poenis aeternis aut de temporalibus prout infliguntur a Deo.

43. Ad 3^m, *D.* Cum loquitur de timore mundano, aut *serviliter servili*, *C.* cum loquitur de timore supernaturali, ac *simpliciter servili N.* Nisi velimus Augustinum cum Augustino committere, nulla alia ratio suppetit quam recensitas species timoris distinguere. Quod vel ipse s. Augustinus effecit, dum *Serm.* 78. *De verb. Apostoli* n. 10. graphice characterem timoris *serviliter servilis* depingit similitudine latronis furari volentis, ac lupi cupientis diripere qui impediti nequiverunt explere quod sibi proposuerant, et alter latro, alter lupus permanserunt. Timorem vero simpliciter servilem non modo *bonum* ac *utilem*, ut vidimus, declarat, sed in *Serm.* 166. n. 14. sic auditores suos adhortatur: *Fac, fac timore poenae, si nondum potes amore justitiae.*

44. III. Obj. 1° Timor poenarum oritur ex amore *proprio* seu suimetipsius, ergo quo magis quis poenas timet, eo magis se ipsum amare convincitur. Jam vero haec dispositio pessima est, et peccati amorem arguit. 2° Hinc Augustinus *Epist.* 125. n. 3. *Qui gehennam metuit,* inquit, *non peccare metuit, sed ardere.* Ergo.

45. Resp. Ad 1^m, *D.* Timor poenarum oritur ex amore sui ipsius *ordinato*, *C.* inordinato, saltem in casu nostro, *N.* Deus ipse est qui amorem in nos ipsos ingessit, adeoque si ordinatus sit, bonus est; qui igitur ex amore quo quis semetipsum prosequitur, ne aeternam beatitudinem

amittat, aut aeternam incurrat damnationem timet culpam, bene se gerit, et hac de causa Christus timorem inculcat, ac Deus poenas comminatur. Timor proinde est medium quo homo utitur ad voluntatem avertendam a peccato, aut ad detestandum commissum. Negamus idcirco pessimam ejusmodi esse dispositionem, uti adversarii autumant. Si quis vero seipsum ut finem ultimum etiam interpretative constituat, malus hic affectus non ex timore in se spectato, sed ex perversa timentis dispositione nascitur, qua fit ut habeatur timor *serviliter servilis*, qui manum cohibet, non cor, de quo hic non disserimus.

46. Ad 2^m, *D.* Loquens de timore *serviliter servili, C.* de timore *simpliciter servili N.* Responsio patet ex dictis.

PROPOSITIO II.

Contritio charitate perfecta hominem Deo reconciliat priusquam sacramentum Poenitentiae actu suscipiatur non tamen sine sacramenti voto, quod in illa includitur

47. Haec propositio fidei proxima est, juxta ea quae ex conc. Tridentino praemisimus. Perstringit autem non modo jansenistas, qui proscriptam Baji doctrinam tuentur, verum etiam nonnullos theologos illius principiis plus aequo inhaerentes. Talis est Anonymus, quem Bellarminus *De Poenit.* lib. 2. c. 13. impugnat, qui contendebat perfecte contritis et charitate flagrantibus non remitti culpam et poenam aeternam sine actuali baptismi aut Poenitentiae susceptione *nisi forte in articulo mortis;* nec non Estius, qui in 4. *Sentent.* d. 17. §. 2. et seq. autumat eas non remitti nisi *raro*, in casu scilicet necessitatis, ac demum Aurel. Piette qui in *Elucidationibus difficiliorum theologiae quaestionum* p. 4. q. 7. existimat non omnem Dei amorem *super omnia ex certa lege* hominem justificare.

48. Ast perperam. Siquidem doctrina illa fidei proxima censenda est, atque ab omni catholico theologo tenenda, quae expresse traditur ab oecumenica synodo, et Rom.

Pontificibus, quaeque luculentissime Scripturarum ac patrum innititur auctoritati. Talis porro est doctrina quam enunciavimus.

49. Jam vero a concilio Tridentino expresse tradi doctrinam nostram patet ex ejus verbis superius recitatis; quod vero ad Rom. Pontifices attinet, patet ex prop. 31, 32. 70, et 71. Baji damnatis a s. Pio V. Gregorio XIII. et Urbano VIII. Ceteris autem omissis, quae sunt de charitate perfecta, Prop. 71. ita se habet: *Per contritionem, etiam cum charitate perfecta et cum voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione sacramenti.* Contradictoria igitur propositio vera et catholica est.

50. Scripturarum vero auctoritati doctrinam hanc inniti ostendunt omnia testimonia, quae per veram conversionem peccata dimitti docent; ut Ezech. 33, 12. *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua;* nec non testimonia illa, quae perhibent peccatum cum charitate consistere haud posse, uti Prov. 8, 17. *Ego diligentes me diligo;* 1. Petr. 4, 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum;* Luc. 7, 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Charitas autem est individua comes contritionis.

51. Ex tot patribus quos collegit Bellarminus loc. cit. nos unum aut alterum seligemus. S. Jo. Chrysostomus *Homil.* 7. *in* 1. *ad Timoth. Ubi*, inquit, *charitas est, omnia sublata sunt mala.* S. Augustinus *Tract.* 1. in 1. *Epist. Jo.* n. 6. *Sola charitas extinguit delicta.* S. Leo M. *Epist.* 108. *Nullas patitur veniae moras vera conversio.* S.Petrus Chrysologus *Serm.* 94. *Absolvi vis? Ama. Charitas operit multitudinem peccatorum.* His adjicimus s. Thomam, qui in 4. *Sent. dist.* 17. q. 2. ar. 3. scribit: *Quantumcumque parvus sit dolor; dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.* Ergo.

—

DIFFICULTATES

52. I. Obj. Scriptura ipsa insinuat non semper peccata remitti etiam flagrantibus charitate perfecta. Nam 1° Luc. 7. dicit Christus de muliere poenitente in praesenti : *Remittuntur ei peccata multa*, quamvis dilectio praecesserit : *Quoniam dilexit multum*. Prout 2° adnotant Ss. Augustinus, Gregorius M. et s. Bernardus, qui uno consensu docent mulierem illam accessisse *aegram*, *immundam*, *illotam*, *ut sanaretur*, *mundaretur*, *lavaretur*. 3° Hinc Paulo jam vasi electionis Act. 22, 16. dixit Ananias : *Exurge et baptizare et ablue peccata tua*. 4° S. Augustinus proinde *De Baptismo* lib. 4. c. 22. et *Tract*. 13. *in Jo*. scribit : *Quantumcumque catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suae portat; non illi dimittitur, nisi cum venerit ad baptismum*; quod exemplo sui ipsius confirmat *Confess*. lib. 9. c. 4. Eidem 5° assentitur s. Leo M. qui *Epist*. 108. c. 2. scribit : *Sic divinae bonitatis praesidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus sacerdotum nequeat obtineri*. 6° Demum ipsum conc. Tridentinum sess. 13. can. 11. excepto necessitatis casu, et confessarii defectu, omnibus utcumque contritis confessionem injungit antequam ad Eucharistiam accedant. Ergo.

53. Resp. *N. A.* Ad 1m, prob. *D.* Externa manifestatione coram hominibus, *C.* coram Deo *N.* Alioquin cum haec eadem verba iterum ibid. pronunciasset Christus dicens : *Remittuntur tibi peccata tua*, bis eandem absolvisset. Porro verba illa: *quoniam dilexit multum*, juxta Bellarminum significant magnam dilectionem causam fuisse magnae indulgentiae.

54. Ad 2m, *D.* In aestimatione hominum, *C.* in se *Subd.* cum accessit, cucurrit, procubuit necdum perfecta charitate flagrans, *Tr.* cum dilexit charitate perfecta *N.* Quod expressit s. Bernardus *Serm*. 4. *de Dedicat. Eccl.* dicens : *Errabat* (Pharisaeus), *qui tanquam peccatricem horrebat, quae divinis inhaerens vestigiis* etc.

55. Ad 3m, *D.* Adimplendo conditionem a Christo praescriptam, vel ad habendum gratiae signum, *C.* quasi adhuc peccatis sordesceret *N.* Prout contigit Cornelio centurioni cum domo sua, ipso adnotante Augustino *Quaest.* 33. *in Numer.* n. 9.

56. Ad 4m, *D.* Quoad catechumenos, qui sine legitima causa differebant susceptionem baptismi ac interea sibi adblandiebantur de dimissis peccatis, *C.* in se *N.* Nec enim contritio peccata delet sine voto, quod in illa includitur, aut baptismi aut Poenitentiae.

57. Ad 5m, *D.* Vel in re vel in voto, *C.* in re tantum *N.* S. Leo heic sibi proposuit peccatores retrahere a procrastinanda Poenitentia.

58. Ad 6m, *D.* Ob deceptionis periculum et facilitatem in re tam gravi, *C.* in se *N.* Aliud est loqui de principio in abstracto, aliud vero de ejus applicatione in concreto. Principium verissimum est ex Tridentino, at quoad applicationem unusquisque de se timere debet, ne forte se decipiat dum putat illa se contritione, aut charitate pollere quam reipsa non habet.

59. II. Obj. Si vera haec doctrina esset, jam sequeretur 1° inutilem fore realem eorundem sacramentorum susceptionem; 2° falsam evadere baptismi et Poenitentiae formam; 3° contritionem et charitatem praecedere debere remissionem peccatorum. Quae absurda et erronea sunt. Ergo.

60. Resp. *Neg.* 1m, *sequelam*, quia contritio non remittit peccata nisi virtute sacramenti, quod operatur vel *in voto existens*, ut loquitur s. Thomas in *Suppl.* q. 18. ar. 1. vel *in actu se exercens.* Adeoque si ex culpa omittatur actualis sacramenti susceptio, justificatio adepta non prodest.

61. *Neg.* alteram *sequel.* Quia sacramenta haec operantur, ut diximus, tum actu, tum voto; quia insuper verba absolutionis et lavacri significant tam primam, quam secundam, ulterioremque justificationem; demum quia ex s. Thoma P. 3. q. 84. ar. 3. ad 5. perinde valent haec

verba: *Ego te absolvo*, ac *sacramentum absolutionis tibi impendo*, seu exteriori signo significant quod interius Deus operatus est aut operatur.

62. Ad 3^m, *D*. Debet contritio praecedere prioritate causae et naturae remissionem peccatorum, *C*. prioritate temporis *N*.

PROPOSITIO III.

Ad sacramentum Poenitentiae rite suscipiendum non est necessaria contritio charitate perfecta

63. Et haec propositio proxima fidei est ex conc. Tridentino, cum non sit nisi necessarium corollarium praecedentis propositionis. Quamvis autem penes antiquos scholasticos saltem ad tempus obtinuerit doctrina ista, obsoleta est post conc. Tridentinum, quod serio in illam inquisivit, ob affinitatem quam habet cum errore protestantium.

64. Ita porro ejus veritatem adstruimus: ex Tridentino sess. 14. cap. 4. duplex distinguitur contritio; altera, quae *aliquando* charitate perfecta est, hominemque cum Deo reconciliat, priusquam actu sacramentum suscipiatur; altera imperfecta, quae sine sacramento non justificat, disponit tamen ad Dei gratiam in sacramento impetrandam. Pro certo igitur sumit concilium 1° non esse necessariam contritionem perfectam ad sacramentum rite suscipiendum, alioquin non solum *aliquando*, sed *semper* peccator justificaretur priusquam ad sacramentum accederet; 2° peccatorem passim et communiter ad justificationem perduci in sacramento Poenitentiae per solam contritionem imperfectam, seu per attritionem; prout apertius etiam declarat Catechismus Romanus P. 2. c. 5. n. 38.

65. Huc pariter spectat damnatio Propositionis 58. Baji ita se habentis: *Peccator poenitens* non *vivificatur ministerio sacerdotis absolventis, sed a solo Deo, qui poenitentiam suggerens et inspirans, vivificat eum et resuscitat; ministerio autem sacerdotis solum reatus tollitur*. Ast si necessaria esset

ad sacramentum Poenitentiae rite suscipiendum contritio charitate perfecta, reipsa *numquam* ministerio sacerdotis absolventis, sed *semper* a solo Deo peccator vivificaretur. Atque in hac hypothesi hoc sibi proprium vindicaret hoc sacramentum, ut *in re* numquam produceret effectum quem significat, produceret autem *semper in voto*, quod absonum est.

DIFFICULTATES

66. Obj. 1° Doctrina haec a Tridentino damnata non fuit. 2° Eam tribus continentibus seculis propugnavere uno ore scholastici; imo teste Pallavicino lib. 12. c. 12. n. 2. seq., nec defuere qui in ipso concilio illam propugnaverint, et post concilium plures adhuc eidem firmiter adhaeserunt; 3° innixi patrum auctoritati, Augustini praesertim et Gregorii M., qui aperte tradiderunt vivum esse oportere qui peccata confitetur, nec quemquam esse absolvendum nisi quem sacerdos cognoverit vivificatum; idque declarant exemplo Christi, qui leprosum mundatum misit ad sacerdotes, ut ejus mundities declararetur; quique praecepit apostolis ut Lazarum excitatum ab exterioribus vinculis solverent. 4° Hinc s. Thomas in 4. *sent. dist.* 21. ar. 2. scribit quod *ordinatur confessio directe ad dimissionem poenae.* 5° Nec obstant incommoda quae allata sunt in contraria sententia; siquidem ex ipso conc. Tridentino contritio perfecta non justificat nisi dependenter a sacramenti voto, et adversarii ipsi adstruunt verificari formulam absolutionis etiam in iis, qui vivificati ad sacramentum accedunt. Ergo.

67. Resp. Ad 1m, *D.* Ita tamen ut eam rejecerit ac improbaverit, *C.* secus *N.* Ideo vero nullam specialem notam illi sententiae concilium inussit, quod noluerit scholasticos qui innoxie illam tenuerant nota suggillare.

68. Ad 2m, *D.* Antequam doctrina illa reprobaretur ab Ecclesia, *Tr.* postquam ab Ecclesia reprobata est, *Subd.* A

jansenistis aut eorum symmistis, *C.* a cordatis theologis *N.* Horum munus est Ecclesiae doctrinam tueri.

69. Ad 3^m^, *N.* Imo patres contraria adeo principia posuerunt, ut cum illis adversariorum sententia consistere nequeat. Talia sunt, sacerdotes vere a peccatis mundare, non autem mundatos peccatores declarare; nonnisi ad preces sacerdotum indulgentiam peccatoribus a Deo concedi; peccatores ad vitam excitari solemni absolutionis ritu, et alia ejusmodi. Quod si interdum docent a Deo vivificari, intelligendi sunt, ut exponit Catechismus Rom., de causa efficiente, cujus sacerdotes sunt causa instrumentalis; aut praeveniri a Deo poenitentes gratia actuali qua ad compunctionem excitantur; quo referuntur exempla leprosi a Christo mundati, ac Lazari a mortuis excitati. Sic enim s. Gregorius M. *Hom.* 26. se ipsum explicat dicens: *Ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absolvat.* Eodem sensu loquitur s. Augustinus *serm.* 98. *De verbis Dom.* c. 6. dicens: *Resurrexerunt isti, revixerunt, quibus displicet quod fuerunt; sed reviviscentes ambulare non possunt. Haec sunt vincula ipsius reatus. Opus est ergo, ut, qui revixit, solvatur et ire permittatur. Hoc officium discipulis dedit, quibus ait: Quae solveritis etc.*

70. Ad 4^m^, *D.* In *Comment.* cit. *C.* in *Summa*, in qua si quid minus caute antea scripserat emendavit *N.* Jam vero in P. 3. q. 84. ar. 2, et 3. aperte docet vere per absolutionem remitti peccata, quia forma sacramentorum id efficit quod significat.

71. Ad 5^m^, *N.* Nam ex doctrina Tridentini id unum eruitur, actualem confessionem necessariam esse, quia non sine ejus voto contritio perfecta justificat, prout ipsum concilium docet. Quo sensu etiam verificatur formula absolutionis.

CAPUT III.

DE CONFESSIONE

72. Confessio definiri solet: *Accusatio peccatorum, quae quis post baptismum commisit, legitimo sacerdoti facta ad illorum absolutionem obtinendam.* Wicleffus inutilem declaravit confessionem plene contritis. Novatores sec. XVI. modo utilem praedicarunt confessionem, modo uti carnificinam animarum ac tormentum innocentianum execrati sunt; aut saltem liberam eam dixerunt. Increduli eadem se se gerunt ratione. Veteres novatiani ac montanistae coarctarunt Ecclesiae potestatem in peccatis absolvendis. Jansenistae improbant usum confessionis peccatorum venialium. Hi proinde errores omnes sunt refellendi.

PROPOSITIO I.

Confessio Sacramentalis omnium et singulorum peccatorum mortalium, quae post baptismum commissa sunt, divinae institutionis est et necessaria ad salutem. Quod primo ex sacris litteris evincitur

73. De fide propositio est quam Tridentinum sess. 14. his canonibus sancivit; can. 6. *Si quis negaverit, confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secreto confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum; anathema sit.* Can. 7. *Si quis dixerit, in Sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur, etiam occulta, et quae sunt contra duo ultima Decalogi praecepta, et circumstantias, quae peccati speciem mutant . . . ; anath. sit.* Can. 8. *Si quis dixerit, confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse*

impossibilem et traditionem humanam, a piis abolendam ...; anathema sit.

74. Ex Christi verbis paulo ante allegatis et expensis: *Quaecumque alligaveritis* etc. *Quorum remiseritis* etc. sic veritatem propositionis adstruimus: his verbis Christus sacerdotes vere judices instituit peccatorum solvendorum aut alligandorum, remittendorum aut retinendorum; atqui, inquit Tridentinum cap. 5. *constat sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse, neque aequitatem quidem illos in poenis injungendis servare potuisse, si in genere dumtaxat, et non potius in specie ac singillatim sua ipsi peccata declarassent.* Quod vel exemplo ipso civilis societatis patet, in qua judices praevaricationis iniquae rei fierent, nisi prius causa apprime discussa, sententiam proferrent.

75. Huc accedit sensus traditionalis totius antiquitatis; quae non alia ratione verba Christi intellexit, prout efficiemus in insequenti propositione. Heic id unum animadvertimus haud esse permiscendam necessitatem confessionis cum *modo* confessionis faciendae sive publice sive secreto, primum enim attingit dogma, alterum vero disciplinam.

DIFFICULTATES

76. I. Obj. 1° Dato etiam quod sacerdotes judices constituti sint, peccata tamen remittere ac poenas eis debitas decernere non est judicis sed principis. 2° Princeps praeterea judices constituendo non prohibet quominus subditi possint immediate ad se confugere, quare possunt peccatores immediate sine confessione confugere ad Christum ad remissionem obtinendam, adeoque libera est confessio. 3° Sane absolutio est alieni beneficii executio, non autem judicium; 4° Christus enim mandatum quidem dedit remittendi peccata, non autem peccata cognoscendi; 5° quod patet ex baptismo, quo licet remittantur peccata, non idcirco ulla exurgit necessitas peccata pandendi. Ergo.

77. Resp. Ad 1^{m}, *D.* Non est judicis peccata ac poenas remittere nomine et auctoritate propria, *C.* nomine et au-

ctoritate principis, atque in casu nostro, nomine et auctoritate Christi, *N.*

78. Ad 2^m, *D.* Si Christus aliter non constituerit, *C.* si ita voluit, ut nemini dimitterentur peccata nisi virtute clavium quas ipse sacerdotibus contulit, *N.* Jam vero ipsa clavium, metaphora id suadet; quorsum enim consignare alicui claves ad claudendum aut aperiendum, si domus aditus omnibus pateret?

79. Ad 3^m, *D.* Conferendi per actum judicialem, *C.* conferendi quacumque ratione *N.*

80. Ad 4^m, *Neg.* Nam hoc ipso, quod Christus dederit potestatem peccata remittendi aut retinendi, mandavit patefactionem et cognitionem peccatorum, sine qua illa potestas exerceri juxta aequitatem nequit.

81. Ad 5^m, *Neg. paritatem.* Siquidem judicium et sententia non possunt nisi in subditos institui et proferri. Fiunt autem subditi infideles per baptismum, qui est Ecclesiae janua. Potest autem Ecclesia catechumenorum dispositionem cognoscere per plura experimenta quibus reipsa eos subjicit.

82. II. Obj. 1° Nuspiam legimus apostolos fideles ad peccatorum confessionem faciendam compulisse. 2° Immo vero s. Paulus 1. Cor. 11, 28. fideles remittit ad propriae conscientiae discussionem, dicens: *Probet autem se ipsum homo.* 3° Christus Matth. 6. nos docet a Deo immediate veniam petere illis verbis: *Dimitte nobis*, et Apocalyps. 2, et 3. episcopis delinquentibus non confessionem sed poenitentiam injungit. 4° Sane verisimile non est Christum voluisse in lege gratiae durissimum jugum imponere cui Deus in lege timoris nec subjecit populum suum. Ergo.

83. Resp. Ad 1^m, *Trans.* Siquidem plures iique gravissimi auctores innixi potissimum patrum Graecorum auctoritati, contendunt de confessione intelligenda esse quae scribit s. Jacobus c. 5, 16. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra*, praesertim cum haec connectantur cum sacramento olei sancti de quo ante locutus Apostolus fuerat. Sed hoc misso, *D.* Non legimus compulisse, *C.* non

compulerunt *N*. Sane nec legimus apostolos infantes tinxisse. Apostoli ea praedicarunt quae Christus instituit et docuit, cum igitur constet de Christi institutione, inferendum est, fidelibus hanc confessionem injunxisse, cum ea opus haberent.

84. Ad 2^{m}, *D*. Ad normam a Christo datam exigendam, *C*. probationem, quae in nuda conscientiae discussione consisteret *N*.

85. Ad 3^{m}, Christus nos docuit veniam a Patre petere ac obtinere per media idonea, *C*. his neglectis *N*. Sed neque obest, quod Christus in Apocalypsi episcopis illis poenitentiam tantum injunxerit, nam in hac cetera includebantur, quae ipsi praestare debebant.

86. Ad 4^{m}, Resp. 1° hic agi de *facto*, cum proinde de eo constiterit, non est ulterius quaerendum. Resp. 2° leve hoc jugum esse, si ratio habeatur tot sacrificiorum, lustrationum, poenarum etiam corporalium quibus Hebraei subjiciebantur; uberiori praeterea nos gratia donari ad hoc praestandum, quod demum cedit in commodum ac solatium nostrum, ac proprium est legis amoris.

87. III. Obj. 1° Distincta peccatorum confessio interdum impossibilis est aut defectu memoriae, aut cognitionis in discriminandis culpis gravibus a levibus. 2° Perniciosa insuper est, dum ex facilitate veniae causa sumitur relabendi. 3° Periculum exinde oritur tum quoad societatem, quae timere potest ne praetextu confessionis machinationes instruantur; tum etiam quoad confessarios, qui turpibus narrationibus infici possunt; tum denique quoad poenitentes, ne dum memoria foeda recolunt iis alliciantur. Ergo.

88. Resp. 1° Generatim *N*. Cum fieri nequeat ut quod divinitus institutum est incommoda quae objiciuntur ex se pariat. Distingui debet in omnibus legitimus usus ab abusu rei; primus bonus est, alter ex sola hominum malitia provenit.

89. Resp. 2° Ad 1^{m}, *D*. Prout ab adversariis concipitur, *C*. prout docet Ecclesia catholica *N*. Nam juxta hujus doctrinam, non tenemur nisi ad confitenda peccata, quae

post diligens examen conscientia suggerit, et juxta gravitatem quam in eis deprehendimus. Si quod dubium praeterea supersit confessarii ope excutitur.

90. Ad 2^m, *D*. Ex malitia et abusu, *Tr*. ex vi confessionis *N*. Nam si illae afferantur dispositiones quae ad rite suscipiendum sacramentum hoc requiruntur, certe id non sequitur.

91. Ad 3^m, *D*. Ex abusu, *Tr*. ex usu legitimo *N*. Ac 1° non solum nihil habet ex confessione pertimescendum societas, sed plura bona sunt quae sibi polliceri potest, cum homines reddantur meliores, cum ad restitutionem laesi honoris aut ad reparationem damni illati poenitentes adigantur, ad machinationes potius detegendas obligentur, et ab iis moliendis retrahantur. 2° Confessarii sibi prospicere possunt oratione, et sanctitate hujus ministerii propria, atque ex consideratione judicii subeundi. Si qui aliter se gerunt, ipsi viderint. Interim Rom. Pontifices salutaribus Constitutionibus huic periculo prospexerunt. 3° Poenitentes, si ea qua par est verecundia, et in amaritudine cordis sui proprias noxas patefaciant, a quovis et ipsi periculo longe absunt.

PROPOSITIO II.

Eadem veritas ostenditur ex traditione

92. Protestantes primum affirmabant recentem esse confessionis usum et praxim; deinde veritatis luce compulsi, licet antiquum hunc usum fassi sint, saltem recentem esse illius obligationem et ab Innocentio III. inductam sec. XIII. in conc. Lateran. IV. nunc communiter autumant. Utrumque erroneum ac falsum esse nobis ostendendum est.

93. Itaque primo necessitatem confessionis adstruunt omnes patres illi, qui eam repetunt ab institutione Christi ita ut non aliter quam per sacerdotes quibus patefacta crimina fuerint, venia illorum obtineri possit. Porro tales sunt ex Latinis ss. Cyprianus, Ambrosius, Innocentius I., Leo M.,

Augustinus, Gregorius M. Heic brevitatis gratia unius Cypriani verba describimus ex lib. *De lapsis*, ubi cum multa de necessitate confessionis etiam occultorum peccatorum, quamvis solius cogitationis disseruisset, concludit: *Confiteantur singuli delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confessio ejus potest; dum satisfactio et remissio facta per sacerdotes apud Dominum grata est.* Reliqua testimonia per secula singula digesta recoli possunt apud Muzzarellium in *opusc. XIII.* Ex Graecis autem Origenes, s. Basilius, et s. Jo. Chrysostomus, inter quos Origenes *Hom.* 2. *in Levit.* n. 4. haec scribit: *Est adhuc et septima licet dura ac laboriosa per poenitentiam remissio peccatorum . . . . cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, et quaerere medicinam secundum eum, qui ait: Dixi, pronunciabo adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei.*

94. Ad alterum vero quod attinet, scilicet ad usum et praxim confessionis, ut omittam documenta quae se protendunt a sec. XII. nempe ante Innocentium III. usque ad sec. VI. ex quibus patet luculentissime extitisse confessarios principum virorum, imperatorum, militum, fidelium in genere, infirmorum, confessionum formulas; contenti erimus ea urgere quae a seculo V. de hoc usu occurrunt usque ad sec. II. inclusive. Itaque seculo V. s. Augustinus serm. 393. ut fideles inducat ad tempestivam poenitentiam, sic eos alloquitur: *Quia si ad ultimum vitae steterit, nescit, si ipsam Poenitentiam accipere, ac Deo et sacerdoti peccata sua confiteri poterit.* Sec. IV. s. Ambrosius, ut refert ejus biographus Paulinus n. 39. *quotiescumque illi aliquis ob percipiendam Poenitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, ut et illum flere compelleret.* Sec. III. Origenes *Hom.* 2. *in Levit.* n. 4. scribit: *Dura et laboriosa poenitentia . . . . cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, et quaerere medicinam.* Sec. II. labente refert s. Irenaeus lib. 1. *cont. Haeres.* c. 6. et 13. de mulieribus a Marco praestigiatore seductis, quod *postea ad Dei Ecclesiam reversae cum*

reliquo suo errore hoc quoque confessae sunt; aliae autem hoc crimen confiteri veritae a *vita Dei desperaverunt.* Non desperassent profecto si liberum usum confessionis mulieres istae credidissent. Tertullianus lib. *De Poenitent.* c. 8. *eos* damnat qui *publicationem sui suffugere aut de die in diem differre praesumunt , pudoris magis memores quam salutis.* Quum vero hi patres uno ore a Christi institutione confessionem hanc repetant , evidens est sec. I. eandem viguisse doctrinam.

95. Huc accedunt sectae omnes quae longe ante Innocentium ab Ecclesia catholica divisae sunt, ut Graeci, Armeni, Aethiopes aut, nestoriana haeresi aut monophysitica infecti, aut schismate, penes quos eadem doctrina et praxis adhuc viget. Adeoque, quod consequens est, non ab Innocentio III. sed ab Ecclesia catholica, quae a Christo hanc doctrinam habuisse semper professa est, eam receperunt.

DIFFICULTATES

96. I. Obj. 1° Allata documenta non agunt nisi de confessione soli Deo facienda; 2° aut de confessione quadam generica peccatorum publicorum; 3° aut libera devotionis causa suscepta, qualis apud monachos viguit. 4° Alioquin reddi non posset ratio silentii quod penes Sanctorum biographos invenitur, qui numquam exomolegesim fecisse ante obitum perhibentur; 5° nec non silentii circa confessarios institutos sive in nosocomiis, sive in exercitibus. 6° Sane nonnisi recentiore aetate tot eruperunt *Summae* ac *Summulae*, *Instructiones* confessariorum. Ergo.

97. Resp. Ad 1m, *N.* Etenim adducti patres loquuntur de confessione *Deo* et *sacerdoti* facienda, uti s. Augustinus, aut Deo *per sacerdotem*, ut Anastasius Sinaita *De sacra synaxi* n. 5., alioquin absurdum foret disserere de pudore propter quem haud pauci retrahebantur a confessione, uti testantur Tertullianus et Cyprianus cum aliis.

98. Ad 2m, *N.* Nam Origenes *Hom.* 3. *in Lev.* n. 4. scribit :

Si quid in occulto gerimus; si quid in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, CUNCTA *necesse est publicari*, CUNCTA *proferri*. Eadem habet s. Cyprianus.

99. Ad 3^{m}, *N*. Alioquin mulieres de quibus scribit s. Irenaeus a vita Dei non desperassent, quae profecto non erant sanctimoniales.

100. Ad 4^{m}, Resp. Imo multiplicem rationem ejusmodi silentii reddi; ac 1° quia plures martyrio naevos suos abluebant; 2° quia plerique nonnisi levioribus se maculis inquinabant, quibus tollendis confessio necessaria non est; 3° quia etsi eam fecerint, biographi antiqui minuta haec persequi non consueverunt, ut patet etiam ex eo, quod plerumque omittant quoque mentionem facere de percepta a Sanctis, instante morte, eucharistia. 4° His addimus hoc argumentum negativum esse, quod eliditur per positiva documenta quae attulimus, nec esse generale. Siquidem de s. Eligio legimus in ejus vita ipsum totius anteactae vitae maculas ante obitum per confessionem eluisse.

101. Ad 5^{m}, *D*. Id est non legitur praefectos sacerdotes fuisse excipiendis confessionibus in nosocomiis, in exercitu etc., *Tr*. praefecti reipsa non fuerunt *N*. Nam alterum ex altero non sequitur, alioquin nimis probaretur; cum pariter non legamus eucharistiae infirmis aut militibus dispensandae praefectos sacerdotes fuisse.

102. Ad 6^{m}, *D*. Si *Summae*, *Summulae*, *Manipula*, *Medullae* etc. ad essentiam confessionis spectarent, *C*. secus *N*. Longe olim majori simplicitate antiqui hac in parte se gerebant, Scripturam, canones, sanctiones pro norma habebant casibus solvendis. Et quemadmodum theologia theoretica seu speculativa nonnisi sequioribus seculis scientifica methodo tradi coepit, ita et moralis disciplina.

103. II. Obj. Omnes catholicorum conjecturas evertit celebre Nectarii factum quod an. 390. contigit. Cum enim nobilis quaedam mulier, ut refert Socrates *H. Ec.* lib. 5. c. 19. patefecisset in confessione se turpem cum diacono consuetudinem habuisse, et *cum eam ob causam ecclesia-*

stici homines dicteriis appeterentur, Eudaemon quidam Ecclesiae presbyter Alexandria oriundus Episcopo Nectario suasit, ut poenitentiarium quidem presbyterum expungeret, unumquemque vero pro arbitrio et pro animi sui conscientia ad sacramentorum communionem sineret accedere. Jam vero si confessio auricularis aboleri potuit, jure infertur eam non divinae, sed ecclesiasticae institutionis esse. Ergo.

104. Resp. *Neg.min.* quae supponit vere abolitam confessionem esse, cum abolitum non fuerit nisi Poenitentiarii munus quod, eodem ibid. referente Socrate, sub Decio institutum fuerat. Porro hoc munus complectebatur mixtum tribunal et excipiendi confessiones, et adigendi in nonnullis casibus poenitentes ad denunciandum complicem, ut procedi in eum in foro exteriori posset. Duplicem haec mulier confessionem fecerat, primam totius anteactae vitae, et alteram fecit *progressu temporis* in qua patratum cum diacono stuprum confessa est. Post hanc secundam confessionem a presbytero poenitentiario compulsa mulier est ad denunciandum diaconum, qui propterea ejectus est, atque exinde orta in clerum dicteria. Ob haec munus presbyteri poenitentiarii ad tempus saltem Constantinopoli abrogatum est, et confessio ad pristinam simplicitatem revocata. Quod etiam constat ex Sozomeno, qui lib. 7. c. 16. agnoscit *necessitatem* auricularis confessionis, scribens: *Cum in petenda venia peccatorum, necessario confiteri oporteat*, nec non ex s. Joanne Chrysostomo, Nectarii successore, qui in synodo ad Quercum ab aemulis suis accusatus est de nimia facilitate in absolvendis poenitentibus, quorum confessiones excipiebat, ut refert Socrates lib. 6. c. 21. et ex actis conciliorum constat apud Harduinum tom.1. col.1042. Ex his patet ars critica Calvini, Kemnitii, Dallaei ceterorumque haereticorum, qui hoc factum adhuc obtrudunt, ex quo magis elucet tum necessitas tum praxis confessionis sacramentalis sec. IV.

105. III. Obj. Non defuerunt sive ante sive post conc. Lateranense IV. qui negarent necessitatem auricularis con-

fessionis. Ante quidem, Gratianus qui in suo *Decreto dist.* 1° *de Poenitentia* commemorat sapientes ac religiosos viros docentes *sola cordis contritione et secreta satisfactione absque oris confessione quemquam posse Deo reconciliari*, quin tamen sic sentientes fuerint aut a conc. Cabillonensi, aut a Petro Lombardo censura notati. Post concilium vero Joannes Semeca Gratiani glossator, qui eandem oralis confessionis necessitatem rejicit, prout etiam docuit Petrus De Osma nuncupatus. Ergo.

106. R. *D. A.* Nonnulli obscuri canonistae, *Tr.* plures iique alicujus nominis *N.* Quoad Gratianum non desunt qui dubitent distinctionem de Poenitentia illius esse; verum et hoc praetermisso, intelligi potest ejus doctrina de justificatione quam quis obtinet contritione charitate perfecta cum confessionis voto si confessarii desint, prout etiam nunc temporis catholici sentiunt. Exploratum enim est doctores Gratiano coaevos necessitatem confessionis et dogma admisisse. Quod si reipsa aut Gratianus aut Joannes Semeca, aut nonnulli alii contrarium senserunt, turpiter erparunt, et ex sola ignorantia traditionis excusari possunt; qua de causa tum a conc. Cabillonensi, tum a Magistro sententiarum censura notati non sunt. Petrus autem De Osma ut haereticus damnatus est a Sixto IV. ejusque cathedra combusta.

PROPOSITIO III.

Nullum est peccatum, quod rite dispositis ab Ecclesia virtute clavium remitti non possit

107. Propositio est de fide, ut patet ex montanistis et novatianis, qui hac de causa uti *haeretici* ab Ecclesia damnati sunt. Montanistae tria peccata subtrahebant potestati clavium, idololatriam, homicidium, moechiam. Novatianus et Novatus schismatis auctores subtraxerunt lapsum in idololatriam, ipsorum asseclae ulterius progressi negarunt prius posse ab Ecclesia graviora crimina remitti, de-

inde omnia lethalia peccata post baptismum admissa. Sociniani aliqua saltem ex parte immiti huic doctrinae adhaesere.

108. Sic autem propositionis nostrae veritatem evincimus: Si quae peccata essent, quae virtute clavium ab Ecclesia remitti non possent, ideo foret, aut quia Christi verba Matth. 18. *Quaecumque solveritis* etc. et Jo. 20. *Quorum remiseritis* etc. intelligi deberent de baptismo; aut quia Christus ipse aliquam exceptionem fecisset; aut quia denique ad solos apostolos personaliter dicta sunt. Atqui nihil horum admitti potest.

109. Etenim de solo baptismate adducta verba intelligi non posse, paulo ante confecimus. Exceptionem porro quamlibet generalissima Christi verba non patiuntur; ut enim optime scribebat s. Pacianus *Epist.* 4. *ad Sympronianum: Quaecumque solveritis, inquit* (Christus). *Omnino nihil excepit: quaecumque, inquit, vel magna vel modica;* et s. Ambrosius *De Poenit.* lib. 1. c. 3. n. 10. *Deus*, inquit, *distinctionem non fecit, qui misericordiam suam promisit omnibus, et relaxandi licentiam sacerdotibus suis sine ulla exceptione concessit.* Quod confirmat exemplo incestuosi Corinthii, et Simonis magi haereticorum omnium parentis, quibus aut venia data est, aut poenitentia indicta. Tertium denique admitti nequit, quin et baptismi ceterorumque conferendorum sacramentorum facultas desiisse cum apostolis dicatur; quod est absurdum, cum Christus in bonum Ecclesiae perduraturae usque ad consummationem seculi ejusmodi facultatem concesserit.

110. Quapropter vix montanistae ac novatiani novam hanc doctrinam invexere, ut uno animo patres in illam, tanquam in *immanissimam* haeresim insurrexerint eamque damnaverint.

DIFFICULTATES

111. I. Obj. 1° Christus Matth. 12, 31. coarctavit potestatem datam absolvendi illis verbis: *Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus; spiritus autem blasphemiae*

non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Jo. proinde Ep. 1. c. 5, 16. dicitur: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.* Et Paulus Hebr. 6, 4. scribit: *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste . . . . et prolapsi sunt, rursus renovari ad poenitentiam:* et ibid. 10, 25. *Voluntarie enim nobis peccantibus post acceptam notitiam veritatis jam non relinquitur pro peccatis hostia;* quod cap. 12. confirmat 2° exemplo Esau, *qui non invenit poenitentiae locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eam.* Ergo.

112. Resp. Ad 1m, *D.* Et haec aliaque ejusmodi testimonia arguunt difficultatem remissionis ratione habita pessimae dispositionis in subjecto, seu in ejusmodi peccatoribus, *C.* arguunt potestatis limitationem in Ecclesia quoad rite dispositos *N.* Siquidem nec unum ex his testimoniis afficit Ecclesiae facultatem, sed omnia vel Deum immediate, vel peccatores attingunt; adeoque plus probarent, quam adversarii vellent, nec Deum scilicet cujus misericordiae ejusmodi peccatores remittebant posse illis peccata remittere. Haec difficultas igitur oritur solum ex pessima delinquentium istorum dispositione, sive ejusmodi peccata consistant in voluntaria apostasia, sive in aperta cognitae veritatis impugnatione, sive in alio ejusmodi ut interpretes varie exponunt, nec vacat heic diutius inquirere.

113. Ad 2m, *D.* Non invenit Esau locum poenitentiae in patre, qui ratam habuit benedictionem collatam Jacob, *C.* de peccatis suis *N.* Nec enim de his sermo est.

114. II. Obj. Patres hanc agnoverunt exceptionem, 1° Hermas enim *Pastor.* lib. 3. *Simil.* 4. n. 2. de scelestis hominibus scribit: *Hujusmodi homines morti sunt destinati;* et auctor *Constit. Apostolic.* lib. 2. c. 23. de eo, *qui velut acie rebelli tentat Deum,* affirmat, quod *venia carebit.* 2° Origenes et Theognostus apud s. Athanasium *Ep.* 4. *ad*

Serapion. n. 9. allegata Apostoli verba de relabentibus in peccata post baptismum intellexere, quos propterea docent *misericordiam non consecuturos.* 3° Ss. Cyprianus et Ambrosius tradunt nonnullorum peccatornm nonnisi Deum misereri posse; et ss. Athanasius et Hieronymus peccatum in Spiritum S. vocant *irremissibile, inveniabile, indeprecabile.* 4° Sane Ecclesia interdum quorumdam criminum reos a reconciliatione arcebat vel in ipso mortis articulo. Ergo.

115. Resp. *N. A.* Ad 1^{m}, prob. *N.* Neque enim hi auctores de facultate Ecclesiae loquuntur, sed de prava illorum peccatorum dispositione, uti exposuimus.

116. Ad 2^{m}, *D.* Qui proinde errarunt, adeoque refellendi sunt, prout eos confutat ibid. s. Athanasius, *C.* recte senserunt *N.*

117. Ad 3^{m}, *N.* Etenim s. Cyprianus loquitur de lapsis recusantibus satisfactionem confisis martyrum precibus, statuitque Dei solius esse ita peccata remittere, ut nullam satisfactionem exigat. Tantum vero abest, ut s. Ambrosius irremissibilia peccata doceat, ut contrarium expresse adstruat contra novatianos, et virginem lapsam ad poenitentiam admiserit. Dum vero s. Athanasius et s. Hieronymus *irremissibile* peccatum in Spiritum S. praedicant, nonnisi de prava subjecti dispositione loquuntur.

118. Ad 4^{m}, *D.* In nonnullis Ecclesiis particularibus et quidem ad tempus, *Tr.* in Ecclesia universali *N.* Incertum primo est, utrum reipsa documenta quae pro hac sententia afferuntur, de totali ac perpetua negatione absolutionis loquantur; sed et hoc dato, hic usus contrarius fuit praxi universalis Ecclesiae, neque provenit ex eo quod putaverint Ecclesiae illae sibi coarctatam a Christo esse facultatem absolvendi, quod nobis satis est, quidquid de critica hac quaestione sentiendum sit.

—

PROPOSITIO IV.

Recta ac utilis est peccatorum venialium frequens confessio, et piorum usui consentanea

119. Haec propositio quae jansenistas impetit ac synodum Pistoriensem, certa est. Etenim a Pio VI. in *Const. Auctorem fidei, Declaratio synodi de peccatorum venialium confessione, quam optare se ait non tantopere frequentari, ne nimium contemptibiles reddantur ejusmodi confessiones,* damnata est uti *temeraria, perniciosa, sanctorum ac piorum praxi a s.conc. Tridentino probatae contraria.*

120. Sane conc. Tridentinum sess. 14. cap. 5. haec docet: *Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quae frequentius labimur, quamquam* RECTE ET UTILITER *citraque omnem praesumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat; taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* Hujus propterea *rectae* et *utilis* confessionis piorumque hominum usui consentaneae frequentiam valde commendat s. Franciscus Salesius in sua *Philothea* P. 2. c. 19.

121. Hinc videmus hunc usum penes veteres obtinuisse. Siquidem Tertullianus in lib. *De Pudicitia* c. 19. plura venialia peccata inter remissibilia virtute clavium recenset. S. Cyprianus lib. *De lapsis* refert de fidelibus aetatis suae, quod *salutarem medelam parvis licet et modicis vulneribus a sacerdotibus per exomologesim requirerent.* S.Basilius in *Regulis brevius tractatis, interrog.* 4. hanc praxim apud sanctimoniales obtinuisse testatur. S. Augustinus *Enar. in Ps.* 99. n. 6. *Semper confitere*, inquit, *semper habes quid confitearis.* Mabillonius in *Praef. ad acta Sanctorum Benedictinorum* sec. III. pluribus adductis documentis ostendit praxim frequentis confessionis venialium tum penes monachos tum apud pios laicos viguisse. Alia plura adjiciunt Morinus *De Poenit.* lib. 5. c. 3, 5. et 32. Martenius *De antiq. Eccles. ritib.* lib. 1. p. 2. c. 5. ar. 5.

Renaudotius *De perpet. Fidei* tom. 5. lib. 3. c. 6. et Charbonius in *Hist. Sacram.* tom. 2. c. 6. Ergo.

DIFFICULTATES

122. Obj. 1° Hic usus in antiquitate non obtinuit; 2° experientia docet confessionem vilescere ex nimia ejusmodi frequentia; 3° peccatores pro quibus Ecclesia orare consuevit non amplius agnoscerentur. Ergo.

123. Resp. Ad 1m, *N.* Contrarium enim ostendunt documenta, quae attulimus.

124. Ad 2m, *N.* Quinimo experientia evincit longe melioribus dispositionibus praeditos ad confessionem accedere qui frequenter leves noxas suas diluunt, qua qui semel in anno ad idem tribunal accedunt. Si abusus nonnulli irrepunt, hi corrigendi sunt, non usus tollendus ex quo tot bona proveniunt, inter quae non infimum locum tenet major animi tranquillitas, cum saepe accidat conscientiam angi in dubio utrum culpa gravis an levis fuerit, quod apprime discutere difficillimum esse s. Augustinus *De civit. Dei* lib. 21. c. ult. fassus est.

125. Ad 3m, *N.* Ecclesia enim orat pro omnibus; quod si praxis obtineret, ut nonnisi graves peccatores ad confessionem accederent, plures se ab ipsa retraherent, ne proderent conscientiae statum, gravesque saltem suspiciones de se excitarent. Hic porro scopus Jansenistarum est in hac doctrina.

CAPUT IV.

DE SATISFACTIONE

126. Satisfactio, quae pars integralis est sacramenti Poenitentiae, definiri solet: *compensatio injuriae Deo nostris peccatis illatae.* Duplex enim in peccato reatus invenitur *culpae* et *poenae.* Reatus poenae aeternae semper remittitur una cum culpa: ut plurimum tamen illo dimisso, remanet reatus poenae temporalis adhuc subeundae vel in hac vel

in altera vita. Tolli autem et hic potest, ut docet Tridentinum sess. 6. c. 14. per eleemosynas, orationes et jejunia, aliave pia opera aut poenas sive sponte susceptas sive patienter toleratas, sive a sacerdote injunctas. Protestantes sub Ecclesiae reformandae praetextu commodiorem viam invexerunt ad se liberandos a poenis temporalibus consectandis et a satisfactione Deo praestanda, autumantes hoc esse injuriosum Christo, cum Deus nobis ejus merita per fidem imputet. Contra quos sit:

PROPOSITIO I.

Non tota simul poena cum culpa semper remittitur a Deo; sed plerumque, poena aeterna virtute clavium sublata, poena temporalis manet exsolvenda

127. Propositio de fide est ex can. 12. sess. 14. conc. Tridentini: *Si quis dixerit, totam poenam simul cum culpa remitti semper a Deo . . . ; anathema sit.*

128. Ex Sacris litteris propositionis veritatem evincunt notissima exempla Adae, Moysis, Aaron, David praesertim, quibus quamvis Deus culpam dimiserit, deque ejus remissione certior David factus fuerit, gravissimis tamen poenis temporalibus mulctati sunt.

129. Patres uno consensu necessitatem satisfactionis praedicasse post culpas dimissas fatetur ipse Calvinus, qui *Inst.* lib. 3. c. 4. §. 38. scribit: *Dicam simpliciter, omnes fere patres, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse aut nimis aspere et dure locutos.* Non est igitur quod solliciti simus in eorum testimoniis colligendis. Speciminis gratia sit s. Cyprianus, qui in lib. *De lapsis*, *Dominus*, inquit, *orandus est, Dominus nostra satisfactione placandus.* Cujus rei hanc reddit rationem s. Augustinus *Tract.* 124. *in Jo.* n. 5. dicens: *Ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur et poena.*

130. Quapropter Tridentinum sess. cit. cap. 8. heec praeclare habet: *Sane et divinae justitiae ratio exigere vi-*

detur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero, qui semel a peccati, et daemonis servitute liberati, et accepto Spiritus Sancti dono, scientes templum Dei violare, et Spiritum S. contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut, occasione accepta, peccata leviora putantes, velut injurii et contumeliosi Spiritui S., in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die irae.

DIFFICULTATES

131. I. Obj. 1° Deus passim protestatur se plene peccata dimittere, dicens Is. 42, 25. *Peccatorum tuorum non recordabor;* et Ezech. 38, 12. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* 2° Christus superabundanter satisfecit pro peccatis nostris non solum quoad culpam et poenam aeternam, sed etiam quoad poenas temporales. 3° Hinc nuspiam legimus in N. T. pro dimissis peccatis injunctam esse poenitentiam, nec publicano, nec mulieri poenitenti, nec servo cui dimissum est omne debitum, nec Petro, aut alii cuiquam. Ergo.

132. Resp. Ad 1m, *D.* Quoad culpam et poenam aeternam, *C.* quoad poenam temporalem *N.* Alioquin neque ab Adam, neque a David neque a caeteris quos enumeravimus poenitentibus poenas temporales poposcisset.

133. Ad 2m, *D.* Ita tamen ut satisfactionibus nostris applicemus nobis satisfactionem Christi, *C.* secus *N.* Non aliter nobis prosunt merita et satisfactio Christi quam per eorum applicationem, ut suo loco ostendimus.

134. Ad 3m, *D.* Ob causas peculiares, *C.* ad exclusionem satisfactionis in N. T. *N.* Nam 1° Christus utpote supremus Dominus potuit omnem etiam satisfactionem remittere, quod nequeunt ejus administri ; 2° perfecta etiam contritione et charitate potuerunt illi praediti esse, cujus Christus utpote cordium scrutator, inspector erat. Nunc vero addimus Petrum culpam suam toto vitae

tempore flevisse, et crucis patibulo expiasse. De ceteris Scriptura silet, nescimus proinde an non etiam poenis temporalibus illi suas culpas diluerint. Certe Paulus Corinthio incesto poenam satis gravem imposuit.

135. II. Obj. 1° Satisfactio ex indebitis fieri debet, nihil autem nos habemus quod Deo titulo creationis, redemptionis et sanctificationis non debeamus. 2° Deinde ratio clamat, quod sublata causa, scilicet culpa, tolli debeat effectus, nempe poena. Ergo.

136. Resp. Ad 1m, *D.* Nisi Deus voluerit id quod possumus, et ea qua valemus ratione afferre, gratuito acceptare, *Tr.* vel *C.* secus *N.* Porro hoc ipso quod Deus poenas seu satisfactiones a nobis poscat, declarat se eas acceptare.

137. Ad 2m, *D.* Si effectus a causa pendeat ut sit et conservetur, *C.* si pendeat a causa, ut producatur in esse permanente *N.* Alioquin sublato gladio cessaret vulnus et dolor, sublato artifice cessaret opus ab eo confectum, et ita porro.

PROPOSITIO II.

Possunt et debent Ministri Poenitentiae salutares et convenientes satisfactiones poenitentibus injungere

138. De fide propositio est a Tridentino sess. 14. sancita hoc can. 15. *Si quis dixerit, claves Ecclesiae esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, et propterea sacerdotes, dum imponunt poenas confitentibus, agere contra finem clavium et contra institutionem Christi . . .; anath. sit.*

139. Profluit porro haec doctrina ex constitutis in propositione praecedenti. Evincitur autem ex continenti Ecclesiae traditione. Etenim patres omnes quovis tempore docuerunt claves a Christo Ecclesiae concessas non solum ad solvendum, verum etiam ad ligandum salutaribus et convenientibus satisfactionibus. Ceteris omissis documentis paulo ante adductis, hic adjicimus verba Innocentii I. qui in

Epist. ad Decent. scribit: *De pondere aestimando delictorum, sacerdotum est judicare, ut attendat ad confessionem poenitentis . . . ac tum jubere dimitti* (poenitentem), *cum viderit congruam satisfactionem suam.* Tot praeterea testes habentur Ecclesiae fidei ac praxeos, quot supersunt canones ac libri poenitentiales, qui regulas hujus injungendae satisfactionis tradunt.

140. Et haec quidem adversus protestantes. Nunc aliquid adjiciendum contra jansenistas, qui contendunt satisfactionem necessario praemittendam absolutioni esse. Licet vero antiqua disciplina ferret ut satisfactio reconciliationem praecederet, non ita tamen servata haec consuetudo est, ut nullam pateretur exceptionem. Etenim ex Cypriano novimus constitutum in conc. Carthaginiensi III. fuisse, ut instante persecutione, omnibus absolutio et eucharistia daretur, qui apte fuissent dispositi, adeoque nedum completa, sed neque incoepta satisfactione, quod pluribus aliis exemplis fieri consuevisse ostendit Morinus *De Poenitent.* lib. 10. et cum eo Natalis Alex. *Diss.* 9. in sec. III. *Prop.* 2. Viguit praeterea a duodecim et amplius seculis in utraque Ecclesia praxis tribuendi absolutionem et admittendi ad sacram synaxim poenitentes ante completam injunctam satisfactionem. Nequit igitur sine ingenti temeritate accusari Ecclesia ob disciplinam quam hodiedum servat, quin in crimen vocetur universa antiquitas.

141. Cum proinde Petrus De Osma docuisset: *Non peracta poenitentia, confitentes absolvi non debere;* a Sixto IV. haec propositio in *Const.* data *an.* 1479. haeretica nota confixa est. Sic etiam Alexander VIII. hanc proscripsit propositionem n. 15. *Ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiae, sed ipsa Christi lex et praescriptio, natura rei id quodammodo dictante.* Clemens vero XI. proposit. 87. Quesnelli pariter damnavit: *Modus plenus sapientia, lumine et charitate est dare animabus tempus portandi cum humilitate et sentiendi statum peccati, petendi spiritum poenitentiae et contritionis, et*

incipiendi ad minus satisfacere justitiae Dei antequam reconcilientur. Cumque eandem doctrinam instaurasset synodus Pistoriensis prop. 35, eam Pius VI. in cit. *Constit.* rejecit uti *falsam, temerariam, communi praxi Ecclesiae injuriosam, inducentem in errorem, haereticali nota in Petro De Osma confixam.*

DIFFICULTATES

142. Obj. 1° Apostolus Rom. 8, 1. *Nihil,* inquit, *damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* Si *nihil*, ergo tum quoad culpam tum quoad poenam. 2° Ad Ephesios vero c. 4, 28. a conversis unice exigit, ut *qui furabatur, jam non furetur.* 3° Exponens s. Jo. Chrysostomus Apostoli mentem *Homil.* 28. in 1. *Epist. ad Cor.* haec scribit: *Non inquit* (Apostolus), *si puniamus, si supplicium de nobis sumamus; sed si dijudicaremus, hoc est, si nostra tantum voluerimus peccata cognoscere, si nos ipsos condemnare, liberaremur ab hujus et futuri seculi suppliciis.* 4° Sane nulla est ratio, cur imponendae sint in sacramento Poenitentiae satisfactiones, cum nullae in baptismo injungantur. 5° Quod si vetus Ecclesia consuevit injungere satisfactiones poenitentibus, non ad vindictam, sed ad certamina et exercitationes novae vitae, et ad aliorum aedificationem ita se gessit. Ergo.

143. Resp. Ad 1m, *D.* Renatis per baptismum, *C.* poenitentibus post baptismum *Subd.* Quoad reatum culpae et poenae aeternae, *C.* quoad reatum poenae temporalis, saltem de via ordinaria, *N.*

144. Ad 2m, *D.* Praecipue, et quidem quoad renatos ex baptismo, *C.* solum et quoad lapsos post baptismum *N.*

145. Ad 3m, *D.* In ordine ad supplicia a Deo immissa aut immittenda in hac vel in altera vita, *C.* ad exclusionem satisfactionum sacramentalium *N.* En quomodo de his s.Jo. Chrysostomus *Homil.* 14. *in Matth.* eadem Apostoli verba expendens loquatur: *Audi Paulum dicentem: Quoniam si nos judicaremus . . . Et quomodo, inquies, de nobis judicabimus*

et a nobis rationes expetemus? Luge, acerbe ingemisce, te ipsum humilia et affige etc.

146. Ad 4^{m}, *Neg.* Sed hanc assignat Tridentinum rationem sess. 14. cap. 2. quia per baptismum nova efficimur creatura, adeoque plenam et integram peccatorum omnium remissionem assequimur, *ad quam novitatem et integritatem per sacramentum Poenitentiae sine magnis nostris fletibus et laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus.*

147. Ad 5^{m}, *Neg.* Etenim Ecclesia non solum ob recensitas causas, verum etiam ad satisfaciendum Deo pro admissis peccatis satisfactiones injunxit, ut constat ex apertissimis patrum testimoniis, quae attulimus.

148. Dices cum jansenianis: Patres satisfactionem *pretium*, absolutionem *mercedem* vocarunt. Ergo illa semper absolutioni praemitti debet.

149. Resp. *D.* Ita vocarunt patres satisfactionem et absolutionem, ut rationem afferrent disciplinae, quae tunc temporis passim obtinebat, *C.* ut significarent, ut autumant janseniani, ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni ex Christi institutione, ac natura sacramenti servandum *N.* Quod patet ex exceptionibus satis frequentibus, quibus ipsimet hunc ordinem inverterunt.

CAPUT V.

DE MATERIA, FORMA ET MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE

150. Duplex materia distinguitur *remota* et *proxima.* Remota rursum aut *necessaria* est aut *libera.* Necessaria sunt omnia lethalia peccata post baptismum commissa; libera peccata venialia, aut etiam lethalia alias rite confessa. Materia haec remota sive necessaria sive libera ea est, ut loquuntur scholae, *circa quam* versatur sacramentum. In hoc conveniunt omnes. At circa materiam proximam, seu *ex qua,* ut ajunt, sacramentum conficitur, controversia viguit in-

ter thomistas et scotistas. Utrique fatentur *contritionem*, *confessionem* et *satisfactionem* partes esse Poenitentiae, quas aliis verbis vocant *actus* poenitentis, easque Tridentinum dixit *quasi materiam* hujus sacramenti; quia, ut exponit Estius in 4. *Sent. dist.* 15. §. 2. materia Poenitentiae non est aliquid physicum uti elementa, e. g. aqua, oleum, panis etc. sed sunt actiones, quae idcirco non ita *proprie* materia vocari possunt. Itaque thomistae contendunt recensitos actus veram materiam proximam hujus sacramenti constituere; scotistae vero censent ejusdem materiam proximam esse absolutionem a sacerdote poenitenti impertitam, quatenus est ritus sensibilis, et habere rationem formae, quatenus significat effectum sacramenti. Maldonatus in *Tract. de Poenit.* p.3. *Thes.*7. sententiam thomistarum vocat *communem*, scotistarum autem *veriorem*. Fundamenta utriusque sententiae expendi possunt penes respectivae scholae theologos.

151. Sed jam de forma. Protestantes contendunt absolutionem non esse nisi declarativam remissionis peccatorum, non autem ejusdem effectivam; quem errorem mox refellemus. Interim theologi omnes consentiunt eam consistere in verbis illis: *Ego te absolvo a peccatis tuis.* Perinde autem videtur, seposito Ecclesiae praecepto, quoad rei substantiam, sive ea modo *indicativo*, sive modo *deprecativo* pronuncientur. Exploratum enim est ex certissimis documentis non aliam viguisse usque ad sec. XII. in Ecclesia Occidentali hujus sacramenti formam praeter deprecativam, uti praeter Morinum *De Poenit.* lib. 8. c. 8. seqq. ostendit Martenius *De antiq. Eccl. ritibus* lib. 1. par. 2. c.6. ar. 5. §. 12. et art. 7., in Ecclesia autem Graeca adhuc vigere eandem deprecativam formulam ex ejus Euchologiis constat apud Goarium et Arcudium. Quae *facta* nullis concutiuntur ratiocinationibus sive Suarezii sive Simonneti.

152. Circa ministrum desipuere tum protestantes autumantes quemlibet fidelem clavium potestatem a Christo accepisse; tum waldenses, wicleffitae et hussitae, qui potestatem absolvendi tribuerunt laicis probis, denegarunt sa-

cerdotibus pravis. Sic etiam desipuerunt nonnulli Ecclesiae perturbatores sub finem elapsi seculi, dum affirmarunt approbationem episcopalem ad excipiendas confessiones non esse collationem jurisdictionis seu facultatis absolvendi, sed merum idoneitatis testimonium, cum sacerdotes omnes vi ordinationis accipiant eam facultatem; tum etiam ex eodem principio intulerunt sin minus licite, saltem valide posse omnes absolvere a casibus reservatis. Hanc doctrinam suam fecit synodus Pistoriensis. Contra hos omnes sit:

PROPOSITIO I.

Absolutio sacramentalis sacerdotis est actus judicialis, et non nudum ministerium pronunciandi et declarandi remissa esse peccata confitenti

153. De fide est; hunc enim can. 9. sess. cit. Tridentinum edidit: *Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronunciandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum . . .; anath. sit.*

154. Ostenditur autem ejusdem veritas illis ipsis Scripturarum et traditionis testimoniis, quibus veritatem hujus sacramenti adstruximus. Etenim Christus Jo. 20. apostolis dixit: *Quorum remiseritis peccata*, non autem *quorum declaraveritis remissa peccata esse*. Rursum idem Christus Matth. 16. et 18. dixit: *Quodcumque ligaveris . . , quodcumque solveris;* vel: *Quaecumque alligaveritis . . . , quaecumque solveritis*. Quae certe veram solutionem important non vero nudam solutionis declarationem. Hoc vero magis patefit ex metaphora clavium qua usus est Christus; claves enim vere traduntur ad claudendum aut aperiendum domus ostium, non autem ad declarandum apertum vel clausum ostium esse. Nisi igitur vim inferamus Scripturae verbis, fatendum est actum quo sacerdotes absolvunt actum esse vere judicialem, et non nudum ministerium declaratorium.

155. Id ipsum conficitur ex allegatis patrum testimoniis

ex quibus discimus 1° Christum delere peccata sacerdotum ministerio ; 2° sacerdotes sedere judices in tribunali Poenitentiae ; 3° illorum sententiam ratam in coelis esse ; 4° sacerdotes hac potestate praestare Angelis et Archangelis ipsis. Controversia ipsa quae sec. II. et III. excitata est a montanistis et novatianis adversus catholicos quoad potestatem clavium hanc eandem veritatem luculenter ostendit, quae ridicula plane fuisset, si unice fuisset versata circa meram declarationem remissionis peccatorum. Ergo.

DIFFICULTATES

156. Obj. 1° Verbum *remittere* interdum in sensu *declarandi* usurpari constat ex Luc. 7, 48. cum Christus mulieri poenitenti dixit : *Remittuntur tibi peccata tua*, cum jamdiu eidem peccata fuissent remissa. 2° Hunc autem sensum subesse huic verbo Jo. 20. patet ex voce *retinere;* nec enim retinent sacerdotes peccata, nisi quatenus declarant esse retenta, seu non dimissa. 3° Quod confirmat officium judicis cujus est tantum declarare aliquem reum aut innocentem esse respectu legis. 4° Praesertim cum Christus proprie non constituerit sacerdotes judices peccatorum, sed personarum utrum dispositae rite sint nec ne, dicens: QUORUM *remiseritis peccata* . . . QUORUM *retinueritis ;* 5° prout reipsa nonnulli scholastici docuerunt. Ergo.

157. Resp. Ad 1^m, *N.* Siquidem Christus loc. cit. tum v. 47. tum v. 48. in eodem sensu *remissionis* dixit : *remittuntur peccata;* in praecedenti quidem versiculo dum Pharisaeo patefecit remitti peccata mulieri ; in insequenti vero dum hoc ipsum peccatrici confirmat.

158. Ad 2^m, *Neg.* Nam prout peccata subjiciuntur per confessionem clavibus, sacerdotes eodem actu judiciali eadem aut retinent aut remittunt.

159. Ad 3^m, *D.* Si judices fuerint *meri* seu executores, *C.* si sint *mixti* seu auctoritate suprema praediti *N.* Tales porro sunt sacerdotes ex Tridentino, quos Christus *suos vicarios tanquam judices* et *praesides* constituit.

160. Ad 4^{m}, *D.* Christus constituit sacerdotes judices personarum in ordine ad peccata juxta diversas dispositiones remittenda aut retinenda, *C.* secus *N.* Ideo enim sacerdotes expendunt dispositiones poenitentium ut eos a peccatis solvant, aut non solvant. Deinde omne dubium tollitur ex Matth. 18. ubi Christus in recto dixit: *Quaecumque alligaveritis, quaecumque solveritis.*

161. Ad 5^{m}, *D.* Iique pauci, qui statim confutati sunt, *C.* plures et innoxie *N.* Eos enim refellit Richardus a s. Victore, qui illorum sententiam profert apud Morinum op. cit. lib. 8. c. 2. n. 8.

PROPOSITIO II.

Soli sacerdotes sunt sacramenti Poenitentiae ministri

162. De fide pariter propositio haec est juxta can. 10. conc. Tridentini sess. cit. *Si quis dixerit non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Christi fidelibus esse dictum: Quaecumque ligaveritis* etc. *Quorum remiseritis* etc. *quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata, publica quidem per correptionem dumtaxat, si correptus acquieverit; secreta vero per spontaneam confessionem; anath. sit.*

163. Jam vero alligata Christi verba quibus innititur facultas absolvendi ad solos apostolos eorumque in sacerdotio successores pertinere universa antiquitas uno consensu semper agnovit. Hujus rei testes sunt omnes Latinorum rituales libri, Graecorum et Orientalium omnium Euchologia, quae eruditi viri Martenius, Renaudotius, Morinus, Assemanus collegerunt; nec non patres omnes utriusque Ecclesiae. De Origene, Tertulliano, et Cypriano constat ex superius adductis eorum testimoniis; quibus nunc addimus ex Graecis s. Basilium, qui in cit. *Regul. Brev. interrog.* 288. scribit: *Peccata iis confiteri necesse est, quibus mysteriorum Dei concredita est dispensatio;* ex Latinis s. Ambrosium, qui

De Poenit. lib. 1. c. 2. n. 7. *Jus hoc*, inquit, *solis permissum sacerdotibus est.* Et haec speciminis gratia.

164. Pravitatem porro sacerdotum non officere quominus ipsi valide absolvant, constat ex iis quae disputavimus in *Tract. De sacr. in genere;* definivitque iterum Tridentina synodus in can. cit. cujus prior pars haec est: *Si quis dixerit, sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi non habere . . . ; anath. sit.*

DIFFICULTATES

165. Obj. 1° S. Jacobus Epist. sua c. 5, 16. indiscriminatim omnibus scribit: *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra.* 2° Ad quae verba alludens s. Augustinus *Hom.* 12. *In omnibus*, inquit, *Scripturis divinis utiliter ac salubriter admonemur ut peccata nostra debeamus jugiter et humiliter, non solum Deo, sed etiam sanctis et Deum timentibus confiteri. Sic enim per Jacobum apostolum* etc. 3° Nec desunt certissima documenta ex quibus constat in necessitatis casu etiam diaconis tributam facultatem esse excipiendi delicti exomologesim, ut ait s. Cyprianus *Ep.*12., manum imponendi ad poenitentiam, et dandi pacem; prout pariter faciendum esse statuerunt concilia Iliberitanum ac Triburiense in Hispania; Eboracense et Londinense in Anglia; Odo episcopus Parisiensis in Gallia; Petrus Cantor insuper et subdiaconos docet posse *ligare, auctoritate Papae, non sua;* apud Morinum op. cit. lib. 8. c. 23. Quod confirmatur ex jure canonico cap. *Fures extra, de furtis.* Innumera pariter suppetunt apud Martenium et Mabillonium documenta de confessione non solum diaconis sed etiam inferioribus clericis imo et laicis facta, quandoque etiam abbatissis a respectivis subditis. 4° Sane in necessitatis casu omnes tingere possunt, ergo et absolvere.

166. Resp. Ad 1^m, *Neg.* Aut enim Jacobi textus accipitur de confessione sacramentali cum plerisque patribus, et in hoc sensu cum iisdem patribus coarctari debet ad solos presbyteros Ecclesiae, quos in v. immediate praeceden-

te advocandos dicit ad inungendos infirmos; aut cum aliis de humili confessione qua quis se peccatorem profitetur, et in hoc sensu non est ad rem.

167. Ad 2m, *Neg.* Sermo siquidem adductus Augustini foetus non est; agitur praeterea in eo de confessione ceremoniali.

168. Ad 3m, *D.* Quae tamen documenta non attingunt nisi exomologesin ceremonialem, et relaxationem poenitentiae canonicae in foro externo, *C.* exomologesin sacramentalem, et absolutionem in foro interno *N.* Hoc sensu exponit haec ipsa documenta Morinus in *recognitione operis sui de Poenitentia*, in quo illa congesserat. Et hoc quidem respectu diaconorum; relate vero ad subdiaconos aliosque inferiores clericos et laicos, quae de auditis ab his referuntur confessionibus, intelligi debent de confessionibus, quas absente sacerdote, faciebant poenitentes humilitatis ergo tum ad excitandos se ad contritionem, tum ad implorandas Ecclesiae preces. Quas quidem confessiones *quodammodo sacramentales* vocat s. Thomas in *Suppl. q.* 8. *ar.* 2. *ad* 1., qui illis tribuebat analogice quandam vim ex opere operantis gratiam producendi. Hic usus perduravit fere usque ad sec. XVI. deinceps vero penitus obsolevit. Exinde rite explicari possunt quae ex conciliis, jure canonico, et Petro Cantore objecta sunt. Quoad abbatissas vero, illae confessiones non consistebant nisi in quadam conscientiae ratione, quam subditae tanquam matri reddebant, prout adhuc fit in nonnullis religiosis institutis. Si quis obrepsit abusus, illico sublatus est.

169. Ad 4m, *Neg.* paritatem, quia Christus diversa ratione statuit, quae spectant ad horum sacramentorum administrationem.

—

PROPOSITIO III.

Ad valide absolvendum in sacramento Poenitentiae praeter potestatem ordinis, requiritur potestas jurisdictionis

170. *Certa ac fidei proxima* propositio est, ut constat ex nota inusta propositioni 37. synodi Pistoriensis a Pio VI. in *Const. Auctorem fidei*, quae *sic intellecta, quod ad validum usum hujus potestatis* (absolvendi), *non sit necessaria ordinaria vel subdelegata illa jurisdictio, sine qua Tridentinum declarat nullius momenti esse absolutionem a sacerdote prolatam*, damnatur ut *falsa, temeraria, erronea, et concilio Tridentino contraria.*

171. Verba concilii Tridentini sess. 14. cap. 7. ad quae alludit summus Pontifex haec sunt: *Quoniam natura et ratio illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem.* Haec porro verba nihil aliud significare possunt, quam jurisdictionis supervenientis ordini necessitatem ad valide absolvendum, alioquin absurda evaderent.

172. Quod magis adhuc patet ex Rom. Pontificibus, qui saepius declararunt nullam ac irritam illius sacerdotis absolutionem esse, qui destitutus alterutra jurisdictione sit. Sane Benedictus XIV. in *Const. Sacramentum Poenitentiae*, his verbis confessario omnem facultatem ademit absolvendi complicem in peccato turpi: *Sublata propterea illi* (Confessario) *ipso jure quacumque auctoritate et jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam; adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla atque irrita omnino sit, tanquam impertita a sacerdote, qui jurisdictione ac facultate ad valide absolvendum necessaria privatus existit, quam ei per praesentes has nostras adimere intendimus.*

Hoc ipsum analogia confirmat deducta a tribunali civili, in quo irritam pronunciarent sententiam judices jurisdictione destituti.

173. Posset praeterea, nisi ageretur cum catholicis, haec doctrina evinci ex sensu totius antiquitatis, ex cujus documentis constat ab initio solos episcopos absolvisse, nec nisi processu temporis, adscitos ab iisdem fuisse monachos ad hoc munus, crescente poenitentium multitudine, nec unquam alios sacerdotes hanc sibi facultatem arrogasse, uti ostendit Christianus Lupus in Dissert. *De peccator. ac satisfaction. indulgentiis* cap. 2. nec non Martenius op. cit. lib. 1. p. 2. c. 6. ar. 6. §. 2.

174. Ex his infertur 1° episcopalem approbationem ad excipiendas confessiones, non esse merum *idoneitatis* testimonium, sed veram potestatis et jurisdictionis collationem; 2° sine antistitum approbatione, et jurisdictionis potestate, non solum *illicite*, sed prorsus *invalide* administrari sacramentum Poenitentiae.

DIFFICULTATES

175. Obj. 1° Sacerdotibus omnibus vi propriae ordinationis, ut cum conc. Tridentino docet Catechismus Rom., duplex competit potestas, altera in corpus Christi *reale*, altera in corpus Christi *mysticum*, seu in fideles omnes, qui hoc ipso subditi sacerdotum evadunt, quin alia jurisdictione opus sit. 2° Alioquin sequeretur, ad valide absolvendum praeter potestatem divinam requiri potestatem humanam, et illam ab hac pendere; absolutionem proinde non jam conferri in nomine J. C. sed in nomine episcopi. 3° Nec obstat debere sententiam in subditos ferri, siquidem cum fidelis coram sacerdote se sistit, hoc ipso se ejus subditum constituit; 4° eo vel magis, quod administratio sacramenti Poenitentiae constituta sit ad instar *compromissi* inter poenitentem et confessarium, sacerdos enim est judex *compromissarius* a Christo institutus inter Deum offensum et peccatorem a quo laesa divina justitia est; peccator

propterea fit subditus voluntarius illius sacerdotis ad quem confitendus accedit. Ergo.

176. Resp. Ad 1m, *D.* Ita tamen, ut quoad exercitium, altera pendeat a materia idonea, altera vero a subditis assignandis, *C.* secus *N.* Profecto ex ordinatione sacerdotali facultas absolvendi provenit, quod nemo inficiatur; at exerceri facultas haec non potest nisi in subditos, qui non habentur sine potestate ordinaria aut subdelegata, uti ex dictis patet.

177. Ad 2m, *Neg.* Siquidem jurisdictio tantum se habet ut conditio, qua potestas absolvendi, in ordinatione a Deo collata, in praxim, seu in actum deducatur. Per eam enim subditi assignantur, in quos possint sacerdotes ministerium suum exercere.

178. Ad 3m, *D.* Si in arbitrio cujusvis fidelis esset sibi judices eligere, *C.* si hoc pendeat a legitima auctoritate *N.* Alioquin etiam in causis civilibus possent cives sibi judices constituere, quod nemo dicet. Possunt igitur fideles quemcumque sacerdotem eligere ex approbatis.

179. Ad 4m, *Neg.* tum quia novum hoc paradoxum *compromissi* pugnat cum doctrina Tridentini sess. 14. c. 5. declarantis, *Christum . . . Sacerdotes sui ipsius vicarios reliquisse tanquam praesides et judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur*, adeoque independenter a fidelium electione; tum quia in judicio *compromissorio* nulla requiritur jurisdictio, ex eodem tamen concilio nisi sacerdotes ordinaria aut subdelegata *jurisdictione* praediti sint, absolutio nulla est.

PROPOSITIO IV.

Episcopi jus habent reservandi sibi casus etiam in foro interno coram Deo: ideoque sacerdotes, qui extra mortis articulum, nihil possunt in casibus reservatis, invalide prorsus ab iis poenitentes absolvunt

180. De fide propositio est Tridentino sess. cit. can. 11. definiente: *Si quis dixerit, episcopos non habere jus reservandi*

sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque adeo casuum reservationem non prohibere quominus sacerdos a reservatis vere absolvat; anath. sit. Cohaeret autem haec definitio cum ejusdem concilii doctrina tradita ibid. cap. 7. ubi dicitur: *Hanc autem delictorum reservationem* (quam Rom. Pontifex quoad universam Ecclesiam, episcopi autem in suis dioecesibus faciunt), *consonum est divinae auctoritati, non tantum in externa politia sed etiam coram Deo vim habere . . . Extra articulum mortis sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum poenitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores et legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant.*

181. Jure proinde merito Pius VI. binas propositiones synodi Pistoriensis proscripsit, nempe 44. *asserentem, reservationem casuum nunc temporis aliud non esse, quam improvidum ligamen pro inferioribus sacerdotibus, et sonum sensu vacuum pro poenitentibus assuetis non admodum curare hanc reservationem;* quae propositio declaratur *falsa, temeraria, male sonans, perniciosa, concilio Tridentino contraria, superioris hierarchicae potestatis laesiva;* et 45. in qua synodus spem patefacit, reformatum iri Rituale una cum ordine Poenitentiae; quae eisdem fere censuris notatur.

182. Jam vero jus penes Summum Pontificem, ac respectivos praesules esse reservandi sibi nonnullos casus etiam in foro interno coram Deo, quoad eos qui se catholicos profitentur, satis ostendunt allegatae auctoritates; quoad protestantes vero lutheranos quos directe ferit canon Tridentinus evincitur tum ex natura hujus sacramenti, tum ex antiquae Ecclesiae sensu et praxi. Ac primo ex natura hujus sacramenti, quod ex dictis, institutum a Christo est ad modum forensis judicii; nemo autem inficiatur in civili foro non paucas causas superiori tribunali, quandoque vero ipsi principi reservatas esse. Quod vero spectat ad antiquitatis sensum et praxim, exinde patet quod antiquitus soli episcopi a peccatis absolvere consueverint, et si quando ministerium hoc sacerdotibus demandarunt, sibi atrociorum

criminum absolutionem reservaverint. Exemplo sint tria delicta canonica nuncupata, idololatria, homicidium et moechia, a quibus simplices sacerdotes reos absolvere nequibant; interdum soli Rom. Pontifici reservatum erat homicidium, ut constat ex actis s. Redonis. Episcopus Synesius sec. IV. ad Theophilum patriarcham Alexandrinum absolvendum remisit Lampronianum presbyterum, ut habetur ex ejusdem Synesii *epistola* 67. ad eundem Theophilum. Plura praeterea hujus rei documenta suppetunt apud Martenium, Morinum et Chardonium, qui in opp. citt. ea collegerunt. Ex quibus etiam janseniani arguuntur, qui toties provocant ad *venerandam antiquitatem*.

DIFFICULTATES

183. Obj. 1° Christus illimitatam contulit sacerdotibus absolvendi facultatem illis verbis: *Quorum remiseritis* etc. *Quaecumque solveritis* etc. nulla igitur reservatio fieri peccatorum potest. 2° Tridentinum eandem in sacerdotibus potestatem agnoscit in corpus Christi reale, ac in ejus corpus mysticum; porro illa ita suspendi nequit, ut invalide consecrent, ergo neque haec ita coarctari, ut invalide absolvant. 3° Quod potissimum valet respectu episcoporum et parochorum qui cum auctoritate polleant ordinaria, nequit ipsis jurisdictio coarctari quin ab officio removeantur. Ergo.

184. Resp. Ad 1^m^, *D.* Quae tamen quoad exercitium limitari possit, *C.* quae limitari nequeat *N.* Constituto semel principio, quod aliud sit facultas, aliud facultatis exercitium, reliqua sequuntur. Etenim quoad personas ad hoc exercitium necesse est ut subditi designentur; quoad causas ut ab eo in quo residet suprema potestas, illae non subtrahantur, ut fit etiam in foro civili. Suprema autem haec potestas quoad episcopos residet in Rom. Pontifice; quoad sacerdotes residet praeterea in respectivae dioeceseos episcopo.

185. Ad 2^m^, *Neg.* paritatem; Facultas enim consecrandi unice pendet a potestate ordinis a qua dispesci nequit;

facultas vero absolvendi quoad exercitium pendet praeterea a potestate jurisdictionis, quae si desit, ut idem concilium cap. 7. declaravit, *nullius momenti* erit absolutio collata a sacerdote, excepto mortis articulo, in quo nulla est reservatio.

186. Ad 3ᵐ, *Neg.* Quamvis enim episcopi et parochi praediti sint potestate ordinaria, haec tamen *subordinata* est potestati supremae, a qua proinde in aedificationem coarctari potest tum quoad subditos, ut diximus, tum quoad causas.

187. Et haec de sacramento Poenitentiae ad quod rite administrandum magna opus est charitate et prudentia praeter scientiae apparatum, et sanctitatis ornamentum. Quae paucis complexus est s. Gregorius M. in *Reg. Pastorali* p. 2. c. 6. scribens: *Sit itaque amor sed non emolliens; sit vigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate saeviens; sit pietas, sed non plusquam expediat, parcens.* Quas dotes aetate hac nostra praesetulit s. Alphonsus Maria de Liguori, cujus doctrina saepe adeo ab Apostolica Sede commendata est.

TRACTATUS
DE INDULGENTIIS

PROOEMIUM

1. Divina dispositione constitutum est, ut dimissa culpa ac poena aeterna, persolvendae remaneant, uti ostendimus in superiore Tractatu, poenae temporales vel in hac vel in altera vita, si casum excipias perfectae charitatis. Huic fundamento innituntur satisfactiones quas poenitentibus confessarii injungunt. Verum sacramentales ejusmodi satisfactiones longe absunt ab adaequanda gravitate culparum nostrarum. Ut huic defectui occurri posset, misericors Deus dedit Ecclesiae suae facultatem has ipsas, quae persolvendae adhuc satisfactiones supersunt, vel ex toto vel ex parte relaxandi vi clavium quas ei commisit. Hae porro relaxationes sunt, quae indulgentiarum nomine veniunt.

2. Est igitur indulgentia : *Remissio poenae temporalis adhuc post remissam culpam et poenam aeternam peccatis debitae, in foro interno coram Deo valida, facta per applicationem thesauri a superiore legitimo.* Ex qua definitione pronum est colligere 1° objectum hujus remissionis sive indulgentiae esse poenas temporales, quae subeundae essent post culpae et poenae aeternae condonationem ; 2° subjectum esse fideles adultos rite dispositos ; ministrum superiorem legitimum, seu pro universa Ecclesia Rom. Pontificem, ac episcopos in propria dioecesi intra limites sibi constitutos ; 3° Ejusmodi remissionem, quamvis detur in foro externo, seu extra sacramentum ab iis qui jurisdictione gaudent, valere tamen in foro interno seu coram Deo ; 4° adeoque per modum suffragii extendi eam posse etiam ad animas in purgatorio degentes ; 5° remissionem demum hanc dari vir-

tute clavium quibus applicantur satisfactiones Christi, nec non sanctorum omnium, quae constituunt Ecclesiae thesaurum nuncupatum.

3. Adversus indulgentias insurrexerunt ab initio fere rei christianae montanistae; deinde vero waldenses et wicleffitae; demum Lutherus, qui exinde occasionem sumpsit perduellionis vexillum erigendi contra Ecclesiam Dei, et Calvinus, qui virus quo plenus erat, hac ipsa de causa in Ecclesiam evomuit. Sectae omnes ex his progenitae nescio quae monstra in indulgentiis finxerunt, lepidasque fabulas invexere. Doctrinam Ecclesiae catholicae circa indulgentias janseniani eorumque asseclae saltem temerare aggressi sunt, autumantes eas non esse nisi relaxationes poenitentiae canonicae in foro ecclesiastico solum validas; thesaurum vero Ecclesiae commentum esse a scholasticis excogitatum.

4. Vindicias catholicae doctrinae de indulgentiis acturi adversus hos omnes accurate secernere debemus ea quae de fide sunt, ab iis, quae sunt fidei tantum proxima, atque ab iis, quae libere in scholis agitantur.

5. Duo de fide sunt, 1° esse in Ecclesia potestatem divinitus traditam concedendi indulgentias; 2° indulgentiarum usum christiano populo maxime salutarem esse.

6. Sunt autem proxima fidei 1° indulgentias valere in foro interno coram Deo; 2° has ipsas indulgentias applicari posse animabus in purgatorio detentis per modum suffragii; 3° dari denique in Ecclesia thesaurum, seu collectiônem satisfactionum Christi, sanctorum et electorum omnium, cujus dispensatio spectet ad Rom. Pontificem, et ad episcopos intra praescriptionem canonum.

7. Quaestiones vero domesticae versantur circa dispositiones, conditiones, indulgentiarum fructum, aliaque ejusmodi, quae, vindicatis aut ad fidem, aut ad sinceram catholicam doctrinam spectantibus, exponemus.

—

PROPOSITIO I.

Est in Ecclesia potestas a Christo concessa conferendi indulgentias, earumque usus est christiano populo maxime salutaris

8. Dogmatica seu de fide propositio est quoad ambas suas partes. Haec enim habet Tridentinum sess. 25. in decreto de indulgentiis: *Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit, atque hujusmodi potestate, divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacrosancta synodus indulgentiarum usum christiano populo maxime salutarem, et sacrorum conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet et praecipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant:* Exinde in fidei professione a Pio IV. edita, quisque profiteri debet, *indulgentiarum potestatem a Christo in Ecclesia relictam esse, illarumque usum christiano populo maxime salutarem esse.*

9. Priorem autem partem evincimus tum ex Scriptura tum ex traditione, atque Ecclesiae antiquae praxi. Etenim Christus Matth. 16, 19. ait Petro: *Tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis;* et iterum ibid. 18, 18. omnibus apostolis: *Quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo; et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.* Jam vero si haec verba in amplissima sua ac nativa significatione accipiantur, non modo includunt remissionem seu solutionem a reatu culpae et poenae aeternae, verum etiam solutionem a reatu poenae temporalis. Porro eorumdem coarctandam significationem esse numquam adversarii evincent, cum ejusmodi limitationem nuspiam Scripturae insinuent, excludantque interpretationis regulae, sensus ac praxis constans Ecclesiae, ut mox ostendemus. Ergo per ea

Christus Ecclesiae potestatem fecit poenas etiam temporales relaxandi peccatis debitas, seu concedendi indulgentias.

10. Haec confirmantur ex metaphora clavium, qua in hac conferenda potestate usus est Christus. Qui enim alteri domus claves confert, non solum facultatem communicat eam claudendi et aperiendi, sed insuper id efficiendi citius aut serius removendo obstacula, si quae sint, ad aditum patefaciendum. Cum igitur Christus regni coelorum claves Ecclesiae suae tradiderit, hoc ipso eidem contulit potestatem citius in illud filios suos introducendi per remotionem reatus poenae temporalis, qui illius ingressum impediret. Eo vel magis, quod in allegatis verbis tam late pateat vox *solvendi*, ac vox *ligandi;* sed haec ex alibi demonstratis, se extendit ad injungendas poenas temporales, ergo et illa se protendit ad harum poenarum relaxationem.

11. Hac usus est potestate Apostolus, dum 1. Cor. 5, 4. incestuosum Corinthium judicavit *cum virtute Domini Nostri Jesu tradere Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die D. N. J. C.*, eundem, anno vix expleto, ab injuncta poenitentia solvit, rescribens 2. Cor. 2, 6. *Sufficit illi objurgatio haec, quae fit a pluribus, ita ut e contrario magis donetis . . . Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.* De poenitentiae sane condonatione locum hunc intellexere s. Jo.Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, et Oecumenius ex Graecis in hunc loc., nec non s. Ambrosius et s. Pacianus ex Latinis.

12. Eodem quo exposuimus sensu Ecclesiam Christi verba intellexisse constat 1° ex usu qui per decem plus minus secula perduravit, ut feria V. in coena Domini ab episcopis absolverentur ab omni ulteriori poena qui in capite Quadragesimae confessi fuerant peccata sua. Cujus praxis meminerunt s. Ambrosius *De Poenit.* l.1. c.15., s.Leo M. in *Serm.* 2. *De Quadragesima* c.4. et *Serm.* 6. c. 4., concilia Carthaginiense IV. can. 8. et Agathense can. 15. et Ordo Romanus in *Biblioth. maxima Patrum* Lugd. tom. 13. prae-

ter alia documenta quae magno numero collegit Eusebius Amort in *Diss. Praelim. apologetica pro indulgentiis* §. 2.

13. Constat 2° ex relaxatione quam episcopi indulserunt lapsis ulterioris poenitentiae ad preces martyrum, quam coram Deo validam esse testatur Tertullianus adhuc catholicus in lib. *Ad martyres* c. 2. ac s. Cyprianus tum in lib. *De lapsis* tum in pluribus epistolis, in quibus interdum invehitur in nimiam ejusmodi condonationis facilitatem.

14. Constat 3° ex can. 12. conc. Nicaeni I. qui est hujusmodi: *Licebit episcopo de his* (poenitentibus) *aliquid humanius cogitare*; seu prout prudentia dictaverit, vel ex toto vel ex parte poenitentium poenam relaxare. Idipsum jam constituerat concilium Ancyranum can. 5. ac deinceps Laodicenum confirmavit can. 2., ut praeteream monumenta insequentis aetatis in qua ipsi adversarii fatentur doctrinam et praxim hanc largiendi indulgentias obtinuisse.

15. Quod vero spectat ad alteram propositionis partem qua asserimus utiles ac maxime salutares ejusmodi relaxationes seu indulgentias esse, facile ejus veritas ex dictis colligitur. Si enim Christus Ecclesiae suae potestatem contulit has poenas remittendi; si Ecclesia pro tradita sibi facultate, quovis tempore ea usa est has poenas condonando, evidens est indulgentiarum usum et utilem et maxime salutarem esse populo christiano. Sane cùm hae nonnisi rite dispositis ac poenitentibus, nec nisi sub conditionibus quae pietatem foveant ac poenitentiae spiritum concedantur, pronum est inferre, earum largitionem fidei, spei, charitatis, devotionis, pietatisque augmentum promovere, prout reipsa experientia quotidiana patefacit, nec adversarii ipsi diffitentur.

DIFFICULTATES

16. I. Obj. adversus 1^m partem 1° Christi verba: *Quodcumque solveris; quaecumque solveritis* ad poenitentiae sacramentum referuntur, quo solo perinde ac sacramentis reliquis ex catholicorum doctrina gratia confertur, trahi

igitur nequeunt ad potestatem largiendi indulgentiam. 2° Neque id melius conficitur ex facto incestuosi Corinthii, quem cum Apostolus prius excommunicasset, postea in communionem recepit. 3° Nemo profecto potest ab eo dispensare quod juris divini est, cujusmodi satisfactio censetur pro culpis admissis, ut patet ex Deut. 25, 2. *Pro mensura peccati erit et plagarum modus.* 4° Sane sive Rom. Pontifex sive episcopi nequeunt per indulgentias relaxare eas poenas, quas sacerdos jure divino in quo nullum agnoscit superiorem, injunxerit. Ergo.

17. Resp. Ad 1m, *D.* Etiam, *C.* solum *N.* Potestas enim clavium ad utrumque forum se extendit, ac in utroque Ecclesia reipsa semper exercuit, tum scilicet in sacramento ligando et solvendo a peccatis; tum extra sacramentum ligando poenis et censuris, atque ab eis solvendo. Cum vero indulgentiae tribuantur in foro externo poenas relaxando temporales, opus non est gratiae collatione, quae unice necessaria est ad remittendas culpas in sacramento.

18. Ad 2m, *Neg.* Non solum enim Apostolus incestuosum Corinthium excommunicavit, sed praeterea poenis eum subjecit, ut patet ex iis quae habet 1. Cor. 5, 14.; scribit enim se tradidisse eum Satanae *in interitum carnis*, quae profecto non minima poena est. Adeoque una cum excommunicatione poenas temporales ei inflixit, et cum eum in communionem recepit, condonavit reliquam peragendam poenitentiae partem, et quidem *ex persona Christi.*

19. Ad 3m, *D.* Nisi id fiat potestate a Deo seu a Christo accepta, *C.* hac obtenta *N.* Alioquin multo minus possent sacerdotes culpas ipsas remittere. Quod adjicitur ex Deuteronomio, non respicit nisi forum politicum, seu civile, in quo etiam a suprema potestate possunt plagae remitti.

20. Ad 4m, *D.* Si Rom. Pontifex aut episcopi concedendo indulgentias relaxarent satisfactionem sacramentalem a sacerdote injunctam, *Tr.* si solum satisfactiones aliunde debitas *N.* Transmisimus primum distinctionis membrum, cum in illa hypothesi, quae nunc temporis locum non ha-

bet, sin minus *directe* irritando sententiam sacerdotis, saltem indirecte id efficere possent tollendo poenae reatum.

21. II. Obj. adversus alteram partem. 1° Nequeunt non esse perniciosae indulgentiae, cum per eas fideles exonerentur satisfactionibus quibus erga divinam justitiam adstricti sunt; 2° desides fiant in operibus bonis consectandis, unice solliciti de alienis satisfactionibus sibi comparandis; 3° imminuatur proinde in ipsis horror peccati, quod tanta facilitate expiari potest; 4° etiamsi nunc temporis indulgentiae minus abusivae sint quam olim fuerint, tamen negari non potest conciliari eas minime videri cum principiis moralitatis, dum levissimis actibus exterioribus e. g. osculo cruci impresso, possit aliquis solvi a gravissimis debitis quibus erga Deum detinetur; 5° multo vero minus conciliari possunt cum divina misericordia et justitia quoad eos, qui ratione temporis, loci etc. nequeunt illa opera adimplere quibus indulgentiae adnexae sunt, ut contingit extra Urbem aut Italiam degentibus, qui proinde acerbissimis suppliciis destinantur. 6° Verum rem conficit insolubile dilemma a Graeco-Moscovita non ita pridem theologis occidentalibus propositum: vel indulgentiae, quae nonnullis in casibus dispensantur christianis, non dantur absolute, sed peculiarem poenitentiam et absolutionem supponunt, et sunt inutiles; vel indulgentiae applicant merita Christi peccatoribus vi apostolicae potestatis, absolute, independenter a qualibet poenitentia, et sunt noxiae. Ergo.

22. Resp. Ad 1^m, *Neg.* tum quia indulgentiae superveniunt satisfactioni sacramentali; tum quia requirunt spiritum contritionis et poenitentiae a quo inseparabilis est voluntas satisfaciendi insuper quantum in se est laesae divinae justitiae; tum quia incerti semper fideles sunt num indulgentiam praesertim plenariam consecuti fuerint, adeoque prudentia in his suggerit ut meliori quo possunt modo sibi prospiciant. Sane experientia ostendit longe magis addictos poenitentiae operibus eos esse qui adnituntur indulgentias lucrari, quam qui eas negligunt.

23. Ad 2m, *Neg.* ut patet ex modo dictis in resp. ad 1m.

24. Ad 3m, *Neg.* Siquidem nemo potest indulgentias lucrari, quin prius sincero dolore deleverit labes quibus se commaculavit, ac proposito non peccandi de cetero Si ejusmodi dispositionibus praediti sunt, qui indulgentias quaerunt vereque a peccato horrore percellantur, nihil impedit quominus facilibus ejusmodi mediis exterioribus alliciantur ad sibi illas dispositiones comparandas, et hac ratione indulgentias lucrentur, ac meliores fiant. Demum experientia semper praesto est, quae in praxi ostendit quinam praestantiores fideles sint. Possemus provocare protestantes an cum dogmate quod ipsi profitentur de sola fide justificante, quin ulla opera bona et satisfactoria penitus requirantur, peccati horror melius concipiatur.

25. Ad 4m, *D.* Si actus exteriores materialiter in se spectantur, *Tr.* si una cum praeviis dispositionibus, quae nullo non tempore necessario praerequisitae sunt ac praerequiruntur ad quamlibet lucrandam indulgentiam, *N.* Has porro dispositiones recensuimus; et sic optime conciliantur indulgentiae cum principiis omnibus moralitatis.

26. Ad 5m, *D.* Nisi alia ratione suppleri possent hi, qui in iisdem adjunctis non versantur, *Tr.* si possint supplere *N.* Ac primo animadvertimus multiplicata adeo media esse ad indulgentias lucrandas, ut vix aliquis reperiri possit, qui his non abundet. Deinde Deus ipse defectibus his exterioribus supplere potest quoad eos qui bono animo sunt per uberiores gratias interiores, et fideles ipsi per fideliorem cooperationem. Deus enim res ita constituit, ut defectui interiorum dispositionum in adultis numquam suppleri posset, semper vero posset defectui mediorum exteriorum. Satis est cum Deo sincero corde procedere.

27. Ad 6m, Resp. Indulgentias dari post poenitentiam seu satisfactionem sacramentalem, quae pars integralis sacramenti est, seu in supplementum sacramentalis satisfactionis, quae longe abest, ordinarie saltem, ab adaequanda poena ob culpas promerita, adeoque indulgentiae quaecum-

que demum sint sive plenariae sive partiales nec inutiles neque noxiae sunt. Insolubile proinde dilemma supinam ignorantiam evincit Graeco-Russi, seu barbari Scythae, qui illud proposuit circa doctrinam et praxim Ecclesiae catholicae; et a quo theologi occidentales se expediunt negando falsum suppositum.

PROPOSITIO II.

Indulgentiae hominem liberant a poenae reatu non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo

28. Propositio fidei proxima est, ut constat ex pluribus propositionibus censura notatis; ac 1° Leo X. confixit art. 19. Lutheri: *Indulgentiae his, qui veraciter eas consequantur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae apud divinam justitiam;* 2° Pius VI. proposition. 40. synodi Pistoriensis asserentem: *Indulgentiam secundum suam praecisam notionem aliud non esse, quam remissionem partis ejus poenitentiae, quae per canones statuta erat peccanti;* quae propositio sic intellecta: *quasi indulgentia, praeter nudam remissionem poenae canonicae, non etiam valeat ad remissionem poenae temporalis pro peccatis actualibus debitae apud divinam justitiam*, in *Const. Auctorem fidei*, declaratur et proscribitur ut *falsa, temeraria, Christi meritis injuriosa, ac dudum in art.* 19. *Lutheri damnata.*

29. Duo porro sunt quae evincunt indulgentias valere etiam coram Deo, facultas scilicet a Christo Ecclesiae collata indulgentias faciendi, et perpetuus Ecclesiae sensus in illis dispensandis.

30. Ad primum quod spectat, Ecclesia virtute clavium quas ei Christus contulit, ligat aut solvit tum quoad culpas tum quoad poenas aeternas ac temporales, ut constat ex superiore propositione; utrumque autem coram Deo. Dum igitur a poenis temporalibus per indulgentias solvit, coram Deo solvit, ac removet impedimenta ab ingressu regni caelorum. Hinc Apostolus quemadmodum ligaverat Co-

rinthium *in nomine D. N. J. C.* sic eum solvit *in persona Christi*, seu Christi nomine et auctoritate, *ut spiritus salvus sit in die D. N. J. C.* Aut igitur neganda potestas dandi indulgentias, aut fatendum eas validas etiam esse coram Deo.

31. Ad Ecclesiae vero sensum quod attinet, is patefit 1° ex formula qua feria V. in coena Domini poenitentes ab ulterioribus satisfactionibus absolvebantur, quamque exhibet adhuc Ordo Romanus, in qua dicebatur: *Deus ... agnosce oves tuae redemptionis, constrictas vinculis peccatorum, Ecclesiae tuae precibus exoratus absolve.* 2° Ex iis quae scribit Tertullianus, jam montanista, in lib. *De pudicitia* cap.ult. ubi catholicos vellicat quod ad preces martyrum veniam moechis tribuerint: *At tu*, inquit, *jam et in martyres tuos effundis hanc potestatem. Quis permittit homini donare, quae Deo reservanda sunt? Sufficiat martyri propria delicta purgasse . . . Quis alienam mortem solvit, nisi solus filius Dei?* Quae certo de sola remissione poenarum ecclesiasticarum intelligi non possunt. 3° Ex persuasione totius populi Carthaginiensis, quod obtenta a martyribus pax valeret *in coelis*, teste clero Romano *Ep.* 30. ad Cyprianum, nec non ex eodem s. Cypriano, qui *Ep.* 12. scribebat: *Occurrendum puta fratribus nostris, ut qui libellos a martyribus acceperunt, et praerogativa eorum apud* Deum *juvari possunt.* Et alibi passim.

32. Ad haec accedit ineluctabile s. Thomae argumentum in *Suppl.* q. 25. ar. 1. quod si vera esset adversariorum sententia, *Ecclesia hujusmodi indulgentias faciens, magis damnificaret, quam adjuvaret: quia remitteret ad graviores poenas, scilicet purgatorii, absolvendo a poenitentiis injunctis;* cum tamen Tridentinum definierit *indulgentiarum usum esse christiano populo maxime salutarem.*

DIFFICULTATES

33. Obj. 1° Indulgentiae hodiernae substitutae sunt antiquis relaxationibus poenitentiae canonicae. Atqui relaxatio poenitentiae canonicae erat solum pro foro externo coram

Ecclesia ; ergo et indulgentiae hodiernae non valent nisi pro foro externo coram Ecclesia. 2° Quod magis elucet ex conc. Tridentino declarante Ecclesiam *antiquissimis temporibus* consuevisse indulgentias dare ; sed antiquissimis temporibus non dabatur indulgentia nisi de poenis canonicis; ergo non alia datur etiam nunc temporis , cum poenitentiae canonicae numquam fuerint abrogatae. 3° Sane quo referuntur nisi ad canonicas poenitentias formulae quibus non ita pridem concedebantur indulgentiae de *poenis injunctis ?* Quibus item dantur adhuc indulgentiae *septem annorum et totidem quadragenarum ?* 4° Quorsum conc. Tridentinum ne nimia sit facilitas largiendi indulgentias, rationem adducit, *ne enervetur disciplina* , si indulgentiae non remitterent poenitentias canonicas ? Ergo.

34. Resp. Ad 1m, *Tr. Maj. Neg. min.* Transmisimus *Majorem*, quia ex Apostolo constat datam indulgentiam antequam instituerentur poenitentiae canonicae, prout pariter ex aliis documentis patet Historiae Ecclesiasticae. Verum hoc omisso, negavimus *minorem*, quum poenitentiae canonicae non solum institutae fuerint ad satisfaciendum Ecclesiae ratione scandali , sed etiam imo potissime ad satisfaciendum Deo, cum hoc de natura poenitentiae sit, ut ea poena coram Deo expietur pro culpis admissis. Sane poenitentiae illae constituebant partem integralem sacramenti , saltem per applicationem clavium, ac ipsis jansenianis contendentibus , praemittebantur ut *pretium* , illisque ut *merces* impendebatur absolutio.

35. Ad 2m, *D. Antiquissimis temporibus* non erant indulgentiae nisi relaxationes poenitentiae canonicae validae tamen coram Deo , uti exposuimus , *Tr.* validae tantum coram Ecclesia *N.* ut patet ex dictis. Falsum autem est adhuc vigere poenitentias canonicas , quae quinque ad minus seculis ante concilium Tridentinum per non usum cessaverant, quamvis nullo positivo decreto abolitae fuerint. Contrarium asserere vere est ridiculum se praebere.

36. Ad 3m, Resp. ejusmodi formulas reipsa alludere ad

antiquum usum, et quamvis poenitentiae canonicae cessaverint, formulae tamen conservatae sunt. Siquidem in antiquis Poenitentialibus unicuique peccato determinata erat poena sua, et juxta has regulas poenitentes expiare tenebantur propria crimina coram Deo. De his itaque *poenis injunctis* vel absolute, vel quae responderent *septem annis et totidem quadragenis* dabatur indulgentia, et adhuc datur, quae tali expiationi respondeat, etiamsi regulae illae non amplius vigeant.

37. Ad 4m, Resp. rationem illam conc. Tridentinum adduxisse, ne ex nimia facilitate indulgentiae vilescerent, sicque fervor intepesceret, negligerenturque opera illa quae praescribi solent ad lucrandas indulgentias, atque extingueretur studium poenitentiae. Nullo vero modo illis verbis alludere potuit Tridentinum ad enervationem disciplinae, quae exurgeret ex neglectu poenitentiarum canonicarum, quae ubique, uti diximus, a pluribus seculis disparuerant.

38. Inst. 1° Martyres antistites rogabant ut lapsis aliquid de rigore remitterent poenitentiae canonicae; 2° antistites vero in danda indulgentia rationem fervoris habebant, quo praesumebant eos plene jam Deo satisfecisse, adeoque non remittebant nisi superstitem poenitentiam agendam in foro Ecclesiae. Ergo.

39. Ad 1m, *D.* Qua Deo etiam, imo praecipue satisfaciebant, *C.* soli Ecclesiae *N.* Responsio patet ex dictis.

40. Ad 2m, *N.* Alioquin minime patres dixissent, prout saepe in eorum scriptis reperitur, se vere coram Deo aliquam satisfactionis partem remisisse, aut etiam universam ad preces martyrum, ingruentibus praesertim persecutionibus.

PROPOSITIO III.

Datur in Ecclesia indulgentiarum thesaurus constans ex meritis Christi et Sanctorum

41. Et haec propositio certa est doctrinamque catholicam exhibet, uti ostendunt propositiones a Romanis

Pontificibus damnatae. Etenim Pius VI. in toties laudata *Constit.* propositionem 41. synodi Pistoriensis proscripsit, quae asserit : *Scholasticos suis subtilitatibus inflatos invexisse thesaurum male intellectum meritorum Christi et sanctorum et clarae notioni absolutionis a poenis canonicis substituisse confusam et falsam applicationis meritorum. Quasi thesauri Ecclesiae, unde Papa dat indulgentias, non sint merita Christi et sanctorum: falsa, temeraria, Christi et sanctorum meritis injuriosa, dudum in art.* 17. *Lutheri damnata.* Praeiverant huic Pontifici praeter Leonem X. s. Pius V. et Gregorius XIII. qui 11. Baji propositionem confixerant : *Per passiones sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta; sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impertiuntur, ut digni simus, qui pretio sanguinis Christi a poenis pro peccatis debitis liberemur ;* cui affinis est altera ejusdem Baji propositio, nempe 59.

42. Ne in re quam tanto furore impetunt Lutherus, Calvinus, imo et neoterici catholici, obscuritas habeatur, praenotamus: 1° Nos *meritorum* Christi et sanctorum nomine significare non merita in rigoroso sensu, quibus aliquis *sibi* meretur ; sed quatenus haec *satisfactoria* sunt, quibus quispiam aut pro se, aut pro se et aliis, aut pro aliis tantum divinae justitiae laesae satisfacit ; sic Christus pro nobis tantum satisfactoria haec merita posuit, sancti vero satisfecerunt pro se et pro aliis ; dum itaque dicimus thesaurum Ecclesiae constare ex meritis Christi et sanctorum, significamus constare tum ex meritis satisfactoriis Christi, tum ex meritis satisfactoriis, aut etiam, ut nonnullis placet *impetratoriis*, quae praestiterunt sancti pro se, et si superabundent, etiam pro aliis. Adeoque improprie *meriti* nomen usurpatur.

43. Praemittimus 2° ad essentiam indulgentiae, et proinde ad applicationem thesauri non requiri sanctorum merita, quae solum adjiciuntur ad instar cujusdam *adminiculi aut cumuli,* ut loquitur Clemens VI., ut inde major meritis Christi honor accedat et gloria, quae eam vim communicarunt

meritis sanctorum, et ne otiosae istorum satisfactiones permaneant.

44. Praenotamus 3° thesaurum hunc conflari ex meritis sanctorum tum in coelo regnantium, tum in terris degentium, quos certum est posse tum pro aliis satisfacere, ex Christi meritis, ut dictum est, ac docet Catechismus Romanus p. 2. c. 5. n. 61.

45. Praemittimus 4° applicari nobis sanctorum merita ab Ecclesia per indulgentias ad eum modum quo extra sacramenta applicantur nobis merita Christi, qui dignitatem communicat sanctorum meritis per gratiam sanctificantem, quo fit ut Deus meritorum Christi et sanctorum intuitu, mediante Ecclesiae ministerio et conditionibus ab ea appositis, remittat nobis poenas temporales ob peccata debitas.

46. Jam vero dari satisfactoria Christi et sanctorum merita (ex quibus Ecclesiae thesaurus constituitur juxta dicta), quorum applicatio Ecclesiae ministerio et auctoritati commissa sit, sic facile adstruimus.

47. De Christi meritis satisfactoriis superabundantibus nemo est qui dubitet, imo adversarii adeo admittunt, ut veluti Christo injuriosas rejiciant omnes satisfactiones nostras. Pars igitur essentialis thesauri in tuto est. Dari praeterea satisfactoria et quidem superabundantia ac impetratoria sanctorum merita nemo sanus inficias ibit, qui secum animo reputet quanta ss. Virgo perpessa sit, quot sustinuerint martyres, nec non viri sanctitate conspicui, qui in Ecclesia quovis tempore floruerunt. Certe s. Ambrosius in lib. 1. *De Poenitentia* c. 15. n. 39. seqq. et s. Jo. Chrysostomus quem paulo post afferemus, non solum merita haec superabundantia agnoscunt, sed extollunt illorum vim ad peccatorum nostrorum poenas expungendas.

48. Unum igitur superest ut evincamus, ejusmodi scilicet thesauri applicationem Ecclesiae ministerio et auctoritati commissam esse. Id autem constat ex Apostoli verbis 2. Cor. 5, 18. *Dedit* (Deus) *nobis ministerium reconci-*

liationis, nempe tum quoad culpam et poenam aeternam per sacramenta, tum quoad poenam temporalem etiam extra sacramenta. Siquidem generalissima sunt, ac modum omnem reconciliationis includunt. Ac reipsa utraque ratione Ecclesia ministerium istud semper implevit.

49. His pondus adjicit dogma de communione sanctorum, cui innixus Apostolus 2. Cor. 8, 4. sic divites Corinthios ad pauperum Hierosolymitanorum inopiam sublevandam excitabat: *In praesenti tempore vestra abundantia eorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, et fiat aequalitas.* Haec autem aequalitas seu *aequatio* nonnisi in satisfactionibus fieri potest, siquidem merita personalia sunt, nec alteri communicari possunt.

DIFFICULTATES

50. Obj. 1° Quidquid de Christo sit, certum est sanctos abundantem operum suorum mercedem retulisse; 2° numquam in animo habuisse praeter propria etiam aliena solvere debita. 3° Cum Christus praeterea abunde pro debitis nostris sub quovis respectu satisfecerit, non possunt sanctorum satisfactiones non esse Christo *injuriosae,* aut saltem *superfluae* in commentitio thesauro *barbaris temporibus excogitato.* 4° Praeclare proinde s. Leo M. *Epist.* 124. *ad Palaestinos* scribebat: *Quamvis multorum sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi. Accepere justi, non dederunt coronas ... nec alterius quisquam debitum suo fine persolvit.* 5° Hinc sine blasphemia admitti nequit *cumulus* aut *adminiculum* ex sanctorum meritis exurgens, quodque adjiciatur meritis Christi, et illorum sanguinis cum Christi sanguine profana permixtio. Ergo.

51. Resp. Ad 1^m^, *D.* Prout opera meritoria fuerunt, *C.* prout fuerunt satisfactoria *N.* Merces enim sequitur meritum, satisfactio debitum.

52. Ad 2^m^, *D.* Expresse, seu intentione explicita, *Tr.* implicita aut virtuali *N.* Cum enim sancti charitate flagrent,

ita sunt comparati, ut velint meliori qua possunt ratione ceteros juvare; eo vel magis quod subsint Ecclesiae cujus voluntati ac intentioni se et opera sua committunt.

53. Ad 3^m, *Neg.* quoad omnes partes. Nam satisfactiones sanctorum non sunt *injuriosae* satisfactioni Christi, eadem ratione ac non sunt injuriosae Christo interpellationes sanctorum, saltem viventium, quas ipsi adversarii admittunt. Siquidem non adjiciuntur satisfactioni Christi sanctorum satisfactiones ad *augendum* illius *valorem*, quod esset absurdum, sed ut nobis applicetur satisfactio Christi uberius, prout opera et satisfactiones justorum media sunt ad illius applicationem. In radice omnia pendent a satisfactione Christi, quae si abesset, nullius valoris essent sive nostrae, sive satisfactiones sanctorum. Ergo quin satisfactiones sanctorum injuriosae sint satisfactioni Christi eam summopere commendant. Non sunt *inutiles*, quemadmodum non sunt inutiles satisfactiones nostrae, quia quamvis satisfactio Christi sit infinita, nobis tamen non applicatur nisi modo finito, et pro ratione satisfactionum nostrarum, et satisfactionum sanctorum. Non est demum novitium inventum thesaurus Ecclesiae, neque in se, neque quoad nomen ipsum. Utrumque enim invenimus apud patres, inter quos s. Jo. Chrysostomus in *Homil. in SS. MM. Juventinum et Maximinum* ita scribit: *Ejusmodi est* THESAURUS ECCLESIAE, *novas et veteres habet margaritas, sed una omnium est pulchritudo . . . Temporis diuturnitate opes, quae ad corpora spectant, facile intereunt . . . at non sic se res habet in spiritualibus thesauris.*

54. Ad 4^m, *D.* Loquens de redemptione ac satisfactione *de condigno*, *C.* secus *N.* Nil aliud significat s. Leo in objecto loco, quam soli Christo nos in acceptis referre debere redemptionem nostram et satisfactionem de condigno pro peccatis nostris; quod nemo catholicorum in dubium revocavit. Verum haec satisfactio non excludit satisfactiones quas *de congruo*, et quidem ex Christi meritis, Deo offerunt justi viventes pro aliis satisfactiones, et sa-

tisfactiones sanctorum pro nobis. Ergo extra rem nobis a Calvino objiciuntur s. Leonis verba.

55. Ad 5^{m}, *D.* In sensu exposito ad modum *cumuli* seu *adminiculi* adjiciuntur satisfactiones sanctorum satisfactioni Christi, ut scilicet haec nobis uberius applicetur, *C.* ad conflandum thesaurum ut inde augeatur illius valor *N.* Itaque nulla fit sanguinis cum sanguine permixtio, uti adversarii comminiscuntur; neque adduntur satisfactiones sanctorum satisfactioni Christi, ut exurgat ulterior valor, sed uti media ponuntur ad applicationem satisfactionis Christi, et hoc etiam *de congruo*, non *de condigno*, uti pro se hanc rationem habent merita et satisfactiones justorum, prout exposuimus; quae praeterea vim habent ex Christi meritis solutionis et satisfactionis sive pro nobis, sive pro aliis, cum interposito autem memorato discrimine. Exinde patet difficultates oriri ex perperam exposita doctrina catholica.

PROPOSITIO IV.

Indulgentiae applicari etiam possunt per modum suffragii animabus in Purgatorio degentibus

56. Certa haec propositio est ejusque contradictoria est temeraria. Etenim Pius VI. in sua *Const. Auctorem fidei* has synodi Pistoriensis propositiones proscripsit, nempe 24. *Item in eo quod superaddit* (synodus), *luctuosius adhuc esse*, *quod chimaerica isthaec applicatio transferri volita sit in defunctos;* quae declaratur *falsa*, *temeraria*, *piarum aurium offensiva*, *in Rom. Pontifices et in praxim et sensum universalis Ecclesiae injuriosa*, *inducens in errorem haereticali nota in Petro de Osma confixum*, *iterum damnatum in art.* 22. *Lutheri;* et 43. *In eo demum*, *quod impudentissime invehitur in tabellas indulgentiarum*, *altaria privilegiata* etc. *temeraria* etc.

57. Diximus *per modum suffragii*, quia cum jurisdictionem Ecclesia non habeat in purgantes animas, ideo indulgentiae quae in earum solamen ab Ecclesia conceduntur,

non habent nisi vim impetrationis una cum solutione pretii, seu satisfactionum quas Ecclesia ex thesauro suo auctoritate qua pollet Deo offert, ut ipse pro sua misericordia dignetur illarum intuitu vel totam vel partem illius poenae luendae ad integram satisfactionem condonare.

58. Quo sensu nihil habet enunciata propositio, quod cordato viro non probetur. Etenim ejus veritatem evincunt 1° argumenta omnia quibus catholici ostendunt viventium suffragia defunctis prodesse; 2° dogma *De communione sanctorum; Neque enim*, inquit s. Augustinus *De civit. Dei* lib. 11. c. 9. n. 1., *piorum animae mortuorum separantur ab Ecclesia . . . Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles etiam defuncti membra ejus sunt?* Hinc s. Thomas *Suppl.* q. 71. art. 10. scribit: *Non est aliqua ratio, quare Ecclesia transferre possit communia merita, quibus indulgentiae innituntur in vivos et non in mortuos;* 3° evincit Rom. Pontificum auctoritas et agendi ratio. Etenim Joannes VIII. an. 878. et Joannes IX. an. 900 Indulgentias in defunctorum suffragium concesserunt apud Mabillonium *Pref. ad sec. III. Benedictin.* Sixtus IV. in *Const. Licet ea*, Petri de Osma propositionem hanc confixit: *Romanus Pontifex Purgatorii poenam remittere non potest;* et Leo X. art. 22. Lutheri: *Indulgentiae nec sunt necessariae nec utiles mortuis.* 4° Eam demum evincit universalis Ecclesiae sensus et praxis, quae ab immemorabili consuevit indulgentias in suffragium defunctorum largiri. Jam vero juxta celebrem s. Augustini regulam: *Si quid universa per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimae insaniae est.* Ergo.

DIFFICULTATES

59. Obj. 1° Conc. Tridentinum Leonis X. censuram latam in art. 22. Lutheri non confirmavit. 2° Sane non apparet in quo differat indulgentia per modum suffragii concessa a quavis oratione, quae fiat pro defunctis. 3° Praesertim cum incertum sit, utrum Deus acceptet ejusmodi indulgentias in favorem defunctorum oblatas. 4° Mirum proinde

est dari a Rom. Pontificibus indulgentias plenarias, ita ut si in altari privilegiato sacrum fiat, possit alicujus anima a lustrico carcere liberari. Ergo.

60. Resp. Ad 1^m, *D.* Expresse, *Tr.* tacite et aequivalenter *N.* Etenim concilium usum qui obtinebat concedendi indulgentias retinendum esse declarat, et populo christiano eum maxime salutarem esse sub anathemate constituit. Porro notus erat concilio in universa Ecclesia et in propriis Tridentinorum patrum dioecesibus usus receptus concessionis indulgentiarum pro defunctis; nota praeterea eidem concilio erant antiqua Joannis VIII. et Paschalis I. exempla, ac recentiora Clementis VII. et Julii III. sub quo concilium celebrabatur, earundem indulgentiarum; comperta eidem erat censura Sixti IV. propositionis Petri de Osma. Cum igitur juxta vigentem usum concilium probaverit indulgentias easque maxime salutares declaraverit, in suo decreto etiam complexum est et confirmavit censuram a Leone X. latam in art. 22. Lutheri.

61. Ad 2^m, Resp. Magnum interesse discrimen inter nudam orationem pro defunctis et indulgentias in eorum suffragium concessas; nam qui orat non offert solutionem debiti, contra vero per indulgentias praeter impetrationem offertur et quidem ex officio ab Ecclesia quantum opus est ad debiti solutionem ex satisfactionibus Christi et sanctorum.

62. Ad 3^m, *D.* Incertum est in particulari, *Tr.* in genere *N.* Nam Deus profecto ratum habet quod ab Ecclesia ejus nomine et auctoritate fit. Hinc si nihil obstat, ceteris paribus, magis prodest indulgentia illi pro quo conceditur, quam aliis.

63. Ad 4^m, *D.* Si perperam intelligatur, *C.* si rite *N.* *Hoc fundamento*, inquit Benedictus XIV. in sua *Instit.* XVI. n. 15., *Innititur summus Pontifex, cum privilegiatas aras declarat, ut pro Missae celebratione, quae in illis indicitur ad expiandam defuncti alicujus animam, thesauri ecclesiastici eam partem tribuit per modum suffragii, quae satis est, ut eadem anima, si Deo placitum sit, a Purgatorii cruciatibus*

expietur, *uti Gregorius* XIII. *explicat*, *cum privilegiatum altare metropolitanae Bononiensi largitus est*. De Berlendis in op. *De oblationibus ad altare* par. 2. §. 10. n. 4. antiqua ac recentia monumenta exhibet ejusmodi altarium, quae privilegiata nuncupantur.

In Indulgentiarum doctrinam Scholia

64. Nonnulla heic breviter complectemur, quae ad indulgentias ipsas spectant, ad earum ministrum et subjectum.

65. Ac I. Inquiri solet utrum indulgentia *solutio* potius quam *absolutio* dicenda sit. Si sermo sit de indulgentiis quae viventibus conceduntur, rationem habent absolutionis et solutionis, absolutionis respectu dantis, solutionis respectu recipientis. Si vero agatur de indulgentiis quae pro defunctis dantur, solutiones tantum censendae sunt.

66. Indulgentia alia est *plenaria* alia *partialis*. Plenaria ea est qua tota illa satisfactio persolvenda remittitur, quae vi clavium remitti potest. Ad indulgentiam plenariam refertur *Jubilaeum*, quod integrae poenarum remissioni adjicit nonnullas peculiares facultates absolvendi ex. gr. a casibus reservatis, a censuris, commutandi aut relaxandi vota etc. Primus qui Jubilaeum instituisse censetur, est Bonifacius VIII. an. 1300. alii a Silvestro II. an. 1000. illud repetendum existimant; imo nonnulli illius vestigia deprehendere visi sunt initio sec. III. apud Eusebii *Chronicon* ad an. 204. et 206., ast labile nimis videtur hoc fundamentum. Itaque Bonifacius VIII. constituit ut quolibet anno centesimo redeunte Jubilaeum celebraretur; Clemens VI. reduxit hunc cyclum ad an. 50., Gregorius XI. ad an. 33. donec tandem Paulus III. et Sixtus IV. eum revocaverunt ad an. 25. qui mos adhuc perseverat.

67. Indulgentia partialis ea est, qua pars tantum subeundae temporalis poenae relaxatur; e. g. tot annorum, quadragenarum, aut dierum. Quae ratio indulgentiae concedendae alludit, ut innuimus, ad formulas illas, quibus poenitentiae canonicae pars quae ad normam canonum

aut poenitentialium pro singulis peccatis constituta erat, remitti solebat. Huc etiam spectant *carenae* quae a carendo dictae sunt, eo quod illi qui huic poenitentiae subjiciebantur omnibus, praeter panem et aquam, carere deberent.

68. II. Quoad indulgentiae ministrum, ratum penes omnes est Rom. Pontificem, utpote supremum Ecclesiae caput, posse Christifidelibus omnibus plenariam indulgentiam concedere. Proinde Martinus V. in conc. Constantiensi constituit, ut wicleffitae atque hussitae redeuntes ad Ecclesiae unitatem interrogarentur, utrum crederent, *quod Papa omnibus christianis vere contritis et confessis ex causa pia et justa possit concedere indulgentias;* item, *utrum credant, quod singuli episcopi suis subditis secundum limitationem canonum hujusmodi indulgentias concedere possint.* Haec autem limitatio facta est in conc. Lateranensi IV. ut scilicet in dedicatione Ecclesiae non extendatur episcopi indulgentia ultra annum, et ultra 40. dies in aliis casibus. Quo decreto, ait Pius VI. in Brevi *Super soliditate*, refutatur *error Eybel, dum perperam disserens de indulgentiis, scribere ausus est, quemlibet episcopum pari modo atque Papam posse indulgentias concedere.* Eandem erroneam consecutionem ex falsis principiis pariter nonnulli alii neoterici deduxerunt.

69. Sed jam de subjecto deque conditionibus quae ad lucrandas indulgentias requiruntur, pauca subjicienda sunt. Tam viventes quam defunctos subjecta capacia indulgentiarum esse ex iis quae disseruimus abunde liquet. Hoc tamen inter utrosque interponitur discrimen, quod respectu viventium infallibilis sit indulgentiae effectus si nihil obstet aut ex parte dantis, aut ex parte recipientis aut ex parte causae, cum illa vera sit absolutio ac solutio quae ex vi clavium divinitus Ecclesiae collatarum provenit. Ast non ita certus est hic effectus respectu defunctorum, cum non juridice istis concedatur indulgentia, qui subditi Ecclesiae jam esse desierunt, adeoque per modum suffragii ipsis conferatur ut mera debiti solutio. Item viventibus

primario et *directe* conceditur indulgentia, eo quod ipsi ea praestare possint, quorum causa indulgentia tribuitur, secus ac contingat defunctis, quibus propterea nonnisi *secundario* et *indirecte* indulgentia conceditur.

70. *Indulgentiae*, inquit s. Thomas in *Suppl.* q. 25. ar. 2., *tantum valent*, *quantum praedicantur*, *dummodo ex parte dantis sit auctoritas*, *et ex parte suscipientis charitas*, *et ex parte causae pietas*, *quae comprehendit honorem Dei et proximi utilitatem.*

71. De auctoritate in dante satis diximus; quoad suscipientes duae exiguntur conditiones ad indulgentias lucrandas; quarum prior est status gratiae, cum nemo possit a poena temporali absolvi, qui poena aeterna adhuc illigatus est. Sic immunes suscipientes esse debent etiam a culpa levi, quoad remissionem illius poenae quae eidem respondet; ad hoc autem, nisi aliud praescribatur, sufficit contritio. Solent idcirco Pontifices indulgentias elargiri *vere poenitentibus et contritis*. Posterior conditio est positio operum quae a largiente indulgentias assignantur. Nonnulli praeter duas has conditiones requirunt a suscipiente *charitatem eximiam;* ast si ita esset, cum ejusmodi charitas omnia deleat, nihil prorsus indulgentia daretur; intendunt tamen magnum aliquid dare per indulgentias Ecclesiae pastores, quod non a charitate, sed *a potestate clavium* pendeat.

72. Exposci demum ad indulgentiae valorem causam aliquam ex conc. Lateranensi IV. colligitur, dum ait: *Per indiscretas et superfluas indulgentias claves Ecclesiae contemnuntur*, *et poenitentialis satisfactio enervatur;* nec non ex s. Cypriano, a quo in lib. *De lapsis* ejusmodi inconsulta indulgentiae largitio dicitur *irrita et falsa pax*, *periculosa dantibus et nihil accipientibus profutura.* Non est tamen a suscipientibus judicium ferendum, utrum intervenerit justa haec causa, dum indulgentia tribuitur, sed ipsorum tantum est grati animi sensu beneficia quae a superioribus legitimis conferuntur, exosculari.

Ac de indulgentiis hactenus.

TRACTATUS
DE SACRAMENTO
EXTREMAE UNCTIONIS

PROOEMIUM

1. Sacramentum Extremae Unctionis non modo poenitentiae, sed etiam totius christianae vitae, quae ut conc. Tridentinum loquitur, perpetua poenitentia esse debet, a patribus consummativum existimatum est. Variis nominibus insignitum fuit tum a Graecis tum a Latinis aut ratione materiae, aut formae, aut subjecti hoc sacramentum. Nam vel *Oleum sanctum*, vel *Oratio Olei*, seu *Oratio cum unctione conjuncta*, vel *Oleum infirmorum* passim nuncupatum est. Demum ratione temporis quo administratur, sec. XII. uti observat Mabillonius *Praef. in sec.* 1. *Benedictinor.* n. 98. Sacramentum *Extremae Unctionis*, aut *sacramentum exeuntium* vocari coepit. Definiri autem solet: *Sacramentum Novae Legis a Christo Domino institutum, quo per unctionem olei benedicti et orationem seu formam praescriptam, sacerdotum ministerio baptizatis graviter aegrotantibus gratia confertur, qua peccata et eorum reliquiae absterguntur, vires augentur ad daemonis insidias superandas, atque ad morbi incommoda patienter ferenda, et, si animae saluti expediverit, valetudo corporis restituitur.*

2. Haec definitio praeter sacramenti veritatem, ejusdem complectitur partes omnes, subjectum scilicet, materiam, formam et effectum; quae omnia his canonibus singillatim a conc. Tridentino sess. 14. sancita sunt. Can. 1. *Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino Nostro institutum et a b. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum receptum a*

patribus, aut figmentum humanum; anathema sit. Can. 2. *Si quis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum; anath. sit.* Can. 3. *Si quis dixerit, Extremae Unctionis ritum et usum, quem observat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiae b. Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque a christianis absque peccato contemni; anath. sit.* Can. 4. *Si quis dixerit, presbyteros Ecclesiae, quos b. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed aetate seniores, ob idque proprium Extremae Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem; anath. sit.*

3. Cum autem ex constituta vindicataque sacramenti veritate, cetera fluant, propositum propterea nobis est prius illud praestare, deinde vero reliqua appositis scholiis illustrare.

CAPUT I.

DE VERITATE SACRAMENTI EXTREMAE UNCTIONIS

4. Non satis constat antiquiores haereticos veritatem hujus sacramenti inficiatos esse. Lutherus proinde atque Calvinus primi jure censentur, qui cum suis asseclis, ac progenitis deinde sectis e sacramentorum albo Extremam Unctionem expunxerint; juxta Lutherum enim ea est *deliramentum*, juxta Calvinum *histrionica hypocrisis*. Contra quos omnes sit:

PROPOSITIO

Extrema Unctio est vere et proprie sacramentum a Christo D. N. institutum, et a b. Jacobo Apostolo promulgatum

5. De fide esse hanc propositionem constat ex adducto can. 1. conc. Tridentini. Ex utroque revelationis fonte, Scriptura et traditione ejus evincitur veritas. Etenim s. Ja-

cobus apostolus Epist. cap. 5. haec scribit : *Infirmatur quis in vobis ? Inducat presbyteros Ecclesiae , et orent super eum , ungentes eum oleo in nomine Domini , et oratio fidei salvabit infirmum , et alleviabit eum Dominus , et si in peccatis sit , remittentur ei.* Jam vero in his verbis tria illa, quae omnium consensu requiruntur ac sufficiunt ad sacramentum constituendum inveniuntur ; nempe ritus sensibilis in olei unctione eique adnexa oratione seu forma ; gratiae promissio tum in alleviatione tum in peccatorum remissione ; ac proinde divina institutio ex qua sola potest gratia derivari una cum recensitis aliis a Jacobo effectibus. Agnoscenda igitur est in hac unctione sacramenti dignitas.

6. De traditione testes locupletissimi patres sunt , et Ecclesiae praxis. Loquens Origenes de poenitentia *Hom.* 2. *in Levitic.*, cujus perfectio, ut diximus, Extrema Unctio spectata est , scribit : *In quo impletur et illud*, *quod Jacobus Apostolus dixit : Si quis autem infirmatur , vocet presbyteros* etc. Sic etiam Victor Antiochenus IV. seculi scriptor in *Comment. in Marc.* in quo collegit quidquid antiquiores interpretes et patres scripserant , haec habet ad cap. 6. ejusdem Evangelii : *Interim, quae Apostolus Jacobus in sua canonica narrat ab his non dissentiunt ; scribit enim : Infirmatur quis in vobis* etc. Et s. Jo. Chrysostomus lib. 3. *De Sacerdot.* loquens de potestate qua sacerdotes divinitus pollent remittendorum peccatorum ait : *Neque enim tantum cum nos regenerant , sed etiam post regenerationem admissa peccata condonare possunt. Nam infirmatur , inquit* (Apostolus), *quis in vobis advocet presbyteros* etc. Omissis porro magno numero insequentibus patribus sive Graecis sive Latinis , qui afferri possent , res plane conficitur ex Innocentio I. qui in *Epist.* ad Decentium c. 8. scribit : *Non est dubium* (verba Jacobi) *de fidelibus aegrotantibus accipi vel intelligi debere , qui sancto oleo Chrismatis perungi possunt , quo ab episcopo confecto , non solum sacerdotibus sed et omnibus uti christianis licet , in sua aut suorum necessitate inungendo ... poenitentibus istud infundi non potest , quia genus est sacra-*

menti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? Ex quibus verbis manifeste constat agi de re notissima, ac de vero et proprio sacramento, cum non alia de causa negandam hanc unctionem poenitentibus affirmet, nisi quia sacramentum est.

7. De utriusque vero Ecclesiae Orientalis et Occidentalis praxi tot documenta sunt, quot supersunt Orientalium Euchologia a Renaudotio collecta, et Sacramentaria ac Ritualia Occidentalium incipiendo a s. Gregorio M. usque ad postrema haec tempora collecta a Martenio. Hinc sectae omnes antiquae sacramentum istud adhuc et agnoscunt et servant. Hac luce perculsi non pauci demum recentiores protestantes non modo ritum hunc summis laudibus extollunt, sed nec abnuunt inter sacramenta recensere, uti Leibnitzius, Ammon, Augusti, aliique passim.

DIFFICULTATES

8. I. Obj. 1° Ex catholicis ipsis non defuere, qui negaverint Jacobaeam Unctionem ad sacramentum transferri posse, uti card. Cajetanus in *Comm.* in hunc loc. 2° Sane de eadem Unctione loquitur Jacobus, de qua scribit Marcus c. 6, 13. *Ungebant* (apostoli) *multos aegros et sanabant,* quae certo non erat nisi gratia curationum. 3° Jacobus praeterea hujus Unctionis effectus enumerans, prius recenset illos qui ad corpus: *alleviabit eum Dominus;* deinde 4° et quidem hypothetice illos qui ad animam spectant: *et si in peccatis sit, remittentur ei.* 5° Si tamen de effectu spirituali hic sermo sit, ac non potius de morbis ipsis, qui spectabantur velut peccatorum effectus, hinc morbo curato, peccatum remissum dicebatur. Ergo.

9. Resp. Ad. 1m, *D.* Quin negaverint hujus sacramenti veritatem, *Tr.* vel *C.* eam negando *N.* Itaque solus card. Cajetanus ex catholicis est, qui contra sensum totius antiquitatis, omnesque sanae exegeseos regulas inficiatus fuerit Jacobum locutum esse de sacramentali Unctione, et quidem ante conc. Tridentinum. Haec proinde expositio, ut

alia non pauca, in nova Operum hujus Cardinalis editione Romana jussu s. Pii V. expuncta sunt ; nec ullum habuit hac in re sectatorem. Ejus commentaria pedibus pavonicis comparata sunt. Nec unquam Cajetanus inficiatus est veritatem sacramenti Extremae Unctionis.

10. Ad 2^m, *D*. Loquitur Jacobus de eadem Unctione materiali de qua Marcus, *C*. de eadem formali *N*. Unctio enim de qua Marcus, habuit diversum plane ministrum, ac subjectum, atque diversos effectus. Cum tamen illa figura fuerit hujus sacramenti, ideo hoc per illam *insinuatum* docet Tridentinum.

11. Ad 3^m, *D*. Ita poscente orationis serie, et quia notior est ejusmodi effectus, *C*. ad insinuandum corporis salutem *primarium* esse hujus sacramenti effectum *N*. Postquam enim Jacobus locutus est de infirmitate, orationis series quodammodo poscebat ut immediate de restitutione salutis dissereret, eo vel magis quod hic effectus notior sit utpote sensibilis. Ceterum non desunt in Scripturis exempla in quibus prius effectus minus principalis commemoretur quam potior et primarius, sic ex. gr. Matth. 19, 29. legitur : *Centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit.*

12. Ad 4^m, Vel *N*. cum pluribus exemplis biblicis constet particulam *si* haud significare conditionem, sed rei certae confirmationem, uti patet ex eodem Jacobo 1, 5. *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo.* Vel *D*. Ex parte suscipientis, *C*. ex parte sacramenti *N*. Nam etsi nulla infirmus remittenda peccata haberet, sacramentum tamen non careret effectu suo, qui est gratia, ac per eam animi alleviatio et erectio, patientia in tolerandis corporis morbis, fortitudo in superandis Daemonis insidiis.

13. Ad 5^m, *Neg*. Si enim per synechdochen *morbi, peccata* vocarentur a Jacobo, hic absurdus sensus exurgeret ex Jacobi verbis : *Infirmatus quis in vobis ? . . . et si in peccatis sit, remittentur ei, nempe : Est aliquis vestrum in morbis? ... Si in morbis sit remittentur ei.* Quod nemo sanus admittet.

14. Inst. Fieri nequit ut in Unctione Jacobaea agnosca-

tur Extrema Unctio Ecclesiae Romanae. Etenim 1° Ex Apostolo infirmi omnes indiscriminatim ungi possunt, in Romana Ecclesia non inunguntur nisi extremo morbo laborantes. 2° Adjumentum sanitatis a Jacobo exhibetur, ab Ecclesia praesidium et adjumentum pacatius moriendi. 3° Illa a pluribus presbyteris facienda erat, haec ab unico fit. 4° Illa depellebat morbos, haec nullo modo depellit. 5° Jacobus effectus Unctionis tribuit vi orationis dicens: *Et oratio fidei salvabit infirmum;* ac proinde omnes adhortatur ad orationem frequentandam cujus efficaciam commendat, adjiciens: *Et orate pro invicem ut salvemini; multum enim valet deprecatio justi assidua;* ex Ecclesiae autem doctrina, sacramentum effectum producit *ex opere operato*. Ergo.

15. Resp. *N. A.* Ad 1^m, prob. *Neg.* ut patet tum ex vi graecorum verborum quibus Apostolus usus est, quibusque significantur aegroti viribus et robore destituti, ac valde seu graviter morbo laborantes; tum ex eo quod agat de infirmis ad quos advocandi sunt presbyteri, alioquin se ad presbyteros conferre possent.

16. Ad 2^m, *Neg.* Sed utrumque adjumentum ad salutem animae et corporis exhibetur ab Apostolo dicente: *Alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei.*

17. Ad 3^m, *D.* Si Apostolus *numerum* vocandorum significare voluisset, *Tr.* si *qualitatem N.* Tantundem enim valet haec locutio, *Inducat presbyteros Ecclesiae*, ac inducat aliquem de Ecclesiae presbyteris; uti nos dicimus: qui infirmus est accersat medicos. Quo sensu ait Christus leprosis Luc. 17, 14. *Ostendite vos sacerdotibus*, cum tamen ex Levit. 14, 2. satis esset ut uni sacerdotum se ostenderent. Ceterum optandum esset ut plures hujus sacramenti administrationi assisterent, et orarent. Ast id fieri saepe nequit in villis et pagis ubi plures difficile est sacerdotes reperiri.

18. Ad 4^m, *D.* Non semper hoc sacramentum morbos depellit, *C.* numquam *N.* Identidem enim infirmi post Unctionem convalescunt. Deinde hic effectus subordinatus est

animae saluti. Neque constat omnes convaluisse qui aetate s. Jacobi inungebantur.

19. Ad 5^m, *D.* Jacobus Unctionis effectus tribuit *orationi fidei* tanquam hujus sacramenti formae, *C.* tanquam nudae orationi *N.* Sic enim verba Apostoli intellexit Ecclesia, quae Unctionem illam deduxit in praxim. Ideo vero *fidei oratio* dicitur, quia fidem excitat in suscipiente, quia fidem exigit, ut cum fructu suscipiatur hoc sacramentum, et quia innititur Ecclesiae fidei. Nec obstat Jacobum in vers. insequenti orationem commendare; nam hoc ipso quod mentionem orationis injecerat, occasionem sumpsit novae exhortationis faciendae, ut solet, et fatentur ipsi interpretes protestantes apud Pott in comment. in hunc loc.

20. II. Obj. 1° Apud patres quatuor priorum seculorum nulla occurrit Extremae Unctionis mentio, prout de percepto a Sanctis hoc sacramento nullam mentionem faciunt biographi a sec. V. ad sec. IX. 2° Quae ex Origene adduci solent ad poenitentiam referuntur, non autem ad Extremam Unctionem. 3° Imo Irenaeus eam tribuit valentinianis *Cont. Haeres.* lib. 1. c. 21. n. 5. Epiphanius vero *Haeres.* 36. n. 2. et Augustinus *De haeresib.* n. 16. eandem adscribunt heracleonitis, Theodoretus vero lib. 1. *Haeretic. fabul.* n. 11. eam recenset inter errores archonticorum. 4° Sane Decentius episcopus Eugubinus de hoc sacramento dubitavit, ad quod dubium excutiendum consuluit Innocentium. Ergo.

21. Resp. Ad 1^m, *Neg.* Siquidem ex sec. III. adduximus Origenem, ex IV. et V. Victorem Antiochenum, Chrysostomum, Innocentium, quibus addere possumus Cyrillum Alex. lib. 6. *De adorat. in Spiritu et veritate*, Possidium in *Vita s. Augustini* c. 27. Gregorium M. in lib. *Sacramentor.* aliosque non paucos, qui de Extrema Unctione tanquam de re notissima loquuntur. Sic etiam falsum est biographos a V. ad IX. seculum de administrato hoc sacramento siluisse. Etenim de Nepotiano refert Gregorius Turonensis in *Hist. Eccles. Francor.* lib. 1. c. 41. Extrema Unctione eum ab Artemio Alvernorum episcopo sec. V. labente linitum esse;

sic etiam de s. Eugendo abbate an. 510. legimus in ejus biographia inunctum fuisse; prout *inuncta est a sacerdotibus oleo sancto* s. Chlotildes regina, ut in ejus vita scribitur, ut plura alia praeteream exempla eorum, qui ante sec. IX. inuncti sancto oleo sunt ante obitum, collecta a Chardon in *Hist. sacram. Extremae Unct.* Quod si minus frequens anterioribus seculis de collata Extrema Unctione mentio occurrit, plures causae assignari possunt, petitae sive ex disciplina arcani, sive ex baptismi dilatione usque ad mortem, sive ex plurimorum martyrio, sive denique ex eo quod ab ea excluderentur qui publicae poenitentiae addicti erant, aut vitam innocentem transegissent, ut constat ex vita s. Adelhardi.

22. Ad 2^m, *N.* Siquidem Origenes duplici ratione hoc sacramentum a poenitentia distinguit, tum scilicet quod olei unctione et quidem solis infirmis administraretur, tum quod per poenitentiam graviora, per Extremam Unctionem leviora peccata remitterentur.

23. Ad 3^m, *D.* Tribuerunt objecti scriptores haereticis Unctionem superstitiosam, *C.* qualem Ecclesia adhibet *N.* Haeretici illi qui deseruerant veritatem, eam saltem, ut fit, imitari voluerunt, sed haereticorum more qui temerant ea etiam quae sanctissima sunt. Adeoque oleum aqua permixtum usurpabant, verbis barbaris et ignotis in unctionis ritu utebantur, ne vita functi a principatibus et potestatibus superioribus detineri possent, uti inter ceteros, refert s. Irenaeus loc. cit. Nihil porro haec agendi ratio commune habet cum Extrema Unctione quae in Ecclesia obtinebat; nisi autem in Ecclesia catholica hoc sacramentum obtinuisset, numquam haeretici illi impiam ejusmodi imitationem excogitassent.

24. Ad 4^m, *Neg.* Dubitatio enim Decentii non versabatur circa hujus sacramenti veritatem, sed ut liquet ex responsione s. Innocentii unice versabatur circa ministrum et subjectum.

25. Inst. Theologi disceptant circa Extremae Unctionis

institutionem, materiam, formam, ministrum, subjectum et effectus. Ergo.

26. Resp. *D.* Salva sacramenti veritate, *C.* hujus detrimento *N.* Illam nobis dent adversarii, quoad reliqua libere poterunt et ipsi disceptare prout faciunt etiam cum agitur de iis, quae ipsi uti vera ac certa admittunt. Quid autem verisimilius de singulis propositis articulis censendum sit, jam patefacimus.

CAPUT II.

IN SINGULAS SACRAMENTI EXTREMAE UNCTIONIS PARTES SCHOLIA

27. I. De institutione hujus sacramenti inquiri solet, num repeti ea immediate debeat a Christo, an vero ab apostolo Jacobo, accepta ad id a Christo auctoritate, aut interiori Spiritus Sancti illustratione. Quamvis a scholasticis in utramque partem res agitata fuerit, nunc vix est, qui post Tridentinum non teneat a Christo immediate hoc sacramentum institutum et ab Apostolo promulgatum. Adeoque nulli amplius superest ambigendi locus.

28. II. Circa materiam remotam ex Jacobi verbis eam aliam non esse, quam oleum ex olivis expressum, aperte colligitur, nec non ex Ecclesiae praxi, et patrum doctrina. Nec obest *Chrismatis* vocem interdum reperiri, cum agitur de hoc sacramento; siquidem ea adhibetur ad significandam *Unctionem* ipsam, quae graece *Chrisma* dicitur; vel etiam ut nonnullis placet, quod interdum parva balsami quantitas oleo admixta fuerit, uti ex aliquot documentis colligi posse videtur; postea vero plane ejusmodi admixtio desiit. Utrum vero de necessitate sacramenti oleum debeat esse benedictum, res incerta est. Patres Tridentini sess. 14. *De Extr. Unctione* c. 1. haec habent: *Ex apostolica traditione per manus accepta . . . intellexit Ecclesia, materiam esse oleum ab episcopo benedictum.* Reipsa hujus benedictionis jamdiu meminit s. Innocentius. Attamen ex his nondum ap-

paret utrum haec benedictio provenerit ex praecepto divino an vero solum ex praecepto ecclesiastico. Hinc non pauci, nec ignobiles theologi, censent eam ex sola institutione ecclesiastica repetendam esse, adeoque minime ad sacramenti essentiam pertinere. Verum consuli de hoc potest Benedictus XIV. *De synodo* lib. 8. c. 7. §. 4. In praxi tutior pars est tenenda. Ex eodem Benedicto XIV. certum est oleum infirmorum ex summi Pontificis expressa aut tacita concessione posse presbyteros conficere, seu illi conferre benedictionem, prout adhuc fit a presbyteris orientalibus, quin unquam hac de causa objurgati fuerint.

29. III. Quoad materiam proximam seu ad partes corporis inungendas mira semper viguit in Ecclesia varietas. Alicubi enim plures, alicubi vero pauciores inungebantur, atque adhuc inunguntur corporis partes, uti ostendit documentis Martenius op. et loc. cit. §. 8. Interdum nonnisi unica pars inuncta fuit, ut patet ex vita s. Eugendi, cujus tantum pectus linitum est. In ipsa Rom. Ecclesia unica pars inungitur sub generali formula, si instet mortis periculum.

30. IV. Eadem ferme varietas viguit circa formam, quae ad longum tempus in Ecclesia Latina indicativa fuit. In Ecclesia enim Mediolanensi ex ritu Ambrosiano, aetate s. Bonaventurae haec servabatur: *Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris . . . ut more militis uncti praeparatus ad certamen, aëreas possis superare potestates*. Sic in *Sacramentario Gregoriano* a Menardo edito haec pariter forma legitur: *Ungo te de oleo sancto* etc. Martenius plures eosque antiquissimos codices profert in quibus non alia exhibetur forma quam indicativa: *Ungo te de oleo sanctificato; ungo oculos, ungo pedes* etc. Ex his formis pronum est inferre formam deprecativam, quidquid nonnulli scholastici et in his Simonnet, censuerint, non pertinere ad hujus sacramenti essentiam; neque necesse esse, ut effectus omnes per formam significentur, et quemadmodum antiquitus nulla fiebat mentio remissionis peccatorum, sic nulla nunc mentio fit roboris ac fortitudinis, quae per hoc sacramentum tribuitur

ad superandas diaboli tentationes et insidias. Haec enim his verbis exprimitur : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum etc. deliquisti.*

31. V. De ministro certum est solos sacerdotes idoneos esse ad hoc sacramentum conferendum, uti definitum est a Tridentino innixo verbis Jacobi, et universae traditioni atque Ecclesiae praxi. Perperam Basnagius in suis *Annalibus* ad an. 58. n. 10. et Launojus in *Explicata traditione de Extr. Unct.* etc. contenderunt administratam interdum fuisse sacramentalem hanc Unctionem a diaconis, imo et ab ipsis laicis in necessitatis casu. Praecipuum hujus sententiae fundamentum in verbis s. Innocentii ad Decentium consistit : *Sancto oleo chrismatis ab episcopo confecto non solum sacerdotibus, sed et omnibus christianis uti licet in sua, aut suorum necessitate inungendo.* Jam vero hic non loquitur summus Pontifex de unctione *activa*, sed de *passiva;* alioquin illud absurdum sequeretur quempiam posse sibi hoc sacramentum administrare. Grammatici vero docent gerundium heic adhibitum *ungendo* ab aureae latinitatis scriptoribus in sensu passivo interdum usurpari. Nec firmius est alterum fundamentum cui innituntur illi auctores, scilicet auctoritas Bedae, qui in cap. 5. Epist. s. Jacobi infirmos adhortatur, ut ad seniores potius quam ad juniores minusve doctos imbecillitatis suae causas deferant ; siquidem Beda in sensu mystico verba Jacobi exponit de infirmitate spirituali cui alleviandae praeferendi sunt seniores et experientia exercitati sacerdotes, si doctrina et prudentia junioribus praestent. Exempla demum quae adducunt, non de sacramentali sed de ceremoniali unctione intelligi debent.

32. Jam innuimus perinde esse ad valorem sacramenti sive ab uno, sive a pluribus sacerdotibus Unctio haec fiat. Antiquitus passim a pluribus, septem scilicet aut quinque administrari consueverat, prout adhuc servatur hic mos apud Graecos et Orientales. Attamen non desunt exempla ex antiquitate de unico sacerdote, ut patet ex Nepotiano

inuncto a s. Artemio, atque ex s. Eugendo ab uno inuncto sacerdote. Gravibus de causis sancitum est in Ecclesia Latina ut a solo parocho hoc administraretur sacramentum. Eas expendit Benedictus XIV. *De synodo* lib. 8. c. 4. §. 6.

33. VI. Subjectum Extremae Unctionis sunt soli baptizati gravique morbo laborantes. Perperam Dallaeus autumat etiam infantes et optima valetudine utentes olim inungi solitos. Etenim praeterquam quod verba Apostoli contrarium omnino suadent, accedit constans Ecclesiae praxis, cui patres omnes adstipulantur ac rituales libri. Si quae occurrunt singularia exempla diversae praxeos, ea vel ex speciali divino instinctu repeti debent, ut legitur in Odilia factum esse, quae cum bene valens inuncta esset paulo post mortua est; vel ex ignorantia, vel demum ex eodem principio, quo senes interdum inungi consueverunt. Quod de praxi Graecorum et Orientalium legitur, qui sanos et bene valentes inungere solent, Renaudotius ostendit ejusmodi unctiones non esse sacramentales, sed devotionis causa frequentatas.

34. Quamvis nonnisi graviter aegrotantes ungi debeant, non tamen usque eo differenda Unctio est, donec in extremis, ut ajunt, infirmus reperiatur. Alia enim Ecclesiae mens est; idque adversaretur secundario hujus sacramenti effectui, qui est sanitatis restitutio, si animae saluti expedierit; cum enim non per modum miraculi hunc effectum Unctio producat, non eo est protrahenda, ut miraculum sit necessarium. Ex hoc praeterea abusu fit, ut interdum sine adeo salutari sacramento aegroti ex hac vita decedant, aut minori cum fructu suscipiant, cum usu sensuum sunt destituti, et ansa praebetur haereticis calumniandi Ecclesiam, quod pinguedine sua semicadavera inficiat, ut ait Calvinus.

35. Olim plerumque ante Viaticum Unctio administrabatur. Nunc vero justissimas ob causas fit, ut post Viaticum conferatur.

36. Effectus denique sacramenti Extremae Unctionis ex

Tridentino sess. cit. cap. 2. est gratia Spiritus Sancti, *cujus unctio delicta, si quae sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit; et aegroti animum alleviat et confirmat, magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando; qua infirmus sublevatur, et morbi incommoda ac labores levius fert; et tentationibus daemonis calcaneo insidiantis facilius resistit, et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur.*

37. Exinde concludunt theologi Extremam Unctionem ordinatam per se esse ad delenda peccata venialia, indirecte autem ac per accidens peccata etiam mortifera, ut etiam docet Catechismus Romanus par. 2. c. 6. n. 14. Nec desunt qui contendant etiam ordinatam directe ad delenda lethalia peccata quorum poenitens conscientiam non habet, quo fit ut interdum hujus sacramenti ope salventur, qui alioquin damnandi forent. *Reliquiarum* autem nomine significatur languor ille quem relinquunt peccata post se, qualem etiam infirmitas corporalis producere solet etiam post curatam valetudinem.

TRACTATUS

DE ORDINE

1 Si qua tractatio est cui animum impendere omni studio debemus, profecto haec quae de Ordine inscribitur id maxime exposcit a nobis, qui in sortem Domini vocati sumus.

2. Ordinis nomen tum de inaugurationis ritu, tum de Ecclesiae ministrorum gradu ac dispositione a patribus ac theologis accipitur. Priori sensu proprie a Latinis *Ordinatio*, seu *sacra Ordinatio* vocatur; a Graecis χειροτονία seu *manuum extensio* aut *porrectio*, interdum vero χειροθεσία seu *manuum impositio* nuncupatur.

3. De Ordine hoc sensu accepto nobis disserendum est. Quo fit, ut Ordo quatenus sacram inaugurationem significat nos ducat tum ad sacramenti veritatem propugnandam, tum ad investigandum quibus potissimum ritibus et gradibus sacramentalis haec dignitas competat, et quaenam essentialis censeri debeat materia, forma, minister uniuscujusque gradus. His adjiciemus vindicias praecipui Ordinis nostri decoris, continentiae scilicet, qua altaris ministri obstringuntur.

CAPUT I.

DE SACRAMENTI ORDINIS VERITATE

4. Ordo seu sacra Ordinatio definiri solet: *Ritus sacer seu sacramentum Novae Legis a Christo institutum, quo spiritualis potestas confertur sacramenta conficiendi et ministrandi, ceteraque ecclesiastica munia pro jure obeundi.* Quatenus dicitur *ritus sacer* omnes omnino gradus complectitur seu Ordines, eos etiam, quibus ex plurimorum sententia sacra-

menti ratio non convenit; quatenus vero dicitur *Sacramentum*, Ordinis vox ad eos gradus coarctatur in quibus sacramenti dignitas reperitur.

5. Qui primum veritatem hujus sacramenti adorti sunt, censentur novatores sec. XVI. Ceremonia qua ipsi suos ministros instituunt ei similis est, qua delecti magistratus inaugurari solent. Si proinde anglicanos excipias, reliquae sectae omnes neque collationem gratiae, neque characteris indelebilitatem, neque nativam potestatem conficiendi et conferendi sacramenta in ritu illo agnoscunt, sed muneris tantum liberam collationem, qualis stipendio conductis assignatur. Contra quos sit:

PROPOSITIO

Ordo seu sacra Ordinatio est vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum

6. De fide propositio est a conc. Tridentino sess. 23. can. 3. definita: *Si quis dixerit, Ordinem seu sacram Ordinationem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei et sacramentorum; anath. sit.*

7. Evincitur autem haec veritas tum ex verbo Dei scripto, tum ex verbo Dei tradito. Nam Apostolus 1. ad Tim. 4, 14. agens de ipsius Timothei Ordinatione: *Noli*, inquit, *negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii*; et 2. Tim. 1, 6. scribit: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.* Eponens vero cujusmodi haec gratia sit, pergit ibid. *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis.* Unde sic tria, fatentibus adversariis ipsis, ad vere et proprie sacramentum constituendum requiruntur et sufficiunt; ritus nempe externus, gratiae promissio, ac di-

vina institutio. Jam vero ex adductis verbis tria haec in Ordinatione reperiuntur, ritus sensibilis in manuum impositione, gratiae promissio, ut per se patet, adeoque et divina institutio, cum gratiam ritui externo alligare non hominis, sed Dei solius sit.

8. Quod attinet ad verbum Dei traditum, luculentissime constat 1° ex patribus, quorum alii conceptis verbis Ordinationem *sacramentum* appellant, ut s. Leo M. *Epist.* 12. *ad Episc. provinc. Mauritaniae* c. 3. et s. Gregorius M. *in Prim. Regum* lib. 4. c. 5. n. 1.; alii docent *invisibilem gratiam* a Deo in hoc sacramento tribui, ut s. Ambrosius *De Spiritu S.* lib. 1. c. 5. n. 7. et alibi, et s. Gregorius Nyssenus *Orat. in baptism. Christi;* alii denique Ordinationem ita cum baptismo conferunt, ut eadem utriusque sacramenti ratio sit, ita s. Hieronymus in *Dial. advers. Luciferianos*, ubi n. 11. sic eos perstringit: *Si in fide sua baptizato baptizans nocere non potest, et in fide sua sacerdotem constitutum constituens non inquinavit;* et s. Augustinus *Contr. epist. Parmeniani* lib. 2. n. 28. *Nulla*, inquit, *ostenditur causa, cur ille, qui ipsum baptismum amittere non potest, jus dandi amittere possit. Utrumque enim sacramentum est; et quadam consecratione utrumque homini datur; illud cum baptizatur, istud cum ordinatur.*

9. Constat 2° ex synodis oecumenicis Chalcedonensi can. 3. et Nicaena II. can. 5. Nec non ex particularibus Constantinopolitana an. 459. a Gennadio coacta; Bracharensi I. can. 3. et Toletana VIII. can. 3. quae omnes in Ordinatione gratiam conferri agnoscunt; sic inter ceteras Chalcedonensis can. cit. loquitur: *Si quis episcopus propter pecuniam Ordinationem fecerit, et non venalem gratiam vendiderit . . . de proprio gradu in periculum veniat.*

10. Constat 3° ex sectis omnibus antiquissimis, quas omnes septenario sacramentorum numero Ordinationem accensere adductis innumeris prope documentis ostendunt Morinus *De sacris Ordinationibus*, et Renaudotius tom. 5. *Perpetuit. fidei*, quibus accedit Joseph Simon Assemanus in

Biblioth. Oriental. tom. 3. p. 1. Recentiores porro sectas quae proxime protestantes praecesserunt hoc sacramentum retinuisse ostendit Bossuetius in *Hist. variation.*

11. Cum igitur universa traditio, sectarum omnium conspiratio in admittenda hujus sacramenti veritate consentiant, a fide pristina recesserunt qui eam inficiati sunt, ac tum contra verbum Dei scriptum tum contra verbum Dei traditum luculenter pugnant.

DIFFICULTATES

12. Obj. 1° Christus cum apostolos sacerdotes instituit nullam adhibuit manuum impositionem; 2° Gratia vero de qua loquitur Apostolus non est gratia sanctificans, sed gratia gratis data, quam propterea vocat *charisma*, dum gratiam sanctificantem vocat *charin*. 3° Hoc confirmatur ex eo quod affirmet gratiam fuisse Timotheo datam *per prophetiam*, quae est donum gratis datum. 4° Hinc patres utrumque Pauli testimonium de gratia miraculorum, vel prophetiae, vel de facultate docendi exposuerunt. 5° Fieri praeterea nequit ut de Ordinatione loquatur in adductis testimoniis Apostolus, cum vocet eam impositionem manuum *presbyteri*, ratum enim penes catholicos est a solo episcopo posse ordinationem conferri. 6° Demum sacramenta debent esse omnibus communia, talis porro Ordinatio non est. Ergo.

13. Resp. Ad 1^m^, *Tr.* Nec enim omnia quae Christus gessit, scripta sunt. Cumque praeterea ipse *potestate excellentiae*, ut vocant, praeditus esset, potuit sine ritu exteriori gratiam ordinationis conferre. Dummodo constet ipsum instituisse Ordinationis sacramentum, satis est; id autem novimus fecisse tum auctoritate Pauli, tum universa traditione.

14. Ad 2^m^, *Neg.* Est enim gratia *virtutis* et *dilectionis*, ut ipsemet Paulus declarat. Philologica autem observatio de vocibus *charisma* et *charis* nullius est momenti; nam promiscue Apostolus has voces usurpat, ut patet ex Rom.5, 15.

ubi gratiam sanctificantem *charisma* vocavit dicens: *Non sicut delictum, ita et donum.* Sane Graeci patres Clemens Alex., Gregorius Nazianz., ac Theodoretus vocarunt *charisma* gratiam qua filii Dei nominamur et sumus. Ideo vero *charisma* potius quam *charin* gratiam Timotheo collatam vocavit Apostolus, quia qui ordinatur praeter gratiam sanctificantem, pluribus donis ad aliorum utilitatem instruitur. Utrumque conjunxit s. Jo. Chrysostomus enarrans Apostoli verba *Hom.* 1. in 2. *ad Tim.* c. 1. n. 2. *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, hoc est gratiam Spiritus, quam accepisti, ut praesis Ecclesiae, ut signa edas et cultum omnem exhibeas. Penes nos enim est illam vel extinguere vel incendere.* Hac ratione reliqua ss. patrum testimonia apprime etiam inter se componuntur; nec ipsi recentiores ab ejusdem expositione abnuunt.

15. Ad 3^{m}, *D.* De futura videlicet Timothei evectione, *C.* per donum prophetiae *N.* Scilicet ut exponit vel ipse Calvinus *Comment. in* 1. *ad Tim.* 4, 14. Paulus interiore Spiritus S. inspiratione, aut revelatione inductus est ad cooptandum Timotheum in ordinem pastorum. Cohaerent autem huic interpretationi quae idem Apostolus in 1. ad eundem Timotheum 1, 18. scripserat: *Hoc praeceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum praecedentes in te prophetias.*

16. Ad 4^{m}, *D.* Praeter gratiam sanctificantem, *C.* ad hujus exclusionem *N.* Responsio patet ex dictis.

17. Ad 5^{m}, *D.* Id est episcopi, *C.* simplicis presbyteri *N.* Tum quia ab initio voces *presbyteri* aut *presbiterii* atque *episcopi* promiscue usurpabantur; tum quia veteres de episcopis Apostoli verba exponunt, inter quos s. Jo. Chrysostomus *Homil.* 13. in 2. *ad Tim.* n. 1. haec habet: *Non de presbyteris hic loquitur* (Paulus) *sed de episcopis; neque enim presbyteri episcopum ordinabant;* tum quia veteres versiones, uti Aethiopica, sic referunt Apostoli verba: *Per impositionem manuum episcopi.* Denique omne dubium tollit Apostolus ipse in 2. ad Tim. epist. scribens: *Per*

impositionem manuum mearum. Si tamen non magis arrideat illorum expositio, qui objecta verba non de ministro sed de subjecto Ordinationis intelligunt, ita ut sensus sit: *Per impositionem manuum qua creatus es presbyter*, quem sensum pariter ipse Calvinus probavit.

18. Ad 6^{m}, *D.* Quoad utilitatem, *Tr.* vel *C.* quoad susceptionem *N.*

CAPUT II.

DE MULTIPLICI ORDINUM NUMERO ET DIGNITATE

19. Tridentinum sess. 23. cap. 2. haec de sacris Ordinibus habet: *Cum divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius et majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiae ordinatissima dispositione plures et diversi essent ministrorum Ordines, qui sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut, qui jam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent. Nam non solum de Sacerdotibus, sed et de Diaconis Sacrae litterae apertam mentionem faciunt, et quae maxime in illorum Ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent, et ab ipso Ecclesiae initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcistae, Lectoris, et Ostiarii in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu. Nam subdiaconatus ad majores Ordines a patribus et sacris conciliis refertur, in quibus et de aliis frequentissime legimus.* Can. autem 2^{s} sic eandem doctrinam sanxit: *Si quis dixerit, praeter sacerdotium, non esse in Ecclesia catholica alios Ordines et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur; anathema sit.*

20. Ex his pronum est inferre de fide esse praeter sacerdotium esse alios Ordines majores et minores; minime vero 1° quot et quinam sint; 2° utrum omnes et singuli divinitus instituti sint; 3° adeoque utrum omnibus ac sin-

gulis dignitatem competat sacramenti, et characterem imprimant; 4° an iidem semper viguerint, nec alii praeterea.

21. Exploratum est enim Graecos nonnisi quatuor Ordines agnoscere, sacerdotium, diaconatum, hypo-diaconatum, lectoratum; imo et hypodiaconatum inter minores ordines recensere. Contra vero apud Latinos ratum est septem Ordines ad minimum numerari, sacerdotium videlicet, diaconatum, subdiaconatum, acolytatum, exorcistatum, lectoratum et ostiariatum; ex his vero subdiaconatum a pluribus seculis inter majores Ordines accensitum esse.

22. Quod vero attinet ad reliqua magna viget, seu viguit controversia inter canonistas et theologos, atque inter theologos ad invicem. Quid nobis verisimilius videatur, aperiemus, postquam quae fidei sunt, et certa penes omnes constituta vindicaverimus.

PROPOSITIO I.

Est in Novo Testamento sacerdotium visibile et externum a Christo Domino institutum; quod non est omnibus fidelibus commune, sed apostolorum proprium, externo ritu in Ecclesia propagandum, cui competit veri sacramenti ratio

23. Quatuor sunt propositionis partes; 1° nempe sacerdotium visibile et externum fuisse a Christo institutum; 2° hoc ipsum sacerdotium non esse christianis omnibus commune; 3° idem esse externo ritu in Ecclesia propagandum; 4° eidem denique veri sacramenti dignitatem competere.

24. Ex his prima pars de fide est a Tridentino sess. 23. can. 1. sancita: *Si quis dixerit non esse in Novo Testamento sacerdotium visibile et externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum Corpus et Sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi, sed officium tantum et nudum ministerium praedicandi Evangelium, vel eos qui non praedicant, prorsus non esse sacerdotes; anath. sit.*

Tres partes reliquae ad fidem pertinent veluti totidem corollaria, quae arcto nexu cum prima connectuntur et ex ea profluunt.

25. Sic igitur primam partem evincimus verbis ipsis Tridentini sess. cit. cap. 1. *Sacrificium et sacerdotium sic Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit . . . Hoc autem ab eodem divino Salvatore nostro institutum esse, atque Apostolis eorumque successoribus in sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi et ministrandi Corpus et Sanguinem ejus, nec non et peccata dimittendi et retinendi Sacrae Litterae ostendunt, et catholicae Ecclesiae traditio semper docuit.* Unde sic : Christus visibile et externum instituit sacerdotium, si visibile et externum instituit sacrificium : atqui ex demonstratis in *Tract. de Euchar.* par. 2. Christus visibile et externum instituit sacrificium ; ergo visibile instituit et externum sacerdotium.

26. Major hujus argumenti ex intima patet inter sacrificium et sacerdotium relatione; adeo ut Apostolus Hebr.5,1. instar principii eam assumat dicens : *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.* Sane sui fuerunt in ipsa naturae Lege sacerdotes ad sacrificium offerendum; in Lege autem Mosaica sacrificiis offerendis institutum est sacerdotium in familia Aaron ; cum igitur in Nova Lege Christus verum instituerit sacrificium, verum instituere debuit sacerdotium.

27. Hoc porro novum sacerdotium a Christo institutum, prout in secunda parte propositionis asseruimus, non esse christianis omnibus commune, uti Lutherus asseruit, vi baptismi, sed apostolorum proprium, ita ostendimus: Christus illis tantum sacerdotium contulit quibus sacrificium a se institutum offerendum commisit illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Atqui haec verba solis apostolis dixit, prout tres Evangelistae uno consensu scribunt Matth. 26. Marc. 14. et Luc. 22. Ergo solos apostolos Christus sacerdotes instituit. Quod et analogia confirmat quae

inter vetus et novum Testamentum intercedit; si enim ad imperfecta et egena elementa, seu sacrificia veteris Legis quae umbra et figura futurorum fuerunt, offerenda, sacerdotium peculiare in Aaronica familia a Deo ipso institutum est, quanto magis id exposcebat sacrificiorum omnium sanctissimum corporis et sanguinis Domini quod illis succedere debebat in Nova Lege, ut scilicet non promiscue sed a peculiari delectoque divinitus coetu offerretur? Quod pariter conficitur ex altera potestate qua Christus communire voluit novum sacerdotium remittendi aut retinendi peccata; eam enim nonnisi apostolis contulit Jo. 20. ut suo loco ostendimus.

28. Quamvis porro dubitationem tollit perpetuus et constans Ecclesiae sensus, cum nulli quavis aetate sacerdotes in Ecclesia habiti fuerint, qui ab apostolis peculiari ritu initiati non essent eorumque successoribus, ut patres omnes omniaque documenta ecclesiastica testantur. Exinde mira illa praeconia quibus iidem patres, in primis vero Chrysostomus, dignitatem hanc sacerdotalem ita extollunt ut non modo principibus ac imperatoribus, verum etiam Angelis ipsis eos praeferant qui illa insigniti sunt.

29. Quod vero in tertia parte enunciatum est, de sacerdotii nimirum per exteriorem ritum propagatione, facile evincitur ex utroque munere quo christianum sacerdotium pollet oblationis sacrificii, remissionisque peccatorum. Si enim utrumque hoc munus, quamdiu homines erunt, perdurare debet, sequitur profecto usque ad seculi finem sacerdotium esse propagandum. Sane apostoli id facto suo ostenderunt; legimus quippe Act. 13, 2. jussu Spiritus Sancti segregatos fuisse Saulum et Barnabam in opus ministerii et *manuum impositione et oratione* fuisse inauguratos. Eodem sacro ritu ibid. c. 14. legimus per civitates presbyteros constitutos a Paulo et Barnaba. Idem Paulus in epistolis ad Timotheum et ad Titum datis regulas iis praefixit quas servare deberent in praesbyteris eligendis et ordinandis. Exinde successio illa sacerdotum quae ab apostolis

coepta ad nos usque continenter dimanavit eodem ritu, prout in omnibus Occidentalium Ritualibus et Orientalium Euchologiis reperitur, quin ulla exceptio fieri possit.

30. Quibus constitutis; quarta jam pars propositionis nostrae colligitur, de dignitate videlicet sacramenti, quae sacrae sacerdotii ordinationi competit, prout Tridentinum docet in eadem sess. can. 4. *Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra episcopos dicere: Accipe Spiritum Sanctum; aut per eam non imprimi characterem, vel eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse; anathema sit.* Ac reipsa si de fide est aliquam Ordinationem sacramentum esse, aut fatendum est sacramenti rationem inesse ritui quo sacerdotes inaugurantur, aut nutare hoc fidei nostrae dogma, cum sacerdotium sit ordinum omnium sublimissimum, ad quod velut ad centrum reliqui Ordines referuntur. Atque hinc factum est ut nulla unquam hac de re disceptatio orta fuerit ne dum inter catholicos, sed neque cum haereticis, qui aut negant Ordinationem esse sacramentum, aut si eam admittunt, sacerdotio eandem inesse fatentur.

31. Sacerdotium proinde recte definies: *Ordo sacer et sacramentum divinitus institutum, quo tribuitur potestas consecrandi corpus et sanguinem Domini, nec non remittendi et retinendi peccata.*

DIFFICULTATES

32. I. Obj· Adversus 1. partem: 1° Nuspiam in N.T. sacerdotii proprie dicti, aut sacerdotis nomen occurrit. 2° Imo Apostolus Heb. 7, 24. praeter Christum omnem alium sacerdotem excludit dicens: *Eo quod maneat in aeternum, sempiternum habet sacerdotium.* 3° Reipsa ex catholicis sacrificium et sacerdotium relativa sunt; ergo cum nonnisi mysticum et repraesentativum sit sacrificium, sequitur mysticum et repraesentativum tantum esse sacerdotium; nec enim in eucharistiae consecratione realiter sanguis a corpore Christi separatur, sed mystice. Ergo.

33. Resp. Ad 1^{m}, *D*. Sacerdotii, aut sacerdotum vox in N. T. nuspiam occurrit, *C*. res per eam vocem significata *N*. Si de hac constet, non est quod de voce litem moveas, prout in pluribus aliis fidei nostrae dogmatibus accidit. Porro de re apertissime in N. T. constare patet ex utraque potestate qua Christus apostolos insignivit, conficiendi, et remittendi peccata. Ratio vero cur altaris ministri ab initio sacerdotes nuncupati non fuerint, est, uti observat card. Roffensis, ne confunderentur cum sacerdotibus Mosaicis. Hac proinde causa cessante, a viris apostolicis iidem *sacerdotes* vocati sunt.

34. Ad 2^{m}, *D*. Qui Christo succederet, *C*. qui ejus vices gereret in offerendo sacrificio per proprium ministerium *N*.

35. Ad 3^{m}, *D*. Sacrificium eucharisticum mysticum est ratione *modi* quo offertur, *C*. ratione *rei* quae offertur *N*. Offertur enim verum ac reale Christi corpus in Altari, adeoque verum ac reale est sacrificium, ac non mysticum tantum ac repraesentativum, ut suo loco ostendimus.

36. II. Obj. Adversus 2^{m} partem. 1° Scriptura omnes promiscue fideles sacerdotes exhibet; sic Petrus 1. ep 2,5. eos generatim vocat *sacerdotium sanctum;* et v.9. *regale sacerdotium;* Joannes vero Apoc. 1, 5. et 6. de Christo scribit: *Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo.* 2° Quod viderunt et ipsi patres; inter quos s. Hieronymus in *Dial. adv. Luciferian.* n. 4. memorat *Sacerdotium laici;* 3° praecipue vero Tertullianus in lib. *De exhortat. castitatis* c. 7. ubi scribit: *Vani erimus, si putaverimus, quod sacerdotibus non licet* (iterare nuptias), *laicis licere. Nonne et laici sacerdotes sumus? Scriptum est: Regnum quoque nos et sacerdotes Deo et Patri suo fecit. Differentiam inter Ordinem et plebem constituit Ecclesiae auctoritas, et honor per Ordinis consessum sanctificatus a Deo. Ubi ecclesiastici Ordinis non est consessus, et offers et tinguis et sacerdos es tibi solus . . . Igitur, si habes jus sacerdotis in temetipso . . . digamus tinguis, digamus offers?* 4° Nec desunt exempla in hist. ecclesiastica laicorum, qui sacerdotalia

munia obierint. Teste enim Theodoreto *Hist. Eccl.* lib. 1. c. 23. Frumentius, Indis quos converterat, auctor fuit, ut Romanorum more *sacra celebrarent*, cum tamen nullus apud eos sacerdos fuerit. Ergo.

37. Resp. Ad 1m, *D.* Internum, mysticum ac improprie dictum, *C* externum, reale ac proprie dictum *N.* Per quandam similitudinem Petrus et Joannes extendunt ad christianos omnes sacerdotium, quatenus ipsi *membra sunt unius sacerdotis*, ut ait s. Augustinus *De Civ.* lib. 20. c. 10. et quatenus in altari mentis suae Deo offerunt *spirituales hostias*, ut ib. inquit s. Petrus, seu *hostiam laudis Deo*, ut ait Paulus Hebr. 13, 15. alludentes ad illud Exod. 19, 6. ubi de omnibus Israelitis dicitur: *Vos eritis mihi in regnum sacerdotale, et gens sancta.* Numquam vero tribuunt potestatem eucharisticum sacrificium offerendi, aut remittendi ac retinendi peccata, in quibus sacerdotium, de quo agimus, consistit.

38. Ad 2m, *N.* Numquam enim patres fidelibus omnibus sacerdotium externum et proprie dictum commune fuisse docuerunt. *Sacerdotium laici*, de quo loquitur Hieronymus, illud est quod vi baptismi fideles obtinent, mysticum nempe, ut diximus, ac spirituale.

39. Ad 3m, *Neg.* Tertulliani enim mens aperte liquet tum ex lib. *Praescript.* c. 41. ubi irridet haereticos penes quos *hodie est Presbyter qui cras laicus:* tum praesertim ex lib. *De Monogamia* c. 4. cum de laicis haec scribit: *Quum extollimur et inflamur adversus clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacerdotes, quia sacerdotes Deo et Patri fecit; quum ad peraequationem disciplinae sacerdotalis provocamur, deponimus infulas et impares sumus;* scilicet alios laicos, alios sacerdotes esse palam confitemur. De solo igitur sacerdotio interno ac mystico loquitur Tertullianus in objecto loco, ac de nonnullis muniis, quae laici obibant, deficiente clero, seu in necessitatis casu, cujusmodi erat collatio baptismi, et oblatio eucharistiae jam confectae in domibus privatis, ubi nonnullas preces fundebant ad imi-

tationem sacrae liturgiae. Ex his sophistice argumentabatur Tertullianus ut suaderet laicis monogamiam, cui adstricti erant sacerdotes, omnia miscens atque confundens. Ex exteriori enim differentia juxta quam in conventibus clerus sedebat, stabant vero laici, transit ad internam quae ex vi ordinationis pendet; ex eo quod in necessitatis casu a laicis praestabatur, ad ea transit quae ex officio sacerdotes faciunt, et ita porro, ut finem suum obtineret.

40. Ad 4^m, *Neg.* Theodoretus autem, ut clarius patet ex Ruffino *Hist. Eccl.* lib. 1. c. 9. ex quo ille historiam hanc suam desumpsit, nonnisi de orationibus loquitur quas Indi seu Aethiopes a Frumentio conversi in coetibus suis fundere debebant, ad imitationem eorum quae gerebantur in conventibus christianorum in imperio Romano. Largo autem et improprio sensu pias illas preces vocavit *liturgiam*, prout in sensu improprio interdum *synaxis* vox usurpatur, uti ostendit Petavius in *Diatriba De potestate consecrandi* c. 3.

41. III. Obj. adv. 3. part. 1° Nuspiam legimus in Scripturis Christum ritum externum instituisse ad propagandum sacerdotium. 2° Scribit praeterea Apostolus Hebr. 5, 4. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Jam vero, inquit Calvinus *Inst.* lib. 4. c. 18. §. 9., neminem eorum qui apud nos sacerdotes sunt, Deus vocavit. Ergo.

42. Resp. Ad 1^m, Expresse, *Tr.* tacite seu implicite *N.* Cum enim ex Apostolo ad Timoth. per manuum impositionem conferatur gratia, exinde necessario colligimus Christum ritum hunc instituisse, cum unius Dei sit ritui externo vim conferendi gratiam tribuere. Necesse porro non est ut adjuncta nos assignemus in quibus Christus hoc instituerit, cum non omnia quae dixit aut fecit litteris consignata sint.

43. Ad 2^m, *D. min.* Neminem Deus vocavit tanquam Aaron immediate, *Tr.* vel *C.* mediate *N.* Nam hoc ipso quod Christus instituerit sacerdotium in apostolis jusserit,

que ipsum externo ritu propagari in perpetuum, vocavit immediate tanquam Aaron apostolos, et per eos, seu mediate, vocat eos omnes qui legitime initiantur. Nam Deus ipse immediate non vocavit ad sacerdotium filios Aaron, sed mediante legitima generatione.

PROPOSITIO II.

Praeter sacerdotium sunt in Ecclesia catholica alii Ordines et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tenditur

44. De fide propositio est ex adducto can. 2. conc. Tridentini. Ad mentem ejusdem concilii duo heic nobis demonstranda sunt, ac 1° de diaconatu praeter traditionem Sacras Litteras mentionem facere; 2° de reliquis inferioribus Ordinibus veluti de totidem ad sacerdotium gradibus antiquissima extare documenta. Cum de facto agatur, utrumque facillimae probationis est.

45. Ac primo Scripturas de diaconatu tanquam Ordine sacro mentionem facere tum Actus apostolici, tum Pauli epistolae aperte testantur. Etenim Act. 6, 1. seqq. legimus sic apostolos allocutos multitudinem fidelium: *Non est aequum nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto et sapientia, quos constituamus super hoc opus . . . . Et elegerunt Stephanum virum plenum fide et Spiritu Sancto, et Philippum . . . Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, et orantes imposuerunt eis manus.* Hic tria a nobis expendi debent, scilicet 1° inaugurationis ritus, qui idem est ac ille quo episcopi et sacerdotes ordinantur, manuum impositio una cum oratione; 2° virtutes quibus fulgere debuerunt diaconi, sanctitas et sapientia; 3° munus eisdem commissum, administratio mensarum, quae tunc temporis etiam sacrae erant, eo quod in ipsis eucharistia dispensaretur. Quae profecto nonnisi Ordini sacro competere possunt. Haec autem magis confirmantur tum

ex officiis, quae diaconi statim post ordinationem obiverunt, praedicandi scilicet et baptizandi, ut legitur ibid. capp. 7. et 8. de Stephano et Philippo; tum ex Apostolo, qui in Ep. 1. ad Tim. 3. easdem ferme virtutes in diaconis ac in episcopis aut presbyteris requirit, et ex Ep. ad Philipp. 1, 1. ubi diaconos cum episcopis conjungit.

46. Universa proinde antiquitas diaconos ut ministros sacros spectavit; patres apostolici Clemens Rom. in 1. *ad Cor.* c. 42., Polycarpus in *Ep.* sua c. 3., s. Ignatius M. in omnibus fere suis epistolis ita de diaconis loquuntur, ut ex Christi ordinatione eos institutos assumant. Satis nobis erit hic verba describere s. Ignatii ex ejus *Epist. ad Smyrnaeos* c. 8. *Omnes episcopum sequimini, ut Jesus Christus Patrem, et presbyterium ut apostolos; diaconos autem revereamini, ut Dei mandatum.* Passim autem a patribus et conciliis diaconi oculi, aures, manus, pedes episcoporum vocantur. Adeo ut doctiores ipsi protestantes, Grotius, Beveregius, Pearsonius aliique non solum id fateantur, sed etiam propugnent.

47. Ad alterum vero quod attinet, de aliis inferioribus Ordinibus uti gradibus ad sacerdotium antiquissima documenta mentionem facere, locupletissimus testis est s. Cornelius Papa, qui in *Ep. ad Fabium Antiochenum* ita de Novatiano scribebat an. 252. *Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum episcopum esse oportere in Ecclesia catholica, in qua tamen sciebat presbyteros esse quatuor et quadraginta, septem autem diaconos totidemque subdiaconos, acolythos duos et quadraginta, exorcistas, lectores cum ostiariis quinquaginta duos?* Cautum praeterea refert Anastasius Bibliothecarius a Cajo Rom. Pontifice an. 283. ne quis constitueretur episcopus, qui prius non fuerit *ostiarius, lector, exorcista, sequens* (Acolythus), *subdiaconus, diaconus, presbyter.* De iisdem praeterea ordinibus saepissime in scriptis suis loquuntur Tertullianus, Cyprianus, Firmilianus, Hieronymus, Augustinus, ita ut res notissima sit; concilium vero Carthaginiense IV. uniuscujusque Ordinis ritus apprime describit, qui adhuc servantur.

48. Cum igitur in adductis documentis de his ordinibus sermo occurrat tanquam de re jam usu recepta, quin apprime origo illorum institutionis assignari possit, non immerito ab apostolis eos institutos theologi colligunt. Ut autem innuimus, in Ecclesia Graeca duo tantum praeter diaconatum recensentur Ordines, hypodiaconatus et lectoratus; ut patet etiam ex conc. VIII. Oecumenico adversus Photium celebrato, quod can. 5. constituit neminem posse ad episcopatum ascendere quin prius aliis Ordinibus fuerit initiatus; hos vero recensens, quatuor nominat, lectoratum, hypodiaconatum, diaconatum et sacerdotium. Orientales reliquos hac in parte cum Graecis consentire ostendit Renaudotius op. cit.

DIFFICULTATES

49. I. Diaconatus Ordo sacer dici nequit, cum diaconi ad profanum opus, mensarum videlicet viduarumque ministerium instituti fuerint, ut ex ipsis Actis apostolicis liquet; et 2° prout eis exprobrat s. Hieronymus in *Ep. ad Evangelum*, ubi eos vocat *mensarum viduarumque ministros;* 3° ab eo vero non dissentiunt Chrysostomus, Theophylactus et Oecumenius in hunc Act. apostolorum locum. 4° Quapropter conc. Trullanum can. 15. de profano ministerio exponit quod commissum primis diaconis est. Ergo.

50. Resp. Ad 1^m^, *Neg.* 1° quia alia est occasio ob quam primi diaconi instituti sunt, aliud vero diaconatus in se spectatus. S. Lucas hanc occasionem ortam refert ex murmure Graecorum adversus Hebraeos in ministerio quotidiano; hoc permoti apostoli diaconatus Ordinem ex Christi mandato instituerunt; 2° quia, ut diximus, ministerium mensarum tunc etiam sacrum erat; 3° quia officia a diaconis obita, epistolae Pauli, et traditio apostolica istorum Ordinem sacrum esse nos docent.

51. Ad 2^m^, *D.* Ratione occasionis qua diaconi instituti sunt, *C.* in se *N.* Cum s. Hieronymus sibi arrogantiam nonnullorum tumidorum diaconorum, qui se presby-

teris praeferebant, compescendam assumpserit, eos revocat ad primaevae institutionis recordationem, quin Ordini ipsi quidpiam detrahere voluerit. Sane in *Ep. ad Heliodorum* s. Doctor diaconatum *tertium sacerdotii ordinem* appellat.

52. Ad 3^{m}, *Neg.* Mens enim s. Jo. Chrysostomi, cujus Theophylactus et Oecumenius epitomatores sunt, ut ex orationis serie patet, est *nomen* diaconorum, perinde ac presbyterorum et episcoporum serius usurpari in Ecclesia coepisse, licet prius *fuerint ordinati*, ut ipse ibid. loquitur *Homil.* 14. *in Acta apost.* n. 3.

53. Ad 4^{m}, *D.* Quin tamen diaconos excluderet ad sacra ministeria constitutos, *C.* secus *N.* Singularis fuit istius concilii sententia antiquitati contraria, adeoque commentitia, primos septem diaconos ad profana tantum munia institutos, quibus deinceps alii adjecti sunt ad ministeria sacra, ac de hisce locutum Apostolum in Ep. ad Timotheum. Hoc tamen nobis satis est.

54. II. Obj. 1° Subdiaconatus ceterique minores, quos vocant, Ordines, prorsus incogniti primitivae Ecclesiae fuerunt; 2° nec nisi officia ab initio erant, quae delectis hominibus ab episcopo, aut sacerdotibus committebantur, ut de cantoribus, seu psalmistis, ac fossariis novimus, et ad nutum ab illis officiis revocabantur. 3° Id aperte constat ex s. Ambrosio, qui lib. 1. *De officiis* c. 44. scribit: *Alius distinguendae lectioni aptior, alius psalmo gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant spiritu sollicitior, alius sacrario opportunior habetur. Haec omnia spectet sacerdos, et quid cuique congruit id officii deputet.* 4° Quum vero recens disciplina haec non amplius ferat, jure synodus Pistoriensis Prop. 55. *Vehementer optare se profitetur, ut aliqua ratio inveniretur minutuli cleri* (quo nomine inferiorum Ordinum clericos designat) *a cathedralibus et collegiatis submovendi, providendo aliter, nempe per probos et provectioris aetatis laicos, congruo assignato stipendio, ministerio inserviendi Missis et aliis officiis velut Acolythi* etc., *ut olim fieri solebat*,

quando ejus generis officia non ad meram speciem pro majoribus Ordinibus suscipiendis reducta erant. Ergo.

55. Resp. Ad 1^m^, *D*. Si primitivae Ecclesiae nomen coarctetur ad apostolorum aetatem, *Tr*. si complectatur trium saltem priorum seculorum aetatem *N*. Certe ex Sacris Litteris minime novimus horum Ordinum institutionem ab apostolis factam; cum tamen patres vetustissimi, Tertullianus, Cyprianus, Cornelius, aliique hosce ipsos Ordines commemorent uti jam ubique notissimos, merito inferimus aut ab apostolis aut ab Ecclesia, primo ipso aut secundo seculo institutos uti gradus ad sacerdotium; ne qui ad statum ecclesiasticum evehendi erant, repente sine idonea institutione in clericali palaestra promoverentur.

56. Ad 2^m^, *D*. Una cum ordinatione commissa, *C*. nuda officia *N*. Etenim recensiti Ordines a Cornelio et Cajo Pontificibus veluti totidem gradus exhibentur per quos ascendebatur ad sacerdotium. Concilium Carthaginiense an. 398. celebratum ritus describit eorumdem tradendorum ac munia declarat; omnium praeterea collationem episcopo tribuit. Si igitur Ordinis nomine venit ritus sacer, quo spiritualis potestas confertur ad ecclesiastica munia obeunda, sequitur a veteribus Ordines istos non ut mera officia spectata fuisse, sed ut veros Ordines et gradus habitos esse ad sacerdotium. De psalmistis et fossariis paulo post agemus.

57. Ad 3^m^, *D*. Constat ex s. Ambrosio officia de quibus loquitur distributa fuisse inter clericos Ordinibus initiatos, *C*. promiscue *N*. S. Ambrosius episcopum instruit qua ratione apte varia officia pro uniuscujusque idoneitate inter *clericos* distribuat. Cum proinde hos *clericos* vocet, patet agi a s. Doctore de iis, qui jam Ordinibus initiati sunt.

58. Ad 4^m^, *Neg*. Siquidem etiam recens disciplina exigit ut clerici pro officio in Missa solemni aliisque ecclesiasticis publicis functionibus juxta proprium gradum inserviant, ministeriumque suum exhibeant; tum etiam exigit ne quis statim e laicali statu ad majores Ordines promoveatur, prout etiam sancitum est a Tridentino. Synodi pro-

inde propositio qua Calvini in hos Ordines convicia renovantur, jure merito a Pio VI. in laudata saepe Const. *Auctorem fidei* proscripta est tanquam *Suggestio temeraria, piarum aurium offensiva, ecclesiastici ordinis perturbativa, servandae, quoad fieri potest, in celebrandis mysteriis decentiae imminutiva, in minorum Ordinum munera et functiones, tum in disciplinam per canones et speciatim per Tridentinum probatam injuriosa, favens haereticorum in eam conviciis et calumniis.*

In doctrinam Capitis superioris scholia

59. Tria sunt circa quae scholia haec nostra versantur, eo quod de his non minima viguerit inter theologos disceptatio. Sunt autem 1° sacramentalis dignitas, quatenus nempe et quibus ex recensitis Ordinibus competat; 2° Ordinum numerus, institutio, munia; 3° gradus, varietas, vicissitudo. Quid verisimilius nobis de singulis his sentiendum videatur, omni deposita contentione, aperiemus.

60. I. Circa dignitatem sacramentalem, inquiri solet utrum episcopatus, prout a presbyteratu distinguitur, haberi debeat ut Ordo et sacramentum. Equidem si Ordinis nomine veniat *gradus*, nulli controversiae locus esse potest, cum de fide sit dari *in Ecclesia catholica hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris,* juxta definitionem Tridentini sess.23. can.6. Prout vero Ordine ritus consecrationis significatur, communis scholasticorum, praeeuntibus Magistro Sententiarum, ss. Thoma et Bonaventura in 4. *Sentent. dist.* 24. qui expressis verbis scribunt: *Episcopatus non est ordo*, doctrina fuit, episcopatum non esse nisi *officium*, et solam extensionem presbyteratus, seu ut alii loquuntur, simplicem deputationem extrinsecam ad aliquas functiones seu ministeria, quibus peragendis non erat idoneus presbyter. Card.Capisucchius Ord. Praed. in *Controvers. theologicis selectis* Romae editis an. 1670. *Controv.* 28. *De episcopatu* § 2, recenset 83. auctores pro hac sententia. Adeoque ex istorum placito episcopatus nec Ordo nec sacramentum est. Nunc

tamen opposita sententia praevaluit, jamque communis est, episcopatum tum Ordinem peculiarem tum sacramentum esse. Haec sententia, cui adhaerendum omnino videtur, innititur Scripturae, ac ratio ei suffragatur. Etenim Apostolus in adductis testimoniis ex utraque ad Timotheum epistola, in quibus agit de hujus discipuli ordinatione, tria illa commemorat, quae sacramenti ostendunt veritatem, ritum sensibilem, gratiae collationem, divinamque idcirco institutionem. Ratio theologica praeterea huic sententiae suffragatur, quatenus ritus quo consecratur episcopus distinctum habet ministrum, peculiarem formam, novamque tribuit potestatem qua antea simplex sacerdos carebat, tum nempe ordinandi, tum confirmandi. Quae cum ita sint, rite definitur episcopatus : *Ordo sacer et sacramentum, quo presbytero potestas tribuitur conferendi sacramenta Confirmationis et Ordinis, regendique Ecclesiam sibi commissam.* Presbyteratus est fundamentum episcopatus, qui illius apex et fastigium est, et ab illo specie distinguitur.

61. De chorepiscopatu pariter controversia orta est, num fuerit Ordo, an nudum officium. Hoc posterius certum videtur. Siquidem chorepiscopi seu episcopi agrorum, seu ut etiam dicebantur *vicani* aut *villani* praeficiebantur pagis aut villis, uti nunc vicarii foranei cum potestate regendi plebem sibi commissam et conferendi minores Ordines. Horum institutio antiquissima est ; in Oriente horum meminere synodi Neocaesariensis can. 13. et Ancyrana can. 12. quae eodem anno 314. celebratae sunt. In Occidente sec. V. prima eorum mentio invenitur in conc. Regiensi in Galliis an. 439. Horum plerique nonnisi sacerdotali gradu erant insigniti ; nonnulli tamen pollebant praeterea dignitate episcopali. Sec. IX. aut X. in utraque Ecclesia chorepiscopi desierunt.

62. Diaconatus ex communi ac certa theologorum sententia sacramentum est. In diaconorum enim inauguratione episcopus dicit : *Accipe Spiritum S.;* quod non frustra proferri definivit Tridentinum can. 4. Eisdem manus imponi-

tur cum ordinantur, ac de divina diaconatus institutione in allegato can. 6. idem concilium loquitur; nullum propterea de istius ordinis sacramentali dignitate dubium superest. Definiri idcirco diaconatus potest: *Ordo sacer et sacramentum, quo potestas tribuitur proxime inserviendi presbytero rem sacram facienti.*

63. Verum quid dicendum de diaconissis? Certum est 1° eas ipsa aetate apostolica extitisse, ut patet ex Epist. ad Rom. 16, 1. et ex 1. ad Tim. 5, 9. illarum etiam meminit Plinius in celebri ad Trajanum epistola. Certum est 2° illas inauguratas pene iisdem ritibus, quibus inaugurabantur diaconi; certum est 3° unice ceremonialem fuisse hanc inaugurationem, qua foeminis varia committebantur officia, quae longum esset recensere, nec ulla ratione ordinem esse, qui gradum dicat ad sacerdotium, cujus foeminae incapaces sunt, uti paulo post ostendemus. Quoniam vero potissimum earum officium erat assistere foeminarum baptismo, qui per immersionem conferebatur, cum passim hoc sacramentum conferri coeperit per infusionem, hinc diaconissae ita desiere, ut sec. X. vix earum reperiatur vestigium.

64. Competere tum subdiaconatui tum minoribus Ordinibus sacramenti dignitatem plerique scholastici, quibus non pauci recentiores theologi adstipulati sunt, docuere. Nunc vero contraria sententia praevaluit cui nos assentimur; eo quod desit ipsis divina institutio, uti constat 1° ex antiquiorum testimoniis, qui expresse affirmant, crescente fidelium multitudine, ab Ecclesia praefatos Ordines pro opportunitate institutos esse; 2° ex istiusmodi Ordinum modo unius, modo alterius, aut etiam plurium cessatione, additione, imminutione, abrogatione et instauratione, quae certe in rem divinitus institutam cadere nequeunt; 3° ex neglecta quandoque horum Ordinum collatione ante promotionem ad altiores Ordines respective, ita ut ex. gr. lectores creati fuerint quin prius fuerint ostiarii; acolythi qui numquam fuerant ostiarii, lectores, exorcistae; diaconi quin antea subdiaconi creati fuerint; 4° ex fine, quem

juxta Rom. Pontificum et conciliorum testimonia sibi potissimum Ecclesia praestituit in his Ordinibus instituendis et conferendis, ne scilicet neophythi sacrorum rudes et tyrones illico presbyterio inaugurarentur, priusquam fidei dogmata et sacramentorum ceremonias didicissent. Horum quatuor, quae vix innuimus, si quis documenta quaerat, reperiet apud Morinum op. cit. *De sac. Ordination. Exercitat.* 11. capp. 1, 2. et 3. Jam vero si his Ordinibus divina deest institutio, sequitur eos nec sacramenta esse, neque characterem imprimere.

65. II. Quoad Ordinum numerum, diversus hic viget in Ecclesia Graeca et in Ecclesia Latina. Etenim in Ecclesia Graeca, ut jam diximus, quatuor tantum numerantur, sacerdotium, diaconatus, hypodiaconatus et lectoratus; septem vero in Ecclesia Latina recensentur, nempe praeter tres priores quatuor minores, ostiariatus, lectoratus, exorcistatus et acolythatus. Hi quidem omnes in Ecclesia Romana semper constantes fuerunt; non item vero in Ecclesiis aliis particularibus sive Orientalibus sive Occidentalibus. Nam juxta Morinum op. et loc.cit. et Assemanum *Biblioth. Orient.* tom. 3. part. 1. p. 575. apud Syros et Maronitas viget etiam *cantoratus* seu *psalmistatus* tanquam gradus ad lectoratum, imo apud Syros viguit insuper Ordo *Fossariorum*, qui ab ipsis *laborantes* dicebantur, et alicubi *copiatae*. Sic etiam *psalmistatus* in Ecclesia Carthaginiensi viguisse videtur ex Act. conc. Carthag. III., prout *fossariorum* Ordo pariter in Galliis receptus aliquando videtur, ut patet ex *Epist.* sub Hieronymi nomine vulgata ad *Rusticum Narbonensem*, in qua legitur: *Primus in clericis fossariorum Ordo est;* in recensione autem ceterorum Ordinum omittuntur exorcistatus et acolythatus.

66. Cum instituti nostri non sit singulorum Ordinum munia describere, quae praecipua sint, ex singulorum definitione facile agnosci poterunt.

67. Subdiaconatus ex dictis definiri potest: *Ordo seu ritus sacer, quo potestas tribuitur ministrandi diacono et sa-*

cerdoti in Missae sacrificio. In Ecclesia Graeca confertur manuum impositione extra sanctuarium; in Ecclesia Latina traditione calicis vacui cum patena vacua superposita, et forma adnexa.

68. Acolythatus est *Ordo, quo traditur potestas ministrandi subdiacono et diacono in Missae sacrificio.* Confertur porro per traditionem ceroferarii cum cereo ac urceoli vacui cum respectiva forma.

69. Exorcistatus est *Ordo, quo potestas traditur nomen Domini invocandi super eos, qui ab immundis spiritibus obsessi, energumeni seu arreptitii vocantur.* In hujus Ordinis administratione liber porrigitur exorcismorum, aut Missale vel Pontificale iis verbis quae hujus potestatis collationem significent.

70. Lectoratus est *Ordo, quo confertur potestas divinos utriusque foederis libros et sanctorum Patrum scripta publice in Ecclesia legendi.* Penes Graecos manuum impositione et adjuncta pece; penes Latinos sacri Codicis traditione et respectiva forma confertur.

71. Ostiariatus demum est *Ordo, quo clericus templo praeficitur tum ut illud sacrasque res asservet, tum ut divinis mysteriis, quae in eo peraguntur, reverentiam conciliet.* Ejus materia est traditio clavium; forma, verba quae eam comitantur.

72. Ideo vero in ostiariatus definitione verba adjecimus: *quo clericus,* quia Ecclesia non consuevit Ordines conferre nisi clericali militiae adscriptis per tonsuram, quae definiri solet: *Ceremonia ab Ecclesia instituta, qua laicus baptizatus et sacramento Confirmationis consignatus sacro ritu in clerum cooptatur. Ceremoniam* vocavimus tonsuram clericalem, quia jamdiu obsoleta est nonnullorum scholasticorum et canonistarum sententia, quod tonsura et Ordo et sacramentum sit, quamque frustra viginti duobus argumentis Prosper Fagnanus fulcire adnisus est in *Comment. in secund. partem primi libri decretalium, tit. De aetate et qualit.* cap. *Cum quicumque.*

73. Perperam vero Calvinus in clericalem tonsuram

tanquam in ritum vanum ac superstitiosum invehitur. Certum enim est ex indubiis documentis eam antiquissimam esse in Ecclesia. Siquidem auctor dialogi inscripti *Philopatris*, Lucianus creditus, christianorum irrisor, clericum describit e montibus ad Ecclesiam *detonsa coma* venientem. Ammianus Marcellinus lib.22. c.11. refert Diodorum quendam ab ethnicis Alexandrinis sub Juliano apostata neci datum, quod puerulos tondens clericatu illos initiaret. Prudentius *Hymn.* 13. *Peristephan.* attonsionem s. Cypriani in clericum his verbis describit: *Deflua caesaries compescitur ad breves capillos.* Et haec sufficiant, ut praeteream concilia Carthagin. IV. et Toletanum II. aliaque monumenta quae antiquitatem ritus hujus testantur. Eam propterea Calvinus superstitionis damnare non potuit quin hac labe primitivam Ecclesiam adspergeret. Quod attinet ad varias tonsurae formas quae diversis temporibus, diversisque in Ecclesiis obtinuere, consuli potest praeter Martenium et Morinum opp. citt. Pellicia *De Christ. Eccles. primae mediae et novissimae disciplina* lib. 6.

74. III. Circa Ordinum demum gradum, subdiaconatus apud Graecos inter minores ordines recensetur; apud Latinos pariter usque ad sec. XII. minoribus Ordinibus adscriptus fuit, ut constat ex synodo Beneventana sub Urbano II. celebrata an. 1091. quae can. 1. constituit ut nemo ad episcopatum promoveretur, qui prius in *sacris Ordinibus* religiose vivens non fuerit inventus: *Sacros autem Ordines dicimus diaconatum et presbyteratum; hos siquidem solos primitiva legitur Ecclesia habuisse.* De episcopatus gradu relate ad presbyteratum quid tenendum sit ex insequenti capite patebit.

CAPUT III.

DE EPISCOPORUM PRAESTANTIA SUPRA PRESBYTEROS

75. Omnimodam episcoporum et presbyterorum aequalitatem Aërius seculi IV. haereticus propugnavit, quam

deinceps valdenses ac wicleffitae secuti sunt, demum presbyteriani de calviniano grege. Duplici porro ratione ex doctrina catholica praestant episcopi presbyteris, tum scilicet potestate ordinis, tum potestate jurisdictionis. Cum vero de illa postea dicturi simus, hic de altera tantum agemus, ostendentes episcopos presbyteris praecellere dignitate, gradu, potestate, quae jurisdictionis nomine designamus.

PROPOSITIO

Episcopi sunt presbyteris superiores jure divino

76. Prior propositionis pars de fide est ex can. 7. sess. 23. conc. Tridentini: *Si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores. . . ; anath. sit.* Pars vero posterior licet certa, de fide non est, cum concilium expresse *de jure divino* episcopos presbyteris superiores esse non definierit. Cum tamen eadem argumenta, quae praecellentiam episcoporum evincunt, eam a divino jure repetendam esse ostendant, ideo per modum unius utriusque veritatem complectimur.

77. Sic igitur Blondellum, Salmasium ac presbyterianos reliquos adorimur: Non solum Scriptura, sed universa traditio hanc episcoporum praecellentiam agnovit usque ad Aërium, qui primus, teste s. Epiphanio *Haeres.* 75. c. 3. *dogma supra hominis captum furiosum* invexit illis verbis: *Quanam in re presbyteros episcopus antecellit? Nullum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum unus ordo et idem honor et dignitas.*

78. Ac primo Scriptura, quae nobis perhibet Christum apostolos in supremo gradu constituisse supra septuaginta duos discipulos; communis autem patrum omnium sententia est apostolos episcoporum, discipulos presbyterorum figuram gessisse.

79. Inter patres I. et II. seculi eminent Clemens Rom. et Ignatius M. Porro s. Clemens *Ep.* 1. *ad Corinth.* cap. 8. *Summo quoque sacerdoti*, inquit, *sua munia tributa sunt*,

et sacerdotibus locus proprius assignatus est, *et levitis sua munia incumbunt*. S. Ignatius tum alibi, tum in *Epist. ad Magnesianos*, tres et ipse hierarchiae gradus distinguit, supremumque tribuit episcopo scribens c.6. *Hortor vos*, *ut hoc sit vestrum studium*, *in Dei concordia omnia agere; episcopo praesidente Dei loco*, *et presbyteris loco senatus apostolici*, *et diaconis mihi suavissimis*.

80. Ex III. sec. hunc ipsum supremum gradum in episcopis agnoscunt Clemens Alex. et Origenes ex Graecis; Tertullianus et Cyprianus ex Latinis. *In Ecclesia*, inquit, Clemens *Strom.* lib. 6., *sunt progressiones episcoporum*, *presbyterorum et diaconorum*. Ceteris omissis ne longiores simus, s. Cyprianus *Ep.* 26. *Ecclesia*, scribit, *super episcopos constituitur*, *et omnis actus Ecclesiae per eosdem praepositos gubernatur. Cum hoc itaque divina lege fundatum sit* etc.

81. Atque exinde factum est, ut veteres summa diligentia ad nos successiones episcoporum transmiserint ab apostolis usque ad aetatem suam. Ita Hegesippus, Irenaeus, Tertullianus, Eusebius praestitere, adeo ut primus uniuscujusque successionis vel apostolus sit, ut in Ecclesia Romana et Hierosolymitana, vel aliquis ab apostolis institutus. Ad has autem successiones patres omnes provocant haereticos, uti tesseram catholicae seu orthodoxae doctrinae adversus istorum novitates.

82. Demum huc spectant utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis antiquissimi libri Rituales a Martenio op. et loc. cit. ar. 11. a Goario in *Euchologio* p. 307. seqq. et ab Assemano in *Biblioth.* cit. prolati, in quibus constanter inter episcopos et presbyteros distinctio, illorumque praecellentia exhibetur, et ad *auctorem Christum* refertur; prout pariter efficiunt Constitutiones Apostolicae lib.8. capp.4. et 5.

83. Sane nulla epocha praeter apostolicam assignari potest tum istius distinctionis, tum istius praecellentiae; cumque Blondellus ac Salmasius ejus originem post medium sec. II. assignaverint illico convicti sunt ex testimoniis Cle-

mentis Romani, Ignatii, Polycarpi, Hermae, qui omnes longe ante an. 136. floruerunt. Ergo.

DIFFICULTATES

84. I. Obj. Scriptura eosdem docet episcopos ac presbyteros fuisse. Etenim 1° Apostolus ad Tit. 1, 6. cum praemisisset: *Hujus rei gratia reliqui te Cretae, ut constituas per civitates presbyteros*, v. 6, et 7. pergit exponere quibusnam virtutibus ejusmodi presbyteri praediti esse debeant, et describit episcopum dicens: *Oportet enim episcopum sine crimine esse* etc. 2° Luculentius vero Act. 20, 17. legitur: *Paulus a Mileto mittens Ephesum, vocavit majores natu* (gr. *presbyteros*) *Ecclesiae, qui cum venissent ad eum, et simul essent, dixit eis . . . Attendite vobis et universo gregi in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei*. 3° Hac de causa in epistola ad Philipp. 1, 1. idem Apostolus salutem dicit *episcopis cum diaconibus* presbyteris praetermissis; et 1. Tim. 3. virtutes exponit quibus episcopi et diaconi debent esse instructi, nulla presbyterorum injecta mentione, non alia profecto de causa, quam quod iidem essent episcopi et presbyteri. Ergo.

85. Resp. *D. A.* Scriptura eosdem docet fuisse episcopos et presbyteros quoad nomen, *C.* gradu et potestate *Subd.* Relate ad personas utroque gradu ut plurimum aetate illa insignitas, *C.* relate ad gradum in se spectatum episcopatus et presbyteratus *N.* S. Joannes Chrysost. *Hom.* 1. *in Epist. ad Philip.* n. 1. censuit episcopi et presbyteri nomen aetate apostolica primi ac secundi ordinis sacerdotibus commune fuisse. Petavius tum in op. *De ecclesiast. Hierarchia* lib. 1. c. 4. tum praesertim in *Dissertationum ecclesiast.* lib. 1. c. 1. et 2. existimat primaeva illa aetate, quae quoad disciplinae formam veluti infantia Ecclesiae spectari potest, presbyteros vel omnes, vel eorum plerosque, sic ordinatos esse, ut episcopi et presbyteri gradum obtinerent; id quodammodo exposcentibus illius aetatis adjunctis ad majus religionis incrementum. Sic plures episcopi in una ea-

demque civitate seu Ecclesia communi consilio res ecclesiasticas administrabant, apostolis tanquam majoris gradus pontificibus obsequentes. Resque ita steterunt, donec refrigescente pristina illa charitate et humilitate ac modestia, ad tollendas simultates, et *in schismatis remedium*, ut loquitur Hieronymus, unum aliquem e presbyterorum turba eligi placuit, qui praeponeretur ceteris. Ita desiere pari non solum dignitate, sed etiam ordine et potestate plures creari, translata in unum tam honoris quam jurisdictionis praerogativa, et episcoporum successio coepit. Hac ratione, ut patet, objecta omnia Scripturarum testimonia rite explicantur, difficultatesque omnes facile diluuntur.

86. II. Obj. 1° Patres antiquissimi quandoque in duas classes clerum distribuunt, in episcopos videlicet et diaconos, omissis presbyteris, aut in presbyteros et diaconos omissis episcopis, ut Clemens Rom. in 1. *Epist. ad Corinth.* num. 42. Polycarpus *in Epist. ad Philipp.* Justinus *Apol.* 1. Clemens Alex. *Strom.* 1, 7. Cyprianus *Ep.* 62., Hilarius *in Ps.* 124. Quandoque 2° presbyteros vocant apostolorum *successores*, ut Clemens Rom. *Ep. cit.* c. 1., Papias apud Eusebium, Irenaeus lib. 3. c. 2. ac episcopi presbyteros vocant passim *collegas, compresbyteros, fratres suos*. Verum his omissis, 3° prae ceteris s. Hieronymus utrorumque aequalitatem luculenter adstruit *Comment. in Epist. ad Tit.* scribens: *Idem est presbyter qui et episcopus . . . communi presbyterorum consilio* (ab initio) *Ecclesiae gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis Ecclesiae cura pertineret, et schismatum semina tollerentur.* Admonet deinde episcopos ut *noverint se magis consuetudine, quam dispositionis dominicae veritate presbyteris esse superiores, et in communi debere Ecclesiam regere.* Quae gravioribus verbis confirmat in *Epist. ad Evangelum*, rem declarans exemplo Ecclesiae Alexandrinae in qua a Marco Evangelista usque ad Heraclam et Dionysium, presbyteri

unum ex se electum *excelsiori gradu collocatum episcopum nominabant*, uti exercitus imperatorem sibi constituit, et diaconi archidiaconum. Ergo.

87. Resp. Ad 1^m, *D.* Inadaequate ob peculiares illius aetatis causas, *C.* adaequate ad identitatem utriusque ordinis significandam *N.* Id enim ab ipsis fieri potuit vel ob unitatem sacerdotii, vel ob communionem nominis, aliasve ejusmodi peculiares causas; non autem ob utriusque gradus unitatem. Nam iidem qui nobis objiciuntur patres ibid. in tres gradus et ordines clerum distribuunt, episcopum, presbyteros et diaconos, ut Clemens Rom. et Ignatius; alii vero, ut Clemens Alex., Cyprianus et Hilarius ea floruerunt aetate in qua, adversariis fatentibus, jam inducta erat inter episcopos et presbyteros distinctio, nempe post an. 136.

88. Ad 2^m, *D.* Vocant presbyteros apostolorum *successores* aut *collegas*, *compresbyteros* etc. episcopos, *C.* presbyteros *Subd.* ob unitatem sacerdotii, *C.* ejusdem gradus et ordinis *N.* Multiplici enim de causa, uti ex dictis patet, potuerunt presbyteri dici apostolorum successores, collegae etc. etiamsi hoc nomine daremus significatos simplices sacerdotes et non potius episcopos, quibus vidimus ab initio nomen presbyteri fuisse commune.

89. Ad 3^m, *Neg.* Quatuor enim docet s. Hieronymus, quae cum ejusmodi aequalitate consistere nequeunt; 1° episcopos successores esse apostolorum, presbyteros vero LXX. discipulorum; 2° illos naufragium facere in portu, qui dicunt nullum inter episcopum et presbyterum esse discrimen; 3° uni episcopo potestatem ordinationis tribuit; 4° docet ita episcopum praecellere presbyteris, uti Aaron filiis suis, imo uti Moyses populo Israel; quae quidem omnia reperiuntur in ejusdem epistolis 78, 146. nec non in lib. adversus Joannem Hierosolym., ac simul omnia in eadem, quae objicitur *ad Evangelum epistola*. Ad haec igitur certissima s. Doctoris principia revocari debent, sive quae in *Comment. in Epist. ad Titum*, sive quae in cit. *Epistola ad Evangelum* ab illis dissentire videntur. Componuntur autem si dicatur,

s. Doctorem allusisse ad primam illam aetatem in qua non solum episcopi et presbyteri nomen utriusque gradus sacerdotibus commune erat, verum etiam, utraque potestas in eadem capita passim collata erat; donec, ut idem s. Hieronymus scribit, ad tollenda schismatum semina toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur ceteris, distinctique proinde sunt gradus episcopatus et presbyteratus ab invicem. Id autem contigit an. 55. id est longe ante epocham a Blondello assignatam huic distinctioni, nempe an. 136.

90. Quod speciatim attinet ad usum Ecclesiae Alexandrinae, nonnulli censent presbyteros illos ex quibus collegium constituebatur dignitate praeterea episcopali fuisse insignitos, adeoque non alio indiguisse qui ad Ecclesiae regimen vocabatur, quam electione. Alii autem existimant s. Hieronymum locutum tantum esse de electione, qua semel facta, delectus statim potiebatur jurisdictione necessaria ad Ecclesiam regendam, deinceps vero statuto tempore consecrabatur, prout pluribus documentis Witasse ostendit in *Tract. de Ordine* par. 2. q. 2. ar. 2. *ad inst.* 5. nec non Natalis Alexand. *Diss.* 44. *in sec.* 4. §. 24. Atque huc referunt etiam similitudines a s. Hieronymo petitas tum ab electione Imperatoris, tum ab electione archidiaconi.

91. Ceterum nihil illustrius ad s. Hieronymi germanam mentem afferri potest verbis quibus ipse epistolam suam *ad Evangelum* concludit: *Et ut sciamus traditiones apostolicas sumptas de Vet. Testamento; quod Aaron et filii ejus atque levitae in Templo fuerunt, hoc sibi episcopi et presbyteri et diaconi vindicent in Ecclesia.* Aaron porro divino jure praecellebat sacerdotibus reliquis, idem igitur juxta Hieronymum de episcopis relate ad presbyteros sentiendum est.

—

CAPUT IV.

DE SACRAE ORDINATIONIS MATERIA, FORMA, SUBJECTO ET MINISTRO

92. Circa singulos hosce articulos nonnulla sunt certa apud omnes, nonnulla vero in quaestionem veniunt. Alia proinde ab aliis sunt accurate secernenda.

93. I. Quoad materiam aliter disseri debet de Ordinibus hierarchicis, aliter de non hierarchicis. Exploratum enim est penes theologos omnes subdiaconatus ac minorum Ordinum materiam in Ecclesia Latina esse instrumentorum porrectionem; in Ecclesia Graeca manuum impositionem extra sanctuarium collatam; formam vero, verba quae utrumque respective ritum comitantur.

94. Dissentiunt autem theologi in assignanda materia essentiali et adaequata ordinum hierarchicorum. Scholastici veteres fere omnes quibus non pauci recentiores theologi assentiuntur, censuerunt eam pariter consistere in instrumentorum traditione. Communior vero nunc evasit illorum opinio qui eam constituunt in sola manuum impositione.

95. Posterior haec sententia quae nobis etiam magis arridet innititur 1° auctoritati Scripturarum, quae solam manuum impositionem memorant; 2° Ritualibus omnibus et sacramentariis ante nongentos ad minus annos conscriptis, collectisque a Menardo, Martenio et Morino. 3° Constitutionibus apostolicis lib.8. c.16. conc. Carthaginiensi IV. can.3. aliisque conciliis non paucis, in quibus nulla prorsus instrumentorum porrectionis in collatione horum ordinum mentio occurrit; imo conc. Carthaginiense can. 5. in eo constituit discrimen inter subdiaconatum et hierarchicos ordines, quod ille instrumentorum traditione, isti manuum impositione conferrentur. 4° Patribus omnibus, imo et Liturgiographis sec. VII. VIII. et IX. qui de ritibus agentes quibus singuli conferebantur Ordines isti de instrumentis alte silent. 5° Graecorum, ceterarumque Ecclesiarum omnium

Orientalium consuetudini constanti, quaeque adhuc perdurat sola manuum impositione eosdem ordines conferendi. Solidis igitur adeo fundamentis sententia haec fulcitur, ut concuti non posse videatur. Cum vero tres adhibeantur in presbyterorum ordinatione manuum impositiones, quaeritur quaenam ex illis essentialis habenda sit. Communis responsio est hanc esse secundam tantum; nam in prima nulla recitatur forma; tertia vero, praeterquam quod super eos fiat, qui cum episcopo Eucharistiam jam consecrarunt, apud Graecos et Orientales in usu numquam fuit, nec apud Latinos ante sec. XIII. ut ex vetustis documentis evincunt Martenius *De antiq. Eccles. ritib.* lib. 1. par. 2. c. 8. ar. 9. et Morinus *Exercit.* 8. c. 5. Exinde sequitur antiquitus non adhibitam esse formulam illam: *Accipe Spiritum Sanctum*, qua passim scholastici et cum iis non pauci recentiores adhuc theologi docent conferri potestatem in Corpus Christi mysticum, seu potestatem remittendi peccata.

96. Qui igitur sentiunt materiam essentialem et adaequatam Ordinum hierarchicorum in sola manuum impositione consistere, adjectam ajunt tractu temporis in Ecclesia Latina instrumentorum traditionem ad majorem declarationem eorum quae conferuntur per impositionem manuum.

97. Praecipuum adversae partis opinionis fundamentum est decretum Eugenii IV. pro Armenis: *Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud per cujus traditionem confertur Ordo: Sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino et patenae cum pane porrectionem.* Ast nisi velimus Pontificem sibi contradixisse dum episcopos, presbyteros et diaconos Ecclesiae Graecae rite ordinatos habuit sola manuum impositione, Bellarmini responsio adoptari necessario debet, qui scopum Eugenii fuisse dicit Armenos inducere ad ritum Ecclesiae Romanae adoptandum, seu potius superaddendum.

98. Ceterum in praxi utraque materia adhibenda est, ita ut si forte alterutra omissa fuisset, universa iteranda esset ordinatio, prout a sac. Congregatione sancitum est apud

Benedictum XIV. *De synodo* lib.8. c.10. §.13. In sacramentorum enim administratione tutior semper pars est eligenda.

99. II. Sed jam de subjecto; de quo duo certa penes omnes sunt; 1° solum masculinum sexum idoneum esse ordinationi. Nam Ecclesia semper abhorruit a marcosianis, montanistis et collyridianis Ordinationem mulieribus conferentibus. Neque in lege naturae, neque in lege scripta aliquando mulieres admissae ad sacerdotium sunt. Christus et apostoli ne ipsi quidem B. Virgini unquam sacerdotium contulerunt. Paulus 1. Cor. 14, 34. praecipit mulieribus in Ecclesiis tacere, nec eis docere permittit. Quod si interdum in monumentis ecclesiasticis episcopae, vel presbyterae memoratae inveniuntur, istae non fuerunt nisi uxores quas episcopi aut presbyteri ante Ordinationem duxerant. De diaconissis satis diximus.

100. Certum 2° est subjectum capax Ordinationis esse hominem baptizatum, cum baptisma omnium sacramentorum janua sit. Quod si de adultis agatur nulla ac irrita prorsus habetur Ordinatio quae invito ac reluctanti tribueretur. Quae ex historia ecclesiastica afferri solent exempla contraria, intelligi debent non de omnimoda et absoluta, sed de aliquali animi reluctantia, seu repugnantia. De iis, praeterea quae requiruntur, ut Ordinatio non solum valida sed legitima seu licita sit, agunt theologiae moralis institutores.

101. Superest ut de Ordinationis ministro pauca subjiciamus: controversia agitari potest 1° de ministro ordinario, atque extraordinario; 2° de ministro legitimo et illegitimo.

102. Jam vero fatentur omnes solum episcopum totius Ordinationis ministrum ordinarium esse ac proprium, prout fides docet, ac nos peculiari propositione adstruemus.

103. Quatenus Ordinatio complectitur subdiaconatum et quatuor minores Ordines, nunc inter omnes convenit posse presbyterum ex delegatione Rom. Pontificis esse ministrum extraordinarium. Ast non ita se res habet quoad collationem Ordinum hierarchicorum; ut omittam veterum

nonnullorum canonistarum obsoletam sententiam, posse delegari presbyterum ad conferendum presbyteratum, potior quaestio olim agitata versabatur circa diaconatum. Etenim nonnulli senserunt esse in Rom. Pontificis potestate delegare simplicem sacerdotem ad hujus Ordinis collationem. Innitebantur autem ad hoc asserendum hi auctores privilegio concesso ab Innocentio VIII. abbatibus Cisterciensibus an. 1489. quo his tribuebatur potestas conferendi subdiaconatum et diaconatum subditis suis. Verum a plerisque uti spurium Pontificium hoc diploma rejicitur, aut saltem ut interpolatum. Cum autem unicum hoc fundamentum sit hujus sententiae, patet eam nimium labili fundamento inniti, ut prudens quis possit eidem adstipulari.

104. Quoad ministrum legitimum haud exigua viguit contentio. *Legitimus* ille minister dicitur, qui non solum catholicus est ac canonice electus et proprius episcopus, sed cujus praeterea Ordinatio omnibus Ecclesiae legibus plane consentit; *illegitimus* vero censetur ille, qui ex alterutro capite deficiat. Nemo unquam catholicorum dubitavit illicitas esse Ordinationes quae ab illegitimo ministro conferrentur.

105. Sed utrum praeterea invalidae haberi debeant, adeo olim implicata quaestio fuit, ut Magister Sententiarum lib. 4. *Dist.* 25. scripserit: *Hanc quaestionem perplexam ac plane insolubilem faciunt Doctorum verba, quae plurimum dissentire videntur*. Prolatisque quatuor sententiis, nulli adhaesit. Sane non pauca documenta pro utraque sententia sive affirmante valorem hujusmodi Ordinationum, sive negante, proferri solent, re nondum eliquata. A pluribus jam seculis viget doctrina s. Thomae, cui accessit Ecclesiae universae suffragium, Ordinationes ab haereticis, schismaticis ac simoniacis validas omnino esse habendas. Irrito conatu Morinus primum, deinde vero Hyacinthus Sbaralea contrariam sententiam instaurare tentarunt; ille in op. cit., hic vero in Diss. *De sacris pravorum Ordinationibus*.

106. Ordinationes anglicanae nullae ac irritae censen-

tur non ex eo quod ab haereticis et schismaticis fiant, sed tum ob successionis interruptam seriem episcoporum in secta illa, tum ob vitiatam essentialiter formam. Sed jam ad catholicum dogma vindicandum accedamus.

PROPOSITIO

Episcopi habent potestatem ordinandi, quae non est illis cum Presbyteris communis

107. De fide est enunciata propositio ex can. 7. cit. sess. conc. Tridentini: *Si quis dixerit, Episcopos .... non habere potestatem .... ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem; anathema sit.* Ambas propositionis partes de potestate ordinandi qua pollent episcopi, quae illis cum presbyteris communis non sit, simul vindicamus, cum probationes utrique suffragentur.

108. Etenim Scriptura, traditio, Ecclesiae praxis simul conspirant ad asserendam uni episcopo ordinandi potestatem. Siquidem Christus sacerdos summus apostolos sacerdotes primum constituit; hi deinceps per manuum impositionem diaconos instituerunt Act. 6. Saulus et Barnabas ibid. c. 14. eadem ratione presbyteros per Ecclesias constituunt. Idem Paulus 1. Tim. 4, et 2, ad eundem Timotheum 1. testatur per manuum suarum impositionem inaugurasse hunc discipulum suum; eidem denique 1. Tim. 3. et Tito 1, 5. mandat quibus debeant imponere manus, seu Ordines conferre.

109. Traditionis quoad hanc rem testes sunt Constitutiones apostolicae nuncupatae, quae lib. 8. cap. 16. seqq. praecipiunt ut episcopus a duobus vel tribus ordinetur episcopis, presbyteri vero et diaconi ab uno tantum episcopo. S. Athanasius in *Apologia cont. Arian.* n. 12. ideo evincit Ischiram non fuisse sacerdotem, quod a simplici sacerdote Collutho fuerit ordinatus. Novatianus, Eusebio teste *Hist. Eccles.* lib. 6. c. 45., sollicitus erat de inveniendis aliquot episcopis a quibus consecraretur, et sic

Romanam sedem invaderet, ex communi persuasione nullam fore Ordinationem quae ab aliis quam ab episcopis conferretur. Optime proinde Epiphanius *Haeres.* 75. adversus Aërium scribebat: *Ordo siquidem episcoporum ad gignendos patres praecipue pertinet; hujus enim est patrum in Ecclesia propagatio; alter* (presbyterorum), *cum patres non possit, filios Ecclesiae lotionis regeneratione producit.* Hinc celebre illud quod attulimus Hieronymi effatum: *Quid facit, excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat? Sola namque ordinatione,* inquit s. Jo. Chrysostomus *Hom.* 11. in 1. ad *Tim. n.* 1., *superiores* (episcopi) *sunt, atque hinc tantum videntur presbyteris praestare.*

110. Ecclesiae praxis melius deprehendi nequit quam in libris Ritualibus Graecorum et Latinorum, in quibus constanter solus episcopus sacrae Ordinationis exhibetur minister apud Renaudotium et Martenium opp. citt. Sane vel dira vigente persecutione, numquam nisi ab episcopo, presbyterorum aut diaconorum ordinatio habita est. Sectas omnes orientales antiquissimas hac in parte consentire, res facti est exploratissima. Ergo.

DIFFICULTATES

111. Obj. Non desunt exempla Ordinationis a presbyteris peractae. Etenim 1° conc. Ancyranum an. 314. celebratum can. 13. constituit: *Vicariis episcoporum, quos Graeci chorepiscopos vocant, non licere vel presbyteros vel diaconos ordinare . . . sine praecepto episcopi.* Eadem habent conc. Antiochenum coactum an. 541. can. 10. ac Meldense anno 845. can. 64., confirmatque s. Isidorus *De officiis Ecclesiasticis* lib. 2. c. 6.; apertissime vero summus Pontifex Zacharias epist. 7. ad Pipinum cap. 1. his verbis: *Chorepiscopi ordinent etiam lectores, et subdiaconos atque exorcistas, quibus promotiones istae sufficiant. Nec presbyterum vero nec diaconum audeant ordinare praeter civitatis episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est.* Jam vero chorepiscopi simplices erant sacerdotes. 2° A conc. Nicaeno

facta est potestas presbyteris catholicis *manus imponendi*, *et proponendi nomina eorum*, *qui in clerum eligi meruerint*, testibus Theodoreto et Socrate *Hist. Eccl.* lib. 1. cap. 9. Ergo.

112. Resp. *N. A.* Ad 1m, prob. *D.* A chorepiscopis episcopali dignitate praeditis, *C.* hac destitutis *N.* Quamvis chorepiscopi ut plurimum non essent nisi presbyteri, uti ostendit Nat. Alexander Diss. 45. in sec. IV., nunc vero penes criticos omnes exploratum est, plures tamen fuisse praeterea episcopos. Idque evincimus illis ipsis documentis quae nobis objiciuntur. Sane conc. Ancyranum can. 17. statuit: *Si qui episcopi ordinati sunt*, *nec recepti ab illa parochia*, *in qua fuerant denominati*, *voluerintque alias occupare parochias et vim praesulibus earum inferre ... eos abjici placuit. Quod si voluerint in Presbyterii ordine*, *ubi prius fuerant*, *ut presbyteri residere*, *non abjiciantur propria dignitate;* concilium vero Antiochenum, cujus verba urget Zacharias, ut evincat non posse chorepiscopos sine facultate episcopi presbyteros et diaconos ordinare, haec habet: *Qui in vicis vel possessionibus chorepiscopi nominantur*, *quamvis manus impositionem episcoporum perceperint*, *et ut episcopi consecrati sint*, *tamen s. Synodo placuit*, *ut modum proprium recognoscant ... Nec presbyterum vero nec diaconum audeant ordinare praeter civitatis episcopum.* Alioquin si receptum esset, ut chorepiscopi non episcopali dignitate praediti, passim, saltem de licentia episcopi civitatis, tum presbyteros tum diaconos ordinarent, neque s. Epiphanius neque s. Jo. Chrysostomus aut s. Hieronymus quibus hoc notissimum erat, tanta fiducia asserere potuissent in hoc tantum episcopos a presbyteris differre, quod illi possent ordinare, isti non possent; neque Aërius contrariam praxim urgere destitisset, si viguisset alicubi, quod tamen nunquam fecit.

113. Ad 2m, *D.* Facta est a Conc. Nicaeno presbyteris catholicis potestas *manus imponendi*, id est, *eligendi*, *C.* ordinandi *N.* Sic enim textum Theodoreti vertit ac vertendum ostendit Valesius in *not.* ad cap. 9. libri 1. Socratis,

ubi pluribus exemplis adductis evincit προχειρίζεσθαι; idem esse ac nomina proponere ordinandorum.

CAPUT V.

DE CAELIBATU ECCLESIASTICO SEU DE CONTINENTIAE LEGE SACRIS MINISTRIS IMPOSITA

114. Continentiae virtus solius verae religionis dos est, nec uspiam proinde nisi in religione catholica ejus professio invenitur. Protestantismus qui sin minus originem, incrementum saltem suum coenosis hominibus, clericis videlicet et monachis caelibatus pertaesis debet, jugiter ab ejusmodi hominibus adhuc alitur, alioquin uti lampas sine oleo extingueretur. Dumque catholica Ecclesia viros probitate, ac doctrina praestantiores ex protestantismo ad unitatem se recipientes in sinum suum complectitur, protestantismus ad probrosam conditionem redactus est libidine infames monachos aut clericos apostatas colligendi, ut non ita pridem (an. 1844.) unus ex illis ingenue publice fassus est. Quocirca quid mirum si protestantes et increduli adeo vehementer insurgant adversus ecclesiasticum caelibatum? Nostrarum igitur partium est ejus vindicias suscipere, ejus nimirum decoris et ornamenti praecipui quo altaris ministri fulgere debent.

PROPOSITIO

Continentiae lex sacris ministris imposita in antiquissima traditione fundamentum habet, eorumque statui convenientissima est

115. Duas partes complectitur propositio quarum altera *factum*, altera vero *jus* enunciat.

116. Ut a facto incipiamus; de eo profecto constat ex iis omnibus documentis quibus evincitur continentiae legem vel consuetudine primum ab aetate apostolica inducta inniti vel apostolica institutione. Jam vero si sermo sit

de Ecclesia Orientali, quamvis nulla peculiari lege in ea clerici ab initio ad continentiam adigerentur, tamen eorum plerique exemplo et exhortatione apostolorum permoti eam profitebantur. Hujus consuetudinis testes sunt Origenes *Homil.* 23. *in Num.* n. 3. et alibi; s. Hieronymus *Cont. Vigilant.* n. 2. Eusebius *Demonstr. Evang.* lib. 1. cap. 9. s. Epiphanius *Exposit. fidei* n. 21. qui ab aevo apostolico et instituto illius originem repetit.

117. In Ecclesia vero Occidentali severior semper hac in parte disciplina viguit, quum Petrus apostolus non solum episcopos, verum etiam presbyteros et diaconos ejus legi subjecerit, prout solidis fundamentis innixi eruditi viri contendunt. Sane Tertullianus in lib. *De Exhortat. castit.* c. 11. loquens de Africano clero: *Quanti*, inquit, *in ecclesiasticis ordinibus de continentia censentur, qui Deo nubere maluerunt, qui carnis suae honorem* (in primaevi paradisi statum) *restituerunt, quique se jam illius aevi filios dicaverunt, occidentes in se concupiscentiam libidinis, et totum illud, quod intra paradisum non potuit admitti?* Verbum porro *dicaverunt* votum ac professionem denotat; hinc in lib. *De veland. Virginib.* c. 10. clericos vocat *viros virgines ac voluntarios spadones*; cumque ipse in clerum majorem Ecclesiae Carthaginiensis cooptatus esset, se a conjuge separavit. Volens proinde Aurelius Carthaginiensis antistes episcopos, presbyteros et diaconos ad severiorem pristinam disciplinam revocare in secundo conc. Carthagin. dixit: *Quod Apostoli docuerunt et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Notum porro est Ecclesiam Africanam uti ceteras Occidentales Ecclesias a Petro vel ab ejus successoribus Rom. Pontificibus institutas fuisse.

118. Quapropter Siricius Papa an. 385. *Epist* 1. *ad Himerium episc. Tarracon.* n. 10. ejus legis meminit tanquam ab apostolo Petro institutae, ejusque urget observationem. Eandem legem supponunt Innocentius I. *epist.* 2. *ad Victricium* c. 9. et Leo M. *epist.* 167. *ad Rusticum Narbon.* Eadem ratione sese gesserunt plura concilia sec. III.

IV. et V., celebrata Illiberitanum, Taurinense, Carthaginiense II. et V. Toletanum I. aliaque non pauca, quorum decreta profert Thomassinus *De vet. et nova disciplina* par. I. lib. 2. capp. 60. 61. Hinc nullum proferri potest ex Ecclesia Latina exemplum de episcopo, presbytero aut diacono impune legem continentiae transgrediente, ut in Ecclesiis Orientalibus invenimus.

119. Ex Ecclesia Romana lex haec in ceteras pervenit ad patriarchatum occidentalem spectantes, nempe in Achajam, Thessalonicam, et Macedoniam. Constat praeterea s. Marcum legem hanc Alexandriae veluti haereditariam successoribus suis reliquisse; eandemque viguisse in patriarchatu Antiocheno, atque aetate s Epiphanii universam Cyprum eam amplexam esse, ut ipse scribit *Haeres.* 59. c. 4. Tractu tamen temporis in illis regionibus clerus a primaeva institutione descivit, ac soli episcopi caelibes perseverarunt, tributa facultate clericis inferioribus retinendi uxores quas ante ordinationem duxerant, ex sanctione concilii Trullani. Quoad Ordines diaconatu inferiores, in Ecclesia Latina varia viguit disciplina, donec subdiaconi continentiae lege obligati sunt.

120. Et haec de facto; circa *jus* seu circa hujusce legis convenientiam, eam clero peropportunam maxime esse facile evincit continentiae praestantia quam Christus et apostoli factis et verbis adeo commendarunt. Ut enim Hieronymus loquitur in *Apologetico pro libro cont. Jovinian. n.* 21. *Christus virgo, Virgo Maria utriusque sexus virginitatis dedicavere principia; Apostoli vel virgines vel post nuptias continentes.* Ad eam Christus adhortatus est Matth. 19, 11. Paulus pariter ad eam exhortatus est 1. Cor. 7. et exemplo suo confirmavit. Conveniens igitur fuit ut hoc institutum sectarentur, qui ad sacrum ministerium vocati sunt, Deoque proxime serviunt.

121. Talia sane sunt munia, quae reipsa ministerium illud complectitur, ut caeleste vitae genus quodammodo poscant. Praecipua enim sunt sacrificium offerre, orare, praeesse,

docere, sacramenta administrare, infirmorum et pauperum curam gerere, aliaque id genus multa, quae non patiuntur hominem negotiis secularibus, et obligationibus conjugalibus distractum. Quod loc. cit. declarat Apostolus scribens: *Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est;* seu hic status efficit, ut quis *non sit Dei in solidum,* ut exponit vel ipse Calvinus *Comment.* in hunc loc. Quod et experientia ipsa quotidiana demonstrat tum apud Graecos presbyteros, tum apud anglicanos et protestantes ministros, qui vix dominica die ministerio incumbunt, dum reliquam hebdomadis partem negotiis impendunt, et familiae. Toti sunt uxori et filiis alendis, instituendis ac ditandis. Proventus non in pauperes sed in rem domesticam convertunt. Si lues aut contagiosus morbus grassetur, fugiunt. Si penes exteras regiones missiones suscipiunt, mercatores agunt, ac stipendia ingentia a Biblica societate uti mercenarii percipiunt, ac interea si molestias excipias, quas operariis catholicis creant, otio diffluunt, contemptumque sibi conciliant.

122. Continentiae praeterea professio liberiores altaris ministros efficit, ita ut ad veritatem tuendam neque exilia, neque carceres aliasve insectationes timeant, subireque recusent, secus ac illis contingat, qui familiae cura detinentur; prout rursum experientia evincit, qua novimus ut plurimum protestantes ministros ac *popos* Russicos servilem animum gerere, ac se ultro principum ac magistratuum arbitrio subjicere ab eorumque nutu in omnibus pendere.

123. Demum continentiae professio, ob praeclaram de illa in omnium animis velut insitam opinionem sacerdotes reddit populis venerabiles. Hinc eos honore prosequuntur, summam in eis fiduciam collocant, filios instituendos libenter iisdem committunt; quae nonnisi aegre conjugatis clericis impenderent.

124. Quae cum ita se habeant, pronum est inferre, prout ostendendum assumpsimus, continentiae legem tum

solidum in antiquitate fundamentum habere, tum clericali statui convenientissimam esse.

DIFFICULTATES

125. I. Obj. 1° Apostolorum exemplum continentiae instituto minime suffragatur, cum ex Apostolo 1. Cor. 9, 5. constet, eos et uxorem habuisse ac secum circumduxisse; *Numquid*, inquiens, *non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut et ceteri apostoli, et fratres Domini, et Cephas?* Prout et de ipso Paulo testatur Clemens Alex. apud Eusebium *Hist. Eccl. lib.* 3. c. 30. quem uxorem compellasse scribit Philipp. 4, 3. Nec magis solidum suppeditat antiquitas pro hac lege fundamentum. Etenim 2° cum ageretur in conc. Nicaeno de *nova lege* inducenda, ut qui essent *sacris initiati non uterentur uxoribus legitime sibi ante ordinationem consociatis*, Paphnutius episcopus Aegyptius vehementer vociferatus est, ne grave hoc jugum clericis imponeretur, sed satis esse ut vetus Ecclesiae servaretur traditio, de non ducenda uxore post Ordinationem, ut referunt Socrates lib. 1. c. 9. et Sozomenus lib. 1. c. 23., qui addunt reipsa *permissum cuique pro arbitrio ab uxorum consuetudine abstinendi*. 3° Hinc tot exempla eorum, qui in episcopatu, presbyteratu et diaconatu ex legitimo conjugio liberos susceperunt.

126. Resp. Ad 1^m, *Neg.* Paulus enim in objecto loco loquitur de piis foeminis, quae Hebraeorum more apostolos comitabantur, ut illis ministrarent, prout eas Christum secutas legimus Matth. 27, 35. Marc. 15, 41. Luc. 8, 2. sed ut vel ipse Clemens Alex. *Strom. lib.* 3. exponit, *Non ut uxores, sed ut sorores circumducebant mulieres, quae una ministraturae essent apud mulieres, quae domos custodiebant: per quas etiam in gynaeceum, absque ulla reprehensione malave suspicione, ingredi posset verbum Dei.*

127. Sic etiam inficiamur apostolum Paulum aut uxorem habuisse, aut eam compellasse in Ep ad Philipp. Quominus enim id admittamus obstat auctoritas Tertulliani,

Ambrosii, Hieronymi, Epiphanii, Theodoreti et aliorum qui id expresse negant; sed potissimum obstat auctoritas ipsius Pauli qui 1. Cor. 7, et 8. scribit: *Volo enim omnes vos esse sicut meipsum . . . Dico non nuptis et viduis, bonum est illis, ut sic permaneant sicut et Ego.* Deceptus porro est Clemens aequivocatione quae latet in voce σύζυγον qua usus est Paulus, quae tam de conjuge quam de sodali intelligi potest; hic autem ad socium seu sodalem significandum adhibitam esse non solum antiquae versiones omnes consentiunt, sed nobis dant etiam recentiores interpretes protestantes ac nominatim Rosenmüller.

128. Ad 2^m^, *D.* Actum in concilio Nicaeno de *nova lege* quoad eos, qui conjugio irretiti Ordinationem acceperant, *Tr.* quoad Ordinandos *N.* Transmisimus primum membrum, eo quod eruditis non paucis haec historia aut falsa aut suspecta sit. Verum, ea admissa, nihil exinde contra thesim; siquidem *antiqua traditio* sancita est, ut sacris Ordinibus initiatis nullae permitterentur nuptiae, secus ac dictis et factis teneant protestantes. Cum vero in Orientalibus Ecclesiis presbyteri et diaconi qui ante ordinationem conjugio erant obstricti, uxores ex consuetudine retinerent, nihil concilium de his statuere voluit. Plerique tamen episcopi ad sedes suas reduces legem plenae continentiae dioecesibus ac provinciis suis imposuerunt, ut constat de s. Eustathio quoad patriarchatum Antiochenum, et de s. Alexandro quoad patriarchatum Alexandrinum. In Ecclesia autem Latina antiqua lex de perfecta continentia semper servata est.

129. Ad 3^m^, In Ecclesia Orientali, *Tr.* in Ecclesia Latina seu Occidentali *N.* Nos ipsi jam animadvertimus non eodem rigore legem hanc in Orientalibus quibusdam Ecclesiis obtinuisse, quamquam et in illis nonnisi paucorum exempla suppetant clericorum conjugatorum, praesertim episcoporum. De Ecclesia Occidentali nulla est controversia.

130. II. Obj. 1° Iniquum est illud interdicere, quod Deus liberum esse voluit, cujusmodi est conjugium. 2° Eo vel magis quod nemo sibi polliceri possit observationem

continentiae, quae donum Dei est, ac nulli se illud singillatim daturum promisit. 3° Atque exinde tot illa prodierunt mala scandala, quibus per honestum conjugium provisum esset. 4° Optime autem cum ministeriis sacris conjugalis status conciliari potest, ut patet ex primis christianis, qui quamvis conjugati, quotidie tamen communicabant, orabant, Deo vacabant. 5° Idem dic de pauperum cura, ut ostendunt exempla Job et Tobiae, qui quamvis uxorem haberent, alter tamen erat pater pauperum, alter vero et quod poterat, indigentibus tribuebat. Ergo.

131. Resp. Ad 1^m^, Nulla justa interveniente causa, *C.* secus *N.* Alioquin innumera prope essent aptissime constituta, quae sub hoc praetextu ut iniqua traduci deberent sive in politico sive in ecclesiastico regimine. Deinde *Neg.* ulli interdici conjugium. Ecclesia neminem cogit ad caelibatum, sed eam conditionem constituit, ut qui velit sacris Ordinibus initiari, continentiae observationi se subjiciat; cum ejusmodi conditio ipsi bene perspecta sit, unusquisque ultro conjugio se abdicat, seque hac lege obligat.

132. Ad 2^m^, *D.* Nemo sibi continentiae observationem polliceri potest propriis viribus confisus, *C.* divinae gratiae auxilio, quod nulli petenti deest, *N.* *Quodcumque petieritis*, ait Christus, *credite quia accipietis;* adeoque et continentiae donum. Absonum, imo et blasphemum est asserere impossibilem continentiam, quam Christus adeo commendavit atque suasit, prout pariter praestitit Apostolus. Alioquin novae nuptiae illis omnibus concedendae essent, qui absente vel diuturno morbo laborante uxore uti non possent. Quis porro hoc dicet?

133. Ad 3^m^, *D.* Ex hominum malitia causisque extrinsecis, *Tr.* ex vitio legis *N.* Adversarii sibi placent in amplificandis ejusmodi scandalis, quae tot non sunt, quot ipsi exaggerant. Ast his etiam admissis, negligi debent ratione habita tot emolumentorum, quae ex caelibatus professione et in clerum, et in Ecclesiam, imo et in societa-

tem ipsum universam proveniunt. Scandala illa ex vocationis defectu, orationis neglectu et abnegationis sui, aliisque causis oriuntur, quibus neque per conjugium absolute remedium afferretur, ut liquet ex tot etiam in ipso conjugio abusibus ac thalami violata fide.

134. Ad 4^m^, *D.* Absolute, *C.* ea qua par est perfectione *N.* Neque enim contendimus haud posse absolute consociari officia conjugalia cum ministerio sacro; sed illud verissime dicimus longe melius ob rationes adductas, quibus plures aliae adjici possent, munia sacerdotalia adimpleri a caelibe quam a conjugato. Nec valet exemplum objectum primorum fidelium, tum quia ignoramus, utrum ipsi ea non praestiterint quae Paulus insinuat 1. Cor. 7. tum quia magnum intercedit discrimen inter fidelium et Ecclesiae ministrorum obligationes et munia.

135. Ad 5^m^, Eadem esto distinctio; fieri utique absolute potest ut clerici conjugati curam pauperum gerant; verum si ex ideali ad concretum quaestionem revocemus, difficile admodum est, ut qui vix familiae alendae sufficiunt, velint aut possint aliis indigentibus tribuere. Quid si agatur de parochiis adeo tenuibus ut vix ali parochus valeat? Anglicani praesules et ministri facto ipso ostendunt clericos conjugatos nec totidem Job nec Tobias esse.

136. III. Obj. 1° Deus Genes. 1, 28. omnibus indiscriminatim praecepit conjugium, dicens: *Crescite et multiplicamini;* 2° Apostolus 1. Tim. 4, 1. spiritui erroris tribuit nuptiarum prohibitionem: *Discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis daemoniorum ... prohibentium nubere.* 3° Hinc 1. Cor. 7, 2. generatim ait: *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat;* adjiciens v. 9. *Melius est enim nubere quam uri.* 4° Sane natura ipsa hominem ad matrimonium inclinat, et in eum finem sexuum diversitas ab eadem ordinata est. 5° Atque ut docet physiologia, instinctus quo a natura in conjugium ferimur est *prorsus irresistibilis;* 6° Ex ejus autem cohibitione caelibes innumeris prope morbis obnoxii sunt.

7° Demum ex caelibatu damna ingentia in societatem proveniunt. Ergo.

137. Resp. Ad 1m, *Neg.* Objecta enim verba benedictionem ac foecunditatem significant, non imperium nubendi; alioquin hoc imperium seu praeceptum impositum pariter fuisset animantibus brutis, quibus ibid. v. 22. Deus dixit: *Crescite et multiplicamini et replete aquas maris, avesque multiplicentur super terram.* Quod si quis contendat illis verbis praeceptum contineri, reponimus afficere illud humanam speciem generaliter non autem individua ejusdem singula, nisi forte ad tempus, seu usque ad sufficientem propagationem, ut illa verba insinuant, quae adjecta sunt: *et replete terram;* alioquin in absurda incideremus.

138. Ad 2m, *D.* Tribuit Apostolus spiritui erroris nuptiarum prohibitionem, quasi hae in se malae essent, *C.* secus *N.* Praenunciat fore haereticos qui damnaturi erant nuptias ut in se malas et a diabolo invectas, cujusmodi reipsa fuerunt simoniani, saturniani, ebionitae, marcionitae, encratitae, manichaei. Ast Ecclesia nuptias in se bonas tuetur, imo et ad sacramenti dignitatem a Christo elevatas; illis vero praefert caelibatum non ut bonum malo, sed ut melius bono; eo quod caelibatus professio sacro ministerio mancipatis magis conveniens sit, quam status conjugalis. Imo unicuique liberum relinquit sive inire conjugium sive suscipere in se conditionem caelibatus per susceptionem sacrorum Ordinum. Haec objicere, vere est abuti Scripturis.

139. Ad 3m, *D.* Iis qui jam matrimonio copulati sunt, *C.* ceteris *N.* Quin potius Apostolus in hoc capite totus in eo est ut continentiam ac virginitatem suadeat. Dum vero subdit Paulus: *Melius est nubere quam uri*, de iis loquitur qui liberi sunt, quibus certe melius est nubere quam fornicari; dico *fornicari*, quia ille profecto non uritur qui pulsatus tentatione eidem viriliter resistit, imo potius coronatur; prout non uritur qui tantum calefit. Quoad eos vero qui lege vel voto ad continentiam obstricti sunt, ut tentationes vincant, non ad conjugium, sed ad orationem,

jejunium, sensuum custodiam, carnis macerationem confugere debent. Ab his vero abhorrent protestantes ne Christum injuria afficiant!

140. Ad 4m, *D.* Per inclinationem vagam et non obligatoriam, *C.* quae unicuique obligationem imponat *N.* Ejusmodi inclinatione sapienter humanae speciei propagationi prospexit Deus; alioquin vix esset, qui spectatis conjugii oneribus, vellet se se eidem subjicere. Non ideo propterea inferri potest, exurgere obligationem, quae omnia et singula speciei individua afficiat. Sexuum autem diversitas idoneitatem denotat ad eum statum, ita ut omnes *possint* si velint, conjugium inire, non autem necessitatem, ita ut omnes et singuli *debeant* statum illum amplecti, nisi velimus in absurda incidere.

141. Ad 5m, *Neg.* Etenim vera scientia numquam religioni adversatur, Christus hortatus est ad continentiam; innumera utriusque sexus individua eam professa sunt, ac Dei ope freti adhuc profitentur; attamen post haec carnales ac increduli homines sub falsi nominis scientia vellent nobis obtrudere *instinctum invincibilem*, seu, ut profani isti loquuntur, *irresistibilem*. Juxta hos omnis licentia iis tribuenda esset, qui matrimonium contrahere nequeunt, aut contracto legitime uti non possunt. En quo ferant ejusmodi theoriae!

142. Ad 6m, Vel *Neg.* Vel *D.* Qui tamen cuivis alii conditioni communes sunt, *Tr.* proprii caelibum tantum *N.* Itaque primo generica adversariorum assersio tuto negari potest, cum experientia eidem contradicat. Plures enim quotidie caelibes ad decrepitam usque senectutem perveniunt bene valentes; recensiones *statisticae* nuncupatae exhibent longaevitatem praevalere in monialibus ac religiosis seu in caelibibus; idque confiteri vel invite debuerunt ipsi caelibatus adversarii, inter quos infimum non tenet locum Mahon in sua *Medicina legali ac politia medica* ed. 3. tom. 4. p. 261. Hujus porro phaenomeni a Zachia *Medicinae legalis* parente plures causae assignantur; quod demum rursum

praestitit Cl. Prof. Ermenegildus Maria Pistelli in Commentario iterum Florentiae 1844. recuso novisque adnotationibus aucto *De caelibatu physice spectato*, in quo egregie argumentum istud evolvit.

143. Verum et hoc transmisso; ecquis ignorat omnes prorsus hominum conditiones suis propriis pulsari morbis? Exinde tractatus prodiere *De morbis litteratorum; de morbis artificum; de morbis togatorum; de morbis militum; de morbis medicorum; de morbis conjugatorum;* ac denique tractatus inscriptus ab Haller: *Vita humana morbus continuus*, seu *tractatus de morbis aetatum*. Attamen liberiores medici nonnisi de morbis caelibum solliciti sunt. Debitas gratias sibi habeant.

144. Ad 7^{m}, *D*. Qualia sibi fingunt pseudo-politici, *C*. vera et realia *N*. Praecipuum damnum, quod non ita pridem angustae mentis politici urgebant, desumebatur ex infrequentia civium; nunc vero experientia docuit politicos sollicitos potius esse debere de contrahendo quam de amplificando incolarum numero. Reipsa annuae emigrationes ex Europa in Americam aliasque orbis nuper detecti partes luculenter quod dicimus evincunt. Id ipsum evincit *pauperismus*, quem vocant, qui ex nimia propagatione infimae classis oritur, qua fit ut societas sub ejus, ut ita dicam, pondere opprimatur. Plures provinciae sunt suis incolis alendis impares. Tot machinae sunt inventae, ut vix quinta aut sexta pars impendatur hominum ad illos labores explendos quibus olim impendebantur; exinde novus pauperismi fons; ut alia silentio praetereamus, quibus oeconomiae publicae scriptores et politici permoventur ad media cohibendi nimiam propagationem.

145. Caelibes virtutis ac religionis causa emolumento potius maximo sunt societati universae. Ipsi juventutem instituunt; infirmis inserviunt; orphanis praeficiuntur; studiis vacant; populos instruunt; ad dissitas silvestresque tribus Evangelium deferunt civilemque cultum; eleemosynis, consilio, exemplo omnibus prosunt. Soli libertini nunc sunt qui in religiosum caelibatum insurgant.

TRACTATUS
DE MATRIMONIO

PROOEMIUM

1. A matre ideo Matrimonium nomen habet, quia prolem concipere, edere, educare matris munus est. Aliis praeterea Matrimonium nominibus vocari consuevit, scilicet *conjugii*, *connubii*, *nuptiarum*, de quibus s. Thomas agit in 4. *Dist.* 27. q. 1. ar. 2. Definiri autem solet: *Viri ac mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas individuam vitae consuetudinem retinens.* Haec definitio Matrimonio competit prout naturae officium est; prout vero est sacramentum addi praeterea illi definitioni debet: *Et a Christo ad dignitatem sacramenti elevata.* Aliis placet his verbis matrimonium definire seu potius describere: *Sacramentum Novae Legis quo significatur conjunctio Christi cum Ecclesia, et gratia confertur ad sanctificandam viri et mulieris legitimam conjunctionem, ad uniendos arctius conjugum animos, atque ad prolem pie sancteque in virtutis officiis et fide christiana instituendam.*

2. Utraque definitio tria complectitur, matrimonii *essentiam*, *proprietates*, et *conditiones*. Essentia quae in *vinculo* seu nexu consistit, significatur per voces *conjunctio maritalis* quae exurgit ex mutuo consensu de praesenti, quo contrahentes dominium corporum suorum invicem tradunt. Proprietates, unitas scilicet et indissolubilitas, significantur verbis illis: *Inter legitimas personas individuam vitae consuetudinem retinens;* seu etiam: *Viri et mulieris legitimam conjunctionem.* Conditiones denique sub quibus tantum iniri conjugium potest, exprimuntur per verba illa, *legitimas personas*, aut *legitimam conjunctionem.* Atque haec tria sunt

capita circa quae versabitur tractatio nostra, in quorum primo agemus de Matrimonio in se spectato, et quatenus sacramentum est; in altero de proprietatibus ejus; in tertio de impedimentis deque potestate illa apponendi. His vero subnectemus quae spectant ad matrimonia *mixta* nuncupata.

CAPUT I.

DE MATRIMONIO IN SE SPECTATO

3. Bifariam Matrimonium spectari potest, vel prout officium naturae est, vel prout est sacramentum, quod officio naturae addit ex Christi institutione gratiam sanctificantem seu sacramentalem.

4. Matrimonium prout officium naturae est, bonum ac honestum in se esse nemo jam est qui in controversiam vocet. Siquidem obsoletae nunc haereses sunt gnosticorum, saturnianorum, manichaeorum, encratitarum, aliorumque nebulonum, qui nuptias damnabant tanquam malas aut a principio malo et a diabolo invectas. Haeretici aetatis nostrae hac in parte excessu potius peccant quam defectu. Esset igitur tempus inutiliter terere hanc agitare controversiam.

5. Sane natura, etiam secluso peccato, hominem ad prolis generationem inclinat, atque in hunc finem sexuum diversitas ordinata est. Eadem natura dictante, proles ad perfectionem adduci debet tum physicam tum moralem. Id autem sine certis parentibus vinculo inter se colligatis obtineri non posset. Jam vero in hoc mutuo vinculo, ut diximus, essentia matrimonii constituta est.

6. Quapropter ipsius naturae auctor, Deus, in paradiso voluptatis matrimonium instituit ac benedixit, foecunditatemque tribuit. Vix enim mulier condita est, seu *aedificata* ex viri dormientis costa, et Adae est oblata, hic statim in illa verba erupit, quae tanquam a Deo ipso prolata Christus Matth. 9, 5. laudavit: *Hoc nunc os ex ossibus*

meis et caro de carne mea. . . . Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Quibus verbis indissolubilis ac perpetuus conjugii nexus, adnotante Tridentino sess. 24. cap. unico de Matrim., significatur. Reipsa Christus loc. cit. hoc intulit dicens: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Apostolus vero 1. Timoth. 4, 4. futuros matrimonii accusatores vocat homines *attendentes spiritibus erroris et doctrinis daemoniorum.* Ecclesia recensitos haereticos anathemate perculit.

7. Quae cum ita sint, inique prorsus Barbeyrachius *De morali patrum doctrina*, ac Gibbonius in op. *De casu imperii Romani* succensent Ecclesiae catholicae ac sanctis patribus, quasi docuerint matrimonium etiam legitimum aliquid impuri redolere, eo quod eidem praetulerint virginitatem, viduitatem, continentiam. Siquidem aliud est aurum argento praeferre, aliud argentum reprobare.

8. Tres recensentur matrimonii fines, quorum primarius est prolis procreatio ejusque complementum, quod in susceptae prolis sustentatione ac liberali ad virtutem institutione consistit; alter constituitur ex mutuo adjutorio, seu communi vitae societate, officiis, ac ope quam sibi conjuges invicem praestant in re domestica administranda; tertius finis quem saltem sibi contrahentes proponere possunt est sedandae concupiscentiae propositum. Matrimonium enim quod ante peccatum fuisset merum naturae officium, post peccatum aegrotis remedium effectum est.

9. Hoc porro naturae officium seu naturalem contractum Christus ad dignitatem sacramentalem evexit, ei adjiciendo gratiam. Protestantes ad unum omnes id inficiantur; quamvis enim matrimonii sanctitatem ac divinam institutionem agnoscant, vehementer tamen negant illud a Christo ad sacramenti dignitatem evectum fuisse. Atque haec proinde veritas est quam nos vindicandam suscipimus. Qua constituta, expendemus varias theologorum sententias circa ejusdem sacramenti materiam, formam ac ministrum.

PROPOSITIO

Matrimonium est vere et proprie unum ex septem legis Evangelicae sacramentis a Christo D. institutum

10. De fide propositio est a Tridentino sess. 24. can. 1. sancita : *Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis Evangelicae sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus inventum, neque gratiam conferre ; anathema sit.* Quam quidem veritatem Scripturae aperte innuunt ; traditio docet ; perpetua Ecclesiae praxis confirmat.

11. Ac primo Scripturas veritatem sacramenti Matrimonii *innuere*, ut loquitur Tridentinum, patet ex Apostoli verbis Ephes. 5, 25. *Viri diligete uxores vestras sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea . . . Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Exhibet enim Apostolus Matrimonium ut sacramentum seu signum ac repraesentationem unionis Christi cum Ecclesia, atque officia praeterea complectitur quibus conjuges vi conjugalis unionis adstringuntur, dilectionem praecipue supernaturalem. Ad eam autem, perinde ac ad reliqua christiani conjugii officia rite explenda opus esse gratia Salvatoris, eaque jugi, qualis ex sacramento provenit, nemo negaverit, cum agatur de statu permanente sanctificando, ejusque fine obtinendo. Hinc non solum insignes theologi, verum etiam Catechismus Romanus hoc Paulino commate ad evincendam ex Sacris Litteris hujus sacramenti veritatem utuntur.

12. Verum quod Scripturae saltem innuunt, traditio citra ullum dubium ostendit. Sane utriusque Ecclesiae patres docent 1° Matrimonium christianorum inter res sacras et ad religionem pertinentes adnumerandum esse ac certo ritu ab Ecclesiae ministris celebrandum ; tales sunt inter Graecos s. Ignatius M. *Epist. ad Polycarp.* c. 5. Clemens Alex. *Strom.* lib. 3. s. Basilius *Hexaëm. hom.* 7. ; inter Lati-

nos vero Tertullianus lib. 2. *Ad uxorem* c. 8. s. Ambrosius *Epist.* 19. *Ad Vigil.* n. 7. s. Siricius Papa *Epist. de Himerium Tarrac.* c. 4. Docent 2° Christum dum nuptiis interfuit eisdem benedictionem , sanctificationem et gratiam , qua antea carebant, adjunxisse atque indicasse; cujusmodi ex Graecis sunt Cyrillus Alex. lib. 2. *in Joan.*, Epiphanius *Haeres.* 51. quae est *Alogorum* c. 30.; ex Latinis Ambrosius *Epist.* 42. *ad Siricium* n. 2. Augustinus *Tract.* 9. *in Joan.* n. 2. Demum 3° conceptis verbis *sacramentum* appellant, ut Tertullianus *De exhortat. castitat.* c. 5., Ambrosius *De Abraham* lib. 1. c. 7. Chrysostomus *Hom.* 20. *in Epist. ad Ephes.* n. 4. Augustinus passim, praecipue vero in lib. *De bono conjugali* cap. 18. n. 21. ubi scribit : *In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas sacramenti , quam foecunditas uteri ;* et cap. 24. n. 32. *Bonum igitur nuptiarum*, scribit , *per omnes gentes atque homines in causa generandi est et in fide castitatis; quod autem ad populum Dei pertinet , etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est , etiam repudio discedentem alteri nubere , dum vir ejus vivit.* Sacramenti autem vocem in pressa significatione hic a s. Doctore usurpari patet ex comparatione quam ibid. instituit inter eum qui sacramento Ordinis instructus ejusdem officia non exercet et eum qui Matrimonii vinculo indissolubili illigatus permanet, quamvis nulli ab eo filii procreentur.

13. Ad haec, postremo loco accedit utriusque Ecclesiae constans et perpetua consensio et praxis. De Ecclesia Occidentali ante conc. Tridentinum hujus rei fidem faciunt Eugenius IV. in *Decr. seu Instruct. pro Armenis*, et ante Eugenium conc. Constantiense; ante Constantiense Lucius III. in *Decr. cont. haeret.*, ante Lucium Gregorius Papa, ut fatetur ipse Calvinus *Inst.* lib. 4. c. 19. §. 34., ante Gregorium Sacramentalia et Rituales libri ante VII. sec. exarati, qui inter VII. sacramenta nuptias recensent , quosque exhibet Martenius *De antiquis Eccl. Ritib.* lib. 1. par. 2. cap. 9 , 5. De Ecclesia Graeca testis est Hieremias patriarcha , in *Confessionis Augustanae censura* data sub finem sec. XVI. ubi ex

nomine totius Ecclesiae Graecae profitetur septem esse in Ecclesia sacramenta a Christo instituta, ac de sacramento Matrimonii disserens, ait: *Divinum sacramentum esse, atque unum ex illis septem, quae Christus et Apostoli Ecclesiae tradiderunt;* id ipsum profitentur varia concilia celebrata adversus Cyrillum Lucarim nova dogmata fabricantem; antea vero conc. Florentinum in *Decret. union.* hoc ipsum constituerat; prout jamdiu septenarium hunc sacramentorum numerum Simeon Thessalonicensis nobilis inter Graecos theologus adstruxerat. His omnibus praeiverant libri symbolici et Euchologia apud Goarium, in quibus ritus describitur celebrationis nuptiarum et gratia quae per ipsas tribuitur expresse commemoratur. Coptos, jacobitas, Armenos, Syros, nestorianos uno consensu inter septem sacramenta matrimonium recensere, documentis adductis, ostendunt Renaudotius tom. 5. *Perp. fidei* et Assemanus in sua *Bibliotheca Orientali.*

14. Igitur Scriptura vere insinuat, traditio aperte docet, Ecclesiae autem consensio constans et publica praxis confirmat, ac sectae omnes a pluribus seculis ab Ecclesiae unitate divisae profitentur Matrimonium verum ac proprium sacramentum esse a Christo Domino institutum.

DIFFICULTATES

15. I. Obj. 1° Patrum locutiones ita vagae sunt, ut ex illis inferri non possit eos uti vere et proprie sacramentum habuisse Matrimonium. 2° Constat enim eosdem passim latiori sensu vocem *sacramenti* usurpasse cum agerent de Matrimonio, cohaerenter scilicet ad verba Apostoli Ephes. 4, 32. *Sacramentum hoc magnum est;* ubi tamen est sermo de conjugio Adae cum Heva, quod profecto verum ac proprium sacramentum non fuit, prout non fuere conjugia Hebraeorum, quae tamen a patribus sacramenti nomine donantur. 3° Sane si patres in hac fuissent sententia nullum aptius argumentum urgere potuissent adversus encratitas aliosque nuptiarum impugnatores quam sacramenti digni-

tatem ad quam a Christo evectae nuptiae sunt, attamen illud numquam attingunt, prout nec attigit Jovinianus licet totus esset in nuptiis efferendis super virginitatem. Ergo.

16. Resp. Ad 1^m, *Neg*. Nam patres disserebant de Matrimonio cohaerenter ad Ecclesiae sensum et praxim. Jam vero cum Ecclesia semper habuerit christianorum conjugium uti sacramentum vere et proprie, ut patet ex Ritualibus et Euchologiis antiquissimis superius citatis, ideo patres non alio sensu Matrimonium rem sacram, aut sacramentum appellant, gratia a Christo auctum dicunt, aliaque ejusmodi de eo praedicant. Certe ex verbis adductis ex s. Augustino patet conjugium ab eo conferri cum Ordine et Baptismo, qui vera sunt sacramenta. Nihil illustrius de Matrimonio scribere poterat Tertullianus iis quae habet lib. 2. *ad Uxor*. c. 8. *Unde sufficiamus, ad enarrandam felicitatem ejus Matrimonii, quod Ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignat benedictio, Angeli renunciant, Pater ratum habet?* Sic etiam s. Leo M. *Epist*. 36. *Ad Probum* scribit de conjugio, *quod primitus divina gratia fundatum erat*; et ita porro.

17. Ad 2^m, *D*. Patres interdum vocem *sacramenti* latiori sensu usurpant, *C*. semper et in eo de quo agimus argumento *N*. Responsio patet ex modo dictis. Quod si hac voce alludunt ad Paulinum textum, ideo est, quia conjugium Adae cum Heva reipsa fuit figura et signum conjunctionis futurae Christi cum Ecclesia, quae figura cum in omnibus conjugiis reperiatur, ideo etiam eam in Matrimoniis Hebraeorum praedicarunt, quo sensu illorum conjugia *sacramentum* seu *signum* vocarunt; verum cum in nuptiis christianis non simplicem typum et figuram, sed significationem viderint unionis Christi cum Ecclesia jam perfectae una cum gratia quae eam sanctificaret, patet christianorum conjugium eos appellasse sacramentum sensu ab eo longe diverso quo vocarunt conjugia Hebraeorum.

18. Ad 3^m, *D*. Si nuptiarum osores sacramenti rationem in nuptiis admisissent, *C*. secus *N*. Jam vero haeretici illi contra apertissima sacrorum eloquiorum oracula

nuptias uti malas rejiciebant, quanto magis inficiabantur vim illis inesse gratiam conferendi? Inutile proinde fuisset patribus hoc argumentum adversus illos urgere, qui vel ipsum fundamentum subruebant. Jovinianus autem non de ipso Matrimonii ritu, sed de *statu* conjugii relate ad *statum* virginitatis et continentiae disputabat; hinc nulla ei erat ratio quare confugeret ad sacramenti adjectionem conjugio christianorum factam.

19. II. Obj. 1° Constans non fuit in Ecclesia traditio de hoc sacramento, cum non pauci scholastici et canonistae negaverint per Matrimonium gratiam conferri. 2° Ritus praeterea, seu signum efficax gratiae in Matrimonio ut in ceteris sacramentis, nullum habetur. 3° Si vere sacramentum Ecclesia Matrimonium habuisset, eidem non praetulisset virginitatem ac caelibatum. Ergo.

20. Resp. Ad 1^{m}, *Neg.* Etenim sive scholastici sive canonistae constanter septem cum universa Ecclesia sacramenta professi sunt, inter quae Matrimonium adnumerarunt. Illorum disceptationes versabantur circa naturam gratiae hujus sacramenti propriae; quam dicebant conferri *in remedium concupiscentiae;* et circa modum quo conciliari possent pactiones et dotes quae in nuptiis celebrandis constitui solent. Quidquid vero sit de illis quaestionibus, nobis satis est, quod veritatem hujus admiserint sacramenti. Sane cum Durandus visus esset de hoc dubitare, omnes statim in illum insurrexerunt, adeo ut debuerit suam retractare sententiam.

21. Ad 2^{m}, *Neg.* Hic enim ritus, seu signum efficax gratiae est ipse contractus de praesenti verbis expressus; quem contractum cum Christus elevaverit ad dignitatem sacramenti seu eidem gratiam adjecerit, hoc ipso eum in signum elegit tum gratiae, tum unionis suae cum Ecclesia.

22. Ad 3^{m}, *D.* Si Ecclesia virginitatem vel continentiam praetulisset Matrimonio prout sacramentum est, *C.* si praetulit prout *statum* significat *N.* Numquam Ecclesia docuit virginitatem aut continentiam praestare Matrimonio,

prout hoc est sacramentum, sed unice *statui conjugali* praetulit et praefert statum sive virginitatis sive continentiae juxta Apostoli verba 1. Cor. 7. *Qui Matrimonio jungit virginem suam bene facit, qui non jungit melius facit.*

De materia, forma et ministro sacramenti Matrimonii

23. Priusquam de materia et forma sacramenti Matrimonii quidpiam constituamus, opus est ea praemittere quae ejusdem sacramenti ministrum afficiunt; ex hujus enim determinatione illae pendent.

24. Duplex porro viget sententia circa ministrum sacramenti Matrimonii. Altera eorum est qui cum Melchiore Cano censent non alium illum esse praeter sacerdotem; altera vero ante Canum universalissima, imo quae unice dominabatur, eorum est, qui tuentur hujus sacramenti ministros ipsos esse contrahentes.

25. Equidem si ageretur de controversia mere speculativa, quaeque nullas practicas consecutiones induceret, posset facile praetermitti; ast graves adeo exinde consecutiones pendent, ut nullatenus negligi debeat. Nos proinde utriusque placiti praecipua momenta expendemus, conferemus ad invicem, ut deinde quae verisimilior videatur colligi queat.

26. Qui itaque cum Cano sentiunt, 1° urgent sanctorum patrum auctoritatem, qui docent benedictione sacerdotali nuptias *sanctificari*, *conciliari*, *obsignari*, adeo ut conc. Carthagin. IV. statuerit can. 13. ut sponsi, *cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.* Cum vero haec praecipua argumenta sint quibus veritas sacramenti adstruitur, nisi admittatur sacerdotem vere ministrum esse, vix aut nullatenus illa defendi posse videtur.

27. 2° Urgent quod a Tridentino sess. 24. praescriptum est, ut sacerdos in jungendis nuptiis dicat: *Ego vos in Matrimonium conjungo;* eadem ratione ac tingendo dicit: *Ego te baptizo;* aut *ego te absolvo* in sac. poenitentiae,

quae nemo negaverit esse formas sacramentales a ministro prolatas, et idcirco etiam illa.

28. 3° Urgent analogiam ceterorum sacramentorum, quorum omnium minister sacerdos est, dicente Apostolo: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.* Quare igitur, inquiunt, solius Matrimonii minister non erit sacerdos? His adjiciunt plures synodos quae sacerdotem ministrum sacramenti Matrimonii vocant; profanitatem conjugiorum, dempta sacerdotali benedictione; sententiarum varietatem quoad materiam et formam in contraria opinione.

29. Propugnatores antiquae sententiae ita cum Bellarmino decertant. 1° Eugenius IV. in *Instruct. pro Armenis* haec habet: *Septimum est sacramentum Matrimonii ... causa efficiens Matrimonii, regulariter loquendo, est mutuus consensus per verba de praesenti expressus.* Congruit Tridentinum, quod docet Christum gratiam promeruisse, quae naturalem conjugum amorem perficeret, eaque gratia christianorum conjugium praestare connubiis in veteri Lege celebratis: seu elevasse contractum naturalem ad dignitatem sacramenti per adjectionem gratiae quin aliquid in illo immutaverit. Jam vero contractus naturalis solo perficitur consensu a contrahentibus.

30. 2° Ex conc. Tridentino in Decr. *De reform.* cap. 1. Matrimonia clandestina solo libero contrahentium consensu facta *vera et rata* sub anathemate declarata fuerunt, donec *irrita* Ecclesia ea non fecerit; noluit tamen ut haec irritatio vigorem haberet nisi post triginta dies a publicatione decreti. Jam vero ex Innoc. III. in cap. *Quando de divortiis*, et ex communi loquendi usu aetate praesertim Tridentini recepto per Matrimonia *vera et rata* significabantur vere et proprie sacramenta, non autem meri naturales aut civiles contractus; ergo pro certo habuit Tridentinum solos contrahentes esse ministros sacramenti Matrimonii. Hoc ineluctabile argumentum robur adhuc accipit tum ex Matrimoniis initis coram parocho reluctante;

tum ex iis quae celebrantur coram parocho non sacerdote, aut vicario generali aut cardinalibus non sacerdotibus; tum denique ex conjugiis dispensatione pontificia initis sine sacerdotis alicujus praesentia, sive apud haereticos sive apud infideles ; quae tamen omnia *vera et rata* seu sacramenta censentur.

31. 3° Indissolubilitas Matrimonii christiani est sacramenti effectus ; hoc enim dempto, reliqua Matrimonia dissolubilia sunt, ut patet ex conjugiis infidelium , si conjux alteruter ad christianam religionem convertitur, ut paulo post ostendemus ; aliisque in casibus. Porro talia etiam sunt Matrimonia clandestina in regionibus in quibus decretum Tridentinum non est publicatum , aut quae ex dispensatione sine praesentia parochi contrahuntur. Ergo uti vera sacramenta haberi debent.

32. His constitutis, pergunt ad dissolvenda adversariorum argumenta, quae speciosa potius quam solida videntur. Sane, inquiunt, auctoritas patrum non evincit assumptum, cum nuspiam patres benedictioni tribuant vim conferendi gratiam, nuspiam vocent sacerdotes hujus sacramenti ministros. Quin potius ex agendi ratione patrum contrarium evincitur; siquidem constanter patres hanc benedictionem denegarunt secundis et tertiis nuptiis, ut ostendit Martenius op. cit. lib. 1. p. 2. c. 9. ar. 3. §. 6. : Nec tamen putandi sunt voluisse denegare sacramentum his repetitis nuptiis successivis. Conc. vero Carthagin. IV. continentiam prima nuptiarum nocte praescripsit ad imitationem juvenis Tobiae ; qui mos varie servabatur in diversis Ecclesiis. Multo vero minus quidpiam conficitur ex conc. Tridentino ex cujus historia novimus patres, si paucos omnino excipias, ad Cani sententiam attendere noluisse. Noluisse autem concilium per illa verba , quae pronunciari jussit a sacerdote ; *Ego vos conjungo* insinuare hujus sacramenti formam, constat ex iis quae adjecit : *Vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciae ritum.* Scimus autem ex Martenio loc. cit. in nullis antiquis Ri-

tualibus libris verba illa reperiri ; et alicubi receptum adhuc esse , ut sacerdos tantum dicat : *Quod Deus conjunxit , homo non separet.* Nec melius rem conficiunt adversarii dum provocant ad analogiam ceterorum sacramentorum , cum quodlibet sacramentum aliquid vindicet sibi proprium. Quod si nonnullae synodi particulares vocant sacerdotes ministros Matrimonii, vel latiori sensu locutae sunt, vel, ut adnotat Bened. XIV. *De synodo* lib. 7. c. 27. incaute etiam. Si qua vero profanatio inest celebrationi Matrimonii, haec unice ex contrahentium dispositione repeti debet.

33. Demum insurgunt adversus novitatem hujus sententiae cujus primus auctor fuit Canus, ante quem illa prorsus in Ecclesia inaudita erat. Nec non in consectaria, quae ex illa promanant , inter quae non infimum locum tenet distinctio inter contractum naturalem , seu civilem et sacramentum in conjugiis christianorum , foecunda parens tot opinionum, quae plus minus a sana catholica doctrina abhorrent.

34. Ita quidem assertores antiquae sententiae, quibus nos plane assentimus. Ex hac deprehendimus materiam Matrimonii circa quam sacramentum versatur esse corpora contrahentium , formam vero esse verba , vel signa quibus mutuus consensus respective exprimitur et acceptatur illa corporum traditio.

CAPUT II.

DE MATRIMONII PROPRIETATIBUS

35. Duae proprietates Matrimonii recensentur, *unitas* et *indissolubilitas.* Unitati adversantur *polyandria* seu pluralitas maritorum, et *polygamia* seu pluralitas uxorum; utraque potest esse aut simultanea, aut successiva. Simultaneam plurium maritorum polyandriam nemo unquam in christiana religione licitam esse propugnavit, cum sit turpitudo naturae ipsi adversans, prout vel ipsi ethnici agnoverunt. Successivam autem sive polyandriam sive polyga-

miam licitam esse nemo jam est qui ambigat. Quod si Graeci ulteriores nuptias iniri vetant, ut ostendit Arcudius *De concordia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis* lib. 7. c.27. seqq. profitentur ita se gerere ex solo jure ecclesiastico.

36. Itaque unica quaestio agitari potest de polygamia simultanea. Usque ad *reformatores* sec. XIV. uno ore christiani omnes eam adversari saltem juri divino professi sunt, donec *sanioris moralis* sectatores Lutherus, Melanchthon, Bucerus, ceterique socii ex occasione qua permiserunt Philippo Hassiae Lantgravio, ut vivente priore adhuc conjuge, aliam superinduceret, coeperunt pedetentim hoc facinus cohonestare, ac deinceps resumptis viribus propugnare non ita a Christo et ab Apostolo constitutam unitatem Matrimonii, ut saltem in necessitatis casu dispensationem non admittat, cum nimirum uxor quacumque demum ex causa, debitum conjugale reddere nequeat. Imo Leyserus in pluribus opusculis hac de re editis, contendit polygamiam juri divino non adversari, ac solo humano jure vetari. Ita hi strenui Evangelii vindices!

37. Quod vero spectat ad indissolubilitatem, variae excitantur quaestiones pro diversa ratione qua conjugium considerari potest. Etenim conjugium est aut *verum*, aut *ratum*, aut *consummatum*. *Verum* dicitur Matrimonium infidelium; *ratum* praeterea quod inter christianos legitime contrahitur; *consummatum* denique, quod usu interveniente, completum est.

38. Matrimonium in infidelitate initum, dissolvi posse quoad vinculum inter catholicos convenit, si paucos excipias, quos paulo post refellemus. Matrimonium *ratum* inter fideles initum pariter dissolvi posse per sanctioris vitae in ordine religioso approbato professionem Ecclesia catholica docet. Si Matrimonium vero fuerit *consummatum* nullo unquam in casu quoad vinculum dissolvi potest ex catholica doctrina adversus novatores contendentes pluribus ex causis dissolvi posse, praesertim propter adulterium.

39. Dixi quoad *vinculum*; nam quoad *thorum* et *habi-*

tationem ex ejusdem Ecclesiae catholicae doctrina dissolvi conjugium posse ob multiplicem causam, ex dicendis adversus protestantes patebit.

40. Haec igitur sunt doctrinae catholicae capita, quae circa Matrimonii proprietates adstruenda suscipimus insequentibus propositionibus.

PROPOSITIO I.

Non licet christianis plures simul habere uxores, cum hoc sit lege divina prohibitum

41. De fide propositio est juxta conc. Trident. sess. 24. can. 2. *Si quis dixerit, licere christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum; anath. sit.*

42. Scriptura et traditio conspirant in hac adstruenda veritate. Siquidem Christus Matth. 19, 4. seqq. sciscitantibus pharisaeis utrum liceret dimittere uxorem quacumque ex causa, respondit: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et foeminam fecit eos, et dixit: propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Instantibus porro pharisaeis: *Quare ergo Moyses mandavit dare libellum repudii et dimittere?* Respondit Christus v. 8. seqq. *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras; ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur; et qui dimissam duxerit moechatur.* Si igitur ex Christo moechus ille est, qui ab alio dimissam duxerit, perseverat prius Matrimonium. Si praeterea maechatur qui priori uxore dimissa aliam ducit, multo magis maechabitur, qui aliam duxerit, priore uxore retenta.

43. Ad Christi sensum scribit Apostolus 1. Cor. 7, 10. 11. *His qui Matrimonio juncti sunt, praecipio, non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si disces-*

serit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Sic Rom. 7, 2. *Quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi; si autem mortuus fuerit vis ejus soluta est a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.* Cum vero ex eodem Apostolo 1. Cor. 7, 4. pares in Matrimonii juribus sint vir et uxor, patet, quemadmodum non licet foeminae, primo conjugio perseverante, alterum superinducere maritum, sic nec licere viro, eodem manente conjugio, alteram superinducere uxorem.

44. Traditio pariter non aliud docuit, ut constat ex patribus utriusque Ecclesiae. Chrysostomus enim *Hom.* 56. *in Genes.* n. 3. affirmat Christum omnem illam veterem polygamiae consuetudinem abolevisse. S. Ambrosius *De Abraham* lib. 1. c. 7. et alibi docet lege Evangelii reum adulterii esse, qui aliam uxorem quaerit, quum habet suam; eadem habet s. Augustinus *De nuptiis* lib. 1. c. 10., conc. Milevitanum II. cap. 17. polygamiae abrogationem repetit ab *Evangelica et apostolica disciplina.* Atque omisso Innocentio I. *Epist.* 6. *ad Exsuperium* c. 8., Nicolaus I. *Ad Consulta Bulgaror.* c. 51. *Duas*, inquit, *tempore uno habere uxores nec ipsa origo humanae conditionis admittit, nec lex christianorum ulla permittit.* Adeo vero receptum hoc erat in Ecclesia catholica cum novatores exorti sunt, ut universus christianus orbis facultatem ab ipsis datam Philippo Hassiae aliam superinducendi uxorem, priori vivente, exhorruerit; et iidem lutherani factum hoc omni modo occultare sategerint.

DIFFICULTATES

45. Obj. 1° Apostolus 1. Tim. 3, 2. statuit episcopum oportere *unius uxoris virum* esse, ceteris ergo licet plures uxores ducere. 2° Valentinianus I. teste Socrate lib. 4. c. 31. legem tulit, ut *cuivis liceret duas simul habere uxores legitimas:* quod facto suo confirmavit, ducta Justina, cum adhuc viveret Severa. 3° Id ipsum fecisse perhibetur Lotharius imperator. 4° Imo Gregorius II. in *Ep. ad Bonifacium*

cuidam indulsit, ut propter uxoris suae infirmitatem, alteram duceret. 5° Sane polygamia legi naturali non adversatur, alioquin Deus antiquis patriarchis eam minime indulsisset. Ergo.

46. Resp. Ad 1m, *D.* Ad exclusionem polygamiae successivae, *C.* polygamiae simultaneae *N.* Hinc factum est ut bigami in Ecclesia semper ut irregulares habiti fuerint. Cum proinde Theodoretus ut a se amoveret infracti canonis apostolici accusationem, eo quod promovisset Irenaeum comitem bigamum ad episcopatum Tyrium, ac verba Apostoli in *Epist. ad Domnum* intellexisset *De bigamo simultaneo*, ut infractor canonis nihilominus habitus est, et expositionis singularis auctor contra universae Ecclesiae sensum. Ceterum Apostolus explicat se ipsum dum ibid. v. 9. disserens de diaconissa praescribit, ut non eligatur, nisi *quae fuerit unius viri uxor.*

47. Ad 2m, *Neg.* Tum quia nuspiam ejusmodi lex Valentiniani apparet; tum quia praemortua Severa, Imperator Justinam duxit, uti post Baronium ostendit Valesius in notis ad loc. cit. *Historiae Eccles.* Socratis; tum quia denique ab ipso ethnico Ammiano Marcellino lib. 30. cap. 9. Valentinianus commendatur summopere ob castitatis professionem.

48. Ad 3m, *D.* Contra legem Christi, *C.* legitime *N.* De hac enim Lotharii polygamia haec in epistola ad eundem data scribebat Nicolaus I. *Annon districta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech imitatus esse dignosceris?*

49. Ad 4m, *D.* Indulsit Gregorius II. ut nova duceretur uxor, priore impotentia laborante, et ab eo ducta ante conversionem ad christianam religionem, *Tr.* ob simplicem infirmitatem *N.* Itaque 1° haec epistola eruditis non paucis suspecta est; 2° verum, hoc praetermisso, non immerito Berardus in suo *Gratiano* animadvertit, hic agi de homine prius infideli, ac deinceps ad christianam religionem converso, cujus uxor impotentia laborabat; cum vero longe

minorem firmitatem habeat conjugium in infidelitate contractum, quam conjugium christianum, ideo censuit posse cum illo dispensari.

50. Ad 5^{m}, *D.* Polygamia non adversatur legi naturali rigorose, seu stricte sumptae, prout non adversatur primario Matrimonii fini, *C.* Ei est plene conformis et secundariis saltem conjugii finibus *N.* Peculiares ob causas, eo ipso quod polygamia juri naturae rigoroso non adversetur, nec primario connubii fini, Deus patriarchis eam indulsit, secus ac senserit Calvinus. Ceterum Christus illam in Nova Lege abolevit et abstulit, quod christiano homini satis esse debet; et hoc est quod definivit Tridentinum.

PROPOSITIO II.

Matrimonium ab infidelibus legitime contractum, dissolvi potest quoad vinculum, si, alterutro conjuge ad fidem converso, nolit alter cum eo pacifice vivere, vel non consentiat habitare sine contumelia Creatoris

51. Propositio certa est; enunciata enim doctrina communis, imo et unanimi consensione admissa in Ecclesia catholica est, ac saepius in praxim deducta, donec in finem vergente sec. elapso primum in Galliis, deinde in Germania a nonnullis neotericis impugnata fuit, quos deinde alii editis libellis secuti sunt.

52. Ita vero ejus veritatem adstruimus: Doctrina quam enunciavimus Scripturae auctoritate fulcitur; communi patrum sensu; Rom. Pontificum decretis, constantique Ecclesiae praxi et communi theologorum et canonistarum suffragio gaudet; ergo certa omnino censenda est.

53. Sane primo Scripturae inniti constat ex Apostolo 1. Cor. 7, 10. seqq. scribente: *Iis autem, qui Matrimonio juncti sunt, praecipio non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego*

dico non Dominus, si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum . . . Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi. In pace enim vocavit nos Deus. Tria porro sunt quae evincunt hic Apostolum loqui de dissolutione conjugii in infidelitate contracti quoad vinculum 1° antithesis quam instituit inter conjugium fidelium, et conjugium in infidelitate initum, quod prius sit prorsus indissolubile, alterum vero non item; 2° libertas quam tribuit parti fideli, quum discesserit pars infidelis, dicens: *non enim servituti* etc. jam vero haec nulla esset, si permaneret vinculum conjugale; 3° ratio quam reddit hujus libertatis, quod *servituti subjectus non sit frater, aut soror in hujusmodi;* haec enim *servitus* alia non est praeter vinculum quo fit, ut frater aut soror deberet aut caelebs vivere, aut alteri parti reconciliari, de quo locutus fuerat agens de Matrimonio fidelium. Hoc ipsum vinculum illud est, quod paulo post, scilicet v. 39. vocat Apostolus *ligamen*, ejusque solutionem *liberationem.*

54. Communi patrum sensui hanc ipsam doctrinam inniti patet ex s. Ambrosio, qui lib. 8. *in Luc.* n. 2. scribit: *Si omne conjugium a Deo est, omne conjugium non licet solvi: et quomodo Apostolus dixit: Quod si infidelis discedit, discedat? In quo et mirabiliter noluit apud christianos causam residere divortii, et ostendit non a Deo* (esse) *omne conjugium:* quae verba expositionem datam textui Apostoli apprime confirmant. Sic etiam Ambrosiaster, seu antiquus auctor *Commentarior. in Epist. s. Pauli* s. Ambrosio coaevus, his verbis communem doctrinam, explanans adductum Apostoli locum, expressit: *Si infidelis, odio Dei discedit, fidelis reus non erit dissoluti Matrimonii . . . ac per hoc non est peccatum ei, qui dimittitur propter Deum, si alii se junxerit.* Nec aliter intellexit Apostolum s. Jo. Chrysostomus, scribens *Hom.* 21. in c. 7. *Epist.* 1. *ad Cor.* n. 3. *Melius est ut*

divellatur Matrimonium quam pietas; nec non Chrysostomi epitomatores Theophylactus et Oecumenius.

55. Romanos porro Pontifices eandem tenuisse doctrinam, fidem facit Innocentius III. qui in Decreto, *Quanto de divortiis* haec statuit : *Si alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, et cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit; et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: si infidelis discedit, discedat... Nam etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non est tamen ratum.* Hinc Bened. XIV. *De synodo* lib. 6. c. 4. *infidelium conjugium ex privilegio in fidei favorem a Christo Domino concesso et ab Apostolo promulgato dissolvi*, pronunciat *certum esse.* Ibid. vero lib. 13. c. 21. §. 2. seqq. plures recenset casus excussos ac resolutos a summis Pontificibus s. Pio V., Gregorio XIII, et Paulo V. His adjici possunt responsa a sac. Congregatione concilii hac de re edita, nec non Rituales libri Ecclesiarum Svessionensis, Metensis, Bononiensis in Brittannia minori, Ebroicensis, aliarumque id ipsum confirmantes; item usus ab immemorabili receptus haec conjugia dissolvendi in Italia, Galliis, Germania. Nisi proinde dicere velimus Rom. Pontifices, imo et universam Ecclesiam in re tam gravi, quae morum honestatem afficit turpiter errasse, fatendum veram esse doctrinam quam propugnamus.

56. Nil mirum igitur si theologi omnes, si unum fortasse Cajetanum excipias, qui tamen fatetur nostram Paulini textus expositionem communem in Ecclesia esse, hanc doctrinam professi fuerint una cum canonistis omnibus ad haec usque tempora. Nequit proinde a temeritatis nota excusari, qui secus teneat.

DIFFICULTATES

57. I. Obj. 1° Matrimonium infidelium jure naturae ac divino positivo indissolubile est repraesentans et ipsum suo

modo indissolubilem Christi cum Ecclesia conjunctionem. 2° Doctrina Christi et Apostoli de absoluta quorumcumque connubiorum indissolubilitate nullam exceptionem patitur. Adeoque insolubilia etiam sunt infidelium conjugia.

58. Resp. Ad 1^m, *D*. Per se, *Tr*. vel *C*. Dei accedente dispensatione *N*. Sane etiam conjugia Hebraeorum firma ac indissolubilia per se erant, peculiarique ratione referebant unionem Christi cum Ecclesia, attamen, Deo auctore, per libellum repudii dissolvi poterant. Ex quo discimus dissolubilitatem conjugii adversari quidem secundario naturae juri, non autem primario, alioquin Deus numquam ejus dissolutionem permisisset.

59. Ad 2^m, *D*. Quae fiat auctoritate humana, *C*. auctoritate divina *N*. Alioquin nec dissolvi possent conjugia rata et non consummata fidelium, quod tamen nemo catholicorum dicet. Quemadmodum igitur haec, sic infidelium conjugia divina auctoritate solvuntur; ut enim ex Benedicto XIV. vidimus, Christus ipse est, qui *talem exceptionem in favorem fidei apposuit*.

60. II. Obj. 1° Verba Apostoli: *Si infidelis discedit* etc. adeo vaga et obscura sunt, ut exinde exceptionem extundere non valeamus. 2° Ex altera vero parte Apostolus jam constituerat diversitate religiosae confessionis non solvi conjugium, dum proinde sibi proposuisset casum de infideli ultro discedente a conjugio, respondet nos christianos impedire id non posse, ac satius esse amittere conjugem quam fidem. 3° Nullum igitur privilegium concedit Apostolus fideli ob discessum partis infidelis, prout nullum ejusmodi privilegium exoritur ex alterius conjugis fornicatione, ut loquitur Chrysostomus. 4° *Servitus* autem de qua ibid. disserit Apostolus nonnisi servitus *peccati* est, ita ut fides omnibus praeferenda sit, nec debeat uxor ob conjugium peccato inservire ac se ipsam perdere. 5° Prout liquet ex vocibus *vir* et *mulier*, quibus hic utitur Apostolus ad significandum conjugium integrum permanere. 6° Eo vel magis, quod a parte fideli speranda semper sit conversio par-

tis infidelis, ejusque ad pristinum conjugium regressus. Ergo.

61. Resp. Ad 1m, *D.* Ideoque interpretatio privata subjicienda est interpretationi Ecclesiae, *C.* praeferri huic debet *N.* Nam hoc ipso quod obscurus sit Paulinus textus juxta adversarios, debet omnis sincerus catholicus communem receptamque in Ecclesia interpretationem sectari, neque potest suam peculiarem obtrudere. Ceterum Cornelio a Lapide, ipsoque non abnuente Cajetano, ostendit communem Ecclesiae hujus loci expositionem conformem plane esse menti Apostoli tum ex contextu, tum ex communi interpretum Graecorum et Latinorum hujus loci explanatione.

62. Ad 2m, *D.* Id constituit Apostolus in duobus prioribus casibus quos proposuit, scilicet conjugii fidelium, et conjugii in infidelitate initi, dum infidelis pacifice cum fideli vivere consentit, *C.* in tertio casu de quo agimus dum infidelis discedit seu solvit conjugium *N.* Etenim adversarii concedunt infidelem per discessionem suam juxta leges Romanas vere solvere conjugium quoad vinculum, quod Apostolus expressit per verbum *discedit;* ergo dum addit: *discedat* uti disruptum hoc vinculum habet, ita ut conjux fidelis liber omnino ab eodem vinculo sit. Infidelis quidem sic agendo injuste se gerit, sed facto semel posito, solutio vinculi exurgit etiam pro conjuge fideli ex privilegio a Christo concesso in favorem fidei.

63. Ad 3m, *D.* Nullum concedit privilegium proveniens ex solo infidelis discessu, *C.* proveniens ex divina dispositione in favorem fidei, ut toties diximus, *N.* Certe nullum ejusmodi privilegium ex sola injusta infidelis agendi ratione exurgit, neque nos id contendimus, sed hoc privilegium provenit ex Dei ordinatione ab Apostolo promulgata; et hinc ruit observatio ex Chrysostomo petita.

64. Ad 4m, *Neg.* Siquidem Apostolus de peccato nec verbum heic habet, sed cum dixisset: *Quod si infidelis discedit, discedat*, continenter subdit: *Non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi.* Evidens igitur est,

ipsum loqui de servitute conjugio inhaerente, quae improprie quidem servitus est, attamen talis est respectu jugi seu vinculi quo obstricti conjuges sunt quamdiu matrimonium viget.

65. Ad 5^m, *D*. Si objectae voces promiscue non usurparentur in Scripturis tum de nuptis tum de innuptis, *Tr.* si promiscue sumantur, uti certum est, *N*. Dixi : *Transeat;* nam tamdiu vocat *virum* τὸν ἄνδρα, et *mulierem* τὴν γυναῖκα quamdiu subsistit conjugium.

66. Ad 6^m, Esto : Exinde unum sequitur, nempe propositum sanctioris vitae optimum esse consilium, non autem esse obligationem, ita ut teneatur fidelis ab aliis ineundis nuptiis abstinere, dum potest sua uti libertate.

67. III. Obj. Saltem traditio huic expositioni non favet. Nam 1° antiquiores patres de hac quaestione alte silent. 2° S. Augustinus vero eidem prorsus refragatur in duobus ad Pollentium libris *De conjugiis adulterinis* ubi eam discutit. Generale enim principium Augustini est lib. 2. c. 4. *Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit; esse autem desinit uxor prioris, si moriatur vir ejus*. Et lib. 1. c. 18. ubi ad quaestionem nostram propius accedit, ideo non expedire affirmat, ut conjuges fideles dimittant infideles, *quia in alia conjugia cum ceciderint, viventibus eis a quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillime resolvuntur*. Jam vero *adulterini nexus* non essent sed *legitimi*, si ob infidelitatem dissolveretur conjugium. Eadem repetit cap. 25. scribens: *Propter quodlibet fornicationis genus, sive carnis sive spiritus, ubi et infidelitas intelligitur, et dimisso viro non licet alteri nubere, et dimissa uxore non licet alteram ducere; quoniam Dominus, nulla exceptione facta, dicit: Si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, moechatur; et omnis, qui dimittit uxorem suam, et ducit alteram, moechatur.* Nulla igitur ex Augustino quocumque in casu datur conjugii dissolutio. 3° Nec obest contraria Innocentii III., Gratiani, ac deinde theologorum et canonistarum turbae expositio;

hi enim omnes decepti sunt ex canone: *Si infidelis* qui falso putabatur Gregorii M. sententia, cum nunc exploratum sit eam esse Ambrosiastri, Diaconi scilicet Hilarii, viri obscuri et schismatici luciferiani. 4° Nullum proinde exemplum solutionis ejusmodi conjugiorum ante sec. X. exhiberi potest. Ergo.

68. Resp. *N. A.* Ad 1^m, Prob. *D.* Nulla sibi oblata occasione de ea disserendi, *Tr.* vel *C.* quasi contrarium senserint *N.* Contrarium enim ostendimus tum ex s. Ambrosio, tum ex s. Jo. Chrysostomo, Ambrosiastro aliisque.

69. Ad 2^m, *Neg.* Etenim s. Augustinus in cit. libris nec ulla ratione praesentem quaestionem discutit, neque eidem refragatur.

70. In primo igitur textu ex lib. 2. objecto: *Nullius viri* etc. id unum affirmat contra Pollentium, non solvi scilicet Matrimonium ob adulterium, adeoque subdit: *Non si fornicetur;* eo quod Pollentius aequiparaverit adulterium morti.

71. In altero textu exponit s. Doctor Apostoli verba: *Ceteris ego dico, non Dominus* etc. de consilio dato ab Apostolo non dimittendi conjugem infidelem cum hic consentit pacifice cum altero vivere, non autem de praecepto, ut contendebat Pollentius.

72. In tertio demum textu, propositionem generalem: *Propter quodlibet* etc. profert s. Augustinus cohaerenter ad Apostoli consilium de non discedendo a conjuge infideli et fornicario: ad alteram vero textus Paulini partem: *quod si infidelis discedit* etc. numquam pervenit s. Doctor. Adeoque unice loquitur de conjugiis christianorum, ac de casu in quo infidelis consentiat pacifice vivere cum conjuge fideli. Exinde patet propositiones generales s. Augustini coarctandas esse ad subjectam materiam.

73. Ad 3^m, Resp. Esto canonem *Si infideles* non esse s. Gregorii M. sententiam, est tam scriptoris sec. IV. qui hac in parte secutus est communem aetate sua sentiendi rationem, ut constat ex s. Ambrosio, aliisque a nobis al-

latis patribus. Cum vero Innocentius III. suam fecerit, et sanxerit, satis est ad faciendam auctoritatem, praesertim cum eandem in praxi doctrinam secuti fuerint insequentes Rom. Pontifices, imo Ecclesia saltem Occidentalis universa. Dum igitur catholici theologi et canonistae eam amplexi sunt gravi non fuerunt fundamento destituti.

74. Ad 4^m, *D.* Id est documenta sec. X. anteriora de ejusmodi solutionibus non suppetunt, *C.* nullae factae, sunt, aut saltem fieri non potuerunt *N.* Eo ipso quod haec doctrina seculis anterioribus obtinuerit, sequitur aut factas has solutiones esse, aut fieri potuisse; etsi documenta ad nos minime pervenerint. Accedit quod interdum adjuncta peculiaria et prudentia aliter postulent; cum non omnia quae licent semper expediant.

75. IV. Obj. 1° Matrimonium non solvitur propter haeresim, ergo neque solvi potest per infidelitatem, eadem enim ratio pro utroque viget. 2° Non dissolvitur per adulterium, quod magis directe adversatur Matrimonii naturae quam infidelitas. 3° Ignoratur quando hujusmodi dissolutio fiat, num ante novum conjugium, num in actu quo aliud initur, an post. 4° Cum agitur de sacramentis tutior pars est eligenda, nemo autem non videt longe tutius esse continentiam profiteri, quam sese exponere per novum conjugium polygamiae simultaneae periculo. Ergo.

76. Resp. Ad 1^m, et 2^m, *Neg.* paritatem. Etenim in his duobus casibus agitur de matrimoniis *veris* et *ratis* inter christianos, seu sacramentis, quae cum consummata fuerint in nullo unquam casu dissolvi possunt. Matrimonia vero in infidelitate contracta *vera* tantum sunt, non autem *rata*, adeoque eandem firmitatem non habent, ac connubia christianorum.

77. Ad 3^m, Resp. dissolvi in actu quo novum contrahitur.

78. Ad 4^m, *Neg.* tutius esse continentiam profiteri ad mentem adversariorum, qui in hac difficultate supponunt propriam sententiam aliquam saltem probabilitatem habere

cum tamen nullam habeat, et sit aperte *falsa* utpote contraria doctrinae et praxi Ecclesiae; uti ostendimus.

PROPOSITIO III.

Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum dirimitur

79. De fide propositio est, definita a Tridentino sess. cit. can. 6. *Si quis dixerit Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum, non dirimi; anathema sit.* Ita vero ejus veritatem evincimus: Ecclesia, auctoritate sibi divinitus tradita, ut paulo post ostendemus, potuit nonnullas Matrimonio contrahendo conditiones apponere, ut, si desint, illegitime ac invalide ineatur; ergo eadem auctoritate potuit tales apponere conditiones, ut initum dissolvi queat.

80. Jam vero nulla est ratio, quare Ecclesia divina auctoritate possit apponere impedimenta antequam ineatur a christianis conjugium, quae irritum illud faciant, nequeat autem apponere conditionem suspensivam, ut ita dicam, qua fiat ut alter contrahentium, antequam initum conjugium consummet, resilire possit ad perfectius vitae genus per solemnem professionem religiosam instituendum consectandumque. Sane hac potestate Ecclesiam praeditam esse patet ex facto ipso. Innocentius III. in cap. *Ex parte De conversione conjugatorum;* et ante ipsum Alexander III. in conc. Lateranensi III. an. 1179. cap. *Verum*, et cap. *Ex publico* sub eodem titulo, non modo declararunt licite id fieri posse, sed praeterea exemplo sanctorum id confirmarunt; et verba Christi: *Non licet viro uxorem suam, nisi fornicationis causa, dimittere*, exposuerunt de Matrimonio consummato, ac ita debere intelligi docuerunt. Plura exempla a Bellarmino aliisque collecta sanctorum, qui initas nuptias sanctioris vitae causa dissolverunt, sin minus apodictice rem conficiant, saltem ostendunt Ecclesiae spiritum, et germina traditionis, quae postea evoluta est.

Porro juxta regulam ab Augustino traditam *Epist.* 55. *ad Januar.* c. 19. n. 18. *Quod tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimae insaniae est*, recte concluditur jure merito Tridentinum definivisse rata ejusmodi conjugia per solemnem Religionis professionem dirimi.

DIFFICULTATES

81. Obj. 1° Naturali ac divino jure semel legitime contracta Matrimonia indissolubilia sunt, dicente Christo: *Quod Deus conjunxit homo non separet.* 2° Ecclesia nihil potest in iis quae ad substantiam sacramentorum spectant, ut in casu nostro. 3° Nullum Sec. XIII. anterius exemplum allegari potest hujus dissolutionis. 4° Exempla sanctorum multiplici ex capite nutant, cum incertum sit utrum in iis agatur de nuptiis an de sponsalibus, et utrum dissolutae nuptiae fuerint etiam quoad vinculum, ac demum utrum rite id sancti fecerint. 5° Adde solemnitatem votorum nonnisi de jure ecclesiastico esse, quae proinde irritum efficere non potest, quod ratum est jure divino. Ergo.

82. Resp. Ad 1m, *D.* Utroque jure Matrimonia *absolute* contracta indissolubilia sunt, *C.* contracta *conditionate* juxta Ecclesiae dispositionem *N.* Siquidem omnia fidelium conjugia ex Ecclesiae dispositione hanc implicite conditionem continent: *Nisi ante Matrimonii consummationem velim perfectiorem vitam juxta Ecclesiae doctrinam profiteri.* Cum vero divina ad id accepta auctoritate hoc Ecclesia statuerit, sequitur non humana sed divina auctoritate illa conjugia solvi, et Christi oraculum de Matrimonio consummato intelligendum esse, prout intelligit Ecclesia.

83. Ad 2m, *D.* Nihil Ecclesia potest circa sacramenti substantiam *directe*, *C. indirecte N.* Hujus rei exempla habemus luculentissima in potestate statuendi impedimenta dirimentia Matrimonium, qua Ecclesia divinitus pollet, prout paulo post luculenter ostendemus.

84. Ad 3m,. *D.* Quatenus Ecclesia hac sua potestate

ante sec. XIII. usa non sit, *Tr.* uti non potuerit *N.* Cum constet de jure, parum refert quod facta anteriora non habeantur. Animadvertendum insuper est Rom. Pontifices quos adduximus in suis decretis non loqui de jure novo ac nova praxi, sed de solutione horum conjugiorum agere tanquam de re jamdiu in usu posita.

85. Ad 4^m^, *D.* Exempla sanctorum per se rem non conficiunt, *C.* saltem non patefaciunt Ecclesiae spiritum *N.* Hoc porro nobis satis est.

86. Ad 5^m^, *D.* Solemnitas votorum, *C.* substantia *N.* Haec enim proveniunt ex doctrina Evangelica, quae omnibus perfectionis consilia suadet.

PROPOSITIO IV.

Propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi non potest Matrimonii vinculum

87. De fide est ex can. 5. cit. sess. conc. Tridentini: *Si quis dixerit propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum; anathema sit.*

88. Innititur haec veritas verbo Dei scripto et tradito. Etenim Christus Matth. 19, 9. omnes prorsus dissolvendi Matrimonii causas exclusit dicens: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur; et qui dimissam duxerit moechatur.* Adeoque Apostolus 1. Cor. 7, 10. omni exceptione exclusa, pronunciat: *Iis qui Matrimonio juncti sunt, praecipio, non Ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari, et vir uxorem non dimittat.*

89. Verbum porro Dei traditum recensitas omnes exceptiones aperte excludit; patres enim 1° uno ore docent adulteram eam esse, quae, vivente viro, fuerit cum alio viro cohaerenter ad Apostoli dictum Rom. 7, 2. inter ceteros s. Hieronymus *Epist.* 55. *Ad Amandum* n. 3. et s. Au-

gustinus *De nuptiis* lib. 1. c. 10. ubi scribit: *Hujus proeul dubio sacramenti res est, ut mas et foemina connubio copulati quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent.* 2° Uno consensu rejiciunt leges ab imperatoribus latas, quibus divortium permittebatur; sic e. g. Jo. Chrysostomus in *Hom. De libello repud.*, quae est in 1. *ad Corinth.* 7, 39. n. 1. haec scribit: *Ne mihi leges ab exteris conditas legas, praecipientes dari libellum repudii et divelli. Neque enim juxta illas judicaturus est te Deus in die illa, sed secundum eas, quas ipse statuit;* et Hieronymus *Epist.* 79. *Ad Oceanum: Aliae,* inquit, *sunt leges Caesarum, aliae Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster praecipit;* eadem habet Ambrosius lib. 8. in c. 16. *Luc.* n. 5. et Augustinus loc. cit. et alibi.

90. Jam vero hae solae leges a patribus et ab Ecclesia rejectae, sunt quae nobis a protestantibus in suae doctrinae subsidium objiciuntur, ab illis proinde afferendis supersedemus, quae commodius disjicientur paulo post.

PROPOSITIO V.

Non errat Ecclesia, cum docuit et docet, juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi

91. De fide et haec propositio est, ex can. 7. conc. Tridentini his verbis concepto: *Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum docuit et docet, juxta evangelicam et apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere; moecharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit, et eam quae, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit.*

92. Hoc canone directe Concilium lutheranos et calvinistas impetit Ecclesiam erroris incusantes, quod doceret conjugium per adulterium non posse dissolvi quoad vincu-

lum, non autem Graecos, qui adhuc tenent quidem posse connubium hoc in casu dissolvi, quin tamen in Ecclesiam Latinam ob diversam doctrinam et praxim querelam moveant. Dogmaticum porro hunc canonem esse, secus ac effutierit Launojus, patet ex eo, quod in eo agatur de re quae *ad evangelicam et apostolicam doctrinam* spectat.

93. Quibus animadversis, sic ad propositam veritatem vindicandam accedimus: ex praecedente propos. ex verbo Dei scripto et tradito omnimoda conjugiorum christianorum indissolubilitas praedicatur. Ergo etiam cum adulterium intervenit. Sane si alicubi casus adulterii exciperetur esset profecto Matth. 5, 32. ubi Christus ait: *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari; et qui dimissam duxerit, adulterat;* et ibid. c. 19, 9. *Quicumque dimiserit uxorem suam* etc. Haec enim sola loca sunt ad quae appellant novatores. Atqui exceptio haec illis in textibus non continetur. Etenim si Christus hic de dissolutione Matrimonii quoad vinculum propter adulterium loqueretur, moechiae reum non traduxisset eum, qui uxore dimissa aliam duceret, aut eum qui dimissam ab alio sibi in matrimonium conjungeret. Jam vero ut patet ex ipsis recitatis verbis, Christus ita pronunciat. Ergo. Et haec confirmantur ex locis parallelis duorum Evangelistarum Marci et Lucae, in quibus, nulla clausula adjecta, adulterii reus absolute a Christo dicitur tum qui alteram, priore repudiata uxore, ducit; tum qui se cum repudiata conjungit; nec non ex Apostolo Rom. 7. et 1. Cor. 7. Christi mentem exponente. De sola igitur dimissione quoad thorum in adductis locis sermo est.

94. Hanc porro verborum Christi intelligentiam patres tenuisse, non solum testis est Augustinus, qui ex professo eam tuetur in duobus ad Pollentium libris *De adulterinis conjugiis*, et adversarii ultro nobis dant; verum etiam patres alii sive Augustino anteriores sive suppares. Etenim conc. Illiberitanum an. 313. can. 9. statuit: *Fidelis foemina, quae adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum*

ducit, prohibeatur, ne ducat; si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is, quem reliquit, de seculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit. S. Hieronymus in cit. *Epist. ad Amandum, Quamdiu*, inquit, *vivit vir, licet adulter sit, licet flagitiis omnibus coopertus, et ab uxore propter haec scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet.* Qui deinde in *Epist. ad Oceanum*, Fabiolae matronae Romanae, quae juxta imperiales leges, marito adultero dimisso, licitum sibi censuit alteri nubere, publicam poenitentiam toto spectante clero et populo ab ea factam describit. Ratum igitur firmumque erat in Ecclesia Romana ea aetate per adulterium Matrimonii vinculum minime solvi. Alios magno numero patres, quos nos brevitatis causa omittimus, proferunt Bellarminus et Tournelyus de hac agentes quaestione.

95. Hic adjici debent haud levia incommoda quae ex adversariorum doctrina dimanant, facillima in primis conjugiorum ac frequens solutio; etenim, uti passim obtinet apud heterodoxos, conjuges vel sibi permittunt adulteria ut Matrimonium solvant, vel omnes arripiunt occasiones ad hoc sibi crimen ex levibus conjecturis impingendi, adeo ut frequentissima penes illos divortia fiant; sane in Borussia a tribunalibus an. 1837. signata sunt 2391. divortia. Ecclesia Graeca proprie dicta hoc ipso anno (1843) amare queritur de sorore sua Petropolitana, quod hujus *sancta synodus* quotannis signet plus minus 200. divortia provocata a corruptione. Hoc ipsum nunc in utraque communione deplorant prudentiores viri, qui commendant Ecclesiam catholicam ob contrariam doctrinam et praxim.

DIFFICULTATES

96. I. Obj. 1° Christus verbis illis Matth. 5, 32. *Nisi ob fornicationem*, vel ibid. 19, 9. *excepta fornicationis causa* ab omnimoda indissolubilitatis conjugii lege excepit adulterii casum. 2° Alioquin Christus adulterium veluti unicam divortii causam quoad thorum assignasset, quum tamen Ec-

clesia plures alias recenseat; neque respondisset pharisaeorum interpellationi de causa absoluti divortii quoad vinculum si locutus esset de sola solutione quoad thorum. 3° Sensus igitur sententiae Christi est: Moechatur qui solvit pristinum conjugium, praeterquam ob adulterii causam, ut aliud ineat, prout moechatur ille, qui dimissam duxerit praeter quam ob crimen adulterii. 4° Marcus et Lucas suppleri debent per Matthaeum. 5° Paulus intelligi debet de communiter contingentibus. Ergo.

97. Resp. Ad 1^m^, *Neg.* Siquidem omnia huic intelligentiae obstant, quae retulimus. Igitur vel clausula haec conjungi debet cum priori sententiae parte, et sensus erit: numquam licet dissolvere conjugium, excepto casu adulterii, conjuge autem adultero sive retento sive dimisso, nefas est alterum ducere. Quae communis interpretatio est, et sic cessat difficultas. Vel exponenda sunt verba Christi *negative*, quasi dixerit: Non licet dimittere uxorem excepto casu fornicationis. Num vero ea dimissa, fas esset necne aliam ducere, hic Christus non dixit ne pharisaeos offenderet; quod tamen hic prudenter tacuit postea cum domi hac ipsa de re interrogatus esset a discipulis, ut refert Marcus 10, 11. omnimodam indissolubilitatem constituit. Vel etiam, ut aliis placet, Christus hic respondit pharisaeis ad normam mosaicae legis, quae cum Deut. 24, 1. permitteret Hebraeis dare libellum repudii uxori in qua *foeditatem aliquam* invenissent, doctores illius aetatis ita extenderant libertatem hanc, ut ob levissimas causas uxores dimitterentur, seu *quacumque ex causa*. Christus hanc causam ad solum casum fornicationis coarctavit, nihil adjiciens de omnimoda indissolubilitate, quam ipse postea pro lege evangelica constituit. Quaevis harum interpretationum admittatur, difficultas tollitur; nec cogimur admittere Christum, qui legem non venit solvere sed adimplere, adeo latam portam aperuisse ad conjugiorum dissolutionem tot criminum fecundam parentem.

98. Et haec quidem de sententiis inter catholicos ha-

etenus receptis. Verum quid sentiendum de novissima alia interpretatione, qua contenditur Christi clausulas *Nisi ob fornicationem*, ... *Excepta fornicationis causa*, de pellice esse intelligendas? Unde Christi sententia in hoc tota esset: conjugium viri et mulieris dissolvi numquam posse, nisi si *fornicarium* sit, quod dicitur concubinatus; eo quod vox πορνεία *fornicatio*, qua heic usus est Christus, non possit significare flagitium illud quod patrant qui legitimo conjugio conjuncti sunt, quodque μοιχεία *adulterium* vocatur, sed illud solum quo se maculare possunt qui illegitima conjunctione copulantur. Respondemus ejusmodi interpretationem omnino profligari 1° Quia supponeret, quod absonum est, dubium aliquando suboriri unquam potuisse, liceret ne pellicem seu concubinam dimittere aut retinere. 2° Quia pervulgatum est vocem πορνείαν omnis generis impudicitiam significare quocumque modo se exserat, *incestum*, *adulterium*, perinde ac vocem זָנָה *scortatus est*, quae de muliere usurpatur sive nupta sive non nupta; adeoque Christum juxta communem loquendi usum eam hic accepisse constat in latissima sua significatione, prout postulat substrata materia. 3° Quia demum adversatur totius sensui antiquitatis, omniumque patrum, qui Christi dictum quod expendimus, de conjugio copulatis intellexerunt; imo et sensui adversatur et interpretationi universae Ecclesiae, quae huic Christi sententiae innixa constanter docuit, propter adulterium alterius conjugum solvi in perpetuum posse conjugium quoad thorum seu cohabitationem. Deficeret porro hoc fundamentum in ejusmodi expositione, quae praeterea abhorret a contextu.

99. Ad 2m, *D*. Intrinsecam atque perpetuam, *C*. extrinsecam et temporariam *N*. Etenim reipsa solum adulterium est, quod causam intrinsecam et perpetuam tribuat divortium faciendi, ita ut quamvis adulterum paeniteat criminis sui, innocens numquam teneatur illum recipere. Ceterae causae extrinsecae sunt ac temporariae. Cum igitur Christus respondit ad interpellationem pharisaeorum, qui

duas ei proposuerant quaestiones 1° utrum liceret uxorem dimittere *quacumque ex causa ;* 2° utrum *quacumque ex causa*, conjuge dimisso, liceret aliam ducere; ad priorem respondit, id non licere nisi interveniente adulterio, ut causa scilicet intrinseca et perpetua; ad posteriorem vero reposuit negative absolute, seu numquam licere. Quod cum durum discipulis videretur, dixerunt ei: *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere:* quin vero Christus emolliret sententiam suam eos remittendo ad uxorem fideliorem, occasionem nactus est omnes adhortandi ad continentiam.

100. Ad 3^m, *Neg.* Cum ejusmodi interpretatio sit plane contraria, ut vidimus, Christi menti expositae ab aliis Evangelistis, ab Apostolo Paulo, et a doctrina et praxi universae Ecclesiae.

101. Ad 4^m, *D.* In assignanda causa divortii quoad thorum et habitationem, *C.* quoad vinculum *N.* Haec unica ratio suppetit tres Evangelistas inter se componendi ; alioquin sententiae apud Marcum et Lucam absolutae, seu sine illa clausula, quae juxta adversarios apud Matthaeum afficeret vinculum, falsae essent, uti animadvertit Bellarminus.

102. Ad 5^m, *Neg.* Etenim verba Apostoli 1. Cor. 7, 10. *His qui matrimonio juncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari*, absoluta sunt pro quovis casu ; quae repetit ibid. v. 39. dicens: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit, quod si dormierit* (*non si fornicatus fuerit*) *vir ejus, liberata est; cui vult nubat.* Adde casum adulterii non adeo insolentem esse, ut dici possit extraordinarius.

103. II. Obj. 1° Haud pauci patres apud Launojum in op. *De regia in Matrimon. potestate* Par. 3. ar. 1. c. 3. docuerunt solvi quoad vinculum conjugium adulterii causa; 2° nec non plura concilia, ut Arelatense 1. an. 314. Venetum in Britannia minori an. 456. deinde vero Vermeriense et Compediense, quibus consonat Poenitentiale Romanum

tribuens conjugi innocenti facultatem novas ineundi nuptias ac denegans reo. 3° Idque juxta leges imperiales, ne pars innocens cogeretur ad perpetuam continentiam ob alterius crimen. 4° Cajetanus proinde, Catharinus, Erasmus, Launojus in hanc concessere sententiam; 5° Praesertim cum agatur de re disciplinari ac libera ut patet ex agendi ratione quam tenuit Tridentinum erga Graecos quibus liberum est in casu de quo agimus ad nova transire vota, nisi proinde dicamus alterutram errare Ecclesiam, fatendum est non agi de dogmatica doctrina in hoc articulo. Ergo.

104. Resp. Ad 1^m^, *D.* Nonnulli, *Tr.* plures, seu quot Launojus contendit et profert *N.* Sane ex his nonnulli eidem plane adversantur, ut Hieronymus, Ambrosius, Innocentius I. et Gregorius M. Aliorum vero ipse textus corrupit, ut Joannis VIII. qui in textu genuino contrarium constituit; aliquos ad suam sententiam trahit ob vagas affirmationes, quibus, prolata Christi sententia, dicunt non licere propriam uxorem dimittere excepta fornicationis causa, et aliam ducere, quae exponi commode possunt de sola dimissione quoad thorum et habitationem, cujusmodi sunt Origenes, Tertullianus, Hilarius Pictaviensis, et Isidorus; alii plus probant quam ipse contendat, nempe non ob solum adulterium, sed alias etiam ob causas divelli conjugium ad normam legum imperialium, uti Basilius et Epiphanius. Quod si nonnulli adhuc supersunt quorum dicta emolliri non possint, fatendum est, illos in re nondum eliquata et ab Ecclesia definita a vero ablusisse, cum de eo argumento ageretur, in quo ut ait s. Augustinus in lib. *De fide et operibus, venialiter quisque fallatur.*

105. Ad 2^m^, *D.* Ita constituunt concilia objecta et Paenitentiale Rom. post obitum conjugis adulteri, *C.* eo adhuc vivente *N.* Ex conc. enim Forojuliensi et Triburiensi novimus perinde ac ex *Epist.* s. Leonis ad Rusticum Narbonensem, receptam per ea tempora disciplinam, ut adulterii reis novae nuptiae in perpetuum interdicerentur, permitterentur vero parti innocenti post adulteri obitum. Co-

haerenter ad ejusmodi disciplinam loquuntur tum Poenitentiale Rom. tum alligata concilia. Si quae autem concilia sint, quae omnibus indiscriminatim in praesenti casu nuptias concedant, pugnant cum evangelica et apostolica doctrina, adeoque nulla est illorum auctoritas. Certe nec pauci nec leviores abusus in nonnullis provinciis medio praesertim aevo invaluerant.

106. Ad 3^{m}, *D*. Quae proinde leges, utpote evangelicae doctrinae contrariae, a patribus et ab Ecclesia improbatae sunt, *C*. legitimum valent reddere conjugium *N*. Paulo ante patrum testimonia quae his legibus refragantur, attulimus. Si nolit pars innocens se perpetuae continentiae addicere, poterit cum nocente conciliari. Eidem continentiae interdum subjici debent conjuges, uti animadvertit s. Augustinus, ob infirmitatem vel absentiam alterius conjugis.

107. Ad 4^{m}, *D*. Quorum tres priores aliqua venia digni sunt, quia ante Tridentinum concilium floruere, Launojus vero, utpote temerarius, est deserendus et impugnandus, *C*. secus *N*. Sane Cajetanus et Catharinus sententias suas Ecclesiae subjecerunt. Erasmus, quamvis plurium errorum quos deinceps novatores adoptarunt, praeformator fuerit, post latas in hanc doctrinam suam a facultate Parisiensi censuras, ejus poenituit. Ast Launojus sciens ac volens catholicam doctrinam impugnavit, adeoque temerarii notam incurrit.

108. Ad 5^{m}, *Neg*. Siquidem agitur de doctrina *evangelica et apostolica*, adeoque dogmatica. Prudenter porro conc. Tridentinum ad rogatum oratorum Venetorum ita temperavit canonem suum, ut directe protestantes feriret Ecclesiae detractores, ac simul veram doctrinam adstrueret adversus Graecos. Errant proinde Graeci in doctrina et praxi quam consectantur, nec sine peccato conjugia ob adulterium solvunt, quum tamen Ecclesiae Latinae hac de causa molestiam non intulerint, ideo anathemati subjecti non sunt. Quoad Graecos sub Latinorum ditione versantes ipsis

novae nuptiae non permittuntur; quoad alios qui de facto eas nuptias ineunt, tolerantur, prout tot aliorum tolerantur peccata, quin probentur.

PROPOSITIO VI.

Non errat Ecclesia, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum seu quoad habitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit

109. De fide est ex can. 8. ejusdem sess. Tridentini; *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum seu quoad habitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.*

110. Quatuor potissimum causae recensentur propter quas legitime fit ejusmodi separatio. Prima ac praecipua est adulterium alterius conjugis juxta Christi sententiam locis adductis ex Matthaeo, quae cum intelligi nequeant de separatione quoad vinculum, sequitur ut intelligantur de separatione quoad thorum seu habitationem, et quidem in perpetuum. Altera est conjugis apostasia aut haeresis cum periculo perversionis alterius juxta illud Apostoli: ad Tit. 3, 10. *Haereticum hominem devita;* et illud Christi Matth. 5, 29. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te.* Tertia est si alter conjugum alterum impellat ad peccatum. Quarta denique mutuus est conjugum consensus ad religiosum aliquod institutum profitendum, vel si de marito agatur, ad suscipiendos sacros ordines, quo refertur Christi sententia Matth. 19, 29. *Omnis, qui reliquerit uxorem ... propter me, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit.* In quo posteriori casu, si uxor junior sit, religionem aliquam profiteatur necesse est, si vero provectioris fuerit aetatis, votum emittat coram episcopo perpetuae continentiae, prout constitutum est in jure canonico *De convers. conjugat.*

111. Cum obsoleverit protestantium error a Tridentino proscriptus, ab ipsorum difficultatibus afferendis, quas di-

scutit Bellarminus *De Matrimon.* c. 14. supersedemus. Quoad praxim in causis quas recensuimus, consulendi sunt Theologiae moralis institutores et canonistae.

CAPUT III.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII EORUMQUE STATUENDORUM FACULTATE

112. *Impedimenta* ea vocantur, quae aut irritum Matrimonium reddunt, aut saltem illegitimum. Hinc partitio in impedimenta *dirimentia* et *impedientia*. Nonnullis minus propria videtur ejusmodi denominatio. Esto, ne tamen confusionem linguarum introducamus, cum illa loquendi ratio vulgaris jam sit communique usu trita, ab ea recedendum non est.

113. Impedimenta dirimentia quindecim recensentur his versibus expressa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas;
Amens, affinis, si clandestinus et impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.
Haec facienda vetant connubia, facta retractant.

Impedientia quatuor haec sunt:

Ecclesiae vetitum, tempus, sponsalia, votum
Impediunt fieri, permittunt juxta tenere.

Horum vim et explanationem sibi vindicant canonistae ac theologiae moralis institutores. Theologi dogmatici munus est potestatem Ecclesiae legislativam vindicare in impedimentis constituendis. Cum vero controversia potissimum vigeat circa impedimenta dirimentia, tum 1° inter catholicos et protestantes; tum 2° inter *regalistas* nuncupatos, sincerosque catholicos, nos sub duplici hoc respectu eam agitabimus.

114. Waldenses omnium primi impedimenta dirimentia adorti sunt; Lutherus et Calvinus cum Matrimonium e sacramentorum albo sustulerint, non alia admiserunt im-

pedimenta praeter illa, quae in Levitico c. 18. recensentur, ita tamen ut in potestate civilis reipublicae sit alia constituere circa Matrimonium, quod ad ejusdem bonum conferre videretur.

115. Horum vestigiis insistens Marcus Antonius de Dominis prius archiepiscopus Spalatensis, deinde apostata in op. *De Republica Ecclesiastica* lib. 5. c. 11. adnisus est evincere causas matrimoniales ad solos principes spectare, dato etiam quod Matrimonium sacramentum sit. Marcum Ant. De Dominis secutus est imo magna ex parte expilavit Launojus Constantiensis in op. *De regia in Matrimonium potestate* edito an. 1672. Is, constituto principio, quod facultas impedimenta dirimentia apponendi conjugio, nativo jure ad seculares principes spectet, infert Ecclesiam aut usurpatione, aut principum indulgentia et concessione, sibi illam tribuisse. Cum vero Tridentinum sess. 24. can. 4. definierit eam potestatem ad Ecclesiam pertinere, contendit hic doctor concilium *Ecclesiae* nomine, reges et principes significasse.

116. Launoji paradoxum ac erroneam doctrinam, cum primum apparuit, christianus orbis exhorruit, et refellit. Verum, ut fit, pedetentim, si inauditam Tridentini canonis interpretationem excipias, Launoji systema nonnullos sectatores nactum est, ac superiori seculo praesertim plures adstipulatores habuit inter aulicos theologos et canonistas; inter quos in Germania excelluit Bened. Oberhauser, haereseos propterea accusatus.

117. Sub horum canonistarum ac theologorum auspiciis constitutio Josephi II. prodiit an. 1783. qua causarum matrimonialium cognitio imperii civilis judicio committitur. Summum hujus legislationis matrimonialis principium in eo costituitur, quod *Matrimonium sit civilis contractus*, *ac ut talis a paritate aliorum contractuum et pactorum a civili foro regi debeat, ideoque solum imperium civile vera, id est dirimentia, ut dicunt, matrimonii impedimenta statuere et in iis dispensare possit*. Ecclesiae autem tributa est potestas *prae-*

cepta quaedam prohibitiva constituendi, quae religionem et mores ad conservandam sacramenti Matrimonii dignitatem promoveat. Iosephi II. edictum plures invexit perturbationes, diuturnum excitavit certamen, et paucorum annorum spatio systema *dispensationum* matrimonialium pluries immutatum est.

118. Hujus Austriacae legislationis principia haud pauci canonum professores, theologique jansenianae factionis adstruenda sibi sumpserunt. Eminent in Belgio Le Plat, in Italia Aloysius Litta, Petrus Tamburini, et Thomas Nestius, in Brisgovia Jac. Ant. Petzek. Adoptavit porro suaque fecit pseudo-synodus Pistoriensis.

119. Legislatio Matrimonialis Galliarum quae post rebelles civiles motus an. 1792. prodiit, non modo causas omnes matrimoniales politico gubernio vindicavit, sed eo progressa est, ut sanctitatem omnem ac firmitatem Matrimonio abstulerit. Superveniente Napoleone, legislatio illa in pluribus emendata est, attamen in novo codice omnis sublata est Ecclesiae potestas circa causas matrimoniales, quae non secus ac conjugium ipsum civili magistratui addictae fuerunt. Ad conjugium ineundum satis erat consensus mutuus coram testibus et magistratu.

120. Defervescente in dies hostili studio in Ecclesiam, paulatim ab his principiis recessum est, pluresque theologi praesertim Galliae se receperunt, ut adstruerent potestatem saltem *ex aequo* tum principibus tum Ecclesiae competere circa impedimenta dirimentia. In hac sententia quam novissime adstruxit D. Carrière in *Praelectionibus majoribus sancti Sulpitii habitis. De matrimonio* Paris. 1837. eadem ratione qua Ecclesia, regimen etiam politicum potest irritum reddere quoad vinculum conjugium per impedimenta a se constituta. Quamvis porro hic Auctor in nonnullis doctrinam suam in opere posterius edito emolliverit, quoad punctum praecipuum de quo agitur integram adhuc retinuit.

121. Ut nobis via pateat ad sinceram catholicam doctrinam tuendam, praemittimus canones a Tridentino edi-

tos sess. 24. can. 3. *Si quis dixerit eos tantum consanguineitatis et affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum et dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant et dirimant; anathema sit.* Can. 4. *Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse; anathema sit.* Can. 12. *Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos; anathema sit.*

122. Ad horum canonum vim eludendam a personatis catholicis plura excogitata sunt, ac 1° *Ecclesiae* nomine ibi reges et principes designari; 2° canones hos non esse dogmaticos, sed disciplinares; 3° non definivisse Tridentinum utrum possit Ecclesia statuere impedimenta Matrimonium dirimentia ex proprio et originario jure, an vero ex tacito solum aut expresso principum consensu; 4° Nec definivisse *solam* Ecclesiam posse statuere impedimenta dirimentia ad principum exclusionem; 5° nec decrevisse *omnes* causas matrimoniales ad *solos* judices ecclesiasticos pertinere. Nos igitur ejusmodi exceptionibus totidem contradictorias opponemus propositiones. Interim sit:

PROPOSITIO I.

Potest Ecclesia constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, neque in iis constituendis erravit

123. Propositio haec fundamentalis adversus protestantes de fide est, ut patet ex can. 3. et 4. nuper adductis. Sic vero ejus veritatem evincimus. Ideo juxta protestantes nequit Ecclesia ejusmodi impedimenta constituere, quia Matrimonium non est sacramentum, sed merus naturalis, politicus ac civilis contractus. Atqui ex demonstratis cap. 1. prop. 1. Matrimonium est vere et proprie sacramentum; ergo potest Ecclesia impedimenta constituere.

124. Hanc conclusionem vidit ipse Calvinus, qui *Instit.* lib. 4. c. 19. §. 37. haec habet: *Ubi enim semel*

obtinuere (catholici), *Matrimonium esse sacramentum, conjugalium causarum cognitionem ad se contraxerunt, quippe res spiritualis erat profanis judicibus non attrectanda.* Jam vero Christus Matt. 19. Marc. 10. et Luc. 16. impedimentum *ligaminis* constituit eamque facultatem Ecclesiae suae contulit, dum ei sacramentorum commisit administrationem, adeoque et potestatem dedit statuendi quaenam sit legitima eorundem sacramentorum materia.

125. Qua potestate Ecclesia quovis tempore usa est, sive cum irrita declaravit conjugia aliquot legibus imperialibus probata, sive cum probavit nonnulla Matrimonia quae eisdem legibus vetabantur. S. Ignatius in *Epist. ad Philipp.* c. 5. in universum pronunciat: *Decet vero, ut sponsi et sponsae de sententia episcopi conjugium faciant, quo nuptiae sint secundum Dominum.* S. Justinus in *Apolog. I.* n. 15. et Athenagoras in *Legat. pro Christianis* n. 32, 33. veluti adulterina improbata testantur conjugia, quae *humana lege* permittebantur. Tertullianus in lib. *De corona milit.* cap. 13. *Coronant*, inquit, *et nuptiae sponsos. Ideo non nubamus ethnicis ne nos ad idololatriam usque deducant, a qua apud illos nuptiae incipiunt;* significans passim improbari conjugia quae cum infidelibus contrahebantur, ob cultus disparitatem, quae deinceps consuetudo impedimentum dirimens constituit. Concilium Illiberitanum can. 61. irritum habet conjugium initum cum sorore defunctae uxoris, prout pariter concilium Neocaesariense celebratum an. 314. idem statuit quoad eam, quae duxerit duos fratres, qui tamen gradus affinitatis a legibus non prohibebatur. Ex his porro aliisque non paucis documentis, quae paulo post copiosius afferemus, constat Ecclesiam tradita sibi a Christo facultate circa impedimenta usam esse; prout nobis probandum propositum erat. Cum vero protestantium difficultates collineent cum illis quas urgent neoterici, eas afferemus et dissolvemus in insequentibus propositionibus.

—

PROPOSITIO II.

Ecclesiae nomine a Tridentinis canonibus III. et IV. non reges et seculi principes, sed ecclesiasticus ordo et hierarchia designatur

126. Propositio certa est ac fidei proxima, ejusque contradictoria, falsa et proxima haeresi, utpote proveniens ex haereticali principio de jure proprio et originario principum statuendi impedimenta Matrimonium dirimentia, ut ex dicendis patebit.

127. Porro *Ecclesiae* nomen heic a Tridentino non latiori sensu pro fidelium coetu aut aliqua ejus parte usurpari, sed *contracte sumi*, ut loquitur Gersonius in *Tract. De potestate ecclesiast. Consid.* 1. *pro illis videlicet, qui speciali quodam signaculo dedicati sunt ad divinum servitium*, seu ut idem loquitur in *Serm. in Domin.* 19. *post Pentec. consid.* 3. *Quos duces in Ecclesia, custodes et speculatores summus Paterfamilias instituit*, patet ex duplici argumento.

128. Primo quidem, quia in adductis canonibus agitur de jurisdictione, et de doctrina; declaratur enim in his Ecclesiam *posse dispensare, posse constituere impedimenta, neque in his constituendis errasse.* Nemo autem est qui dubitet cum agitur de jurisdictione et doctrina, Ecclesiae vocem ad Ecclesiam imperantem et docentem, seu ad ecclesiasticum coetum et hierarchiam coarctari, prout ipsi adversarii coarctant cum docent Ecclesiam esse magistram, interpretem Scripturarum, traditionis custodem, controversiarum judicem adversus novatores.

129. Altero vero, quia iidem Tridentini patres in eadem constanter significatione *Ecclesiae* nomen usurpant cum de jurisdictione et doctrina loquuntur. Ita sess. 13. can. 9. sess. 14. can. 15. sess. 21 can. 2. sess. 22. can. 5. et 7. demum hac ipsa sess. 24. can. 7, 8, et 9. Cum igitur in nostris canonibus de vindicanda doctrina adversus novatores agatur, qui non principibus, sed Ecclesiae presso

sensu acceptae denegabant potestatem statuendi impedimenta dirimentia; cumque agatur de hac ipsa potestate et jurisdictione, evidens est in eodem sensu ac significatione Tridentinos Ecclesiae nomen sumpsisse.

DIFFICULTATES

130. Obj. Nisi *Ecclesiae* nomen coarctetur, universum fidelium coetum significat; jam vero Tridentinum in controversis canonibus in amplissima sua significatione Ecclesiae vocem adhibuisse constat ex sess. ipsa 24. *De Reform.* cap. 1. dum sanxit Matrimonium celebrandum esse *in facie Ecclesiae*. Nulla igitur ratio apparet, cur voluerit ejus sensum coarctare in his canonibus. 2° Sane sibi proposuit concilium lutheranorum errorem refellere, qui contendebant non posse *ab hominum legibus* statui impedimenta, retinendaque esse ea sola, quae Deus in Levitico constituit; atqui ad hunc errorem proscribendum satis erat definire posse humana potestate sive Ecclesiastica sive regia impedimenta constitui. 3° Substrata denique materia quae civilis et politica est, nempe contractus matrimonialis, aperte ostendit Ecclesiae nomine non Ecclesiae pastores, sed coetum fidelium, seu praecipuam ejus partem, nempe principes significari. Ergo.

131. Resp. Ad 1m, *Neg. min.* Siquidem ex eodem concilio ideo conjugium celebrandum est in *facie Ecclesiae*, quia coram parocho dandus consensus est; et ita, ut si coram universa societate praeberetur consensus hic, absente parocho, Matrimonium invalidum foret. Quod si adversarii contendant designari communitatem fidelium a Tridentinis in objecto loco, reponimus id non obesse thesi nostrae, cum agatur de publicitate actus, ut ajunt, non autem de actu jurisdictionis et magisterii, ut in canonibus de quibus est quaestio; adeoque diversum sensum ex se patefieri.

132. Ad 2m, *D.* Ita tamen ut per *leges hominum aut leges humanas* significarent leges ecclesiasticas et pontificias, *C.* leges civiles *N.* Hic valde laborandum nobis non

est, ut evincamus Lutherum per leges *humanas* significasse leges ecclesiasticas et pontificias, cum id declaraverit Lutherus ipse. Cum enim inter ceteros articulos excerptos ex ejus libro *De captivit. Babylonica* nostri et hunc ei objecissent: *Christianis nihil ullo jure imponi posse legum sive ab homine sive ab Angelis, nisi quantum volunt;* respondit Lutherus: *Hoc non de civilibus, sed de ecclesiasticis dixi.* Rursum cum nostri et hunc articulum notassent: *Nullo impedimento prohiberi Matrimonium aut contractum dissolvi praeter primum affinitatis gradum,* Lutherus reposuit: *Hoc dixi juxta praeceptum Dei, licet Papa aliud ordinet.* His positis, en quomodo instauremus argumentum: juxta adversarios in allegatis canonibus Tridentinum sibi proposuit damnare errorem haereticorum praesertim vero Lutheri; atqui Luthero ipso interprete, per *leges hominum aut leges humanas* non principes seu civiles leges, sed Ecclesiam et ecclesiasticas leges designavit; ergo Tridentinum in his canonibus non reges aut principes, sed vere Ecclesiam seu ecclesiasticum coetum significavit.

133. Ad 3^m^, *Neg.* Prout enim contractus matrimonialis materiam eamque proximam constituit sacramenti, spiritualis est et a sacramento inseparabilis. Quapropter unice ad Ecclesiam pertinet eam determinare ut legitima sit; nec ulla civilis potestas jus habet sive directe sive indirecte in ea quae *intrinseca* sacramento Matrimonii sunt, uti ex dicendis clarius adhuc patebit.

PROPOSITIO III.

Recensiti canones Tridentini dogmatici sunt et fidei regulam constituunt

134. Eadem certitudine gaudet haec propositio ac praecedens, ut constat ex censura lata in proposit. 59. synodi Pistoriensis, de qua postea.

135. In eo dogmatici canones a disciplinaribus distinguuntur, quod illi articulum seu doctrinam credendam,

isti aliquid agendum contineant. Jam vero in recensitis canonibus 3. et 4. Tridentinis de doctrina credenda agi, evidens est 1° ex ipso canonum tenore in quibus dicitur: *Si quis dixerit, Ecclesiam non posse, aut non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse;* objectum igitur horum canonum est potestas Ecclesiae ejusque infallibilitas circa hanc potestatem, ita ut illorum vi fideles omnes credere teneantur Ecclesiam hac potestate divinitus praeditam esse, seu agitur de re credenda, non autem de re facienda.

136. Insuper ex ipso titulo id constat praefixo sessioni 24.; *Doctrina de sacramento Matrimonii*, et ex expressa Tridentinorum declaratione praemissa canonibus: *Sancta et universalis synodus, cupiens occurrere* (impiorum hominum temeritati), *insigniores praedictorum schismaticorum haereses et errores, ne plures ad se trahat perniciosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos haereticos eorumque errores decernens anathematismos.* Qua declaratione praemissa, continenter canones subjecerunt patres; ergo propositum illis fuit per eos haereses et errores proscribere, et contradictoriam doctrinam uti dogmaticam definire.

137. Demum si qua adhuc superesset dubitatio, ex sensu totius Ecclesiae plane tollitur, quae statim hos canones uti dogmaticos et fidei regulam suscepit ac venerata est; ita ut nemo unquam usque ad Launojum de hoc vel levem suspicionem ingesserit.

DIFFICULTATES

138. I. Obj. 1° Ex dictis regula ad secernendos canones dogmaticos a disciplinaribus desumi debet ab objecto; atqui objectum canonum de quibus agitur nullum dogma praesefert. Ergo. 2° Scopus praecipuus concilii in his canonibus erat convellere Lutheri errorem denegantis auctoritati humanae jus circa Matrimonium; jam vero dogmati constabiliendo quoad potestatem humanam in Matrimonium, satis erat adstruere eam potestatem principibus, ergo verba,

Ecclesiam potuisse ac posse statuere impedimenta praeter scopum praecipuum concilii posita sunt, neque in illa cadit objectum canonum, qui proinde dogmatici hac de causa dici nequeunt. 3° Sane theologi omnes ideo docent non esse dogmaticam definitionem, quam dedit Nicolaus I. in *Respons. ad consulta Bulgarorum*, valere baptismum in *nomine Christi* administratum, quia id per incidens dixit praeter ejus scopum principalem ; idem igitur dicendum est de *Ecclesiae* nomine adhibito a Tridentino in his canonibus, dum contra Lutherum adstruere sibi proposuit competere civili et politico regimini, quod haeresiarcha praefracte negabat. Ergo.

139. Resp. Ad 1^{m}, *Neg. min.* ut patet ex probationibus, cum agatur de profitenda potestate in Ecclesia statuendi impedimenta, qua eadem Ecclesia ab aetate apostolica, ut ostendimus in propos. 1., semper usa est, quamque denegare haereticum est. Quocirca vel ipse Van-Espen in *Jure ecclestiast.* tom. 1. par. 2. tit. 13. c. 1. §. 20. nonnullis praemissis in hanc rem, concludit : *Igitur filum traditionis insecuta synodus Tridentina recte anathema dixit in eum, qui dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta dirimentia, vel in iis constituendis errasse.*

140. Ad 2^{m}, Resp. 1° Ergo scopus concilii non fuit rem disciplinarem decernere, sed errorem convellere Lutheri. Resp. 2° *D.* Ita tamen ut Lutherus nomine potestatis humanae *Ecclesiam* juxta dicta significaret, *C.* potestatem civilem *N.* Ad hoc magis confirmandum, adductis documentis adjicimus integrum ejusdem Lutheri textum, prout legitur in lib. *De captivit. Babylonica* oper. edit. Jenens. 1557. tom. 2. fol. 295. b. *Dico*, scribit, *et quod in me est, facio, monens et rogans omnes sacerdotes et fratres, si viderint aliquod impedimentum, in quo Papa potest dispensare, et quod non est in Scriptura expressum, ut ea Matrimonia confirment, quae contra ecclesiasticas, tyrannicas vel pontificias leges fuerint contracta . . . Conjunctio enim viri et mulieris est juris divini, quae tenet, quocumque modo contra*

leges hominum contigerit, debentque leges hominum ei cedere . . . sine ullo scrupulo. Cum igitur scopus praecipuus concilii, adversariis fatentibus, fuerit errorem Lutheri proscribere, qui negabat vere *Ecclesiae* potestatem apponendi impedimenta, hoc ipso constat Tridentinum ut fidei dogma definivisse Ecclesiam hac pollere potestate, et dogmaticam hanc definitionem praecipuum scopum et finem fuisse concilii in his canonibus sanciendis.

141. Ad 3m, *Neg.* paritatem, quae unice innititur falso supposito, quod concilium incidenter tantum nomen *Ecclesiae* his canonibus inseruerit.

142. II. Obj. 1° Objectum dogmaticum est immutabile, talia vero non sunt impedimenta ab Ecclesia statuta, quae tum in se variari possunt, tum saepe circa eadem conceditur dispensatio. 2° A Tridentino definitum *est factum*, Ecclesiam scilicet non errasse in constituendis impedimentis, non autem *jus*, porro dogma in jus solum cadere potest. 3° Ad summum actum est *de jure naturali,* de legitima nempe possessione ab Ecclesia acquisita ex concessione principum, non autem de *jure revelato;* cum vero concessio illa semper retractabilis sit, non potest de ea dogma constitui. 4° Incertum praeterea est, num illi qui suffragium pro his canonibus dederunt fuerint ex illis qui a Spiritu S. positi sunt ad regendam Ecclesiam Dei, an vero ex illis, quibus ex dispositione humana jus suffragii ferendi concessum est, scilicet cardinalibus non episcopis, ordinum religiosorum abbatibus aut praepositis generalibus. 5° Cumque nondum definitum sit praefatos canones dogmaticos esse, de libera agitur opinione. 6° Demum hi canones eos tantum feriunt, qui in eum finem denegarunt potestatem Ecclesiae constituendi impedimenta, ut viam sibi pararent ad negandam veritatem sacramenti Matrimonii, hunc autem finem minime sibi praestituunt, qui eam denegant Ecclesiae, ut tribuant principibus. Ergo ab anathemate hi liberi sunt.

143. Resp. Ad 1m, *D.* Impedimenta mutari possunt, aut etiam ab iis dispensari, *C.* potestas impedimenta sta-

tuendi *N*. Hanc porro Ecclesiae competere definitum est a Tridentino.

144. Ad 2^{m}, *D*. Definitum est factum cum jure conjunctum ab eoque dependens, *C*. merum factum *N*. Ideo enim Ecclesia impedimenta constituit, quia *potuit* et *potest* ea constituere.

145. Ad 3^{m}, *Neg*. Hoc enim argumentum innititur falso supposito, quod Ecclesia ex concessione principum hac potestate fruatur, non autem jure proprio et originario. Hoc fundamento sublato, corruit superstructa argumentatio. Erroneum porro ejusmodi suppositum propositione insequenti evertemus.

146. Ad 4^{m}, *N*. Si qua vis inesset huic argumento, actum esset de omnibus fidei dogmatibus tum a Tridentino tum ab aliis oecumenicis synodis definitis; imo actum esset de Ecclesiae ipsius infallibilitate, quae hos canones uti dogmaticos semper agnovit.

147. Ad 5^{m}, *Neg*. Tum quia Ecclesia uti dogmaticos habet, tum quia doctrina de originaria principum potestate in christianorum conjugio *haereticali* nota a Pio VI. inusta est, uti mox dicemus.

148. Ad 6^{m}, *Neg*. Siquidem e converso sese gesserunt haeretici; nam primo inficiati sunt Matrimonium sacramentum esse, deinde uti corollarium deduxerunt ad principes exclusive potestatem, de qua agimus, spectare. Vanum proinde ac stultum ejusmodi adversariorum effugium est, ut se ab anathemate subtrahant.

PROPOSITIO IV.

Praefati Tridentini canones non de adventitia ex tacito vel expresso Principum consensu, sed de intima, originaria, ac propria Ecclesiae potestate loquuntur

149. De fide propositio est ex Const. dogmatica *Auctorem fidei*, qua *Doctrina synodi* (Pistoriensis), *asserens ad supremam civilem potestatem dumtaxat originarie spectare con-*

tractui Matrimonii apponere impedimenta ejus generis, quae ipsum nullum reddant, dicunturque dirimentia; quod jus originarium praeterea dicitur cum jure dispensandi essentialiter connexum, subjungens, supposito assensu vel conniventia Principum potuisse Ecclesiam jure constituere impedimenta dirimentia ipsum contractum Matrimonii. Quasi Ecclesia non semper potuerit et possit in christianorum Matrimoniis jure proprio impedimenta constituere, quae Matrimonium non solum impediant, sed ut nullum reddant quoad vinculum, quibus christiani obstricti teneantur etiam in terris infidelium, in iisdemque dispensare. Damnatur ut *Canonum* III. IV. IX. XII. sess. XXIV. conc. *Tridentini eversiva, haeretica* (prop. 59.). Cumque synodus in prop. 60. ad summum imperantem recurrerit ut nonnulla tolleret impedimenta, damnata ea est, ut *libertatis ac potestatis Ecclesiae subversiva, Tridentino contraria, ex haereticali supra damnato principio profecta.* Mirum proinde est Rechberger in *Manuali juris canonici Austriaci* tom. 2. §. 159. seqq. eandem haereticalem doctrinam ausum esse adstruere.

150. Porro si jus principum in Matrimonium esset originarium et proprium, id constare deberet vel ex verbo Dei scripto vel ex verbo Dei tradito; vel saltem constare deberet de expresso aut tacito consensu a principibus Ecclesiae dato. Jam vero nullum horum habetur. Siquidem nullum ad haec asserenda proferri documentum ab adversariis potest.

151. Quin potius ex Scriptura ac traditione novimus matrimonialem contractum a Christo evectum ad dignitatem fuisse sacramenti; quo factum est, ut si quam principes in hunc contractum potestatem habuissent, illis a Christo subtracta sit, dum hujus perinde ac ceterorum sacramentorum moderationem Ecclesiae suae tradidit.

152. Sane Christus, ut vidimus, secus ac ferrent leges Judaeorum ac ethnicorum, constituit impedimentum ligaminis; Apostolus pariter facultatem fecit parti fideli novas ineundi nuptias, resistente parte infideli; Ecclesia tribus

prioribus seculis varia impedimenta ob affinitatis gradus posuit, nullo profecto accedente Neronis, Caligulae, aliorumve imperatorum ethnicorum consensu. Si igitur originario ac proprio jure ejusmodi impedimenta constituendi sub infidelibus principibus Ecclesia fruita est, quomodo illud amisit sub imperatoribus et principibus christianis?

153. Rursum: Concilio Tridentino interfuere oratores sagacissimi christianorum principum, si hi reipsa tali originali ac propria pollebant potestate, quì fieri potuit, ut cum ageretur in concilio de canonibus sanciendis circa Matrimonium, nemo reclamaverit, cum in hypothesi adversariorum adeo illis graviter laederentur principum nativa jura? Tantum vero abfuit, ut principes jus hoc sibi arrogarent, ut potius Galliarum rex per oratorem suum enixe patres Tridentinos rogaverit, ut irritum declararent conjugium a filiis familias initum insciis aut contradicentibus parentibus, quin tamen obtinuerit, imo contrarium patres sub anathematis poena statuerunt, novumque impedimentum clandestinitatis introduxerunt.

154. Huc accedit, quod si vera esset adversariorum doctrina, Tridentinum haud potuisset canones hos dogmaticos sancire, cum ageretur de re mutabili, quae a principum voluntate penderet, quandoque vero falsa, cum principes possent assensum hunc retractare, et infideles certe minime eum praeberent, ut praeclare animadvertit archiepiscopus Mechliniensis, card. De Franckemberg. Sed et Van-Espen adversariis minime suspectus loc. cit. scribit: *Negari non potest quin Ecclesia hac potestate a primis seculis pacifice usa fuerit.*

DIFFICULTATES

155. I. Obj. 1° Materia *ex qua* sacramentum Matrimonii conficitur est contractus civilis, qui elevatus a Christo est ad dignitatem sacramenti. Cum igitur principes jus habeant proprium et originarium in contractum civilem, hoc ipso habent in sacramentum. 2° Dignitas sacramenti su-

pervenit contractui civili quem non immutat, uti superveniens calici benedictio, ejusdem non immutat materiam. 3° Christus evehens Matrimonium ad dignitatem sacramenti profecto noluit quidpiam seculi principibus eorumque juribus nocumenti afferre, attulisset autem gravissimum in adversariorum hypothesi. 4° Hinc s. Thomas *Suppl.* q. 50. ar. unic. ad 4. scribit: *Personae illegitimae ad Matrimonium contrahendum dicuntur ex eo, quod sunt contra legem, qua Matrimonium statuitur. Matrimonium autem, in quantum est officium naturae, statuitur lege naturae; in quantum est sacramentum, statuitur jure divino; in quantum est officium communitatis, statuitur lege civili. Et ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad Matrimonium contrahendum illegitima.* Eadem habet s. Doctor *Cont. Gent.* lib. 4. c. 78. Prudenter igitur Tridentinum prout 5° etiam animadvertit Van-Espen loc. cit. definivit quidem posse Ecclesiam impedimenta constituere, et causas matrimoniales agnoscere, at numquam definivit, utrum id possit jure proprio et originario, an vero ex concessione principum. Ergo.

156. Resp. Ad 1^{m}, *Neg.* Christus enim elevavit ad dignitatem sacramenti Matrimonium prout est officium naturae, non autem prout est civili, ut ita dicam, forma instructum; alioquin cum haec mutabilis sit, pendensque ab arbitrio principum, materia sacramenti ita penderet ab horum voluntate, ut possent nullum reddere sacramentum quoties libuerit, et si impii ac haeretici sint, ea uterentur in perniciem religionis ejusque destructionem. Quod absurdum est. Cum vero dicitur jus inesse principibus in contractum civilem, hoc coarctari debet ad illa quae juris seu fori civilis sunt, nempe ad effectus externos civiles, minime vero extendi ad vinculum et nexum internum ex quo coalescit sacramentum uti materia proxima, in quam princeps nullo jure gaudet.

157. Ad 2^{m}, *D.* Si dignitas sacramenti superveniret contractui matrimoniali jam in suo esse constituto, ut mate-

riae *remotae*, *Tr.* si exurgat haec dignitas ex ipso actu quo contractus fit, ut materia *proxima N.* Jam vero eo ipso instanti quo per contrahentium consensum contractus perficitur, hoc ipso fit sacramentum, ad eum modum quo exurgit sacramentum baptismi actu ipso ablutionis cum prolatione verborum, et eucharistiae ex ipsa consecratione. Quo fit ut sit inseparabilis in Matrimonio ratio contractus a ratione sacramenti. Error adversariorum in eo versatur, quod spectent contractum matrimonialem in suo esse constitutum ut materiam sacramenti remotam, cujusmodi est aqua respectu baptismi, panis respectu eucharistiae, et calix respectu supervenientis benedictionis. Hinc optime s. Thomas in lib. 4. *Sent.* dist. 27. q. 1. ad 4. quaest., *Sicut*, inquit, *se habet ablutio exterior ad baptismum*, *ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum* (Matrimonii).

158. Ad 3^{m}, *Neg.* suppositum, principes videlicet jus aliquando habuisse in vinculum ipsum Matrimonii; siquidem jus solum habuerunt aut habere possunt in id quod civile est, et confert ad bonum reipublicae et tranquillitatem familiarum, adeoque afficit effectus civiles et externos quos utique possunt ipsi moderari. Hoc porro Christus iisdem non subtraxit dum contractum naturalem Matrimonii sacramentum effecit.

159. Ad 4^{m}, *D. Statuitur* juxta s. Thomam etiam *lege civili* in ordine ad forum civile ac civiles effectus, *C.* in ordine ad vinculum ipsum conjugale ex quo conficitur sacramentum *N.* Talem porro mentem esse Angelici Doctoris patet ex iis, quae scribit in eodem *Supplem.* q. 57. ar.2. ad 4. *Prohibitio legis humanae non sufficeret ad impedimentum Matrimonii*, *nisi interveniret Ecclesiae auctoritas*, *quae idem etiam interdicit;* et alibi passim id ipsum inculcat.

160. Ad 5^{m}, *D.* Quia id nunquam fuerat in dubium revocatum, *C.* aequivalenter non definivit Tridentinum Ecclesiam jure proprio impedimenta constituere posse *N.* Sensum conc. Tridentini declaravit Pius VI. in censura lata in propos.59. synodi Pistoriensis. Negamus porro Van-Espe-

nium aliquando docuisse vel insinuasse dubium esse, num Tridentinum de jure proprio et originario locutum sit in suis decretis an vero ex concessione principum, cum verba quae ex eo efferuntur, assuta ab aliena manu fuerint ejus operi post auctoris obitum.

161. II. Obj. 1° Tantum abest ut Ecclesia primitiva sibi arrogaverit potestatem constituendi impedimenta dirimentia, ut jus Romanum circa Matrimonia adoptaverit. 2° Etenim Athenagoras in *Legat. pro Christ.* loc.cit. scribit: *Unusquisque nostrum uxorem suam secundum leges a vobis positas ducit.* 3° Honorius et Theodosius lege Ravennae data an. 409. statuunt quando, cum quibus et qua de causa in impedimentis dispensandum sit, et codex Justinianeus his legibus refertus est. 4° Quum proinde patres Milevitani conjugii indissolubilitatem etiam in casu adulterii vellent constitui, dixerunt: *In qua causa legem imperialem petendam promulgari.* Cassiodorus *Variorum* lib. 3. n. 46. refert Theodoricum Gothorum regem veniam fecisse ut quis duceret consobrinam. Hortante Pontifice, Luitprandus statuit ut nulla consobrino se Matrimonio jungeret. 5° Si quae igitur antiquitus leges ab Ecclesia circa conjugia latae sunt, aut dicendae sunt *prohibitivae* non autem irritantes conjugia; aut fatendum Ecclesiam jus indebitum sibi usurpasse, prout constat ex pseudo-Isidorianis decretalibus. Ergo.

162. Resp. Ad 1m, *D.* Adeoque suas fecit et valorem addidit in ordine ad sacramentum, *C.* obsecuta est quasi ex se in ordine ad sacramentum vim leges illae haberent *N.* Alioquin sequerentur absurda quae in probationibus prosecuti sumus, ut nempe materia et valor sacramenti penderet ab ethnicorum principum voluntate. Nihil ipsis accidisset optatius. Plures praeterea ex his legibus Ecclesia aut rejecit aut correxit, teste ipso protestante Jo. Frid. Bockelmann in op. *De differentiis juris civilis et canonici.*

163. Ad 2m, *D.* Secundum leges ab Ecclesia adoptatas, *C.* juxta omnes indiscriminatim *N.* Contrarium enim constat ex ipso Athenagora.

164. Ad 3^{m}, *D.* Ita ut allegati imperatores aliique in his legibus ferendis se praebuerint canonum patrocinatores, custodes ac vindices quoad executionem, *C.* ut illis intrinsecam tribuerent firmitatem *N.* Sane imperator Justinianus in *Novella* 137. qui sibi tribuerat in legibus civilibus *potestatem*, *circa canones et divinas leges* sibi solum tribuit *custodiam*; concluditque : *His igitur*, *quae sacris canonibus definita sunt*, *insistentes praesentem sancimus legem.* Quibus verbis illorum principium imperator evertit, qui dicunt: *canones legibus*, *non leges canonibus adjectas esse.* Sicque gesserunt se principes Occidentales Childebertus, Chilpericus, Clotarius, Carolus M. qui protestantur se legibus suis canonum tantum executionem urgere.

165. Ad 4^{m}, *D.* Duxerunt patres Milevitani petendam legem imperialem qua canon a se statutus executioni mandaretur, *C.* qua canon vim acciperet *N.* Jam enim patres hunc canonem sanxerant *juxta evangelicam et apostolicam doctrinam* adeoque ex se jam robur vimque legis habebat; ast quoniam homines magis poenas corporales quam spirituales timere consueverunt, ideo patres statuerunt ad canonis custodiam petere legem imperialem.

166. Theodoricus vero facultatem illam dedit pro foro civili et ad civiles effectus; siquidem ejusmodi conjugia consobrinorum ex legibus Romanis jamdiu interdicta fuerant, et ad has leges refert se Theodoricus.

167. Ideo vero Joannes Pontifex hortatus est regem Luitprandum ut legem illam ferret, seu potius antiquam confirmaret, ne impune id christiani attentarent.

168. Ad 5^{m}, *Neg.* Etenim conc. Neocaesariense et Illiberitanum dum constituunt impedimentum affinitatis subjiciunt perpetuae poenitentiae transgressores nisi resipiscant, seu solvant contracta vincula. Dum Siricius in *Epist. ad Himerium Tarracon.* c. 4. statuit impedimentum *publicae honestatis*, ita inhibet conjugia absolute, ut sacrilegii instar esse pronunciet ejusmodi facinus. Conjugium initum cum impedimento *voti* conc. Illiberitanum can. 13., Carthaginien-

se IV. can. 104., Chalcedonense can. 16. Siricius item Epist. cit. et Innocentius in *Epist. ad Victricium* cap. 21. ita vetant, ut *nullum* prorsus declarent. Impedimentum *raptus* synodus Ancyrana can. 11. et Chalcedonensis can. 27. et Symmachus Papa in *Epist. ad Caesarium Arelatens.* cap. 4. ita constituerunt ut nullius momenti asserant conjugium cum eo initum. Quamvis propterea nondum antiquitus receptae formulae illae fuerint, quae postea obtinuerunt, ut *irrita*, *dirempta* etc. connubia dicerentur, aequivalentibus verbis idem significatum fuit. Non igitur solum *prohibitivae*, sed prorsus *irritantes* fuerunt leges ab Ecclesia latae adversus ejusmodi conjugia.

169. Ex his autem documentis, aliisque magno numero, quae afferri possent, facile est colligere quid sentiendum sit de calumnia Ecclesiae impacta ab apostata De Dominis et a non paucis personatis catholicis iterata, de usurpatione juris indebiti. Quasi nempe tot summi Pontifices, sanctissimique praesules per plura secula undique conspiraverint ad ejusmodi usurpationem, ac principes adeo stupidi omnes fuerint, ut nemo unquam hisceret.

170. Idem dic de pseudo-isidorianis, hae siquidem non prodierunt nisi sec. 9. Ast pleraque documenta quae attulimus de potestate legislativa Ecclesiae circa impedimenta et causas matrimoniales hac epocha anteriora sunt. Fieri igitur nequit ut ab isidorianis mercibus illa profluxerit. Sane Hincmarus Rhemensis qui omnium primus aliquam ingessit suspicionem de supposititiis isidorianis decretalibus, ne verbum quidem habet de potestate ab his Ecclesiae tributa in Matrimonium. Hoc effugium osoribus omnibus Rom. Ecclesiae commune vim omnem jam amisit.

PROPOSITIO V.

Ecclesia sola jure proprio et originario potest constituere impedimenta Matrimonium quoad vinculum dirimentia

171. Propositio est certa, ut constat ex can. 4. conc.

consanguineitatis et affinitatis gradibus, qui in Levitico designati sunt, uti Matrimonium irritantes; et can. 12. ad judices ecclesiasticos causas matrimoniales pertinere; jam vero nemo sincerus catholicus negaverit in can. 3. nomen *Ecclesiae*, et in can. 12. verba, *judices Ecclesiasticos* in sensu exclusivo a Tridentino usurpari, cum igitur eadem ratione definierit *Ecclesiam* posse impedimenta constituere, vocem Ecclesiae pariter in sensu exclusivo concilium usurpavit, adeoque Ecclesiae doctrinae adversantur qui docent eandem potestatem principibus competere. Rursum: Ecclesia, uti ex dictis in praecedentibus patet, leges imperiales circa Matrimonium aut acceptavit aut correxit, aut irritas habuit. Imperatores ipsi et reges cum voluerint aliquod impedimentum constitui in ipso conc. Tridentino ad Ecclesiam se verterunt, ut constat ex rege Galliarum circa conjugium filiorum familias; stulta porro et inanis fuisset haec agendi ratio, si Carrierii sententia tunc temporis obtinuisset.

176. 3° Adversatur tum notioni potestatis supremae et independentis, tum paci et tranquillitati status et Ecclesiae, tum paci conscientiarum. Primo siquidem repugnat duplicem dari de eodem objecto potestatem independentem ac supremam, invicem enim se collidérent si contrarium ab unaquaque de eadem re statueretur, ut si in subjecta materia Ecclesia irritum pronunciaret Matrimonium e. g. clericorum, et regimen civile validum ediceret. Secundo exinde sequitur necessario collisiones inter utramque potestatem orituras dum altera destrueret quod altera aedificaret, esset concubinatus respectu unius quod legitimum conjugium foret respectu alterius. Adeoque tertio nulla ratione prospiceretur conscientiae fidelium tranquillitati, regimen enim politicum ipsis ediceret legitime eos posse cohabitare, Ecclesia vero eos gravissimi criminis reos fieri. Huc accedit, quod numquam Ecclesia uti ratum habuerit Matrimonium, quod licet juxta leges civiles contractum fuerit, attamen aliquo impedimento dirimente irretitum fuerit, et e converso uti verum ratumque tenuerit conjugium legitime co-

ram se initum, quamvis contra leges civiles irritantes contractum.

177. Haec denique confirmantur ex constitutionibus et praxi Rom. Pontificum Bened. XIV. *De synodo* lib. 8. c.12. Pii VI. in litt. ad Episcop. Motulensem, Pii VIII. *in Encyclica* 29. Maji 1829. Gregorii XVI. *in Encyclica* 15. Augusti 1832. nec non congregationum Rom. Poenitentiariae, Inquisitionis, et concilii Tridentini.

DIFFICULTATES

178. I. Obj. 1° Auctoritas quidem magis favet contrariae sententiae, ast ratio magis nostrae suffragatur. 2° Nec obstant prolata argumenta; nam quamvis Matrimonium ad sacramenti dignitatem evectum fuerit, non ideo desiit esse contractus naturalis et civilis, cum sacramentum non tollat rationem contractus, qui ad bonum societatis spectat, adeoque subjicitur principi. Quapropter materia sacramenti vere est contractus naturalis principi subjectus, qui quatenus inter cives initur, civilis efficitur ac subest principis auctoritati, qui eundem contractum etiam quatenus naturalis est, potest irritare. Nec ideo princeps dicendus est attingere sacramentum, sed unice impedit quominus materia existat seu idonea sit; cum prius sit existere idoneam materiam quam sacramentum, hinc qui prius panem, vinum aut aquam corrumperet, impediret quominus ex illis baptismi aut eucharistiae sacramenta conficerentur, quin tamen sacramenta haec attingeret, sic qui per leges suas irritum redderet contractum naturalem, nullum redderet sacramentum Matrimonii, etsi sacramentum in se non attingeret. Imo non magis redderetur mutabilis materia, quae semper exurgit ex contractu legitimo, prout mutabilis non efficitur eadem materia per tot diversas leges quas Ecclesia ipsa tulit circa Matrimonium. 3° Alioquin principes per introductionem christianae religionis in propria regna jura amitterent quibus antea pollebant, quod nimis odiosam eandem redderet religionem. Ergo.

179. Resp. Ad 1m, *Neg.* Alioquin inferri posset aut Ecclesiam Ecclesiaeque supremos moderatores minus validis permoveri rationum momentis cum aliquid docent aut decernunt, aut rationes has magis compertas privatis hominibus esse quam Ecclesiae aut Rom. Pontificibus. Non puto adversarium quem impugnamus adeo alte de se, et abjecte adeo de Ecclesia ejusque supremis moderatoribus sentire. Deinde, quaenam tandem sunt validiores ejusmodi rationes? Eaedem nempe quas jamdiu attulerant M. Antonius De Dominis, et Launojus, ac saepe adeo a sinceris catholicis protritae sunt; quae si quidpiam evincerent, plus probarent quam vellet adversarius, scilicet ad principes exclusive spectare potestatem originariam ac propriam statuendi impedimenta Matrimonium dirimentia.

180. Ad 2m, *D.* Matrimonium ad sacramenti dignitatem evectum, non desiit esse contractus naturalis in suo conceptu formali, *C.* in concreto et prout cum sacramento identificatur *N.* Siquidem cum juxta dicta uno eodemque actu ac instanti quo contractus naturalis conjugii fit, fiat sacramentum, patet non amplius ipsum spectari posse sub ratione meri contractus, sed spectari omnino debere sub ratione sacramenti, seu uti sacramentum, quale revera est. Atque exinde ratio formalis contractus nonnisi mentis conceptu apprehendi potest, non autem in se. Nullum idcirco instans concipi potest, quo possit princeps suam exercere potestatem in contractum conjugalem.

181. Ex his sequitur omnes corruere superstructas ratiocinationes, uti sublato fundamento concidit aedificium. Nec enim contractus naturalis aut civilis conjugii est materia *remota*, uti adversarii assumunt, sacramenti Matrimonii, ut aqua respectu baptismi, et panis respectu eucharistiae, sed *proxima* uti ablutio in baptismo et consecratio in eucharistia.

182. Ad 3m, *Neg.* Haec calumnia relinquenda est apostatae De Dominis, Launojo, jansenianis et regalistis; siquidem principes nullo jure gaudent super contractum

naturalem conjugalem, sed tantum super contractum civilem. Jam vero hoc jus intactum eis conservat christiana religio, ita ut quoad effectus externos et civiles possint principes connubium uti nullum coram lege spectare, non autem in foro conscientiae et coram Deo. Odiosa proinde ipsis fieri nequit christiana religio, uti cum suis autumat adversarius.

183. Inst. 1° Falsum est consistere simul non posse duplicem supremam ac independentem potestatem circa idem objectum, dummodo unaquaeque illud attingat sub diverso respectu, ut patet relate ad festa, et bona ecclesiastica. 2° Falsum pariter est necessario oriri conflictationes inter utramque potestatem; nam si quae oriuntur, non ex legitimo usu, sed ex abusu potestatis proveniunt, tollique facile possunt. 3° Certe si *facto* attendamus, constat, uti ostendunt theologi Galli, principes per plura secula supremam hanc potestatem constanter ac pacifice exercuisse tanquam sibi propriam et originariam, non modo non obsistente, sed Ecclesia probante; si vero de seculis posterioribus sermo sit, Ecclesia quidem unice atque exclusive hac potestate usa est, sed ex tacito vel expresso principum consensu, qui pro sua erga Ecclesiam pietate eidem curam hanc dimiserunt, retento tamen sibi jure inalienabili. 4° His permoti rationibus haud pauci theologi exteri, ut Petrus Soto, Sanchez, Salmanticenses, Pirrhing, Selvaggius, aliique eandem sententiam amplexi sunt. Ergo.

184. Resp. Ad 1m *Neg.* Nam implicat posse unum idemque objectum in solidum possideri a duplici suprema ac independente auctoritate quamvis sub diverso respectu illud attingant. Si domum eandem duo domini possiderent, neutrius illa esset; et si alter vellet eam in oratorium convertere alter in theatrum, certe eam unusquisque sub diverso respectu ac fine attingeret, nihilominus neuter quod sibi proposuit, perficeret. Quod adjicitur de festis bonisque ecclesiasticis relinquendum est jansenianis ac synodo Pistoriensi, cujus in hanc rem prop.74. a Pio VI. proscripta est.

185. Ad 2^m, *Neg.* Ac primo miramur quomodo excidere auctori catholico potuerit Ecclesiam auctoritate sua posse quandoque abuti ; deinde reponimus non ex abusu tantummodo, sed etiam ex legitimo usu propriae auctoritatis, si qua daretur ex parte principum, conflictationes oriri. Fac : Princeps ob pacem familiarum irritum quoad vinculum efficit conjugium filiorum familias, Ecclesia ob conscientiae tranquillitatem ratum ejusmodi connubium habet. Utraque potestas legitime uteretur auctoritate sua, attamen conflictationes oriuntur. Idem dic de innumeris prope aliis similibus casibus. Facile autem eas tolli posse, adversarius *theoretice* supponit, at certum est *practice* arduam hanc rem plane esse, imo spectatis adjunctis praesentibus, impossibilem. Profecto si expendamus varias rationes hactenus a patronis doctrinae quam impugnamus propositas ad dissidia inter utramque potestatem componenda, quae partim absurdae, partim ineptae, partim denique Ecclesiae injuriosae sunt, intelligimus haud ita facile negotium hoc esse, uti adversarius supponit.

186. Ad 3^m, Vel *N.* vel *D.* Theologi Galli, quorum agmen ducit Launojus, id asseruerunt, *C.* ostenderunt *N.* Constat enim quovis tempore 1° Principum leges circa conjugia christianorum nullam vim obtinuisse nisi quatenus Ecclesia eas probavit suasque fecit; 2° Ecclesiam saepe easdem leges aut rejecisse aut correxisse et emendasse uti ostendit Benedictus XIV. *De synodo* lib. 9. capp. 11. et 12. pluribus adductis exemplis ; 3° Ecclesiam ab immemorabili solam, ad exclusionen principum, ipso adversario fatente, causas matrimoniales moderatam esse. Principes autem cessisse de jure suo pro sua in Ecclesiam pietate, pia cogitatio est, quae nullo documento fulcitur aut fulciri potest, imo publicis documentis contrarium posset ostendi ex tot improborum principum agendi ratione, quibus si persuasum fuisset se talibus juribus pollere, ea ad se revocassent ; 4° Demum certum esse, si principes inalienabilia ejusmodi jura habuissent, nunquam fuisse passuros, ut Tridentinum

potestatem circa impedimenta soli Ecclesiae tribueret prout fecit can. 4. et can. 12. circa causas matrimoniales, nec adeo enixe instituros fuisse penes concilium ut statueret impedimentum quod ipsi per se juxta Carrierium constituere potuissent.

187. Ad 4^{m}, *D*. Sub illis tamen coarctationibus seu limitibus quos adversarius practergressus est, nonnulli theologi exteri eam doctrinam adoptarunt et quidem immerito, *C*. absolute et jure merito *N*. Siquidem 1° plerique theologi incaute huic doctrinae adstipulati sunt illa aetate in qua non praevidebantur collisiones illae quae hac de re superiori seculo excitatae sunt; 2° illis item limitibus sententiam suam circumscripserunt, ut nihil ex ea in praxi pertimescendum esset, dum docuere, principes haud posse sua uti potestate nisi cum subjectione ac dependentia ab Ecclesia, uti Sanchez *De Matrim.* lib.7. dist. 1. num. 14., Kugler n. 1040. et seq., Salmanticenses c.11. n. 15. aliique passim; 3° nonnulli inficiati sunt jus istud proprium ac originarium principum esse, sed adventitium ex Ecclesiae concessione, uti Basil. Pontius *De Matrim.* lib. 6. cap. 11. Bernard. Baver *Theolog. univ. dogmat.* tom. 3. pag. 2005., Frejer *Matrim. ex instit. Christi* Pest 1835. pag. 44. Tournely *De Matr. quest.* 7. ar. 2. *concl.* 2. qui quamvis in *conclus.* 1. vindicet jus innatum principibus, in hac tamen statuit a multis jam seculis principes christianos aut nulla, aut saltem nonnisi approbante et concurrente Ecclesia, statuisse impedimenta sacramentum Matrimonii dirimentia, idque ad mentem Petri Soto *lect.* 4. *De Matrimonio*, qui et ipse recurrit *ad pietatem* Principum. 4° Hi omnes innitebantur falso principio, rejecto nunc ab ipso adversario, quod contractus *civilis* sit materia sacramenti Matrimonii. Cum igitur neque has limitationes agnoscat Carriere, neque illorum admittat principium, sequitur et illos excessisse, et illorum suffragio minime se tutari posse.

—

PROPOSITIO VI.

Causae Matrimoniales spectant ad judices ecclesiasticos et quidem causae OMNES *ad* SOLOS *ecclesiasticos judices spectant*

188. Prior propositionis pars de fide est ex can. 12. Tridentini; posterior certa est, uti ex dicendis patebit. Et hic praemonemus nomine *causarum matrimonialium* nos eas solas complecti, quae relationem habent ad Matrimonii vinculum seu ad sacramentum; quae enim extrinseca eidem sunt, de ipsis principes judicare poterunt. Hoc sensu statuimus causas *omnes* ad *solos* judices ecclesiasticos ad mentem Tridentini spectare; haec porro controversia est a praecedente de impedimentis dirimentibus plane distincta.

189. Sic vero adversus haereticos contra quos Tridentinum can. cit. statuit, priorem propositionis nostrae partem adstruimus. Matrimonium, ex demonstratis, sacramentum est, ita ut in christianorum conjugiis contractus a sacramento sejungi nequeat. Ergo ad Ecclesiam spectat causas matrimoniales cognoscere et judicare, perinde ac ceterorum sacramentorum.

190. Rursum: quamvis Matrimonium sacramentum non esset, tamen, ipsis fatentibus protestantibus, res sacra et conscientiae est a Deo ipso instituta atque a divinis legibus dependens; jam vero de his judicare utrum legitima, licita et honesta sint atque ad normam divinae legis peracta aut peragenda, spiritualis est potestatis ad id a Deo constitutae, nempe Ecclesiae, alioquin paci ac tranquillitati conscientiae haud prospiceretur.

191. Hoc ipsum demum confirmatur ex Christi, ac Apostoli agendi ratione, perpetuaque Ecclesiae praxi. Etenim Christus Matth. 19. de repudio ac divortio judicavit, secus ac fecerit respectu haereditatis de qua interpellatus fuerat, eamque ad magistratum politicum remisit, Luc. 12, 14. Sic etiam Apostolus 1. Cor. 7. de diversis causis matrimo-

nialibus judicavit de quibus eum Corinthii consuluerant. De praxi vero Ecclesiae tot documenta sunt, quot Rom. Pontificum existunt decreta canonumque sanctiones quovis seculo editae in causis matrimonialibus. Quoties proinde quaestiones aliquae motae sunt aut dubia hac de re excitata, toties fideles ad Ecclesiae pastores confugerunt ut dirimerentur, numquam vero ad causas has excutiendas principes aut seculares magistratus judices adsciverunt.

192. Quapropter vel ipsi lutherani recedentes paulatim a principio Lutheri, qui visus est causas matrimoniales civili magistratui adscribere, universum fere jus canonicum Pontificium uti normam illarum judicandarum adoptarunt, et ad forum ecclesiasticum eas revocarunt, ut constat de coetibus (Ecclesias vocant) Brunswicensi ac Luninburgensi, aliisque passim. Hinc Boehmerus in *Jur. ecclesiast. protestant.* tom. 2. tit. 2. §§. 25-27. scribere haud dubitavit: *Adeo causae matrimoniales ad consistoria nostra spectant, ut doctrina juris Pontificii universa de hac materia fere recepta sit . . . . ut nequidem magistratus secularis per modum praeventionis de iis cognoscere queat . . . Proinde quaestio principalis tamdiu suspendenda, donec de causa natalium in foro ecclesiastico fuerit cognitum.* Eadem ratione se gerunt anglicani. Sane vel ipsi ethnici naturae lumine ducti Matrimonium ut rem sacram habuerunt, et Pontificibus ac sacerdotibus eam judicandam dimiserunt, prout ostendit Cujaccius in suis *Paratitlis in libros quinquaginta digestorum* lib. 23. tit. 2. *De jure nuptiarum.*

193. Quod vero attinet ad alteram propositionis partem, ea ex priore necessario fluit. Etenim si matrimoniales causae ideo ad Ecclesiam spectant, quia Matrimonium sacramentum est et res sacra, cum haec ratio universalis sit et pro omnibus illis valeat, sequitur profecto causas omnes ejusmodi ad solos judices ecclesiasticos pertinere; hinc vel primum negandum, quod catholici profecto non faciunt, aut alterum concedendum.

194. Cum vero potissime catholici premantur auctori-

tate Tridentini quod anathema pronunciavit in eos qui negarent causas matrimoniales ad judices ecclesiasticos spectare, idcirco ut se ab anathemate subtraherent, eo se cum theologis aulicis supra refutatis receperunt, quod concilium non dixerit *omnes* causas ad *solos* judices ecclesiasticos spectare. Ast Pius VI. in *Epist.* quam sub forma Brevis dedit ad episcopum Motulensem ejusmodi effugium his verbis eripuit: *Ignotum nobis non est quosdam adesse, qui secularium Principum auctoritati plus nimio tribuentes et verba hujus canonis* (XII.) *captiose interpretantes, illud defendendum susceperunt, ut quoniam Tridentini Patres hac dicendi formula usi non fuerint: ad* SOLOS *judices ecclesiasticos, aut* OMNES *causas matrimoniales, potestatem reliquerunt judicibus laicis cognoscendi saltem causas matrimoniales, quae sunt meri facti. Sed scimus etiam hanc captiunculam, et fallax hoc cavillandi genus omni fundamento destitui. Verba enim Canonis ita generalia sunt, omnes ut causas comprehendant et complectantur; spiritus vero sive ratio legis adeo patet, ut nullum exceptioni aut limitationi locum relinquat.* Deinde pergit summus Pontifex ostendere, ut nos effecimus, rationem sacramenti ob quam causae matrimoniales ad Ecclesiam spectant, pro causis omnibus aeque militare. Cum proinde synodus Pistoriensis prop. 58. statuerit, *Sponsalia proprie dicta actum mere civilem continere, qui ad Matrimonium celebrandum disponit, eademque civilium legum praecepto subjacere. Quasi actus disponens ad sacramentum non subjaceat sub hac ratione juri Ecclesiae;* ab eodem Pio VI. damnata est uti *falsa, juris Ecclesiae quoad effectus etiam a sponsalibus vi canonicarum sanctionum profluentes laesiva, disciplinae ab Ecclesia constitutae derogans.*

195. Cum vero fundamenta contrariae doctrinae nonnisi duo sint, 1° scilicet distinctio inter contractum civilem et sacramentum, ita ut contractus civilis etiam quoad vinculum principum auctoritati subjaceat; 2° *captiuncula* illa, quae fundamento omni destituta declaratur a Pio VI.; ideo ab afferendis difficultatibus supersedemus, cum a no-

bis praeoccupatae fuerint in superioribus propositionibus dum ageremus adversus haereticos, apostatam De Dominis, Launojanosque theologos. Nunc vero, si paucos excipias, theologi omnes recedentes ab impuro illo fonte, saniorem doctrinam adoptant circa Ecclesiae potestatem in christianorum conjugia.

CAPUT IV.

DE MATRIMONIIS MIXTIS

196. Connubia mixta vocantur, quae inter catholicos et acatholicos contrahuntur. Acatholicos dicimus haereticos et schismaticos, qui ratione baptismi christianorum nomine censentur, quamvis extra unice veram catholicam Ecclesiam inveniantur.

197. Ejusmodi conjugia valida esse jam nemo est qui ambigat; prout omnes consentiunt ea illicita per se esse, ita ut sine gravi peccato absque Rom. Pontificis dispensatione iniri nequeant.

198. Pontifices vero numquam ejusmodi tribuunt dispensationem nisi iis in adjunctis, iisque sub conditionibus quibus consultum sit aeternae tum conjugum tum prolis saluti. Hae si fideliter serventur quin conjugia mixta officiant, non parum conferunt christianae seu catholicae religionis prosperitati et incremento. Hujus rei haud pauca exempla suppetunt tum in Anglia, tum in Provinciis Foederatis Americae, ubi ex horum conjugiorum celebratione catholica fides haud parum profecit.

199. Si autem praescriptae conditiones aut omittantur aut negligantur, pernicies religioni catholicae creatur, ut pariter exemplo constat illarum regionum in quibus aut praesulum ignavia aut illata vi non servantur. Acatholici in Germania et imperio Russiaco id animadvertentes pro furore quo aestuant in religionem catholicam matrimonia mixta assumpserunt ut medium idoneum ad protestantismum aut schisma propagandum, profligandumque catholicismum.

Hi majori qua possunt arte conjugia mixta promovere adnituntur, impedientes tamen quominus conditiones constitutae apponantur aut impleantur. Prius clanculum machinationibus et artibus id effecerunt, quae cum detectae fuerint, aut apertis mendaciis et fraudibus, aut vi, saevitie, insectationibus adnisi sunt sacerdotes cogere ad jungendas benedicendasque has nuptias, omissis conditionibus. Haec nota sunt ex publicis documentis a Sancta Sede vulgatis.

200. Eo usque progressa gubernia acatholica sunt, ut jusserint episcopos parochis sibi subjectis demandare, ut nulla interposita promissione de prole instituenda in religione catholica, aut de provehenda conversione conjugis haeretici, benedicerent nuptiis mixtis, nec ullo modo auderent denegare *absolutionem sacramentalem* parti catholicae, quae detrectaret se subjicere conditionibus a Rom. Pontificibus praescriptis. Quamvis autem Pius VIII. in nonnullis derogaverit antiquae praxi, cum tamen tum in *Brevi* tum in instructione illi adnexa substantiales conditiones retinuerit, declaratum est illas conditiones adversari legibus civilibus, nec servari posse. Nonnulli praesules in Regno Borussico ab initio partim animo fracti, partim fraudibus decepti, praesertim in clanculario conventu Berolini habito die 19. Junii 1834. ad tempus iniquis illis jussionibus obtemperarunt. Quatuor hi erant episcopi, quorum tres, scilicet Trevirensis, Monasteriensis, Paderbornensis palynodiam cecinerunt; quartus archiepiscopus nempe Coloniensis comes de Spiegel velut instrumentum gubernio se praebuit ad iniquas illas molitiones perficiendas. Hoc vita functo, novus inauguratus archiepiscopus Coloniensis Drost, et archiepiscopus Posnaniensis Dunin nullis fracti difficultatibus aut fraudibus decepti sese opposuerunt murum aeneum pro domo Israel, sed ambo e sedibus suis depulsi sunt, prout contigit parochis qui Deo magis quam hominibus obedire maluerunt. Hic perseveravit rerum status usque ad obitum Guillelmi III. neque res compositae fuerunt cum Ecclesia Romana nisi sub ejus successore.

201. Ex compendiosa hac gestorum narratione intelligimus controversiam in eo versari; 1° utrum conjugia mixta licite absque Rom. Pontificis dispensatione iniri possint; 2° utrum licite catholici sacerdotes, neglectis conditionibus a s.Sede praescriptis, possint benedictione aliove ritu cohonestare nuptias mixtas; 3° utrum possint acatholici principes cogere sacerdotes catholicos ad illas nuptias jungendas, non servatis eisdem conditionibus. Tria porro haec sunt quae excutienda suscipimus.

PROPOSITIO I.

Conjugia inter catholicos et acatholicos regulariter illicita sunt, utpote graviter improbata jure naturali et divino, atque jure ecclesiastico penitus interdicta

202. Propositio certa est et omnium Doctorum calculo probata. Duo exclusimus per vocem *regulariter*, tum obsoletam illorum sententiam qui contendebant ejusmodi conjugia esse prorsus invalida, tum illorum doctrinam, qui autumabant ita eadem illicita esse, ut nullo in casu legitime iniri possint.

203. Porro mixta haec connubia esse jure naturali *improbata*, plane evincitur ex perversionis periculo quod instat conjugi et proli. Ac primo quidem conjugi catholico imminere perversionis periculum patefacit perversa in malum pronitas, qua fit ut longe facilius alliciatur ad blandam reformationem amplectendam, quae consistit in immunitate ab Ecclesiae legibus, imo et a lege divina, cujus interpretatio subest uniuscujusque spiritui privato, et in libertate fidei et morum, quam ipse ad religionem catholicam conjugem adducat. Cum enim reformatio opus hominum sit, hi talem excogitarunt ut cum ea cupiditates omnes facile consistere possent. Patefacit praeterea odium quo acatholici in catholicam religionem feruntur; jam enim soli fere in mundo sunt penes quos persecutio ac saevitiae vigeant religionis causa, cum error nequeat pacifice verita-

tem pati. Patefacit inconsultus qui nunc penes acatholicos proselytismi fervor viget, non ad lucrandas Christo animas, sed ad eas perdendas, cum ex altera parte fateantur posse quempiam in catholica religione salvari. Patefacit multiplex ars seu machinatio qua illi utuntur ad seductionem quae complectatur omne medium, sive bonum sive malum sit, dummodo finis obtineatur seductionis.

204. Cum vero haereseos et schismatis eadem semper indoles fuerit, nil mirum si haec ipsa semper Ecclesiae patres ad dissuadenda conjugia cum haereticis et schismaticis attulerint, quorum testimonia fuse profert Nic. Serarius in op. *De catholicorum cum haereticis Matrimoniis.*

205. Sed instat praeterea perversionis periculum prolitum ex conversatione et exemplo parentum, tum ex eorum insinuatione et minis, tum denique ex institutione domestica et publica, praesertim illis in regionibus penes quas iniquae vigent leges ut omnes debeant usque ad an. 14. sectari religionem patris, aut tradi debeant ludimagistris protestantibus a quibus tenera illorum aetas inficitur.

206. Improbatas vero esse has mixtas nuptias a jure divino gravissimae illae prohibitiones suadent divinitus factae Hebraeis de non jungendis nuptiis cum infidelibus, quia infidelis, ut legitur Deut. 7, 3. *seducet filium tuum;* et ex monito Apostoli in ep. ad Titum 3, 10. *Haereticum hominem devita.* Ratio porro seductionis eadem viget tum ex parte infidelium, tum ex parte haereticorum, et schismaticorum, et hac de causa vitandi sunt; si vitandi, quomodo misceri cum illis connubia poterunt? Atque hinc est, quod idem Apostolus 1. Cor. 7, 39. constituit, scribens: *Cui vult nubat, tantum in Domino,* scilicet in sola Christi Ecclesia, quod certe non servat qui cum acatholico nuptiali foedere jungitur.

207. Vetita haec demum conjugia jure ecclesiastico esse abunde constat ex unanimi utriusque Ecclesiae patrum consensu et conciliorum sanctionibus. Ex his nobis satis sit canonem 14. adducere conc. oecumenici Chalcedonensis:

Neque copulari debet nuptura haeretico aut judaeo vel pagano nisi forte promittat se ad orthodoxam fidem persona orthodoxae copulanda transferre. Idem sanxerat conc. Laodicenum can. 13. ac deinceps insequentia concilia. Has canonicas sanctiones confirmarunt Rom. Pontifices, et executioni earum invigilarunt a Leone M. usque ad Gregorium XVI. Nullum proinde dubium superest de veritate enunciatae propositionis quoad omnes suas partes.

DIFFICULTATES

208. Obj. 1° Quae ex jure naturali proferuntur, si presse nimium urgeantur plus efficerent quam catholici contendunt, nempe mixta foedera nuptialia absolute ac in se illicita prorsus quocumque in casu esse. 2° Mala porro quae ex illis oriri possent, uti experientia docet, vel non eveniunt, vel facile averti possunt. 3° Constat enim heterodoxos ut plurimum indifferentes esse in religionis negotio. 4° Quae vero ex jure divino allata sunt, sola connubia cum infidelibus afficiunt. 5° Sanctiones demum canonicae, praeterquam quod pleraeque particulares sunt et prohibentes nuptias cum infidelibus, mutationi obnoxiae sunt; et contraria consuetudine abrogatae. 6° Sane nunc Rom. Pontifices annuunt, ut praetermissa promissione ex parte acatholici de profitenda orthodoxa fide, iniri haec possint conjugia. Ergo.

209. Resp. Ad 1m, *Neg.* Utrumque enim componi potest, tum periculum grave perversionis et aeterni interitus et remotio periculi cum quis, gravi interveniente causa ac legitima auctoritate, ejusmodi init nuptias. Si enim omnes cautelas adhibeat quibus periculum ex proximo fiat remotum qui his conjugiis unitur, poterit felicem exitum praestolari, ut patet tum exemplo Esther, tum aliorum, qui in his casibus versati sunt; prout fieri posse in ipsis conjugiis fidelium cum infidelibus uterque Apostolus Petrus et Paulus adnotarunt.

210. Ad 2m, *Non semper*, *C. ut plurimum N.* Profecto

si semper ejusmodi reperiretur periculum imo et perversio sequeretur, nemo inficias iret absolute vetita esse talia connubia; attamen et illud negari nequit ut plurimum illud inesse, nec paucas exinde oriri perversiones. Prudentis igitur consilii est adjuncta expendere omnia, ut quis illud vitet, ne se aeternum perdat. Firmum enim ratumque est fidei dogma: *Extra Ecclesiam nulla salus.*

211. Ad 3^m, *D.* Acatholici indifferentes sunt in negotio *religionis*, *Tr.* vel *C.* circa propriam *sectam* in ordine ad religionem catholicam *N.* Primum libenter damus, cum reipsa quicumque teneatur error, imo socinianismus, rationalismus, deimus, hegelismus, straussismus seu negatio ipsius Dei, perinde sit, nec quispiam hac de causa molestiam sustineat penes protestantes. Ast si quis fiat catholicus, vel in suspicionem veniat de conversione ad catholicam veritatem indifferentia illa vertitur illico in furorem. Odio enim habent veritatem. Hinc spectaculum illud jugiter ob oculos nostros obversatur, ut dum protestantes indifferentes se ad omnes errores praebent, machinationes omnes moveant ad pervertendos catholicos, nec proselytismum dedignentur. Sunt itaque tolerantes erroris, intolerantes veritatis.

212. Ad 4^m, *D.* Aliquot, *C.* omnia *N.* Quae enim attulimus ex Apostolo, directe de haereticis agunt; quod si ea quae ex V. T. adducta sunt de infidelibus loquuntur ob rationis paritatem ad rem nostram quoque spectant. Siquidem ratio illius prohibitionis est seductio partis fidelis quae ei imminet ex conjunctione cum infideli; jam vero eadem seductio imminet catholico qui jungitur connubio cum haeretico aut schismatico. Parum vero refert, imo nihil quod quis aeternum pereat sive ob infidelitatem, sive ob haeresim, sive ob schisma. Ad summum diversa eidem obtinget mansio apud inferos.

213. Ad 5^m, *Neg.* quoad primam partem; quoad alteram in qua dicitur leges Ecclesiae obnoxias mutationi esse, *D.* interveniente auctoritate legitima, *C.* sine illa *N.*

Quamvis enim nonnullae sanctiones particulares sint, et afficiant conjugia cum infidelibus, plures tamen generales sunt ac haereticos et schismaticos attingunt, ut patet tum ex adducto canone Chalcedonensi, tum ex innumeris prope Rom. Pontificum constitutionibus quae vim habent pro universa Ecclesia. Sic etiam patres de haereticis et schismaticis expresse loquuntur; satis hic sit verba describere s. Augustini, qui in *Epist.* 23. n. 5. agens de conjugiis catholicorum cum donatistis haec habet: *Nonne ingemiscimus, quod vir et uxor, ut fideliter conjungant corpora sua, jurant sibi plerumque per Christum, et ipsius corpus Christi diversa communione dilaniant? Hoc tantum scandalum, tantus diaboli triumphus, tanta pernicies animarum ..., si sublata de medio in his regionibus fuerit, quis explicet verbis, quam tibi palmam praeparet Dominus?*

214. Verissimum autem est ejusmodi sanctiones interdum mutationibus subjici, sed interveniente tantum legitima auctoritate, alioquin ecquis dubitet totidem fore illarum violationes? Cum vero heic agatur de sanctionibus pro universa Ecclesia constitutis, unica legitima auctoritas non est nisi Romani Pontificis. Frustra igitur gubernium Borussicum non ita pridem obtendit nonnullorum sacerdotum aut ignorantiam aut ignaviam, ut nescio quam praescriptionem fundaret.

215. Quod si Rom. Pontifices adamussim non urgent in praesentia in permittendis his mixtis nuptiis conditiones seu clausulas praescriptas, iniquitati temporum tribui id debet, nec nisi aegre majorem indulgentiam exhibent. Testis horum sit Benedictus XIV. qui cum asseruisset se nonnulla dissimulare circa dispensationes in Matrimoniis mixtis, subdit: *Quod autem nunc facimus, attestamur tibi ad pedes Crucifixi, id unice Nos facere; ut sanctae religioni nostrae majora damna evitentur.* Eadem verba usurpat Pius VI. in *Rescripto* ad Card. de Franckenberg.

PROPOSITIO II.

Nonnisi Rom. Pontificis dispensatione licite iniri possunt conjugia mixta; graviter proinde peccant sacerdotes catholici, qui absque Pontificia dispensatione, nec servatis conditionibus ab eo praescriptis, ejusmodi conjugia praesentia sua, benedictione, aliove ritu sacro cohonestant

216. Propositio certa est perinde ac insequens ut constat ex dictis. Tres complectitur partes 1° illicitas esse has nuptias sine legitima dispensatione initas; 2° licite celebrari eas non posse sine dispensatione Rom. Pontificis, nec servatis conditionibus ab eo praescriptis; 3° adeoque reos fieri sacerdotes et parochos coram Deo, qui sine illis mixtas nuptias jungerent.

217. Sic porro primam partem adstruimus: Ex praemissis ideo mixta connubia illicita sunt, quod utroque jure naturali et divino, ratione periculi perversionis improbentur, et jure ecclesiastico interdicantur. Si igitur per conditiones ab Ecclesia praescriptas periculum illud amoveatur, supremusque Ecclesiae Pontifex a lege ecclesiastica dispenset, plane consequitur licite eadem conjugia celebrari posse.

218. Sane quamvis Hebraeorum connubia cum infidelibus utroque jure improbata fuerint, attamen haud pauca reperiuntur exempla piorum virorum aut mulierum jungentium connubia sine reprehensione cum infidelibus e. g. Esther cum Assuero, Booz cum Ruth Moabitide, Salomonis cum alienigenis, qui nisi passus esset seduci cor suum, in reprehensionem haud incurrisset. Sic nec desunt exempla de mixtis conjugiis in religione christiana catholicorum cum infidelibus aut haereticis, ex. gr. s. Monicae cum Patritio ethnico, Hingundes catholicae cum Hermenegildo adhuc ariano; Hingundes pariter cum Reccaredo ariano; Sigeberti et Chilperici Francorum regum, qui matrimonio copulati sunt cum Brunechilde et Galsuintha arianis. Nec semel Romani Pontifices in ejusmodi conjugiis dispensa-

runt gravibus permoti causis, uti Clemens VIII., Urbanus VIII. aliique passim in Germania, Anglia, Hollandia aut per se, aut facultate ad id specialiter episcopis attributa. Nec unquam quispiam aliquem ex tot Pontificibus accusare ausus est quasi fines potestatis suae excesserint.

219. Non posse autem, prout secundo constituimus, absque praevia Rom. Pontificis dispensatione mixta celebrari connubia, obvium est. Canonicae siquidem sanctiones illa interdicentes vel ab oecumenicis conciliis, vel a Rom. Pontificibus, vel a synodis particularibus ab universa Ecclesia probatis latae sunt; nulli igitur qui suprema in universam Ecclesiam potestate non gaudeat licet ab illis dispensare. Nihil enim potest inferior in leges a superiore auctoritate constitutas, ut in ipso politico regimine contingit. Cum is vero non alius sit quam Rom. Pontifex, sequitur licite haud posse sine ejus facultate in his conjugiis dispensari. Quod et factum ipsum confirmat. Nam quoties aut principes pro se, aut episcopi pro subditis suis ejusmodi dispensationem efflagitarunt, toties ad summum Pontificem confugerunt.

220. Idem dic de servandis conditionibus a Pontifice Romano praescriptis ad licite haec conjugia celebranda. Etenim supremi Ecclesiae capitis est spirituali filiorum suorum bono prospicere, cavere item ne ex ipsorum indulgentia detrimentum capiant, sibique extremam perniciem consciscant ex perversionis periculo; adeoque ne in destructionem utatur ea potestate, quae sibi in aedificationem tantum divinitus concessa est, debet illas conditiones dispensationi apponere quibus amoliri periculum possit. Hae proinde nullo unquam in casu negligi possunt aut praetermitti.

221. Exinde profluit quod tertio loco positum est, gravissimi scilicet criminis eos reos fieri, qui sine praevia dispensatione, neglectisque conditionibus appositis, ejusmodi mixta connubia jungerent, benedicerent, praesentia sua, et aliquo sacro ritu ea cohonestarent. Transgrederentur enim

in re gravi Ecclesiae leges, rei gravissimi scandali efficerentur, cooperarentur spirituali animarum ruinae. Quae profecto absque gravi piaculo fieri nequeunt.

DIFFICULTATES

222. I. Obj. advers. 1^{m}, part. 1° Nequit Rom. Pontifex dispensare in Matrimoniis mixtis ob grave perversionis periculum illis inhaerens, prout experientia ipsa docet. 2° Hac de causa legimus 3. Reg. 11, 12. deceptum cor Salomonis ut sequeretur deos alienos; haec porro eadem ratio, immo major viget in conjugiis cum haereticis. 3° Hoc ipsum adstruitur ex eo quod ibi agatur de lege morali a qua nulla dari dispensatio potest; 4° agatur de profanatione sacramenti cui cooperari nequit sive sacerdos in illorum sententia quod ipse sit minister, neque possunt contrahentes in illorum sententia quod ipsi ministri sacramenti sint; 5° agatur de communicatione in divinis cum excommunicatis. 6° Si proinde Pontifices visi sunt dispensasse, reipsa dicendum potius est eos tolerasse, non autem probasse conjugia isthaec a quibus semper abhorruerunt. Ergo.

223. Resp. Ad 1^{m}, *D.* Si ita inhaereat hoc periculum ut nulla ratione amoveri possit, *C.* Si ejusmodi sit ut possit amoveri *N.* Haud dissimulamus, imo fatemur et contendimus perversionis periculum in his conjugiis reperiri. Attamen et illud asserimus, adhibitis idoneis mediis, ipsum averti posse. Quoniam vero adversarii nos provocant ad experientiam, dicimus ex ea patere pios sanctosque viros ac mulieres qui sive cum infidelibus sive cum acatholicis juncti conjugio sunt, non solum ullum detrimentum passos non esse, sed lucratos Deo esse animas conjugum suorum. Qui proinde naufragium fecerunt sibi imputare debent, aut quia appositas conditiones non servaverunt, aut quia infirmi in fide fuerunt, nec solidae pietatis, aut quia pravo fine nuptias cum acatholicis inierunt, non autem ducti gloriae Dei, aut publicae utilitatis, ac pacis amore.

224. Ad 2^{m}, *D.* Ex propria ignavia, *C.* ex perversione

inevitabili *N*. Alioquin nemo eam effugisset, quod ex dictis falsum est. Si igitur Salomon ruinam passus est, haec ex nimia ejus in uxores suas vitiosaque dilectione et conniventia repetenda est, qua factum est ut emollitum cor ejus foeminae moderarentur.

225. Ad 3^m^, *D*. Si lex moralis vetet aliquid intrinsece malum, *C*. si vetet quod absolute tale non sit *N*. Ejusmodi porro sunt ex dictis mixta conjugia.

226. Ad 4^m^, *Neg*. semper sacramenti profanationem in conjugiis mixtis intervenire, sive minister dicatur sacerdos, sive dicantur contrahentes. Etenim si sacerdos sit, poterit administrare sacramentum publice ac legitime petentibus, ut in casu nostro, obtenta dispensatione. Si contrahentes ministri sint, non peccat catholicus sive dando sive suscipiendo sacramentum; notum enim est, si justa causa intercedat, fieri id licite posse, cum alterius peccatum non velit, sed patiatur, cum a sola haeretici malitia illud patretur.

227. Ad 5^m^, *D*. Agitur de communicatione in divinis cum excommunicato cum legitima dispensatione, *C*. sine ea *N*. Haec communicatio cum haereticis et excommunicatis lege tantum ecclesiastica vetita est; si proinde Rom. Pontifex dispenset circa conjugium, hoc ipso dispensat a lege de non communicando cum excommunicatis.

228. Ad 6^m^, *Neg*. Nam cum Rom. Pontifices dispensant, conjugem catholicum tutum in conscientia coram Deo reddere intendunt, alioquin supervacanea foret dispensatio. Quamvis porro verissimum sit aegre illos id facere, et quoad possunt mixta conjugia impedire satagant, si tamen bonum religionis et animarum contrarium postulet, vere dispensant, ita ut innoxius sit, qui talia init conjugia.

229. II. Obj. Adversus reliquas partes. 1° Parochus prae episcopo ac Rom. Pontifice nosse potest quid in casibus particularibus tum contrahentium tum reipublicae bono melius conferat; 2° Saltem poterunt episcopi hanc dispensationem, cum opus fuerit, tribuere; 3° eo magis quod

olim ita obtinuerit; nec 4° contraria consuetudine abrogata censeri possit lex id fieri permittens, prout non pauci auctores docent; 5° si praesertim impediantur cum s. Sede communicare.

230. Resp. Ad 1^m^, *D.* Si praeter cognitionem opus non esset legitima auctoritate, *C.* si haec necessaria sit *N.* Cum enim agatur de lege ab universali Ecclesia constituta, non sufficit privata notitia rerum status, ut ei licite a quopiam derogari queat; sed insuper, uti ostendimus, requiritur legitima auctoritas qua id praestari possit, haec autem in solo Rom. Pontifice residet.

231. Ad 2^m^, *Neg.* Ob modo adductam rationem.

232. Ad 3^m^, *Neg. conseq.* Hic enim agitur de jure quod nunc obtinet, quodque hanc facultatem episcopis denegat. Hinc Pius VII. ad episcopos Gallos eam enixe petentes rescripsit: *Apostolica Sedes aegre admodum multaque cum cautione ad praefatum periculum* (perversionis) *quoad fieri posset removendum, nec nisi gravi aliqua intercedente causa, eaque fere publica, licentiam hanc consuevit impertiri. Episcopis vero; licet instantissime postulantibus, eandem licentiam dare, in Europa praesertim, nunquam concessit.*

233. Ad 4^m^, *Neg.* Duabus siquidem constitutionibus quarum altera incipit: *Magnae Nobis;* altera: *Ad tuas manus* Benedictus XIV. doctrinam illam improbat, negatque ejusmodi consuetudinem viguisse. Priore constitutione Summus Pontifex rumorem quendam per Poloniam grassantem, quod Sedes Apostolica conjugia mixta indulserit, acriter impugnat, ac *nonnisi per injuriam et intolerabilem calumniam excogitatum atque disseminatum* affirmat. Testatur praeterea antiquam Apostolicae Sedis disciplinam ac regulam, qua talia conjugia semper reprobaverat, ad sua usque tempora constanter servatam, tunc quoque integram vigere et religiose custodiri. Altera vera constitutione declarat nullam ac irritam insuper esse dispensationem, si qua detur ab episcopis, super aliquo impedimento in his ipsis conjugiis antequam contrahantur.

234. Ad 5^m^, *Neg.* Sed potius episcopus passive se habere debet, ne ansa tribuatur acatholicis magis Ecclesiam opprimendi.

PROPOSITIO III.

Non possunt acatholici, quin omnia laedant aequitatis jura, cogere sacerdotes catholicos ad honestandas benedictione aliove ritu sacro nuptias mixtas, quae, neglectis canonicis sanctionibus, contrahantur

235. Quo clarior firmiorque evadat propositio, haec rata habenda sunt.

236. 1° Firmissimum est religionis nostrae dogma culpabiliter extra Ecclesiam catholicam degentibus nullam posse obtingere salutem.

237. 2° Ecclesiae pastoribus id munus incumbit, ut satagant omnes sive infideles sive haereticos sive schismaticos ad unice veram Ecclesiam catholicam adducere, et modis omnibus impedire quominus catholici ab ea abducantur; cum agatur de negotio omnium maximo.

238. 3° Proditores ac aeternae animarum perditionis reos se constituunt Ecclesiae praesides ac ministri, si duplex recensitum munus negligant quantum in se est.

239. 4° Canonicae leges quae a remotissima antiquitate hac super re sancitae sunt, omnes ad duplicem illum finem obtinendum collineant.

240. 5° Rom. Pontifices utpote harum legum supremi custodes ac vindices nullo non tempore earum executioni invigilarunt, ne cujusquam aeterna salus in discrimen adduceretur, ita ut semper exhorruerint, imo vero damnaverint mixtas nuptias illas in quibus canonicae sanctiones neglectae fuissent.

241. 6° In his Pius VIII. etsi iniquis temporum conditionibus aliquantulum cedere visus sit, atque ut loquitur Gregorius XVI. in allocutione habita die 10. Decemb. 1837. *Suam eo usque protulerit indulgentiam, ut ipsa verissime dici*

queat illos attigisse limites, quos praetergredi nefas omnino sit, legibus tamen essentialibus prorsus inhaesit. Constituit videlicet 1° ut mulier catholica praesertim cum viro acatholico nuptura *diligenter* ab episcopo vel a parocho edoceatur quae circa ejusmodi nuptias ecclesiasticorum canonum sententia sit, *serioque* iterum atque iterum admoneatur de gravi scelere, quod admittet, si eos violare praesumat; tum ut agnoscat sese in filios, quos a Deo expectat, acturam crudeliter, si in iis, quas contrahit, nuptiis, illorum institutionem viri acatholici arbitrio esse permittendam intelligat. Ad haec 2° decrevit, quod si posthabitis hisce monitis, mulier illicitas nuptias inire velit, *abstinere debeat catholicus pastor* non solum a nuptiis, quae deinde fient, *sacro quocumque ritu honestandis, sed etiam a quovis actu, quo approbare illas videatur*, atque adeo permittit eam assistentiam tantum, quam *passivam* vocat. Declarat demum ad querelis omnibus aditum praecludendum veras ac ratas, nempe validas, nuptias mixtas, quae a dato Brevi celebrari contigerit, non servata forma a Tridentino praescripta, si nullum tamen dirimens impedimentum obstet, in dioecesibus Coloniensi, Trevirensi, Paderbornensi et Monasteriensi.

242. 7° Cum Gubernium Borussicum accepisset hoc Breve quod per episcopos expetierat, prius per biennium occultavit, deinde secreta conventione Berolini habita, cautiones omnes a Pio VIII. praestitutas eludere adnisum est; demum deposita persona episcopos et sacerdotes reluctantes omni saevitia adhibita, ut verificaret protestantes *tolerantes* esse, adegit ut conjugia mixta, posthabitis cautionibus illis, benedictione aliisque ritibus cohonestarent. Dira exinde orta persecutio in Ecclesiam, quae usque ad obitum defuncti regis acrior in dies facta est spoliatione, exilio, carceribus, episcopos, parochos aliosve sacerdotes mulctans, qui Deo magis quam hominibus obedire voluerunt.

243. Quibus praemissis, sic jam evincimus veritatem assertae theseos. Jura omnia aequitatis postulant, ut nemo

quavis ratione ea compellatur agere, quae fidei quam profitetur, quae conscientiae reluctantis sensui, quae jussis auctoritatis legitimae adversentur, quaeque hostibus Ecclesiae subsidio essent ad eam penitus destruendam. Atqui ita se gerunt qui cogere adnituntur pastores catholicos ad nuptias mixtas benedictione aliove ritu sacro, neglectis canonicis sanctionibus, cohonestandas. Ergo.

244. Major hujus argumenti propositio sua ipsa evidentia fulget. Nam haec ipsa enumerata motiva urgebant christianae religionis apologetae penes principes paganos, ut evincerent eos inique saevire in christianos dum eos cogerent ad litandum falsis diis. Haec obtendebant, licet immerito, primi haeretici protestantes dum principes catholici ad Ecclesiae obedientiam eos revocare satagebant; haec denique ipsa urgerent haeretici protestantes hodierni, si quid ejusmodi adversus eos molirentur catholici principes.

245. Porro non minus luculenta est *minor* propositio quoad omnes suas partes. Etenim fides docet, extra Ecclesiam nullam esse salutem; qui proinde coguntur mixta cohonestare conjugia sine conditionibus praescriptis, coguntur hoc ipso cooperari damnationi tum conjugum tum prolis, Ecclesiae destructioni, haeresis amplificationi; quae infanda sunt omnia. Cumque id praestare nequeant catholici sacerdotes nisi obluctante conscientia, patet eos cogi contra propriam conscientiam agere, peccato gravissimo se inquinare, adeoque se pariter aeternae damnationi committere. Idem dic de infractione legum a legitima auctoritate, Ecclesia scilicet, constitutarum, quae id absolute prohibent sub interminatione peccati et quidem gravis. Demum eosdem sacerdotes cogi ut sint subsidio Ecclesiae hostibus, haereticis nempe et schismaticis, ad Ecclesiae destructionem tum constat per se, tum ex destinato eorumdem consilio in illis legibus condendis. Ecquis enim alius finis praestitutus est legibus illis iniquis, quibus jubetur natos omnes ex conjugiis mixtis institui debere in religione dominante, nisi ut tanquam ferus de silva depascatur vineam quam Dei dextera plan-

tavit? Nisi ut crescat et augeatur Satanae regnum, nempe acatholica secta? Hoc etiam clarius patefit ex legibus illis quibus praescribitur, ut foeminae educentur in religione matris, masculi in religione patris; si enim veritatis amore et animarum salutis ducuntur in his legibus ferendis qui eas condunt, cur se adeo crudeles exhibent circa feminarum animas, ut eas patiantur extra veritatis ac salutis viam institui? Numquid aeque Deo et Christo Jesu pretiosae non sunt animae foeminarum ac virorum? Sed vera ratio est, quod nihili isti faciant sive religionem sive vitam aeternam, et solus politicus rerum status ipsis cordi sit cui veritatem et aeternam subditorum salutem immolant. Luctuosa experientia eorum quae penes acatholicos contingunt, quod hactenus diximus, mirifice confirmat. Siquidem omni vexatione catholicos torquent, templis spoliant, praemia et honores apostatis tribuunt. Et hi vellent ut suo huic perverso fini sacerdotes inservirent, et hi profitentur tolerantismum! Ejusmodi tolerantismum haereticis et schismaticis dimittimus; teterrimus ejusmodi tolerantismus jam a politioribus gentibus exulavit, nec persecutionis nomen insonat nisi penes barbaros, qui tamen plenis buccis suam efferunt civilem culturam. Constat igitur quod ostendendum proposuimus circa iniquam agendi rationem eorum, qui sacerdotes cogere connituntur ad honestandas nuptias mixtas, neglectis imo proculcatis canonicis sanctionibus.

DIFFICULTATES

246. I. Obj. 1° Leges patriae ab omnibus servari debent, reusque efficitur qui eas violat; tales vero sunt qui conjugia mixta, omissis cautionibus, honestare recusant. 2° Nulla exterior potestas, cujusmodi est Pontificia, jus habet se immiscendi sine *placito regio* in administratione cujusvis regni. 3° Conditiones seu cautiones quas catholici exigunt adversantur *tolerantiae*, conscientiae libertati, regni quieti, paci familiarum; 4° jure propterea principes acatholici sub poenarum interminatione eas servari vetant

insectanturque inobedientes; 5° siquidem illorum est publico bono prospicere. 6° Falsum autem omnino est principes acatholicos in his legibus constituendis odio permoveri catholicae religionis, cujus se potius protectores illi exhibent, aut sectae amplificandae causa, ut eos calumniantur catholici. Ergo.

247. Resp. Ad 1^m^, *D*. Si justae sint, *C*. si aperte iniquae *N*. Tales porro sunt, uti ostendimus, leges ab acatholicis constitutae circa conjugia mixta, quippe quae adversentur religioni, legi divinae, naturali et ecclesiasticae. Eadem ratione potuissent imperatores ethnici, ariani, iconoclastae urgere christianos aut catholicos ad profitendum ethnicismum, arianismum, aut iconodastismum sub praetextu legum patriarum. In his casibus respondendum est quod post Apostolos tot martyres responderunt: *Oportet obedire Deo magis quam hominibus.*

248. Ad 2^m^, *D*. Si Pontificia potestas externa dici aut esse posset respectu catholicorum, et sanctiones canonicae a solis Rom. Pontificibus constitutae essent, *C*. secus *N*. Ecquis autem dicat supremi pastoris a Christo constituti in universum gregem suum potestatem externam, dum prospicit spirituali animarum saluti? Nonne Christus Petro ejusque legitimis successoribus dixit: *Pasce agnos meos ... pasce oves meas* ubicumque fuerint? Alioquin sine *placito imperiali* non potuissent anteactis seculis Pontifices religionem christianam disseminare. Novitium hoc est inventum a regalistis excogitatum. Ceterum sanctiones canonicae, de quibus agimus, a conciliis iisque oecumenicis constitutae sunt, quare Rom. Pontifices custodes et vindices earum se praebent.

249. Ad 3^m^, *D*. Adversantur conditiones illae *tolerantiae religiosae*, seu professioni erroris et veritatis, falsae ac verae religionis, *C*. *tolerantiae politicae* seu *civili N*. Tolerantia religiosa est negatio omnis religionis, Deo injuriosa et absurda, quam possunt quidem, si velint, protestantes profiteri; ast nequeunt catholici, qui fide tenent Eccle-

siam catholicam unice veram religionem esse adeoque extra eam nullam dari salutem. Non adversantur autem tolerantiae politicae et civili, cum pacifice inter se vivere possint. Quod si hae conditiones illis non arrident, poterunt a mixtis nuptiis abstinere; si igitur volentes scientesque se protestantes illis cautionibus subjiciunt, tenentur illas servare.

250. Ad 4^{m}, *Neg.* Sub quovis siquidem respectu reitas et perturbationis causa non in sacerdotes catholicos parere detrectantes iniquis legibus, sed in principes acatholicos, qui eas tulerunt, refundi debebunt. Etenim ipsi cum primum provincias catholicorum occuparunt solemni pacto imo et jurejurando se obstrinxerunt ad nihil innovandum circa religionem ac disciplinam quae prius obtinebant, deinde vero pacta omnia pessumdantes coeperunt prius indirecte, postea vero directe ea tentare ac moliri, quae in perniciem ejusdem religionis cederent; leges de quibus agimus statuerunt, quibus salva conscientia sacerdotes catholici obtemperare non poterant. Executioni eas saevitiis omnimodis mandarunt.

251. Ad 5^{m}, *D.* Per media honesta, *C.* per media iniqua *N.* His enim mediis non publico bono prospiciunt, sed publicum bonum perturbant. Subditi catholici iisdem coram lege juribus frui debent, quibus fruuntur acatholici, jam vero isti non impediuntur ab exercitiis propriae sectae, prout ipsis lubet, consectandis, adeoque neque catholici impediri debent in exercitiis religionis quam profitentur.

252. Ad 6^{m}, *D.* Si verbis fides adhibeatur, *C.* si facta attendantur *N.* Facta altius verbis clamant. Si igitur his constiterit propensio manifesta ad eversionem religionis catholicae; si haec jam ex parte, in pluribus scilicet regionibus, jam obtigerit; si necessario hic finis veluti consectarium ex praemissis descenderit, profecto protestationes omnes inanes apparent. Qui ita se gerunt, ita se exhibent catholicae Ecclesiae protectores uti lupi qui gregem protegunt.

253. II. Obj. Leges Principum acatholicorum hac super re aequissimae sunt; siquidem 1° innituntur paritate perfecta, quae intercedere debet inter cujusvis *confessionis* asseclas; alioquin potior conditio esset catholicorum, quam acatholicorum, qui ejusmodi *cautiones* in conjugiis mixtis non exigunt. 2° Innituntur patrocinio quod acatholici *confessionis dominantis* suscipere debent; si enim permitterentur catholicis conditiones quas exposcunt a contrahentibus de universa prole in catholica religione instituenda, pedetentim destrueretur *confessio acatholica*, cui abolendae reipsa catholici adlaborant per *tacitam* hanc quam vocant, *reformationem*. 3° Innituntur ipsis catholicorum principiis; nam ideo contendunt catholici praeviam exigendam esse in conjugiis mixtis sponsionem de institutione sobolis totius in religione catholica, ut Dei populus augeatur; jam vero hoc ipsum urgent ministri acatholici pro augmento religionis evangelicae. 4° Quapropter poterunt quidem catholici, prout leges permittunt, adhortari sponsos ut sobolem universam in religione catholica instituant, at nequeunt contra legum praescriptum eos cogere ad formalem, ut ajunt, sponsionem praebendam. 5° Secus agere esset abripi spiritu *intolerantiae* et *fanatismi* et superstitionis, quod scilicet *nequeat Ecclesia impertiri benedictionem suam illi conjugio, cujus proles damnationi educaretur*; 6° Agitur de re disciplinari, quae attemperanda est praesenti rerum statui, prout se gerunt commendabili indulgentia ministri protestantes. Ergo.

254. Resp. *N. A.* Ad 1ᵐ, Prob. *D.* Si reipsa vigeret ejusmodi paritas inter sacerdotes catholicos et ministros acatholicos, *C.* si non vigeat *N.* Ex multiplici porro capite disparitas ejusmodi exurgit; ac 1° quia catholici ad exigendam pollicitationem, de qua est sermo, adstringuntur Ecclesiae legibus quae sub gravi peccato obligant; 2° quia rei natura id exposcit, cum nequeant catholici sacerdotes honestare illorum conjugium, qui actu gravi se crimine polluunt, dum parati sunt permittere ut soboles institua-

tur in illa religione quam fide tenent falsam esse cum aeternae salutis dispendio; 3° ex necessitate patefaciendi horrorem quem Ecclesia profitetur circa ejusmodi mixta connubia. Jam vero his ministri acatholici non detinentur tum quia 1° nullis legibus vinciuntur quibus cogantur illam sponsionem exigere; tum quia 2° ipsi profitentur tolerantiam religiosam juxta quam potest quilibet in sua *confessione* salvari; tum quia 3° ipsi nullam in conjugio sacramenti dignitatem agnoscunt. His adjicimus sponsos renuentes sponsionem emittere, se convertere ad ministrum protestantem, qui benedictionem ultro eis impertitur.

255. Ad 2^m, *Neg.* Princeps enim qui sincere velit cuicumque confessioni patrocinari, tenetur cuilibet juxta fidem ac doctrinam quam profitetur suppetias ferre. Porro juxta doctrinam catholicam nequit sacerdos tribuere benedictionem mixtis nuptiis sine legitima facultate ac sine conditionibus sibi praescriptis. Dum igitur sacerdotes catholicos cogit impertiri benedictionem, eos opprimit in exercitio suae religionis. Eo vel magis, quod ex declaratione Pii VIII. quoad peculiares provincias valeat conjugium, licet sine forma a Tridentino praescripta celebretur. Adniti autem Ecclesiam ut protestantismus evanescat, objectum est suae missionis, quemadmodum enim ethnicos sic et haereticos ad unice veram religionem ex Christi mandato adducere tenetur. Ceterum his conjugiis mixtis ipsam in hunc finem non uti, patet ex eo quod non solum illas non promoveat, sed penitus exhorrescat, nec nisi necessitate compulsa eas permittat. Accedit quod mali catholici minime deterreantur ex denegatione benedictionis a contrahendis nuptiis cum haereticis. Sane in Borussia anno 1840. celebrata ejusmodi conjugia sunt 5545. ut silentio praeteream catholicos in Germania sub principibus acatholicis degentes opprimi sive directe sive indirecte, ut ipsi exstenuentur, et quidem exclusive. Nam ut ex publicis documentis constat, Amburgi an. 1843. conjugia passim celebrabantur inter lutheranos et judaeos, soboles vero univer-

sa constanter instituebatur, prout adhuc instituitur, in religione judaica.

256. Ad 3^{m}, *D.* Urgent protestantes at immerito, *C.* jure merito *N.* Etenim ipsi corpus integrum non constituunt, sed ex fractionibus protestantismus coalescit, nullam habent fidei positivae confessionem omnibus communem; solus articulus communis protestantium sectis est negatio verae Ecclesiae, scilicet catholicae; profitentur omnes proindeque et catholicos, in propria religione salutem posse aeternam obtinere. Principium igitur protestantium longe diversum est a principio catholicorum.

257. Ad 4^{m}, *Neg.* Ejusmodi enim adhortationibus inutiles plane evaderent; sane si plures protestantes, uti ex publicis constat documentis, quamvis obligationem contraxerint, tamen postea renuunt illam adimplere, quomodo cederent adhortationibus? Qui enim Deo denegat fidem, quomodo poterit eam servare hominibus? Si nullam sponsionem emiserint, longe facilius id praestarent. Accedit, quod alicubi, ut in Dioecesi Limburgensi, politicum regimen sponsionem emissam a contrahentibus de educanda prole in religione catholica irritam faciat. Hinc emissum decretum a sac. Congregatione Inquisitionis Romanae die 30. Jun. 1842. quo prohibentur parochi illic degentes ne impertiantur benedictionem conjugiis mixtis, quamvis sponsi promittant futuram prolem se instituturos in religione catholica. Quisque intelligit in his rerum adjunctis multo minus sufficere exhortationes parochorum.

258. Ad 5^{m}, *D.* Id est regi principio inconcusso fidei catholicae, nullam dari extra Ecclesiam salutem, *C. intolerantiae*, *superstitionis*, *fanatismi N.* Parum nostra refert quodnam acatholici de illo articulo judicium ferant, quove nomine illum designent. Nos ita credimus; si id ipsis non arridet, nos cohaerenter ad fidem quam profitemur, agere debemus. Non sunt catholici, qui culpabiliter ex hac vita decedentes extra Ecclesiam damnent, sed Christus est, qui Matth. 18, 17. ait: *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut*

ethnicus et publicanus; haec autem non alia Ecclesia est quam ea ipsa, quam Salvator ibid. 16. aedificaturum se promittit supra Petrum.

259. Ad 6^{m}, *D.* Si haec disciplina arcte non connecteretur cum fidei articulo ex quo dependet, *C.* secus *N.* Jam vero fidei articulus est, ut denegari debeant sacramenta indignis; tales porro sunt qui detrectant illam sponsionem facere, quam Ecclesia pro eorum sobolisque salute postulat. Alioquin disciplina libera et mutabilis dicenda foret ea dispositio qua denegatur absolutio non rite dispositis. Hinc Pius VIII. potius derogavit decreto concilii oecumenici, quam permitteret ut parochi benedictione aliove ritu sacro cohonestent nuptias mixtas illis in provinciis in quibus a potestate politica ad illam impertiendam benedictionem vi cogebantur.

260. III. Obj. 1° Si ageretur de disciplina immutabili, Ecclesia nunquam a principio suo recesisset, ut rata et valida haberet conjugia mixta, quae olim ut invalida habebantur. Admisso principio, nequit jam recusare ejus consequentias. 2° In Germania prius consuetudine et usu receptum erat, deinde lege sancitum, ut haberetur tanquam *inadmissibile pactum* seu *sponsio* a contrahentibus facta ante conjugii celebrationem de prolis educatione. 3° In imperio Austriaco sancitum lege est, nullam exigendam esse in conjugiis mixtis sponsionem ad impertiendam benedictionem; episcopi acquieverunt, et lex adhuc servatur. 4° Sane auctoritas et jus paternum quod ex ea profluit, tantum oritur post initum jam conjugium, susceptaque prole, ergo ante contractum conjugium nequit pater se obligare ad aliquam peculiarem prolis institutionem. 5° Non debet proinde Ecclesia scrupulos ingerere conscientiis delicatis earum pacem perturbando. 6° Eo vel magis quod jam usus in non paucis dioecesibus inoleverit tribuendi benedictionem, quin ulla sponsio praecesserit. 7° Saltem connivere debet, ut sponsi inter se conveniant de masculis instituendis in religione patris, foeminis vero in religione matris. Ergo.

261. Resp. Ad 1^{m}, *Neg.* suppositum, quod Ecclesia aliquando uti invalida habuerit mixta conjugia, sed haec paucorum privatorum sententia fuit, quam illa numquam probavit. Ejusmodi conjugia ut illicita tantum Ecclesia semper habuit, nec nisi data cautione de institutione prolis in catholica religione, ea uti legitima habuit.

262. Ad 2^{m}, *Neg.* Siquidem falsum est prius consuetudine receptum aliquando esse, multo vero minus lege cautum, ut *inadmissibile* haberetur *pactum* a sponsis initum ante conjugii celebrationem. Certum enim est ex publicis documentis tum in Bavaria, tum in electoratu Palatino, nec non in magno ducatu Assiae Darmistadiensi, atque in provinciis Rhenanis non solum usu receptum, verum etiam solemnibus legibus sancitum, ut pacta *ante-nuptialia* circa institutionem sobolis sancte servarentur. Adeoque decipere voluit, qui haec objecit.

263. Ad 3^{m}, *D.* Ita tamen ut Josephinae legislationi hac super re tum Apostolica Sedes, tum episcopi constanter sese opposuerint et reclamaverint, et in praxi ab ea recessum sit, *Tr.* secus *N.* De oppositione ex parte Apostolicae Sedis testes sunt Epistolae datae a Pio VI. ad Card. de Franckemberg et ad reliquos Belgii episcopos ac novissime *Instructio* data ad archiepiscopos, et episcopos Austriacae ditionis in foederatis Germaniae partibus a Gregorio XVI. die 22. Maji an. 1841.; de oppositione pariter episcoporum constat ex iis, quae scribit Rost in sua *Expositione religiosa scientifica de Matrimonio* Viennae edita 1834. De praxi vero circa hos articulos Josephinae legislationis patet tum ex epistola data a piissimo Imperatore Ferdinando ad quemdam episcopum qua ratas declarat sponsiones a contrahentibus factas ante conjugii celebrationem, tum ex iis quae referunt Ephemerides catholicae Tirolens. in fascic. Mensis Octobris 1844. Scilicet ex demandato Imperatoris a Cancellaria Aulica rejectam esse postulationem factam a consistoriis confessionis Augustanae et Helveticae, ut possint a ministris protestantibus benedictione *supple-*

mentaria cohonestari conjugia mixta quibus parochus catholicus nonnisi passivam assistentiam praebuerat. Atque graviter reprehensum quendam Lumnitzer Moraviae et Silesiae superintendentem, eo quod in encyclicis a se datis ad suos protestantes super hac supplementaria benedictione ausus fuerit provocare ad Josephinum tolerantiae decretum. Transmisimus autem *Antecedens*, quia magnum semper intercedit discrimen inter codicem Josephinum ac reliquas Germaniae principum leges, quia ille non est *coactivus* circa conjugia mixta, sed *facultativus*, ut vocant, ac *permissivus*, probanturque pacta quae sponsi ante conjugium inierint circa institutionem universae sobolis in religione catholica, dum alii principes irrita habent.

263. Ad 4^m, *Neg.* Haec enim nova theoria est a protestantibus excogitata contra omnium gentium agendi rationem, quae rata jugiter habuerunt pacta a sponsis ante conjugium inita, quibus invicem se obligent, prouti valent pacta de successione, de haereditate, aliisque ejusmodi.

264. Ad 5^m, *D.* Si Ecclesia ad mentem haereticorum protestantium se gereret, *C.* si juxta opposita principia *N.* Profecto protestantibus, qui parvi pendunt Ecclesiae auctoritatem, rejiciuntque jam omnes pene fidei articulos, qui credunt prout volunt et agunt prout credunt, quae ab Ecclesia statuuntur meri *scrupuli* sunt. At longe aliter sentit Ecclesia a Christo edocta.

265. Ad 6^m, *D.* Nonnullorum sacerdotum aut ignorantia aut ignavia alicubi Ecclesiae lex violata fuit, *C.* legitime *N.* Nunquam lex cujus urgetur observatio legitime violari potest. Si proinde nonnulli aut ignorantia, aut honorum illecebris, aut suppliciorum metu legem de non impertienda benedictione mixtis nuptiis sine praevia formali sponsione de prole instituenda in catholica religione violarunt, gravis se criminis reos fecerunt. Horum agendi ratio numquam inducet praescriptionem, Ecclesia ubique reclamante. Alioquin etiam induci posset praescriptio adversus leges civiles, imo et adversus legem divinam, cum il-

lam plures ubique heu nimium transgrediantur. Quod certe protestantes non admittent.

266. Ad 7^{m}, *Neg.* Numquam enim Ecclesia poterit iniquitati ac impietati connivere. Nulla major iniquitas imo vero et impietas ea excogitari potest, ut sponsi inter se paciscantur de sobole dividenda Deum inter et diabolum, veritatem et errorem, veram falsamque religionem. Si acatholicus sectam suam veram esse putat, quare permittat aut vero etiam paciscatur, ut filiorum pars falsam religionem profiteatur? Si falsam habet, cur sibi non prospicit et filiorum saluti? Idem dic de catholico. Numquid non omnium pariter filiorum parentes sunt? Quî igitur fieri poterit ut crudeliter in partem filiorum saeviant? Ex his apparet quid de illorum principum legibus sentiendum sit, quibus statuitur ut filii patris, filiae matris religionem sectentur. Hoc vere alogismus est et iniquitas maxima. Numquam proinde Ecclesia ejusmodi quam vellent adversarii practice increduli conniventiam probare poterit. Posteri certe ejusmodi alogicas irreligiosas ac practicas aberrationes judicabunt. Nec aliter sentiendum de legibus illis, quibus constituitur ut proles universa orta ex conjugiis mixtis institui debeat in religione *dominante*, quasi nempe conscientia principis regula esse posset conscientiae et religionis subditorum. Attamen haec fiunt, politicis plaudentibus Sec. XIX. et hoc vocatur sapientiae apex. Vere *quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.*

INDEX

TRACTATUS

DE BAPTISMO

CAPUT I. De materia baptismi . . . . pag. 2
PROP. I. *Aqua vera et naturalis est de necessitate Baptismi* . . . . ibid.
Difficultates 3
PROP. II. *Vera est de Baptismi sacramento doctrina vigens in Ecclesia Romana, quae tenet, illum aeque valere sive per immersionem, sive per infusionem aut aspersionem conferatur* 5
Difficultates 6
CAPUT II. De baptismi forma 8
PROP. *Vera est de Sacramento Baptismi doctrina in Ecclesia Romana, quae tenet baptizandum esse sub distincta invocatione trium divinarum personarum* . . . . ibid.
Difficultates 9
CAPUT III. De ministro baptismi 10
PROP. I. *Sacramenti Baptismatis ministri ordinarii sunt Episcopi et Presbyteri, extraordinarii vero et ex delegatione, Diaconi* . . . . ibid.
PROP. II. *Necessitate cogente, a quocumque, sive masculo sive femina, imo et ab haeretico et infedeli, Baptismus valide ac licite administrari potest* . 12
Difficultates 13
CAPUT IV. De baptismi subjecto 15
PROP. I. *Praestat parvulos baptizare, licet actum credendi non habeant* 16
Difficultates 17

PROP. II. *Parvuli baptizati, cum adoleverint, interrogandi non sunt, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt; et ubi se nolle responderint, non sunt suo arbitrio relinquendi* . . . . . . pag. 20

DIFFICULTATES 23

CAPUT V. DE NECESSITATE BAPTISMI 25

PROP. *Baptismus liber non est, sed est necessarius ad salutem* . . . . .ibid.

DIFFICULTATES 27

CAPUT VI. DE BAPTISMI EFFECTIBUS 31

PROP. *Per D. N. J. C. gratiam, quae in Baptismo confertur, reatus originalis peccati remittitur, ac tollitur totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet* 32

DIFFICULTATES 33

CAPUT VII. IN DOCTRINAM HACTENUS VINDICATAM SCHOLIA 35

TRACTATUS

DE CONFIRMATIONE

CAPUT I. DE VERITATE SACRAMENTI CONFIRMATIONIS. 38

PROP. *Confirmatio baptizatorum non est otiosa ceremonia sed verum et proprium sacramentum* . .ibid.

DIFFICULTATES 40

CAPUT II. DE CONFIRMATIONIS MINISTRO 46

PROP. *Episcopi habent potestatem confirmandi, quae non est illis cum presbyteris communis; sanctae enim Confirmationis ordinarius minister est solus Episcopus, non autem quivis alius Sacerdos* . . 47

DIFFICULTATES 48

CAPUT III. DE MATERIA, FORMA ET EFFECTIBUS SACRAMENTI CONFIRMATIONIS 50

PROP. *Injurii non sunt Spiritui Sancto, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt* . . . . pag. 53
CAPUT IV. In ea quae disceptata sunt scholia complectens . . . . .ibid.

TRACTATUS

DE AUGUSTISSIMO

EUCHARISTIAE SACRAMENTO

PARS PRIOR

De eucharistia prout est sacramentum . . . 58
CAPUT I. De reali christi praesentia in eucharistia . . . . .ibid.
PROP. I. *Christus, prout primo Sacrae litterae docent, vere, realiter et substantialiter in sanctissimo Eucharistiae sacramento continetur, et non in signo tantum, vel figura aut virtute* . . . 59
§. I. *Expenduntur verba, quibus Christus promisit se daturum carnem suam ad manducandum et sanguinem suum ad bibendum* Joan. VI. . .ibid.
Difficultates 63
§. II. *Expenduntur verba institutionis Eucharisticae.* 66
Difficultates 68
PROP. II. *Eadem veritas ex constanti et universa Ecclesiae traditione evincitur* 72
Difficultates 75
PROP. III. *Ostendi nequit dogma de reali Christi praesentia in Eucharistia rectae rationi adversari* . 80
Difficultates 81
CAPUT II. De modo quo christus fit praesens in eucharistia seu de transsubstantiatione . 85
PROP. *Tota substantia panis ac vini in Eucharistia per*

consecrationem convertitur in substantiam Corporis et Sanguinis Christi . . . . . pag. 87

DIFFICULTATES 88

CAPUT III. DE EO QUOD SUB QUALIBET SACRAMENTI SPECIE CONTINETUR DEQUE CATHOLICAE DOCTRINAE COROLLARIIS 91

PROP. I. *In venerabili Sacramento Eucharistiae sub unaquaque specie et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totus Christus continetur* . . . . .ibid.

DIFFICULTATES 92

PROP. II. *Peracta consecratione, in admirabili Eucharistiae Sacramento est Corpus et Sanguis D. N. J. C., et non tantum in usu, dum sumitur, sed ante et post, sic ut remaneat verum corpus Domini in hostia seu particulis consecratis, quae post communionem reservantur vel supersunt* . 93

DIFFICULTATES 94

PROP. III. *Christus in Eucharistia adorandus est cultu latriae* 96

DIFFICULTATES 97

PROP. IV. *Neque Dei praeceptum, neque salutis necessitas postulant, ut omnes et singuli Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debeant* 98

DIFFICULTATES 100

PROP. V. *Non errat Ecclesia dum justis causis et rationibus adducta jubet laicos atque clericos non conficientes sub una tantum specie communicare* 103

DIFFICULTATES 104

CAPUT IV. DE EUCHARISTIAE NECESSITATE, DISPOSITIONIBUS ET EFFECTIBUS 106

PROP. I. *Nemini actualis Eucharistiae perceptio necessaria est necessitate medii, sed solis adultis necessitate praecepti* . . . . .ibid.

DIFFICULTATES 107

PROP. II. *Peccatorum remissio neque est praecipuus neque unicus sanctissimae Eucharistiae effectus, nec sola fides est sufficiens praeparatio ad sumendum Ss. Eucharistiae Sacramentum* . . pag. 109
DIFFICULTATES 110

PARS POSTERIOR

DE SACRIFICIO

CAPUT I. DE VERITATE SACRIFICII EUCHARISTICI EJUSQUE NATURA 114
PROP. I. *In Missa offertur Deo verum et proprium sacrificium* 115
DIFFICULTATES 118
PROP. II. *Sacrificium Missae est etiam propitiatorium pro vivis atque defunctis* 122
DIFFICULTATES 125
CAPUT II. DE MISSA PRIVATA 127
PROP. I. *Missae, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitae non sunt, neque propterea abrogandae* 128
DIFFICULTATES 129
PROP. II. *Neque realis neque spiritualis victimae participatio ex parte populi est pars essentialis sacrificii; neque ullo sive divino sive ecclesiastico praecepto tenentur laici ad communionem liturgicam; non sunt proinde ut invalidae aut illicitae damnandae Missae illae in quibus nemo sit, qui sive sacramentaliter, sive spiritualiter communicet* 131
DIFFICULTATES 132
CAPUT III. DE MATERIA, FORMA ET MINISTRO SACRIFICII EUCHARISTICI 133
PROP. I. *Panis triticeus, sive azymus sit sive fermentatus, est materia valida sacramenti et sacrificii Eucharistici* 134

Difficultates . . . . pag. 136
PROP. II. *Solum vinum de vite est materia idonea sa-sacramenti et sacrificii Eucharistici* 139
PROP. III. *Aqua miscenda est vino in calice offerendo* . 140
PROP. IV. *Solus sacerdos conficiens est immediatus et proprius offerens et minister sacrificii Eucharistici; fideles autem adstantes nonnisi mediati et improprie dicti offerentes et celebrantes sunt* . 142
Difficultates 143
PROP. V. *Specialis sacrificii applicatio pro aliquibus personis a sacerdote fieri potest, qua fit ut specialis fructus iis, pro quibus applicatur, ceteris paribus proveniat* 144
Difficultates 145
CAPUT IV. De idiomate, voce ac ceremoniis, quibus missa celebranda est 147
PROP. I. *Non licet nec expedit lingua tantum vulgari Missam celebrare* . . . . .ibid.
Difficultates 148
PROP. II. *Non omnia in Missa alta voce sunt recitanda* 150
Difficultates . . . . .ibid.
PROP. III. *Nihil est in Missae ceremoniis, quibus utitur Ecclesia catholica, quod non sit sanctum et pium* 152
Difficultates 154

TRACTATUS
DE POENITENTIA

CAPUT I. De veritate sacramenti poenitentiae . 157
PROP. *Poenitentia est vere et proprie novae legis sacramentum a Christo institutum ad delenda peccata post baptismum commissa, a sacramento baptismi distinctum* 158
Difficultates 160

CAPUT II. De contritione . . . . pag. 164
PROP. I. *Contritio illa, quae concipitur ex peccatorum gravitate, multitudine, foeditate, amissione aeternae beatitudinis, et aeternae damnationis incursu, cum proposito melioris vitae, est verus et utilis dolor, ac praeparat ad gratiam, non vero facit hominem magis hypocritam ac magis peccatorem; neque est dolor coactus, sed liber ac voluntarius* 167
Difficultates 169
PROP. II. *Contritio charitate perfecta hominem Deo reconciliat priusquam sacramentum Poenitentiae actu suscipiatur, non tamen sine sacramenti voto, quod in illa includitur* 172
Difficultates 174
PROP. III. *Ad sacramentum Poenitentiae rite suscipiendum non est necessaria contritio charitate perfecta* 176
Difficultates 177
CAPUT III. De confessione 179
PROP. I. *Confessio Sacramentalis omnium et singulorum peccatorum mortalium, quae post baptismum commissa sunt, divinae institutionis est et necessaria ad salutem. Quod primo ex sacris litteris evincitur* . . . . ibid.
Difficultates 180
PROP. II. *Eadem veritas ostenditur ex traditione* . . 183
Difficultates 185
PROP. III. *Nullum est peccatum, quod rite dispositis ab Ecclesia virtute clavium remitti non possit* . . 188
Difficultates 189
PROP. IV. *Recta ac utilis est peccatorum venialium frequens confessio, et piorum usui consentanea* . 192
Difficultates 193
CAPUT IV. De satisfactione . . . . ibid.
PROP. I. *Non tota simul poena cum culpa semper re-*

mittitur a Deo; sed plerumque, poena aeterna virtute clavium sublata, poena temporalis manet exsolvenda . . . . pag. 194

DIFFICULTATES 195

PROP. II. *Possunt et debent ministri Poenitentiae salutares et convenientes satisfactiones poenitentibus injungere* 196

DIFFICULTATES 198

CAPUT V. DE MATERIA, FORMA ET MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE 199

PROP. I. *Absolutio sacramentalis sacerdotis est actus judicialis, et non nudum ministerium pronunciandi et declarandi remissa esse peccata confitenti* . 201

DIFFICULTATES 202

PROP. II. *Soli sacerdotes sunt sacramenti Poenitentiae ministri* 203

DIFFICULTATES 204

PROP. III. *Ad valide absolvendum in sacramento Poenitentiae praeter potestatem ordinis, requiritur potestas jurisdictionis* 206

DIFFICULTATES 207

PROP. IV. *Episcopi jus habent reservandi sibi casus etiam in foro interno coram Deo: ideoque sacerdotes, qui extra mortis articulum, nihil possunt in casibus reservatis, invalide prorsus ab iis poenitentes absolvunt* 208

DIFFICULTATES 210

TRACTATUS

DE INDULGENTIIS

PROOEMIUM 213

PROP. I. *Est in Ecclesia potestas a Christo concessa conferendi indulgentias, earumque usus est christiano populo maxime salutaris* 215

Difficultates . . . . pag. 217
PROP. II. *Indulgentiae hominem liberant a poenae reatu non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo* . 221
Difficultates 222
PROP. III. *Datur in Ecclesia indulgentiarum thesaurus constans ex meritis Christi et Sanctorum* . . 224
Difficultates 227
PROP. IV. *Indulgentiae applicari etiam possunt per modum suffragii animabus in Purgatorio degentibus* 229
Difficultates 230
In Indulgentiarum doctrinam scholia 232

TRACTATUS

DE SACRAMENTO

EXTREMAE UNCTIONIS

Prooemium 235
CAPUT I. De veritate sacramenti extremae unctionis 236
PROP. *Extrema Unctio est vere et proprie sacramentum a Christo D. N. institutum, et a b. Jacobo Apostolo promulgatum* . . . . ibid.
Difficultates 238
CAPUT II. In singulas sacramenti extremae unctionis partes scholia 243

TRACTATUS

DE ORDINE

CAPUT I. De sacramenti ordinis veritate . . 249
PROP. *Ordo seu sacra Ordinatio est vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum* . . 250
Difficultates 252

CAPUT II. De multiplici ordinum numero et dignitate . . . . pag. 254
PROP. I. *Est in Novo Testamento sacerdotium visibile et externum a Christo Domino institutum; quod non est omnibus fidelibus commune, sed apostolorum proprium, externo ritu in Ecclesia propagandum, cui competit veri sacramenti ratio* . 255
Difficultates 258
PROP. II. *Praeter sacerdotium sunt in Ecclesia catholica alii Ordines et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tenditur* 262
Difficultates 264
In doctrinam capitis superioris scholia 267
CAPUT III. De episcoporum praestantia supra presbyteros 272
PROP. *Episcopi sunt presbyteris superiores jure divino* . 273
Difficultates 275
CAPUT IV. De sacrae ordinationis materia, forma, subjecto et ministro 279
PROP. *Episcopi habent potestatem ordinandi, quae non est illis cum Presbyteris communis* 283
Difficultates 284
CAPUT V. De caelibatu ecclesiastico seu de continentiae lege sacris ministris imposita . 286
PROP. *Continentiae lex sacris ministris imposita in antiquissima traditione fundamentum habet, eorumque statui convenientissima est* . . . . . ibid.
Difficultates 290

TRACTATUS
DE MATRIMONIO

Prooemium 297
CAPUT I. De matrimonio in se spectato . . . 298
PROP. *Matrimonium est vere et proprie unum ex septem legis Evangelicae sacramentis a C. D. institutum.* 300

DIFFICULTATES . . . . pag. 302
De materia, forma et ministro sacramenti Matrimonii. 305
CAPUT II. DE MATRIMONII PROPRIETATIBUS . . . 308
PROP. I. *Non licet christianis plures simul habere uxores, cum hoc sit lege divina prohibitum* . . 310
DIFFICULTATES 311
PROP. II. *Matrimonium ab infidelibus legitime contractum, dissolvi potest quoad vinculum, si, alterutro conjuge ad fidem converso, nolit alter cum eo pacifice vivere, vel non consentiat habitare sine contumelia Creatoris* 313
DIFFICULTATES 315
PROP. III. *Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum dirimitur* 321
DIFFICULTATES 322
PROP. IV. *Propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi non potest Matrimonii vinculum* . . . 323
PROP. V. *Non errat Ecclesia, cum docuit et docet, juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, Matrimonii vinculum non posse dissolvi* 324
DIFFICULTATES 326
PROP. VI. *Non errat Ecclesia, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum seu quoad habitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit* 332
CAPUT III. DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII EORUMQUE STATUENDORUM FACULTATE 333
PROP. I. *Potest Ecclesia constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, neque in iis constituendis erravit* 336
PROP. II. *Ecclesiae nomine a Tridentinis canonibus III. et IV. non reges et seculi principes, sed ecclesiasticus ordo et hierarchia designatur* 338

DIFFICULTATES . . . . pag. 339
PROP. III. *Recensiti canones Tridentini dogmatici sunt et fidei regulam constituunt* 340
DIFFICULTATES 341
PROP. IV. *Praefati Tridentini canones non de adventitia ex tacito vel expresso Principum consensu, sed de intima, originaria, ac propria Ecclesiae potestate loquuntur* 344
DIFFICULTATES 346
PROP. V. *Ecclesia sola jure proprio et originario potest constituere impedimenta Matrimonium quoad vinculum dirimentia* 351
DIFFICULTATES 354
PROP. VI. *Causae Matrimoniales spectant ad judices ecclesiasticos et quidem causae* OMNES *ad* SOLOS *ecclesiasticos judices spectant* 359
CAPUT IV. DE MATRIMONIIS MIXTIS 362
PROP. I. *Conjugia inter catholicos et acatholicos regulariter illicita sunt, utpote graviter improbata jure naturali et divino, atque jure ecclesiastico penitus interdicta* 364
DIFFICULTATES 366
PROP. II. *Nonnisi Rom. Pontificis dispensatione licite iniri possunt conjugia mixta; graviter proinde peccant sacerdotes catholici, qui absque Pontificia dispensatione, nec servatis conditionibus ab eo praescriptis, ejusmodi conjugia praesentia sua, benedictione, aliove ritu sacro cohonestant* . . 369
DIFFICULTATES 371
PROP. III. *Non possunt acatholici, quin omnia laedant aequitatis jura, cogere sacerdotes catholicos ad honestandas benedictione aliove ritu sacro nuptias mixtas, quae, neglectis canonicis sanctionibus, contrahantur* 374
DIFFICULTATES 377

NIHIL OBSTAT

Jacobus Arrighi Censor Theologus Deputatus.

IMPRIMATUR

Fr. Dominicus Buttaoni Ord. Praed. S. P. A. M.

IMPRIMATUR

Jo. Canali Patriarcha Constantinopolit. Vicesgerens.

VOL. IV.

Pag.	Num.	Lin.	ERRATA CORRIGE
89	112	5	*μεταβόλην*
193		1	Chardonius
193	124	3	quam
203	163	1	allegata
226	44	3	posse tum per se
255		1	dignitas
271	70	4	prece
315	55	6	ei cohabitare
317	61	6	Cornelius
319	73	2	est tamen
333	113	10	*juncta*
381	255	15	illa
		17	ea
382	257	1	adhortationes